

1-ci dər

-1ci hissə

ƏLİFBA -- АЛФАВИТ

Rus dilində 33 hərf, 42 səs və 2 işarə var.

33 hərf : 10 sait hərf, 21 samit hərf

42 səs: 6 sait səs, 36 samit səs.

2 işarə: Ъ və Ь

SAIT HƏRFLƏR:

Sait hərflər(гласные буквы): а, о, у, ы, э, я, ё, ю, и, е.

Sait hərflər qalın və incə olmaq üzrə 2 yerə bölünür(5 qalın və 5 incə sait var):

Qalın saitlər(твердые гласные): а, о, у, ы, э

İncə saitlər(мягкие гласные): я, ё, ю, и, е.

SAMIT HƏRFLƏR:

Qalan 21 hərf samit hərflərdir. Samitlər də az.çan dilində olduğu kimi "cingiltili" (звонкие согласные) və "kar" (глухие согласные) olmaqla 2 yerə bölünür.

Cingiltili: Kar:

Б П

В Ф

Г К

Д Т

Ж Ш

З С

-2ci hissə

Hərflər sırası ilə...

Аа [a] Лл [el] Чч [ça]

Бб [be] Мм [em] Шш [şa]

Вв [ve] Нн [en] Щщ [şça]

Гг [ge] Оо [o] Ъ[твёрдый знак]

Дд [de] Пп [pe] Ы [ı]

Ее [ye] Рр [er] Ъ [мякий знак]
Ёё [yo] Сс [es] Ээ [e]
Жж [je] Тт [te] Юю [yu]
Зз [ze] Уу [u] Яя [ya]
Ии [i] Фф [ef]
Йй [i крАтка] Хх [kha]
Кк [ka] Цц [tse]

3cü hissə

BURADA-ORADA; BU-O haqqında.

Burada- тут, orada-там

Mən buradayam-Я тут
Sən oradasan - Ты там
O(kişi) oradadır - Он там
O(qadın) buradadır - Она тут
Biz buradayıq - Мы тут
Siz buradasınız - Вы тут
Onlar buradadırlar - Они тут.

BU-O Bu---это, o ---то

- 1)Bu İvandır. O, buradadır ---- Это Иван. Он тут.
- 2)O, İradır. O, oradadır ---- То Ира. Она там.
- 3)Bu bir lampadır. Lampa buradadır --- Это лампа. Лампа тут.

2ci dər

1ci hissə

Şəxs əvəzlilikləri -- Личные местоимения.

Mən -- Я (1-ci şəxs tək)
Sən -- Ты (2-ci şəxs tək)
O(kişi cinsi)-- Он (3-cü şəxs tək)
O(qadın cinsi)-- Она (3-cü şəxs tək)
O(orta cins)-- Оно (3-cü şəxs tək)
Biz -- Мы (1-ci şəxs cəm)
Siz -- Вы (2-ci şəxs cəm)
Onlar -- Они (3-cü şəxs cəm)

DİQQƏT 3-cü şəxs əvəzlilikləri, eyni zamanda canlı və cansız bir ismin yerinə də işlənə bilər. Bunu unutmayın!

2ci hissə

"RUS HƏRFLƏRİNİN OXUNMA QAYDASI"

Hərflər: Аа, Оо, Уу, Яя, Ёё, Юю (saitlər)

Бб, Вв, Гг, Пп, Фф, Кк (samitlər)

Rus dilində əksər hərflərin bir cüt qarşılığı vardır. Gəlin nəzər yetirək:

Аа[a]- səs[a]==> cütü: Яя [ya] - səs [ya]

Оо[o]- səs[o]==> cütü: Ёё [yo] - səs [yo]

Уу[u]- səs[u]==> cütü: Юю [yu] - səs [yu]

XXX

Бб[be] - səs[b]==> cütü: Пп [pe] - səs [p]

Вв[ve] - səs[v]==> cütü: Фф [ef] - səs [f]

Гг[qe] - səs [q]==> cütü: Кк [ka] - səs [k]

3cü hissə

"CANLI VƏ CANSIZ İSİMLƏR. BU/BUNLAR KİMDİR? BU/BUNLAR NƏDİR?"

Canlıların kim olduğunu soruşarkən "КТО ЭТО?" -- bu/bunlar kimdir? Yəni Это həm "bu", həm də "bunlar" kimi tərcümə olunur.

Bir də fikir verin buradakı это işarə əvəzliyi deyil!!! Onu sonrakı dərslərdə ətraflı izah edəcəyəm. Əksər insan çəşir.

Cansız əşyaların nə olduğunu soruşarkən isə "ЧТО ЭТО"? bu/bunlar nədir? ----- sualına cavab verir.

Cavab verərkən isə: Это.....-bu/bunlar.....dır/lar.

Nümunlərə baxaq. O zaman aydın olacaq.

1) Что это? ---- Это лампа.

Bu nədir? ---- Bu lampadır.

2) Кто это? ---- Это мама.

Bu kimdir? ---- Bu anadır.

3) Что это? ---- Это ваза.

Bu nədir? ---- Bu güldandır.

4) Кто это? ---- Это папа.

Bu kimdir? ---- Bu atadır.

5) Кто это? ---- Это я.

Bu kimdir? ---- Bu mənəm.

6) Кто это? ---- Это кот.

Bu kimdir? ---- Bu erkək pişikdir.

7) Что это? ---- Это ручки.

Bunlar nədir? ---- Bunlar qələmlərdir.

8) Кто это? ---- Это участники.

Bunlar kimdir? ---- Bunlar iştirakçılardır.

QEYD: rus dilində heyvanlar canlı isimlər qrupuna daxildir. Ona görə də heyvanlara "Кто это?" sualını veririk.

4cü hissə

"Kiçik və sadə Dialoglar".

Dialog 1.

-Salam, necəsiniz? Здравствуйте, как ваши дела? +

Salam, sağ ol, yaxşıyam. Sən necəsən? Здравствуйте, спасибо, хорошо. Как твои дела? –

Sağ ol, mən də yaxşıyam. Спасибо, тоже хорошо.

xx

Dialog 2.

- Salam(qeyri-rəsmi), necəsən? Привет. Как дела?

-Salam, normalam. Bəs sən necəsən? Привет, нормально. А ты как? –

- Mən də (yaxşıyam). Я тоже.

QEYD: Rus dilində səmimi olan insanlar arasında " Necəsən?(как дела?)" sualı verildiyində "нормально" deyə bir cavab çox məşhurdur. Bu cavabı Orta və ya normal deyə tərcümə edə bilərik.

5-ci hissə.

RUS DİLİNDƏ Vurğu (ударение). 1-ci Ritm modeli.

Rus dilində sözün vurğusu böyük əhəmiyyət kəsb edir. Vurğulu hecalar basdırılaraq və uzadılaraq oxunmalıdır. Vurğu sözün ritmidir. Sadəcə yadda saxlayın ki, vurğu hara düşürsə həmin vurğu altında olan sait hərflər uzadılaraq oxunacaq.

Məsələn: кАрта(хəritə). Vurğu birinci "a" hərfinin üzərindədir. Deməli, кАрта sözündə 1-ci "a" hərfini uzadaraq oxuyacağıq.

Tək hecalı sözlərdə vurğu qoymağa gərək duyulmur, çünki tək sait hərf var. Deməli vurğu həmin sait hərfin üzərinə düşəcək.

Məsələn: парк (park), брат (qardaş), банк (bank) və s.

Gördüyünüz kimi təkhecalı sözlərdə tək sait hərf olduğu üçün vurğu o hərfin üzərinə düşür.

P.S. vurğu haqqında qısa məlumat hələki bu qədər.

●1-ci ritm modeli:

Rus dilində cəmi 8-9 ritm modeli vardır. Biz bunları ardıcılıqla öyrənəcəyik. Çox sadədir. 1-ci ritm modelində söz iki hecalı olur və vurğu 1-ci hacaya düşür.

Məsələn:

лАмпа -- lampə

вАза -- güldən

кАрта -- xəritə

пАпа -- ata

бОмба -- bomba

нОта -- not.....və s.

Gördüyünüz kimi 1-ci ritm modelində iki hecalı söz olur (пА-па ; нО-та) və vurğu 1-ci hecaya düşür.

Bu qədər bəsit)))

3cü dərs

1ci hissə

"2-Cİ RİTM MODELİ"

Gəlin ilk öncə 1-ci ritm modelini xatırlayaq:

1-ci ritm modelində dedik ki, söz iki hecalı olur və vurğu birinci hecaya düşür. Məsələn: кАр-та, вА-за, пА-па və s. Gördüyünüz kimi iki hecalı sözlərdir və vurğu birinci hecaya düşüb.

2-ci ritm modelində yenə iki hecalı söz olur, amma bu dəfə vurğu ikinci hecaya düşür. Nümunələrə baxaq:

ИвАн, водА(su), окнО(рəncəgə), луНА(ay), АнтОн, онА, завОд, журнАл, письмО (məktub), словАрь(lüğət).....və s.

Gördüyünüz kimi 2-ci ritm modelində 1-ci ritm modelində olduğu kimi iki hecalı söz olur,

ancaq vurğu bu dəfə ikinci hecaya, yəni sonuncu hecaya düşür.

2ci hissə

"BU DA; O DA".-da,-də; həmçinin---тоже.

Nümunələrə baxaq:

1)Bu güldandır. O da güldandır.
Это вАза. То тоже вАза.

2)O evdir. Bu da evdir.
То дом. Это тоже дом.

3) Fabrik buradadır. Ofis da buradadır
Фабрика тут. Офис тоже тут.

4) Ana oradadır. Ata da oradadır.
Мама там. Папа тоже там.

3cü hissə

"İNTONASIYA HAQQINDA-----1-ci, 2-ci və 3-cü tonlamalar".

Rus dilində sual cümlələrində Az.can dilindəki kimi -mı,-mi,-mu,-mü şəkilçilərinin olmadığını fərqi nə varmışıq. Bunun yerini isə "səs tonu" tutur. Məsələn: Bu stoldurmu? sualının rus dilində "это стол?" olaraq tərcümə olunacaq. Burada cümlənin sual olduğunu bildirmək üçün rus dilində "стол" sözünün vurğulu hecasını söyləyərkən səs tonunu yüksəldirik. Və ya это кАрта? Burada "кАрта" sözünün də vurğulu hecasını söyləyərkən səs tonunmuzu yüksəltməliyik. Bu tonlamaya 3-CÜ TONLAMA deyilir. 3-cü tonlamada sual sözləri işlənmir. Yəni кто?, что?, когда? və s. Bunlar işlənmir.

Bəs sual sözü varsa , o zaman necə olur deyə fikirləşəcəyik....o zaman daha da rahat olur, çünki səs tonumuzu sual sözündə yüksəldəcəyik. Eynilə, "bu nədir? Və ya "bu kimdir?" Az.can cümlələrindəki kimi. Məsələn: Что| это? Кто| это? Что və кто sözlərində səs tonu yüksəlir. Bu olur "2-Cİ TONLAMA".

Və son olaraq başa salma cümlələri. Bu nə deməkdir? Başa salma cümlələri 1-Cİ TONLAMADIR. 1-ci tonlamanın mərkəzi cümlə içindəki əsas bilginə daşıyan sözün vurğulu hecasıdır. Bu hecaya qədər düz gedən səs tonu birdən aşağı düşür. 1-ci tonlama sual cümləsi deyil. Sadəcə başa salma cümləsidir. Məsələn:

Это МА-ма.(səs tonumuzu aşağı edirik)
Это КОТ.(səs tonumuzu aşağı edirik).

QEYD: 1-ci tonlama nöqtəli cümlədir. Başa salmaq istədiyimiz əsas sözün vurğulu

hecasını aşağı tonda deyəcəyik.

2-ci tonlama çox sadədir. Orda mütləq sual sözləri(что, кто, когда və s.) işlənəcək və səs tonumuzu da sual sözündə yüksəldəcəyik.

3-cü tonlama nə nöqtəli cümlə, nə də sual sözü olan cümlədir. Sadəcə sual işarəsi olan cümlələrdir. Burada əsas sözün vurğulu hecasını söyləyərkən səs tonumuzu yüksəldəcəyik.

4cü hissə

"Əlifbadakı qalan digər hərflərin analizi".

İndiyə kimi cütü olan hərfləri öyrəndik. Gəlin xatırlayaq: А-Я, О-Ё, У-Ю, Б-П, В-Ф, Г-К.

İndi isə digər hərflərə nəzər yetirək:

Ээ, Ее, Ы, Ии, Йй, Дд, Тт, Жж, Шш, Зз, Сс.

Qeyd edim ki, saitlər təksəsli və cütsəsli olmaqla 2 yerə bölünür.

Tək və Cüt səsli saitlərin cütlərini öyrənək:

Ээ[e] - səs [açıq e] və onun cüt səsli incə saiti Ее[ye] - səs [ye]-dir.

Ы[ı] - səs [ı] və onun incə saiti Ии[i] - səs [i]. "ы" hərfi ilə başlayan heç bir söz olmadığı üçün bu hərfin böyük versiyası yoxdur. ы hərfinin cüt saiti cüt səsdən ibarət deyil, sadəcə incədir(и).

Ии hərfin qısa versiyası Йй[iy] - səs [qısa y].

Rus əlifbasında bu hərfin adı "краткая и" (qısa i) adlanır. Bu hərfin bir cütü yoxdur

Дд[de] - səs [d] və onun cüt kar samiti Тт[te] - səs [t]

Жж[je] - səs [j] və onun cüt kar samiti Шш[şa]- səs [ş]

Зз[ze] - səs [z] və onun cüt kar samiti Сс[es]-s əs [s].

5ci hissə

" Kiçik və sadə dioloqlar".

Dialog 1.

Аlo,alo! ---- Алло! алло!

Бəli, бəli! ----- Да, да!

Bu İvandır. Anton evdədir? ----- Это Иван. Антон дОма?

Bəli, evdədir. Bir dəqiqə. ----- Да, дОма. МинУту
Sağ olun ---- СпасИбо.

Dialog 2.

АНТОН: Alo, alo
аллО! аллО!

ИВАН: Bəli, bəli! Bu Antondur?
Да,да! Это Антон?

АНТОН: Bəli, bu mənəm. Bəs bu(danışan) kimdir?
Да, это я. А кто это?

ИВАН: Bu(danışan) İvandır. Salam, Anton!
Это Иван. Здравствуй, Антон!

АНТОН: Salam, İvan. Necəsən(işin necədir)?
Здравствуй, Иван! Как дело?

ИВАН: Sağ ol yaxşıyam. Dərsimiz nə vaxtdır?
Спасибо, хорошо. Когда наш урок?

АНТОН: Sabah. Dərsimiz sabah səhərdir.
Завтра. Наш урок завтра Утром.

ИВАН: Sağ ol. Görüşənə qədər(hələlik)
Спасибо. До свидАния.

4cü dərs

1ci hissə

"3-cü ritm modeli"

İndiyə kimi biz 1-ci və 2-ci ritm modelini öyrəndik. Gəlin xatırlayaq:

1-ci ritm modelində iki hecalı söz olurdu və vurğu "birinci" hecaya düşürdü. Məsələn:
кАрта, вАза, мАма, нОта və s.

2-ci ritm modelində yenə iki hecalı söz olurdu və bu dəfə vurğu "ikinci" hecaya düşürdü.
Мәсәлән: водА, ИвАн, онА, странА(ölkə)və s.

İndi isə keçək 3-cü ritm modelinə. 3-cü ritm modelində sözlər üçhecalı olacaq və vurğu "birinci" hecaya düşəcək və birinci heca bastırılaraq və uzadılaraq oxunacaq.

DIQQƏT $\triangle$ 1-ci ritm modeliylə qarışdırmayın. 1-ci ritm modelində iki heca olur.

3-CÜ RİTM MODELİNƏ aid Nümunələrə baxaq:

кОмната [kOmnata]--otaq
хОлодно [khOladna]-- soyuq
бАбушка [bAbuşka] -- nənə
Яблоко [YAblaka] -- alma
Осенью [Osinyu] -- payızda.....və s.

2ci hissə

Rus əlifbasındakı digər hərflərin oxunuşu"

İndiyə kimi hərflərin oxunuşunu və hər cingiltili samit hərfin kar qarşılığını, saitlərin isə cütlərini öyrəndik. Geriyə qalan 10 samit hərfin isə heç bir qarşılığı yoxdur. Sadəcə adlarını və oxunuşunu qeyd edəcəm. Bu hərflər aşağıdakılardır:

Лл -- [el] -- səs [l]
Мм -- [em] -- səs [m]
Нн -- [en] -- səs [n]
Рр -- [er] -- səs [sərt r]
Хх -- [kha] -- səs [sərt h]
Цц -- [tse] -- səs [qısa və sərt ts]
Чч -- [çe] -- səs [ç]
Щщ -- [şça] -- səs [şç]

Və son 2 hərf(əslində bunlar hərf yox, işarədir): Ъ və Ь.

Ь -- yumuşaltma işarəsi -- мякий знак yanında olan hərfləri yumuşaldır.

Ъ -- sərtləşdirmə işarəsi -- твердый знак -- sol və sağındakı hərfləri oxunuşda bir-birindən ayırır və onların səslərini daha dəqiq çıxmasını yerinə yetirir.

Nümunə:

Ь

пол(döşəmə) -- Поль(kişi adı)----- burada myakiy znak özündən əvvəl gələn "л" (Поль) hərfini yumuşaldır.

полка(rəf) -- полька(rəqs növü və polşalı qız).....və s.

Ъ

Объект(obyekt)----burada tvyordiy znak özündən əvvəl gələn "б" hərfini sərtləşdirir.

Подъём(yoxuş)

Въехать(minik ilə girmək).....və s.

3cü hissə

"4-cü tonlama"

İndiyə kimi 1-ci, 2-ci və 3-cü tonlama haqqında məlumata sahib olduq. Gəlin onları yenidən xatırlayaq:

1-ci tonlama: nöqtəli və başa salma cümlələridir. Bu tonlamada əsas sözün vurğulu hecasında səs tonu aşağı düşəcək. Məsələn: это МА-ма. Папа там. Игорь здесь...və s.

2-ci tonlama çox asandır. Çünki bu tonlamada sual sözləri işlənir və səs tonunu da sual sözündə yüksəldərək deyəcəyik. Məsələn: Что(что-нı yüksəldərək deyirik) это? Кто это? Когда приедете?.....və s.

3-cü tonlama isə sual işarəsi(?)olan cümlələrdir. Bu tonlamada əsas vurğulamaq istədiyimiz sözün vurğulu hecasında səa tonu yüksəlir. Məsələn: это Яблоко? Собака здесь? Мама там?və s.

Əsas mövzumuza keçək. DÖRDÜNCÜ tonlama.

Bu tonlama: Ana buradadır? Bəs ata?....və s.kimi "BƏS" sözü işlənən cümlələrdir.

Cümlənin birinci hissəsində düşən səs tonu ikinci hissədə yüksələcək. Bu tonlamayı yadda saxlamaq çox asandır. Rusca: "bəs" ---- "a"

Nümunələr baxaq:

1)Я тут. А ты?----Mən buradayam. Bəs sən?

Я тут(səs tonu aşağıdadır). А (səs tonu yüksəlir) ты?

2)Он здесь. А Антон?--О buradadır.BƏS Anton?

Он здесь(səs tonu aşağı olacaq). А(səs tonu yüksələcək) Антон?

3) Это город Москва. А это----Bu Moskva şəhəridir. Bəs bu?

✓ Sadəcə yadda saxlayın ki, 4-cü tonlamada cümlənin ikinci hissəsi "bəs" sözü ilə başlayacaq. Bu qədər bəsit))

4cü hissə

"Yiyəlik əvəzlilikləri--Притяжательные местоимения"

Yiyəlik əvəzlilikləri adın birinə aid olduğunu göstərir: mənim, sənin, onun, bizim, sizin, onların.

Rus dilində 1-ci(mən biz) və 2-ci (sən, siz) şəxs yiyəlik əvəzliyinin son şəkilçisi isim cinsinə görə dəyişir.

P.S. isim cinslərini növbəti dərsimizdə öyrənəcəyik. Hələki yiyəlik əvəzliliklərini tanıyın.

✓Yiyəlik əvəzlilikləri aşağıdakılardır:

1)Mənim: мой(kişi cinsi)---моя(qadın cinsi)---моё(orta cins)

2)Sənin: твой(kişi cinsi)---твоя(qadın cinsi)---твоё(orta cins)

3)Bizim: наш(kişi cinsi)---наша(qadın cins)---наше(orta cins)

4)Sizin: ваш(kişi cinsi)---ваша(qadın cinsi)---ваше(orta cins)

XXX

5)Onun: его(kişi c)---его(qadın c)---его(orta c)

6)Onun: её(kişi c)---её(qadın c)---её(orta c)

7)Onların: их(kişi c)---их(qadın cins)---их(orta c)

Axırıncı əvəzliliklər, yəni ЕГО,ЕЁ və ИХ isimin cinslərinə görə deyil, şəxsin(kişi və ya qadın olmasına) cinsiyyətinə görə dəyişir. Məsələn: Onun(o oğlanın) anası deyiriksə---его мама olacaq. Burada мама qadın cinsinə aid sözdür. Ancaq ero əvəzliyi ilə işlənib. Çünki burada söhbət oğlanın anasından gedir. Onun(o qızın) anası olsaydı её мама olacaqdı.

5ci hissə

"Kiçik və sadə dialoqlar"

Dialoq 1.

-Anna, bu sənin jurnalındır?

Анна, Это твой журнал?

+Bəli, mənimdir.

Да,мой.

-Ver, lütfən.
Дай, пожаЛуйста.

Dialog 2.
- İra, söylə, bu sənin fotondur?
Ира, скажИ, Это твоё фОто?

+Bəli, mənim.
Да, моё.

-Göstər, zəhmət olmasa.
ПокажИ, пожаЛуйста.

5ci dərs

1ci hissə

"O-hərfinin vurğulu və vurğusuz vəziyyətdə tələffüz olunması"

Bəzi saitlər (o; e) vurğulu və vurğusuz vəziyyətdə fərqli tələffüz olunur.

"O" hərfi vurğulu vəziyyətdə [o] kimi, vurğusuz vəziyyətdə [a] və ya qısa [ɪ] kimi tələffüz olunur.

Nümunə:

АнтоН [AntOn]--- vurğu "o" hərfinin üzərindədir və "o" hərfi olduğu kimi oxunacaq.

кОмната [kOmnata] --- vurğulu "o" olduğu kimi oxunur, yəni "o" kimi.

фОто [fOta] --- burada iki "o" hərfi var. Vurğu birinci "o" hərfinin üzərinə düşür və olduğu kimi oxunur. İkinci "o" hərfi isə vurğusuz olduğu üçün [a] kimi oxunur.

гОрод [qOrad] --- eynilə burada da foto sözündəki kimidir.

спасИбо [spasɪba] --- burada bir "o" hərfi var və vurğusuzdur. Ona görə [a] kimi oxunacaq.

✓QEYD: Vurğulu "o" hərfi olduğu kimi, yəni [o] kimi; vurğusuz "o" hərfi isə [a] və ya qısa [ɪ] kimi oxunacaq.

P.S. Qısa [ɪ] nə deməkdir desəniz, belə izah edək. Məsələn: xОлодно [xOla[ɪ]dna] sözünə baxaq. Burada bütün sait hərflər "o"-dur. Vurğu birinci "o" hərfinin üzərinə düşür və olduğu kimi oxunur. İkinci "o" hərfi vurğusuz olduğu üçün nə [a] kimi deyil, nə də [ɪ] kimi. a və ı hərflərinin arasında qalan qısa [ɪ] kimi tələffüz olunacaq. Üçüncü "o" hərfi də vurğusuz olduğu üçün [a] kimi oxunacaq.

2ci hissə

"4-cü ritm modeli(vurğu)"

İndiyə kimi biz 3 ritm modelini öyrəndik. Gəlin bir daha xatırlayaq:

1-ci ritm modeli---söz iki hecalı olurdu və vurğu "birinci" hecaya düşürdü. Məsələn: вАза, нОта, мАло(az), кАрта...və s.

2-ci ritm modeli---söz iki hecalı olurdu və vurğu "ikinci" hecaya düşürdü. Məsələn: онА, ИваН, аллО, завОд.....və s.

3-cü ritm modeli---söz üç hecalı olurdu və vurğu "birinci" hecaya düşürdü. Məsələn: кОмната, хОлодно, Осенью....və s.

Bu günki dərsimiz isə "4-cü ritm modelidir". Bu modeldə söz ÜÇ HECALI olacaq və vurğu İKİNCİ hecaya düşəcək. Nümunələrə baxaq:

подрУга(rəfiqə)---gördüyünüz kimi söz üç hecalıdır və vurğu "ikinci" hecaya düşür.

машИна---maşın
спасИбо---sağ ol(un)
автОбус---avtobus
погОда---hava
учЕбник---dərslük, dərslük kitabı....və s.

3cü hissə

"-isə olan birləşik cümlələrdə tonlama(intonasiya).

Bu nə deməkdir? Nümunə ilə izah edək:

Это моё (səs tonu yüksəlir) Яблоко, а это твоё (səs tonu düşür) Яблоко.

Bu mənim (ton yüksəlir) almamdır, bu "isə" sənin(ton aşağı düşür) almandır.

Bu cümlənin birinci tərəfi olacaq 3-cü tonlama, ikinci tərəfi isə olacaq 1-ci tonlama. Çünki birinci tərəfində sual sözü yoxdur və səs tonu yüksəlir. İkinci tərəfində isə başa salma cümləsi olur və səs tonu aşağı düşür.

Bəs sual çıxır ki, bunu 4-cü tonlamadan necə ayırd edək? 4-cü tonlamada "bəs"--a ilə olan cümlə olur. Orda həm "bəs" deyər tərcümə olunurdu. Buradakı "a" isə ----- "isə" olaraq tərcümə olunur.

Qarşılaşdırma:

Это моя сумка. А это?---bu, mənim çantamdır. Bəs bu?
Мама тут. А папа? --- Ana buradadır. Bəs ata?

Bunlar 4-cü tonlamadır.

XXX

Это твоя сестра, а это мой брат.

↓↓

3-cü tonlama 1-ci tonlama
(Səs tonu qalxır) (səs tonu düşür)

Tərcümə: Bu sənin bacındır, bu "isə" mənim qardaşımdır

4cü hissə

"İsim. İsimin cinsləri və onun şəkilçiləri"

İSİM---- имя существительное. Əsas mövzularımızdan biridir. Rus dilində bütün tək isimlərin bir cinsi vardır. Bunu bilmək çox vacibdir, çünki sifətlər, qeyri-müəyyən yiyəlik əvəzlilikləri, say bildirən sözlər və fəlin keçmiş zaman formaları cümlə içində isimin cinsindən asılı olaraq dəyişir.

İsimin 3 cinsi vardır:

- 1)kişi cinsi(мужской род)
- 2)qadın cinsi (женский род)
- 3)orta cins(средний род)

Bir ismin hansı cinsə aid olduğunu həmin sözün son hərfindən ayırd etmək olur:

1. KİŞİ CİNSİ(мужской род)-----sözün sonu "samit hərflə", "й" və "ь" ilə bitən sözlər kişi cinsinə aiddir.

Məsələn:

доМ, банК, парК, телевизоР, диваН və s. Sözlər samit hərflə qurtarır və kişi cinsinə aiddir.

музеЙ, чай, трамвайЙ və s.sözlər "й" hərflə qurtarır və kişi cinsidir.

словарЬ, нолЬ(sıfır), путь(yol), конь(erkək at)....və s.sözlər isə "ь" ilə qurtarır və kişi cinsinə aiddir.

XXX

2. QADIN CİNSİ(женский род)----sözün sonu "а" , "я" və "ь" ilə qurtaran sözlər isə qadın cinsinə aiddir.

Məsələn:

сумка, работа(iş), чашка(fincan), подруга, погода...və s.sözlər "А" ilə qurtarır və qadın cinsinə aiddir.

семья, тётя, экскурсия, аудитория.....və s.sözlər "я" hərfilə qurtarır və qadın cinsinə aiddir.

вещь(əşya), лошадь(dişi at), ночь(gecə), мель(dayaz yer)....və s.sözlər isə "ь" ilə qurtarır və qadın cinsinə aiddir.

⚠ DİQQƏT: "ь" həm kişi, həm də qadın cinsinə aiddir. Hansı sözün kişi, hansı sözün qadın cinsinə aid olduğunu bilmək üçün "ь" ilə bitən sözləri əzbərləmək lazımdır. Bunun üçün xüsusi qayda hələ rastıma çıxmayıb. Çıxsə burda paylaşacam 😊
XXX

3. ORTA CİNS(средний род)---sözün sonu "o" və "e" hərfilə qurtaran sözlər daxildir.

Məsələn:

письмо(məktub), фото, окно(rəncərə), пальто, слово(söz), дело(iş)....və s. Sözlər "o" hərfilə bitir və orta cinsə aiddir.

море(dəniz), общежитие(yataqxana), задание(tapşırıq).....və s.sözlər "e" hərfilə bitir və orta cinsə aiddir.

5ci hissə

"Kiçik və sadə dialoqlar"

-Bu kimdir?

Это кто?

+Bu, mənim rəfiqəmdir.

Это моя подруга.

Xxx

-Maşın haradadır?

Где машиИна?

+Там

Orada.

Xxx

-Мənim almam haradadır?

Где моё Яблоко?

-Вот онО.
Вах одур.

Ххх
-Bu sənin qardaşındır?
Это твой брат?

+Yox, bu mənim dostumdur.
Нет, это мой друг.

-Bəs bu kimdir?
А это кто?

+Это мой сын.
Bu mənim oğlumdur.

6cı dərs

1ci hissə

"5-ci ritm modeli"

İndiyə kimi 4 ritm modeli ilə tanış olduq. Gəlin bir daha xatırlayaq:

1-ci ritm modeli---söz iki hecalı olur və vurğu "birinci" hecaya düşürdü. Məsələn: кАрта,
пАпа, нОта.....və s.

2-ci ritm modeli---söz iki hecalı olur və vurğu "ikinci" hecaya düşürdü. Məsələn: когдА,
завОд, странА....və s.

3-cü ritm modeli---söz üç hecalı olur və vurğu "birinci" hecaya düşürdü. Məsələn:
Улица(küçə), хОлодно....və s.

4-cü ritm modeli---söz üç hecalı olur və vurğu "ikinci" hecaya düşürdü. Məsələn:
конЕчно, учЕбник və s.

Bu günki dərsimiz isə "5-ci ritm modelidir". Bu modeldə söz üç hecalı olur və vurğu
"üçüncü" hecaya düşür. Vurğu düşən heca üzərinə basılaraq və uzadılaraq oxunmalıdır.
Nümunələrə baxaq:
молоко [ma[1]lako] --- süd

хорошо [kharaşO] --- yaxşı

кабинет [kabinYEt] --- kabinet

инститУт [institUt] --- institut.....və s.

2ci hissə

"Harada? Sağda, solda, burada, orada".

Где --- harada?

Тут, здесь --- burada

Там --- orada

СлЕва --- solda

СпрАва --- sağda

Nümunələr:

1) Budur(bax) stol. Solda güldan, sağda isə xəritədir.

Вот стол. СлЕва вАза, а спрАва кАрта.

2) Orada solda nədir(nə var)? Orada parkdır.

Что там слЕва? Там парк.

3) Ev haradadır? O sağdadır.

Где дом? Он спрАва.----burada дом kişi cinsi olduğu üçün müvafiq olaraq şəxs əvəzliyi də "он" olacaq.

4) Где мАма? Она тут.

Ana haradadır? O buradadır.-----burada isə мАма qadın cins olduğu üçün şəxs əvəzliyi də "она" olacaq.

5) Где моё письмо? Оно слева.

Mənim məktubum haradadır? O soldadır.----burada письмо orta cins olduğu üçün yiyəlik əvəliyi də müvafiq olaraq "моё " olacaq. Yenə письмО orta cins olduğu üçün şəxs əvəzliyi də "оно" olacaq.

3cü hissə

"E hərfinin vurğulu və vurğusuz vəziyyətdə oxunması"

Vurğulu və ya vurğusuz "E" hərfinə keçməmişdən qabaq onu qeyd edək ki, "E" hərfi sözün başında gələndə [ye] kimi tələffüz olunacaq.

Məsələn:

ЕлЕна [YelEna]----görürsünüz sözün başında gəlib "E" hərfi və [ye] kimi tələffüz olunur.

ЕврАзия [yevrAziya]-Avrasiya-----burda da eynilə [ye] kimi oxunur.

Xxx

Vurğulu "E"

"E" hərfi vurğulu vəziyyətdə [ye] kimi, vurğusuz vəziyyətdə isə [i] kimi tələffüz olunur.

Nümunə:

✓ нЕт [nYEt] --yox-----görürsünüz təkhecalı sözdür və avtomatik olaraq vurğu "e" hərfinin üzərindədir və vurğulu olduğu üçün [ye] kimi tələffüz olunur.

✓ мЕсто [mYEstə]-yer-----burda da yenə vurğu "e" hərfinin üzərinə düşür və [ye] kimi tələffüz olunur.

✓ аптЕка [aptYEka]-aptek-----burda da eynilə.

Vurğusuz "E"

Vurğusuz "E" [i] kimi tələffüz olunacaq. Nümunə:

✓ делА [dilA] - işlər-----görürsünüz vurğu A hərfinin üzərindədir. "e" hərfi isə vurğusuzdur və [i] kimi tələffüz olunacaq.

✓ сестрА [sistrA] - bacı-----burda da eynilə.

✓ теплО [tiplO] - ilıq, isti-----yenə vurğusuz "e" hərfi [i] kimi tələffüz olunacaq.
Xatırlayaq Vurğulu O hərfi isə olduğu kimi, yəni [o] kimi oxunur.

ДІQQƏТ ⚠ İSTİSNA: Ж, Ш, Ц hərfləri "Həmişə Qalın" hərflərdir. Bu hərflərdən sonra incə saitlər(и, е, ё, ю, я) gələrsə bu incə saitlər tələffüzdə onların cütü olan qalın saitlərə (ы, э, о, у, а) çevriləcək.

BUNU UNUTMAYIN!

Nümunələrə baxaq:

✓ женА [jinA] - qadın ----- görürsünüz vurğusuz "e" hərfi artıq [i] kimi deyil ✗, [ɪ] kimi tələffüz olunur✓. Çünki "e"-dən əvvəlki hərf "Ж"-dır.

✓ инженЕр [injɪnYEr]-mühəndis-----bu sözü gəlin analiz edək. Baxın, vurğu ən sonuncu "E" hərfinin üzərindədir və dediyimiz kimi vurğulu "E" hərfi [ye] kimi oxundu. Birinci "e"

hərfi isə vurğusuz olduğu üçün demişdik ki, [i] kimi oxunur. Ancaq istisna qaydamız var. O da ki, e hərfi "ж" hərfindən sonra gəlib və [ɪ] kimi tələffüz olundu.

✓ ценА [tsɪnA] -qiymət-----eynilə burda da, "ц" həmişə qalın samit olduğu üçün ondan sonra "е" hərfi gəldiyinə görə [ɪ] kimi tələffüz olunacaq.

✓ машинА [maʃɪnA]-maşın----yenə burda da "ш"-dan sonra gələn и hərfi [ɪ] kimi oxunacaq.

TƏKRAR: Ж,Ц,Ш hərflərindən sonra gələn incə saitlər qalın saitlərə çevrilir, adətən çoxu [ɪ] kimi tələffüz olunur.

4cü hissə

"İsimlərin cəm şəkilçiləri"

Əvvəlki dərstdə öyrəndik ki, rus dilində hər bir ismin bir cinsi vardır. Cinslərdə ki, 3 cür idi: kişi cins(мужской род), qadın cinsi(женский род) və orta cins (средний род). İsimin hansı cinsə aid olduğu isə son hərfindən bəlli idi. Gəlin xatırlayaq bir daha:

KİŞİ CİNSİ: sonu "samitlə", "й" və "ь" ilə qurtarırdı. Məsələn: дом, музей, словарь və s.

QADIN CİNSİ: sonu "a" , "я" və "ь" ilə bitən isimlər idi. Məsələn: сумка, семья, тетрадь və s.

ORTA CİNS: sonu "o" və "e" ilə bitən isimlər idi. Məsələn: фото, море....və s.

△ Sonu "ь" ilə qurtaran Kişi və qadın cins isimlər var. Bu kimi sözlər rastımıza çıxdıqca əzbərləyəcəyik.

Bu günki dərsimiz isə isimlər cinslərə uyğun CƏMDƏ hansı şəkilçiləri qəbul edəcək öyrənəcəyik.

✓ KİŞİ CİNS İSİMLƏRİN "CƏM" ŞƏKİLÇİLƏRİ:

1. Samit hərflə bitən isimlərdə, sözün sonuna cəmdə "ы" şəkilçisi əlavə olunur.

Məsələn: стол(stol)--столЫ(stollar), кот(erkək pişik)-- котЫ(erkək pişiklər), завод(zavod)--заводы(zavodlar).....və s.

2. Й və ь ilə qurtaran kişi cins isimlərdə bu hərflər silinəcək(й,ь) ✗ və onların yerinə "И" yazılacaq. Məsələn: чай---чаи(й hərfin yerinə "и" yazılır), музей(muzei)--музеи(muzeylər), словарь(lüğət)--словари(lüğətlər)....və s.

QEYD: Əgər sözün sonu Ч, Ц, Ж, Ш, Г, К, Х samit hərfləri ilə qurtararsa cəmdə "ы" yox ✗, "и" yazılacaq. Çünki demişdim ki, samitlə qurtaranda "ы" yazılır. Bu halda, yəni

sonu yuxarda qeyd etdiyim 7 hərf istisnadır. Məsələn: карандаш(karandaş)--
карандаши(karandaşlar). Gördüyünüz kimi söz "Ш" samit hərfilə qurtardığı üçün cəmdə Ы
yox, "И" olacaq. Банк(bank)--банки(banklar), сок--соки, завтрак(səhər yeməyi)--
завтраки(səhər yeməkləri)...və s.

✓ QADIN CİNS İSİMLƏRİN CƏM ŞƏKİLÇİLƏRİ:

1. Sonu -a hərfilə qurtaran isimlərdə bu hərfin yerinə "Ы" yazılacaq. Məsələn: карта(хəritə)---
карты(хəritələr). Gördüyünüz kimi a hərfinin yerinə "ы" yazıldı. Лампа(lampa)--
лампы(lampalar)....və s.

2.-я və -ь ilə qurtaran isimlərin cəmində isə bu hərflərin yerinə "И" yazılır. Məsələn:
семья(ailə)--семьи(ailələr), ночь(gecə)--ночи(gecələr), тетя(xala, bibi)--тети(xalalar,
bibilər)...və s.

QEYD: Kişi cinsindəki 7 hərf qanunu(Ч, Щ, Ж, Ш, Г, К, Х) qadın cinsinə də aiddir. Burada
ismin sonuncu hərfindən əvvəl bu 7 hərfdən hər hansı biri varsa o zaman Ы yox X, "И"
yazılacaq. Məsələn: студенка(tələbə)--студенки(tələbələr). Gördüyünüz kimi студенка
sözündə -a hərfindən əvvəl "К" hərfi gəlib. A hərfi silinəcək yerinə cəmdə "и" yazılacaq.
Подруга(rəfiqə)--подругИ(rəfiqələr), сумКа--сумки, аптеКа--аптеки...və s.

△ Bu 7 hərfdən Ч, Щ, Ж, Ш----bunlar xışiltılı samitlərdir; Г, К, Х----boğazdan
səslənən samitlərdir.

✓ ORTA CİNS İSİMLƏRİN CƏM ŞƏKİLÇİLƏRİ.

1.-o hərfilə bitən isimlərdə bu hərfin yerinə cəmdə "-a" yazılacaq. Məsələn: окнО(pəncərə)--
Окна(pəncərələr), делО--делА, слОво(söz)--словА(sözlər)...və s.

2.-e hərfilə qurtaran isimlərdə bu hərfin yerinə cəmdə "-я" yazılacaq. Məsələn: морЕ--
морЯ, здание--здания, упражнение(tapşırıq)--упражнения..... və s.

İstisna: Яблоко--Яблоки(alma-almalar)
ФОто----alınma sözdür cəm şəkilçisi yoxdur
Пальто---cəm şəkilçisi yoxdur.

5ci hissə

"Kiçik və sadə dialoqlar"

-Deyin, indi tənəffüsdür(fasilədir)?
СкажИте, сейчас перерЫв?

+Нет, сейчас урОк.
Yox, indi dərsdir.
Ххх

-Мənim qələmim haradadır?
Где моя ручка?

-Вот слЕва.
Budur, solda.
Xxx

-Bağışlayın, sizin biletiniz haradadır?
Извините, где ваш билет?

-Бах одур, buyurunuz
Вот он, пожалуйста.

7ci dərs

1ci hissə

"Oxunma qaydaları. Samitləri incələşdirən saitlər"

Е, Ё, Ю, Я -----bu saitlər özündən əvvəl gələn samitləri incələşdirmə funksiyasına malikdir. Bu saitlər sözün başında gələndə olduğu kimi, yəni [ye], [yo], [yu], [ya] kimi tələffüz olunacaq, ortasında gələndə isə "y" səsinə itirəcək **×** və [e], [o], [u], [a] kimi oxunaraq özündən əvvəl gələn samit hərfi yumşaldacaq. Məsələn:

нет [net] --- "e" hərfi özündən əvvəl gələn "н" samitini yumşaldır. Yəni н hərfinin daha incə oxunmasına gətirib çıxardır.

день [den'apɔs] ---- burda da "e" hərfi özündən əvvəl gələn "д" samitini yumşaldacaq. Qalın д kimi deyil, daha yumşaq д deyilməlidir.
Xxx

Алёна [Alyona] ---- burada da "ё" saiti özündən əvvəl gələn "л" samitini yumşaldacaq. Tələffüzdə y yazılsa da y-ni oxumayaraq, l samitini yumşaldacağıq.

Пётр [Pyotr] ---- eynilə burda da.
Xxx

Рюмка [ryumka] ---- burda da ю saiti özündən əvvəl gələn "Р" samitini yumşaldacaq.

Люда [lyuda] ---- burda da eynilə.
Xxx

Таня [tanya] ---- burda da "я" saiti özündən əvvəl gələn "н" samitini yumşaldacaq.

пять [pyat] ---- burda da eynilə.

İSTİSNA ⊗ : Ж, Ш, Ц samitləri "həmişə qalın" samitlər olduğu üçün bunlardan sonra gələn incə saitlər tələffüzdə müvafiq olaraq qalın saitlərə çevriləcək. Məsələn:
Цирк [tsirk] ---- burada и saiti tələffüzdə "ı" kimi oxunacaq.

Жизнь [jɪzn'əpəs;] ---- eynilə burda da. Жизнь --- həyat, ömür (qadın cinsi)

2ci hissə

"Çoxhecalı sözlərin vurğusu"

İndiyə kimi biz 5 ritm modelini öyrəndik. Bunların ən çox heca sayısı 3 idi. Bu dərsdə isə biz üçdən çox hecası olan bir az çətin sözlərə göz atacağıq:

✓4 HECALI MODEL(Vurğusu ikinci heca): adından da göründüyü kimi söz dörd hecalı olur və vurğu "ikinci" hecaya düşəcək. Məsələn:

пожАлуйста [pajAluysta] ---- lütfən, buyurun
экскурсия [ekskUrsiya] ---- ekskursiya

Göründüyü kimi 4 hecalı sözlərdir və vurğu ikinci hecaya düşür.

✓4 HECALI MODEL(Vurğusu üçüncü heca): burada söz yenə dörd hecalı olacaq və vurğu bu dəfə "üçüncü" hecaya düşəcək. Məsələn:

останОвка [astanOfka] ---- dayanacaq
извинИте [izvinİte] ---- üzr istəyirəm, bağışlayın

✓4 HECALI MODEL (Vurğusu dördüncü heca): burada da sözlər yenə dörd hecalı olacaq, amma bu dəfə vurğu "dördüncü" hecaya düşəcək. Məsələn:

кинотеАтр [kinatiAtr] ---- kinoteatr

✓5 HECALI MODEL (Vurğusu üçüncü heca): Burada isə artıq sözlər beş hecalı olacaq və vurğu "üçüncü" hecaya düşəcək. Məsələn:

до свидАния [dasvidAniya] ---- sağ olun, hələlik, xudahafiz.
поликлИника [palikLİnika] ---- poliklinika
общежИтие [abşşıJİtie] ---- yataqxana

✓5 HECALI MODEL (Vurğusu dördüncü heca): burada da yenə sözlər beş hecalı olacaq

və vurğu bu dəfə "dördüncü" hecaya düşəcək. Məsələn:

преподаватель [pripadavAtil] ----müəllim

— 1-ci ritm modeli: söz iki hecalı olurdu və vurğu birinci hecaya düşürdü:

Имя(ad), время(vaxt), лето(yay), чашка(fincan).

— 2-ci ritm modeli: söz iki hecalı olurdu və vurğu "ikinci" hecaya düşürdü: ещё(bir də, daha, yenə), зима(qış), весна(yaz), весной(yazda).

— 3-cü ritm modeli: söz üç hecalı olurdu və vurğu "birinci" hecaya düşürdü:

музыка(musiqi), родина(vətən).

— 4-cü ritm modeli: söz üç hecalı olurdu və vurğu "ikinci" hecaya düşürdü: учебник, конечно.

— 5-ci ritm modeli: söz üç hecalı olurdu və vurğu "üçüncü" hecaya düşürdü:

институт, кабинет.

3cü hissə

"İnkar cümlələr. Xeyr/Deyil".

Rus dilində inkar cümlələr adətən aşağıdakı bu 2 sözün köməyi ilə düzəlir:

Хейр(yox)-----нет[nyet]

Дейл----не [nye] — — — "не" sözlə birlikdə bitişik tələffüz olunur və [ni] kimi oxunur.
Məsələn:

Это диван? Нет, не диван [nidivAn].... belə.

Gəlin inkar cümlələrə aid nümunələrə baxaq:

☒ -Это твоя ручка?-----bu sənin qələmindir?
+Нет, не моя.-----хейр, mənim deyil.

☒ - То его жена[jinA]?----О, onun arvadıdır?
+Нет, то егО подрУга----Yox, o onun rəfiqəsidir.

☒ -Это её тетрадь?---Bu, onun dəftəridir?
+ Нет, не её.----yox, onun deyil.

4cü hissə

"Yiyəlik əvəzliliklərinin cəm forması. "Kimin"--sual əvəzliyi"

✓Yiyəlik əvəzlilikləri----Притяжательные местоимения.

DÖRDÜNCÜ dərsimizdə biz yiyəlik əvəzliliklərinin tək formasını öyrənmişdik. Rus dilində yiyəlik əvəzlilikləri isimin cinslərinə və cəmdə olmasına görə şəkilçilərini dəyişirlər. İsimin cinslərinə uyğun şəkilçi dəyişməsinə keçdik. Gəlin xatırlayaq:

— MƏNİM---мой(к.с)--моЯ(q.с)--моЁ(о.с)

— SƏNİN---твой(к.с)--твоЯ(q.с)--твоЁ(о.с)

— BİZİM---наш(к.с)--наша(q.с)--наше(о.с)

— SİZİN---ваш(к.с)--ваша(q.с)--ваше(о.с)

— ONUN(kişi,oğlan)---его(к.с)--его(q.с)-его(о.с)

— ONUN(qız,qadın)---её(к.с)--её(q.с)--её(о.с)

— ONLARIN---их(к.с)--их(q.с)--их(о.с)

XXX

✓Yiyəlik əvəzliliklərinin "CƏM" forması:

MƏNİM----моИ[maj]---моИ ручки(mənim qələmlərim)

SƏNİN----твоИ [tval]---твоИ газеты(sənin qəzetlərin)

BİZİM----нАши [nAşı]---нАши домА(bizim evimiz)--- ▲ дома[dama]--evlər-----
дОма[dOma]--evdə

SİZİN----вАши[vAşı]---вАши столЫ(sizin stollarınız). ▲ столЫ [stalı].

ONUN(Kişi)----егО [yivO]----его тетрАди(onun dəftərləri)

ONUN(qadın)----её [yiyo]----её кнИги(onun kitabları)

ONLARIN----их [ikh]---- их дЕти(onların uşaqları).

DİQQƏT ▲ 3-cü şəxs yiyəlik əvəzlilikləri(ego,eë, их) təkdə və cəmdə olduğu kimi qalır.
XXX

Kimin?-----Yiyəlik əvəzliliklərini ortaya çıxaran sual əvəzliyidir. "ЧЕЙ?" -----KİMİN?

Sual əvəzliyi də isimin cinslərinə və cəm halına görə dəyişir. Baxaq:

Kişi cinsi-----Чей [çey]?----- Kimin?

Qadın cinsi-----Чья [ç'apos;ya]?-----Kimin?

Orta cins-----Чьё [ç'apos;yo]?-----Kimin?

Cəmdə-----Чьи [ç'apos;yi]?-----Kimin?

DİQQƏT ▲ Bu/bunlar kimindir?----sualında bütün cins və cəm isimlər üçün "Это" əvəzliyi işlənir (эти yox ✕). BUNU UNUTMAYIN!

NÜMUNƏ:

1.

-Bu kimin əşyasıdır?(və ya bu əşya kimindir?)

Чья Это вещь(qadın cinsi)?

+Mənim

Моя.

2.

-Bu kimin çayıdır?(bu çay kimindir?)

Чей это чай?

+Bu mənim çayımdır.

Это мой чай.

5ci hissə

"Kiçik və sadə dialoqlar"

Dialoq 1.

— Söyləyin bu saat kimindir?(.....bu kimin saatıdır?)

Скажите, чьи это часы?

✚ Мənim. Bu mənim saatımdır.

Мои. Это мои часы.

Diqqət Δ часI [çisI] ----saat(hər zaman cəmdədir). Ona görə мoи olur. Fikir verdirsə это yazılır cəm isim olsa belə. Bu/bunlar kimindir? Sualında həmişə "это" yazılacaq. İstər cəm, istər tək fərqi yoxdur. Bu/bunlar----это

Dialog 2.

— Söyləyin, bu palto kimindir(bu kimin paltosudur)?
Скажите, чьё это пальтo?

+ Bizimdir, əlbəttə ki.
Наше, конечно.(пальто--orta cins. Ona görə də наше olur)

— Bu, sənin mərtəbəndir?
Это твой этаж [itAş]?

+ Yox, əlbəttə (ki).
Нет, конечно.

— Bəs kimindir?
А чей? (этаж --kişi cins, ona görə чей olur)

8ci dərs

1ci hissə

"Sözün sonunda cingiltili samitlərin tələffüzdə qarlaşması".

Sözün sonunda tələffüzdə qarlaşa bilən cingiltili samitlər aşağıdakılardır:

- 1) б(cingiltili)---п(kar): Məsələn, клуб [kluP]-klub
- 2) в(cingiltili)--ф(kar):Məsələn, Киев[kiyiF]-Kiyev
- 3) г(cingiltili)---к(kar):Məsələn, друг[druK]-dost
- 4) д(cingiltili)---т(kar):Məsələn, код [koT]- kod
- 5) ж(cingiltili)---ш(kar):Məsələn, нож[noŞ]-bıçaq
- 6) з(cingiltili)---с(kar):Məsələn, рассказ [raskaS]-hekayə

►BU DƏRS BU QƏDƏR. Cingiltili və onun kar qarşılığı olan samitləri yadda saxlayın!

2ci hissə

Mətn. "Bu, mənim ailəmdir".

Sözlər:

РодИтели [radİtili] -- valideynlər
ПрограммИст [praqrammİst] -- proqramçı
СобАка [sabAka] -- it
Врач [vraç] -- həkim
СтудЕнт [studyEnt] -- tələbə oğlan
БАбушка [bAbuşka] -- nənə
ДЕдушка(kişi cins) [dEduşka] -- baba
ПАпа (kişi c) [pApa] -- ata

ДавАйте познaкОмимся. Меня зовУт АнТОн. Я студЕнт. А Это нАша семьЯ. Вот мои родители. Это мой пАпа. Его зовУт Игорь АнТОнович. Он программИст. СпрАва моЯ мАма. Её зовУт Ольга НиколАевна. Она врач. Наш дЕдушка тОже врач. Здесь, слЕва мой брат. Его зовУт ВИктор. Он тОже студЕнт. А вот нАша БАбушка, МарИя Викторовна. НАша собАка тОже здесь. Её зовУт НИка. НИка -- наш друг.

3cü hissə

"Rəqəmlər: 1-dən 100-ə qədər"

1---одИн [adİn]
2---два [dva]
3---три [tri]
4--- четыре [çitIri]
5--- пять [pyat']
6--- шесть [şest']
7--- семь [syem']
8---вОсемь [vOsım']
9--- дЕвять [dYEvit']
10--- дЕсять [dYEsit']
11--- одИннадцать [aDİnatsat']
12--- двенАдцать [dviNAtsat']
13--- тринаДцать [triNAtsat']
14--- четЫрнадцать [çiTIRnatsat]
15--- пятьНАдцать [pitNAtsat']
16---шестНАдцать [şisNAtsat']
17--- семНАдцать [simNAtsat']
18--- восемНАдцать [vasimNAtsat']
19---девятНАдцать [divitNAtsat']
20---двАдцать [dvAtsat']
30---трИдцать [trİtsat']

40--- сОрок [sOrak]
50---пятдесЯт [piddisYAt]
60---шестьдесЯт [şızdisYAt]
70---семьдесЯт [sYEmdisyat]
80---вОсемьдесЯт [VOsimdisyat]
90--- девЯнОсто [diviNOsta]
100--- сто [sto]

QEYD : одИннацать(11)вə четЫрнацать(14) sözlərindən başqa qalan bütünНАдцать sonluğu ilə bitən saylarda vurğu 'A' ya düşəcək. Bunu unutmayın!

Bir də 50...60...70...80...90 sonuдесЯт sonluğu ilə qurtarır və десЯт-ın sonunda "ь" qoyulmur **×**. Çoxu bunu səhv yazır.

20.....30 rəqəmləri isəдцать sonluğu ilə qurtarır.
40--- fərqli yazılır bütün saylardan. СОрок-40.

İSTİSNA: девЯть(9), десЯть(10), пятьнацать(15), девЯтнацать(19),
пятьдесЯт(50), девЯносто(90)---- bu saylarda "я" hərfi [i] kimi tələffüz olunacaq.

4cü hissə

"Fellər(Глаголы). -ать ilə qurtaran fellərin şəxsə görə dəyişməsi"

Rus dilinin ən əsas mövzularından biridir. Bu dərstdə fel haqqında qısa məlumat verəcəm.
Əsas dərslərimiz bundan sonra başlayacaq.

Az.can dilində olduğu kimi rus dilində də felin məsdər forması "что делать"? (Nə etmək?) sualına cavab verir.

Məsdər halındakı rusca fellər -ть/-ся/-чь kimi şəkilçilərlə qurtarır. Ən çox yayılan şəkilçisi isə "-ть" şəkilçisidir.

Rus dilində fellər 2 qrupa bölünür. Bu qruplar fellərin şəxsə görə dəyişmə şəkilçilərini bildirir. Bunu nümunələrlə izah edəcəm. 2 qrupa bölünən fellər bunlardır:

1-ci qrup fellər: sonu -ать/-ять və -еть ilə bitən bəzi fellər daxildir.

2-ci qrup fellər: sonu -ить ilə qurtaran fellər və -еть ilə bitən bəzi fellər daxildir.

Bu dərstdə sonu -ать ilə bitən felləri göstərərək onları şəxsə görə dəyişəcəyik.

Şəkilçiləri yumşaq söyləməyə diqqət edin. Yumşaltma işarəsini (-ь) çox qısa [i] şəklində tələffüz edə bilərsiniz.

1)Знать [znat'] --- bilmək

burada -ь işarəsini yumşaq ya da qısa [i]» kimi tələffüz edək. znAti---belə deməyə çalışın.
Onda daha yaxşı səslənir))

2) рабОтать [rabOtat'] --- işləmək

3) ДЕлать [dYElat'] --- etmək

4) ПонимАть [panimAt'] --- anlamaq, başa düşmək

5) ЧитАть [çitAt'] --- oxumaq

△ Bunlar sonu -ать ilə qurtarır və 1-ci qrup fellərdir.

Gəlin bu felləri şəxsə görə dəyişək və yadda saxlayaq:

✓ЗНАТЬ [znat'] ----BİLMƏK

Я знАю-----mən bilirəm

Ты знАешь----sən bilirsən

Он/она/оно знАет----o bilir

Мы знАем ---- biz bilirik

Вы знАете---- siz bilirsiniz

Они знАют ---- Onlar bilirlər

✓РАБО'ТАТЬ [rabOtat'] ---- işləmək

Я рабОтаю ---- mən işləyirəm

Ты рабОтаешь ---- sən işləyirsən

Он/она/оно рабОтает --- o işləyir

Мы рабОтаем ----- biz işləyirik

Вы рабОтаете ----- siz işləyirsiniz

Они рабОтают ----- onlar işləyirlər

9cu dərs

1ci hissə

"Rusca adların qısaca deyilişi"

 OĞLAN ADLARI.

Rəsmi: Qeyri-rəsmi:

Александр — САша
Алексей — Алёша
Андрей — Андрюша
Борис — БОря
Василий — Вася
Виктор — Витя
Владимир — Володя, ВОва
Дмитрий — Дима, Митя
Евгений — Женья
Иван — Ваня
Игорь — һәм рәсми, һәм q/r
Николай — Коля
Максим — Макс
Михаил — МИша
Олег — һәм рәсми, һәм q/r
Пётр — Петя
Сергей — Серёжа
Юрий — Юра

QIZ ADLARI.

Рәсми: Qeyri-rәсми:

Александра — САша
Алёна — һәм рәсми, һәм q/r
Анна — Аня
Валентина — Валя
Вера — һәм рәсми, һәм q/r
Галина — Галя
Екатерина — Катя
Елена — Лена

Евгения — Женья
Зоя — һәм рәсми, һәм q/r
Ирина — Ира
Ксения — Ксенья, Ксюша
Любовь — Люба
Людмила — Люда, Люся, Мила
Мария — Маша
Надежда — Надя

Наталия — Наташа

Нина — həm rəsmi, həm q/r

Ольга — Оля

Светлана — Света

Татьяна — Таня

Юлия — Юля

Саша həm qızlara, həm də oğlanlara deyilir.

2ci hissə

" Rusca Ad, Soyad və ata adları"

Отчество [Otçistva] -- ata adı

Фамилия [familiya] -- soyad

Имя [İmya] -- ad (orta cins)

Rus dilində rəsmi yerlərdə tanış olan insanlar özlərini sadəcə isimlərilə deyil, ata adları ilə tanıdırlar.

Gəlin nümunələrdə ata adları hansı şəkilçiləri qəbul edəcək baxaq:

 Kişi

Şəkilçi : ович/евич

Ad: Максим

Ata adı: Иван

Иван (son hərfi n ilə bitir və qalın samitdir). Buna görə "ович" şəkilçisi qəbul edəcək, yəni belə olacaq:

Максим ИваНович --- Maksim İvan oğlu

Ad: Виктор

Ata adı: Николай

Николай (son hərfi й ilə bitir və yumşaq samitdir). Buna görə й samitinin yerinə "евич" şəkilçisi qəbul edəcək, yəni belə olacaq:

Виктор Николаевич---Viktor Nikolay oğlu.

Qadın

Şəkilçi: овна/евна

Adı: Марина

Ata adı: Иван

Иван(yenə н hərfi ilə bitir və qalın/sərt samitdir). Buna görə "овна" şəkilçisi qəbul edəcək, yəni belə:

Марина Ивановна----Marina İvan qızı

Ad: Наталия

Ata adı: Николай

Николай (yenə sonu й samitilə bitir və yumşaq sanitdir) Buna üçün bu hərfin yerinə "евна" şəkilçisini qəbul edəcək, yəni belə:

Наталия Николаевна---- Nataliya Nikolay qızı

⚠ Yadda saxlayın: Ч, Щ, Ъ həmişə yumşaq samitlərdir.

⚠ Yadda saxlayın: Ж, Ш, Щ, Ч hərflərindən sonra heç vaxt "ы", "я" və "ю" yazılmaz.

İstisna: жюри---jüri, брошюра---kitabça, парашют---paraşüt.

Bunlar "ю" ilə yazılır və alınma sözlərdir.

3cü hissə

Mətn: "Şəhərimiz"---Наш гОрод.

Sözlər:

Посмотри [pasmatrĬ] -- bax

ПосмотрИте [pasmatrĬte] -- baxın

Центр [tsentr] -- mərkəz

ГостИница [qastĬnitsa] -- mehmanxana

СтадиОн [stadiOn] -- stadion

БиблиотЕка [bibliatYEka] -- kitabxana

Цирк [tsırk] -- sirk

ШкОла [şkOla] -- məktəb

Наш гОрод.

Вот кАрта. ПосмотрИте. Это наш гОрод. Вот центр. Здесь музЕи, теАтры,

гостИницы, магазИны, ресторАны. А вот моЯ Улица! ПосмотрИте! СлеВа парк, стадиОн, поликлиИника. СпрАва университет, библиотЕка, цирк. А вот мой дом, а тут моЯ шкОла.

4cü hissə

Dialoglar: "Dərsin nə vaxt olduğunu soruşmaq".

Sözlər:

ПозовИ [pazavİ] --- çağır
ПозовИте [pazavİte] --- çağırın
ЛЕкция [lʲEktsiya] --- leksiya, mühazirə
Утро [Utra] --- səhər (isim-nə?)
Утром [Utram] --- səhər (zərf-nə vaxt?)
ВЕчер [VYEçir] --- axşam (isim)
ВЕчером [VYEçiram] --- axşam (zərf)
День [dʲEnʹ] --- gündüz(isim)
Днём [dnyom] --- gündüz (zərf)
Ночь [noçʹ] --- gecə (isim)
НОчью [noçʹ;yu] --- gecə (zərf)

Dialog 1.

— ЗдрАвствуйте, это Антон. СкажИте, Анна дОма?

+ Да, дОма.

— ПозовИте её, пожалуйста.

+ Миниту.

Dialog 2:

— Анна, ты знАешь когДА лекция?

+ Нет, я не знаю. Виктор знАет.

— СпасИбо.

Dialog 3:

— Виктор, привЕт. Это Иван. Скажи, пожалуйста, когДА лекция?

+ ЛЕкция зАвтра Утром.

— СпасИБо.

5ci hissə

"Oteldə olarkən lazım olan sözlər və buna aid dialoqlar"

Sözlər:

АдминистрАтор [administrAtır] --- inzibatçı, administrator, müdir

НОмер [nOmir] --- nömrə

КОмната [kOmnata] --- otaq

Лифт [lift] --- lift

БассЕйн [bassEyn] --- hovuz

Адрес [Adris] --- ünvan

ПОдпись (qadın cinsi) [pOtpis] --- imza

ДАта [dAta] --- tarix

НапрАво [naprAva] ---1) sağa, sağ tərəfə; 2) sağda, sağ tərəfdə

НалЕво [nalYEva] ---1) sola, sol tərəfə; 2)solda, sol tərəfdə

Наверху [navexU] ---yuxarıda

Внизу [vnizU] --- aşağıda

Наверх [navYErX] --- yuxarı, üstə

Вниз [vniz] --- aşağı

Прямо [prYAmə] --- düz, düzünə

Dialoq 1.

— Извините, где здесь администратор?

+ Администратор? Он внизу, слева.

— Спасибо.

+ Пожалуйста.

Dialog 2.

— Zəhmət olmasa deyin, hovuz haradadır?

+ O yuxarıdadır. Düz və sol tərəfə.

— Təşəkkür edirəm (sağ olun).

+ Buyurun.

Dialog 3.

— Извините! Скажите, пожалуйста, где номер 8?

+ Посмотрите: вот лифт. А номер 8 направо и прямо.

— Спасибо

+ Пожалуйста.

Dialog 4.

— Söyləyin, administrator yuxarıdadır?

+ Yox, o aşağıda, soldadır.

— Sağ olun.

+ Buyurun.

10cu dərş

Доброго времени суток, дорогие участники(Нәр vaxtınız хeyir, әziz iřtirakçılar).

Bu gün artıq Bařlanğıc səviyyə ONUNCU dərşimizdir və bununla da 1-ci rüb yekunlaşır. ONUNCU dərşdən sonra 50 sual olacaq keçilmiş dərşlərə aid.(1-dən 10a kimi).Dərşləri yaxşı oxuyun, təkrrarlayın və öyrənib yadda saxlayın. Bu günki dərşimizin bir bölməsi ən əsas və çox çaşdırılan dərşlərdən biri olacaq. O biri isə Sifət haqqında olacaq. Çalışacam yaxşı izahat verim ki, qarışdırmayasınız. Hər kəsə uğurlar☺

PLAN

1) Cüt səli saitlərin hansı halda cüt səsdə oxunmasının izahı.

2) "ЭТО" və "ТО" İŞARƏ ƏVƏZLİKLƏRİ.

3) SİFƏTLƏR.

4) Mövzuya aid kiçik və sadə dialoqlar.

10 cu dərş 1ci hissə

"Cüt səli saitlərin hansı halda cüt səsdə oxunmasının izahı"

Е, Ё, Ю, Я — kimi cüt səli saitlər samit hərfdən sonra gəlMƏdiklərində cüt səli olaraq oxunur. Yəni;

1) Sözü başında gəldikdə

2) Saitdən sonra gəldikdə

3) Ъ və Ь işarələrindən sonrakı vəziyyətlərdə [ye], [yo], [yu], [ya] kimi tələffüz olunacaq.

Məsələn:

✓ Sözlün başında gəldikdə: Елена [Yelena], ему [yemu]--ona, енОт [yenot]---yenot-----
baxın burada vurğu "o" ya düşür. Vurğusuz "e" hərfi demişdik ki, [i] kimi oxunacaq. Amma burada e hərfi sözlün başında gəldiyi üçün [ye] kimi tələffüz olunacaq.

✓ Saitdən sonra gəldikdə: читают [çitayut]--oxuyurlar, понимаете [panimayete]--
anlayırsınız, рабОтает [rabOtayet]---işləyir. Eynilə bu nümunədə də vurğu "o" üzərinə düşür.
Vurğusuz "e" hərfi əslində [i] kimi tələffüz olunmalı idi. Ancaq burada saitdən sonra gəldiyi
üçün vurğusuz da olsa [ye] kimi tələffüz olunacaq.

✓ Ъ və Ь işarələrindən sonra gəldikdə: семья [sim'ya]--ailə, объект [ab'yekt] --
obyekt, подъём [pad'yom]--yoxuş və s.

Samitdən sonra gəldikdə isə bu samiti yumşaldır və "y" səsinə itirirlər. Keçən dərslərdə
bunu demişdik. Məsələn:

лЕто [lYEta] ---[l (Y X)eta]--- "l" daha incə (yay)

здесь [zdYEs';]---- [zd(X)es';]---' "d" daha incə

мЯсо [mYAsa] --- [m(X)asa]--Ət.
Burada "m" daha incə deyilməlidir.

10-cu dərslər 2ci hissə

"ЭТО"(Bu) və "ТО" (O) işarə əvəzlilikləri:

İşarə əvəzlilikləri Az.can dilində bu/o; bunlar/onlar mənasındadır və işarə edilən şəxs və ya
əşyanın qarşısında(önündə) yer alırlar.

Rus dilində işarə əvəzlilikləri aid olduqları isimlə cinsinə, cəmdə olmasına və hal
baxımından uyğunlaşırlar.

✓ Kişi cins isim işarə edilərsə: "ЭТОТ", "ТОТ"

✓ Qadın cins isim işarə edilərsə: "ЭТА", "ТА"

✓ Orta cins isim işarə edilərsə: "ЭТО", "ТО"

✓ Cəm halındq bir isim işarə edilərsə: "ЭТИ", "ТЕ" olacaq.

Gəlin nümunələrə baxaq və bu zaman daha aydın başa düşüləcək:

1) Этот студент - мой друг (Bu tələbə mənim dostumdur). Burada "студент" kişi cins olduğu üçün işarə edilən 'bu' əvəzliyi də "этот" olacaq.

2) Эта газета ваша? (Bu qəzet sizindir?). Burada "газета" qadın cins olduğu üçün işarə edilən 'bu' əvəzliyi də "эта" olacaq.

3) Это пальто её. (Bu palto onunundur). Burada пальто orta cins olduğu üçün işarə edilən 'bu' əvəzliyi də "это" olacaq.

4) Эти рассказы мои. (Bu hekayələr mənimdir). Burada "рассказы" cəmdə olduğu üçün işarə edilən 'bu' əvəzliyi də "эти" olacaq və eyni zamanda yiyəlik əvəzliyi də müvafiq olaraq cəmdə, yəni "мои" olacaq.

Ən əsas məsələ fərqi necə anlayaq? deyirsinizsə gəlin qarşılaşdırma edək. O zaman aydın olacaq.

✓ Это/то журнал. — Я читаю этот/тот журнал.

Bu/o (nə?), jurnaldır. Mən bu/o (hansı?) jurnalı oxuyuram.

Görürsünüz birinci cümlədə bu/o (nə?) sualına cavab verir. İkinci cümlədə isə bu/o (hansı?) sualına cavab verir.

✓ Это/то наша поликлиИника. — Эта/та поликлиника наша.

Bu/o (nə?), bizim poliklinikadır. Bu (hansı?) poliklinika bizimdir.

Gördünüz birinci cümlədə bu/o "nə?" sualına cavab verir. İkinci cümlədə isə bu/o "hansı?" sualına cavab verir.

✓ Это/то наше общежитие. — Это/то общежитие наше.

Bu/o (nə?), bizim yataqxanadır. Bu/o (hansı?) yataqxana bizimdir.

Burda da yenə sadəcə sözlərin yerini dəyişməklə birinci cümlə nə? sualına cavab verdi. İkinci cümlə isə hansı? sualına cavab verdi.

✓ Это/то наши учебники. — Эти/те учебники наши .

Bu/o (nə?), bizim dərsləklərdir. Bu/o (hansı?) dərsləklər bizimdir.

Eynilə burada da birinci cümlə nə? sualına cavab verir, ikinci cümlə isə hansı? sualına cavab verir.

10-cu dərslə 3cü hissə

"SİFƏT---ПРИЛАГАТЕЛЬНОЕ"

Az.dilində sifətlər isimlərin qarşısına gələrək (rus dilində isimlərdən sonra da gələ bilər) əşyanın rəngini, şəklini, necəliyini və s. kimi müxtəlif yönərdən tamamlayan, tərif edən nitq hissəsidir.

Rus dilində sifətlər aid olduqları isimin "cins" və " cəmdə" olması vəziyyətindən asılı olaraq "КакОй?", "КакАя?", "КакОе?", "КакИе?" (Hansı, necə?) suallarına cavab verir.

- 1) Kişi cinsi: КАКОЙ? (Hansı? Necə?)
- 2) Qadın cinsi: КАКАЯ? (Hansı? Necə?)
- 3) Orta cins: КАКОЕ? (Hansı? Necə?)
- 4) Cəmdə: КАКИЕ? (Hansı? Necə?)

ŞƏKİLÇİLƏRİ:

Kişi cins: -ОЙ, -ИЙ, -ИЙ

Qadın cins: -АЯ, -ЯЯ

Orta cins: -ОЕ, -ЕЕ

Cəmdə: -ИЕ, -ИЕ

AÇIQLAMA: Hansı şəkilçi hansı halda yazılacaq ? ? ?

✓ KİŞİ CİNSİ:

-ОЙ — bu şəkilçi vurğulu olduğu zaman yazılacaq. Yəni vurğu -ой

şəkilçisinə düşürsə...Məsələn: большОй [bal'əşOy]--böyük. Göründüyü kimi vurğu şəkilçinin üzərinə düşür.

-ИЙ — bu şəkilçi sözün kökü qalın samitlə bitdiyində yazılacaq. Məsələn: красиВый -- gözəl. Göründüyü kimi şəkilçidən əvvəlki hərf "В" -dır və qalın samitdir. Ona görə -ый yazılacaq.

-ИЙ — "н" hərflə bitən bəzi sözlərdə və 7 hərf qanununa daxil olan sözlərin sonunda yazılacaq:

1. "н" hərflə bitən, məsələn: синий [siniy]-göy(rəng). Göründüyü kimi "н" hərflə bitir və -ий yazılacaq. "Н" ilə bitən bütün sözlərə aid deyil!

2. 7 hərf qanununa daxil olan hərflər. Ж, Ч, Ш, Щ, Г, К, Х. Məsələn: хороШий - yaxşı. Ш hərflə bitir sözün kökü və 7 hərfdən biridir.

✓QADIN CİNSİ:

АЯ — üçün xüsusi qayda yoxdur ✕

-ЯЯ — kökü yenə kişi cinsindəki kimi "н" ilə bitən bəzi(bütün sözlərdə yox) sözlərdə işlənir. Məsələn: сиНяя-göy.

✓ORTA CİNS:

-ОЕ — ümumən vurğu şəkilçi üzərinə düşəndə. Məsələn: болшОе.

-ЕЕ — ümumən kökü xışıltılı Ж, Ч, Ш, Щ hərflərilə bitdiyində. Məsələn: хорошее.

✓CƏMDƏ:

-ЫЕ — kökü qalın samitlə bitdiyində. Məsələn: ноВые--yeni

-ИЕ — 1. kökü "н" ilə bitən bəzi sözlərdə.

2. Ж, Ч, Ш, Щ, К, Г, Х kökü bu hərflərdən hər hansı birilə bitərsə ие yazılacaq. Məsələn: руссКий - rus, rusca.

10-cu dərər 4cü hissə

"Mövzuya aid kiçik və sadə dialoqlar"

SÖZLƏR:

(Antonimlər)

1) стАрый [stArıy] --- köhnə, yaşlı нОВый [nOvıy] --- yeni, təzə

2) дорогОй [daraqOy] --- bahalı

дешёвый [diŞOvıy] --- ucuz

3) красИвый [krasİvıy] --- gözəl

некрасИвый [nikraSİvıy] --- çirkin

4) хорОшой [khaROşıy] --- yaxşı

плохОй [plakhOy] --- pis

5) роднОй [radnOy] --- Ana, doğma, əziz,öz

нероднОй [niradnOy] --- ögey

6) ширОкий [şirOkıy] --- geniş, enli

Узкий [Uzkiy] --- dar

7) рУсский [rUskiy] --- rus(sifət); rusca

8) Очень [Oçin'] --- çox

9) часЫ [çiSI] ---saat(qol,divar)--həmişə cəmdə

10)пАрень [pArin'] --- gənc oğlan

11) мне нрАвится [mnye nrAvitsa] --- mən bəyənirəm, xoşuma gəlir.

12) тебе нрАвится [tibye nrAvitsa] --- sən bəyənirsən, sənin xoşuna gəlir.

13) тёплый [tyOpłıy] --- isti, ilıq

14) сАмый [SAmıy] --- ən

Dialoq 1.

— Скажите, что это?

+ Это журналы "СПОРТ", "МОСКВА" и "КИТАЙ" .

— Какой журнал самый интересный?

+ Вот этот журнал. Журнал "СПОРТ".

P.S. Fikir verdinizsə "журнал" kişi cins olduğu üçün, "какой" da sifətin kişi cinsinin sualıdır. Eyni zamanda da "интересный" da kişi cinsinin şəkilçisini qəbul etməlidir. Yəni göstərmək istədiyimiz isim hansı cinsdədirsə müvafiq olaraq qarşısındakı sifət də o cinsdə olmalıdır. Hətta "самый" sözü də cinsə görə olmalıdır. Bunu unutmayın!

BAŞLANGIC SƏVİYYƏ.

Uzun fasilədən sonra yenidən dərslərimizə qaldığımız yerdən başlayırıq. Bu gün ON BİRİNCİ dərsimizi keçəcəyik.

PLAN:

- 1) "Г" samitinin -ого/его şəkilçilərində "в" kimi oxunması.
- 2) Sənət (peşə) soruşmaq.
- 3) Qiymət soruşmaq. "Сколько стоит?"
- 4) Aydınlaşdırma bağlayıcısı "что" (ki; -diyini) və səbəb bağlayıcısı "потому что"(çünki; ...dən ötrü)

5) Dialoq.

BAŞLANĞIC SƏVİYYƏ.

ON BİRİNCİ dərsimizin 1-ci bölməsi:

"Г samitinin -oro/-ero şəkilçilərində в kimi oxunması"

Sonrakı dərslərimizdə isimlərin hallarını öyrənəndə rus dilində yiyəlik halındakı kişi cins isimləri tərif edən СІҒӘТ, SIRA SAYLARI, İŞARƏ və yiyəlik əvəzliliklərinin -oro/-ero kimi şəkilçilərlə qurtardığını görəcəyik.

"Г" hərfi -oro/-ero ilə bitən sifət, sıra sayı və əvəzliliklərdə həmişə "в" kimi oxunur.

Məsələn:

✓ Дом моЕГО брата --- mənim qardaşımın evi.

Burada брата yiyəlik halındakı kişi cins isimdir, yəni qardaşımın. Onu tərif edən, aydınlaşdıran моЕГО isə yiyəlik əvəzliyidir.

✓ Машина твоЕГО хорошЕГО друга --- sənin yaxşı dostunun maşını.

Burada друга yiyəlik halındakı isimdir, yəni dostunun. Onu tərif edən хорошЕГО sifət, твоЕГО isə yenə yiyəlik əvəzliyidir.

✓ КОГО здесь нет? ЕГО нет. --- kim burada yoxdur? O yoxdur.

Burada КОГО yiyəlik halının sualı, ЕГО isə yiyəlik əvəzliyidir.

İSTİSNA: сЕГОдня sözündə də r samiti в kimi oxunacaq, ancaq burada сегодня zərfdir.

Сегодня [siVOdnya] -- bu gün

P.S. bunları daha ətraflı qabaqdakı dərslərimizdə öyrənəcəyik.

BAŞLANĞIC SƏVİYYƏ.

ON BİRİNCİ dərsimizin 2-ci hissəsi:

"Sənət/peşə soruşmaq"

ПрофЕссия [prafYEsiya] --- sənət, peşə

Rus dilində peşəsini öyrənmək üçün 2 cür sual verə bilərik:

1) Какая профЕссия?

Məsələn;

Какая ваша профЕссия?

Sizin sənətiniz hansıdır?

2) Кто по профЕссии?

Məsələn;

Кто ты по профЕссии?

Sənətin üzrə kimsən?

İki sual da "Peşə(..n)(..niz) nədir?" olaraq tərcümə edilir və 2-ci sual daha çox işlənir. Yəni bu: Кто по профеСсии?

Bir də, 2-ci sual qısa şəkildə də soruşulur. Məsələn: Кто вы? ---peşəniz nədir?

Nümunələr:

Какая твоя профеСсия? = Кто ты по профеСсии? = Кто ты?

Какая ваша профеСсия? = Кто вы по профеСсии? = Кто вы?

Какая его/её профеСсия? = Кто он/она по профеСсии? = Кто он/она?

Sözlər:

ШкОльник/шкОльница --- məktəbli oğlan/məktəbli qız

ЮрИст [yurİst]--- hüquqşünas

ПевЕц/певИца [pivYEts/ pivİtsa] --- müğənni kişi/müğənni qadın

3cü hissə

"Qiymət öyrənmək. Сколько стоит?"

СКОЛЬКО [skOlka] --- neçəyədir? nə qədərdir?

СТОИТЬ [stOit'] --- qiyməti, dəyəri olmaq(fel)

СКОЛЬКО СТОИТ [skOlka stOit] --- qiyməti neçəyədir?

1 və 2 rəqəmləri ilə birlikdə işləndikləri isimlərin cinslərinə uyğun şəkilçilər alırlar.

Misal üçün:

"1"

1 lirə (лира-qadın c.) ---- одна лира

1 dollar/avro/rubl/manat (доллар/евро/рубль/манат-kişi c.) ----
один доллар/евро/рубль/манат

1 pəncərə (окно -orta c.) ---- одно окно

Görürsünüz 1 rəqəmi cinslərə uyğun dəyişdi.

"2"

2 lirə --- две лиры (qadın cinsi)

2 dollar/avro/rubl/manat --- два доллара/ евро/ рубля/маната (kişi cinsi)

2 pəncərə --- два Окна(orta cins).

1 və "один" sözü ilə bitən saylarla bərabər işlənən pul vahidlərinin şəkilçilərinə diqqət
edək. Nümunələrdə başa düşəcəksiniz.

Один рубль(1), двадцать один (21) доллар, сорок один (41) евро, девяносто одна
(91) лира, сто один (101) рубль.

2, 3 və 4 rəqəmləri ilə və "два", "три", "четыре" sözləri ilə bitən saylarla bərabər işlənən
pul vahidlərinin şəkilçilərinə diqqət edək: рублЯ, доллара, Евро, лиры.

Два рубля(2 rubl), двадцать три доллара (23 dollar), пятьдесят четыре евро (54
avro), восемьдесят две лиры (82 lirə), сто три доллара (103 dollar).

5 dən 20 ə qədər və ondan yuxarıda göstərilən vəziyyətlər xaric olduğunda pul
vahidlərinin şəkilçiləri belə olacaq:

РублЕй, долларов, манат(manat dəyişmir), евро, лир.

5 рублей, тридцать пять долларов(35), сорок семь евро (47), шестьдесят восемь лир
(68), десять рублей(10), двенадцать долларов (12), двадцать лир (20).

Nümunələr:

- 1) Сколько это стоит? 1 rubl.
- 2) Сколько стоит это пальто? 21 rubl
- 3) Сколько стоит этот шарф? 22 rubl
- 4) Сколько стоит эта сумка? 25 rubl
- 5) Сколько стоят эти яблоки? 4 rubl
- 6) Скажите, пожалуйста, сколько стоит этот большой словарь? 17 dollar
- 7) Скажите, сколько стоит кофе? 2 manat
- Извините, скажите, пожалуйста, сколько стоит эта красная книга? 1 dollar
- 9) А сколько стоят эти большие часы? 150 lirə
- 10) Скажите, этот журнал дорогой? Нет, не дорогОй. А сколько он стоит? 4 manat
- 11) Скажите, пожалуйста, этот шкаф дорогОй? Нет. А сколько он стоит? 125 avro.

DİQQƏT: bu dərsi yaxşı oxuyun. Gələcək dərslərimizdə də lazım olacaq.

dostlar, axırda yazdığım 11 cümlənin az.ca tərcüməsini və cavablarını isə rusca yazın.

4cü hissə

"Aydınlaşdırma bağlayıcısı что və səbəb bağlayıcısı потому что"

Bunlara uyğunlaşdırma bağlayıcısı da deyə bilərik. Uyğunlaşdırma bağlayıcılarının vəzifəsi mürəkkəb cümlələrdə baş cümlə və budaq cümlə arasında əlaqə yaratmaqdır. Bu cür bağlayıcıların bir çox növü var. Bu dərsdə biz aydınlaşdırma bağlayıcısı "ЧТО" və səbəb bağlayıcısı "потому что" öyrənəcəyik.

Aydınlaşdırma bağlayıcısı "что" (-diyini 4; ki) baş cümlədə sözü keçən hadisənin açıqlamasını verir . Bu bağlayıcı az.can dilində "ki" olaraq da tərcümə olunur.

Məsələn;

► Я знаю (baş cümlə), что (-diyini 4; ki) Иван журналист (aydınlaşdıran cümlə).

İvanın jurnalist olduğunu bilirəm = Mən bilirəm ki, İvan jurnalistdir.

Göründüyü kimi 2 cür də (1.-diyini; 2.ki) işləne bilər. Daha çox "ki" bağlayıcısı kimi işlənir.
XXX

SƏBƏB BAĞLAYICISI "ПОТОМУ ЧТО".

Səbəb bağlayıcısı потому что (çünkü, ...dən ötrü) mürəkkəb cümlələrdə olan və bir

hadisənin səbəbini açıqlayan bağlayıcıdır.

Məsələn;

► Мне нравится Стамбул(baş cümlə), потому что (çünkü) это мой родной город(açıqlamasını verən cümlə).

İstanbul xoşuma gəlir, çünki bu mənim doğma şəhərimdir.

5ci hissə

"Dialog"

Sözlər:

Выставка --- sərgi

Картина --- şəkil, tablo

Матрёшка --- Matryoşka

Qısa mətn:

Budur köhnə Moskva parkı. Bax sərgi. Burada suvenirlər, kitablar, tablolar, matroşkalar var.

(Bunu rusca yazın)

Dialog

+СкажиТЕ, пожалуйста, сколько стоят эти матрёшки?

-- Какие матрёшки?

+Вот эти.

-- Сто рублей.

+ Покажите, пожалуйста.

12ci dərs

1ci hissə

"жч, зч və сч bitişik samitlərin tələffüzdə [şş] , bəzən də [şç] kimi oxunması"

Bitişik samitlər жч, зч, сч uzun və yumşaq "[şş]" kimi tələffüz olunur.

Misal üçün:

- ✓ мужчина [muşşina] --- kişi
- ✓ перебежчик [piribyeşşik] --- fərari

- ✓ грузчик [gruşşik] --- yükvuran, malyükləyən fəhlə
- ✓ перевожчик [pirivOşşik] ---mal daşıyan, bərəçi, salçı.
- ✓ навязчивый [navyaşşivıy] --- zəhlətökən, sırtıq

- ▷ счастье [şşast'os;ye] --- xoşbəxtlik
- ▷ счёт [şşöt] --- hesab
- ▷ расческа [raşşöska] --- daraq.

2ci hissə

Fellərdə zaman"

Qrammatikanın əsas mövzularından biridir. Fellərdə zaman bir hərəkətin nə vaxt edildiyini göstərir. Felin göstərdiyi hərəkət ya keçmiş zamanda edilmiş, ya indiki zamanda edilməkdə, ya da gələcək zamanda ediləcəkdir.

Rus dilində zamanlar az.can dilində olduğu kimi İNDİKİ ZAMAN (настоящее время), GƏLƏCƏK ZAMAN (будущее время) və KEÇMİŞ ZAMAN (прошедшее время) olmaq üzrə 3 yerə bölünür:

Rus dilində fellərin zaman sistemi deyil, əsas yeri "hal" qavramı tutur. Hal qavramı nədir? Yəni bir hərəkətin müvəffəqiyyətlə başa çatıb çatmadığını bildirir.

Müvəffəqiyyətlə bitmiş olan hərəkət "TAMAMLANMIŞ" , müvəffəqiyyətlə qurtarmamış olan hərəkət isə (hələ davam etməkdə olan və ya 1 dəfədən çox meydana gələn, təkrarlanan) "TAMAMLANMAMIŞ" hərəkət adlanır. Rus dilinin ən əsas mövzudur bu.

- ⚠ Tamamlanmamış --- несовершенный вид(НСВ)
- ⚠ Tamamlanmış --- совершенный(СВ)

Məsələn, "знать" felini nümunə götürək:

1) Знать --- bilmək,tanımaq (hərəkətin tamamlanMAmış halı)

2)Узнать --- bilmək, tanımaq, öyrənmək (hərəkətin tamamlanmış halı).

✓İNDİKİ Z. ---- знаю,знаешь, знает....və s.(bilirəm,bilirsən, bilir....)

✓KEÇMİŞ Z. ---- знал(kişi c)/знала(qadın c)/знали(cəmdə)--(bilirdim(n)/bilirdim(n), bilirdilər)

✓GƏLƏCƏK Z. ---- буду знать, будешь знать... (biləcəyəm, biləcəksən...). Burada yadda saxlayın tamamlanmamış fel, yəni знать mürəkkəb gələcək zamanda ancaq "быть" felilə işlənəcək və şəxslərə görə dəyişəcək(буду, будешь, будет,будем,будете будут). Mürəkkəb gələcək zaman "быть" feli ilə işlənir.

İndi isə знать felinin tamamlanmış halı olan "узнать" felinə baxaq:

✓İNDİKİ Z. ----- yoxdur. Yəni tamamlanmış fellərin indiki zamanı olmur ✕

✓KEÇMİŞ Z. ----- узнал(м.р)/узнала(ж.р)/узнали(сəм). Bildi(m,n), bildilər/öyrəndi(m,n), öyrəndilər.

✓GƏLƏCƏK Z. ----- Узнаю, узнаешь, узнает....və s. Bilərəm, bilərsən, bilər və s. Bu gələcək zamana isə "Sadə gələcək zaman" deyilir. Yəni быть felsiz işlənir.

DİQQƏT: yenə yadda saxlayın TAMAMLANMIŞ fellərin indiki zamanı olmur ✕ ✕ ✕

3cü hissə

Felin indiki zamanı. 1-ci qrup yeni fellər"

İndiki zaman danışma anında gerçəkləşdirilən, ya da arasıkəsilmədən, tez-tez edilən hərəkətlər üçün edilməkdir.

△ Fellərin indiki zamanı sadəcə TamamlanMAmış fellərlə ifadə olunur.

İNDİKİ ZAMANDA OLAN FELLƏRİN SUALLARI BUNLARDIR:

►Что делать? ---- nə etmək?

Что я делаю? --- nə edirəm?

Что ты делаешь? --- nə edirsən?

Что он/она/оно делает? --- nə edir?

Что мы делаем? --- nə edirik?

Что вы делаете? --- nə edirsiniz?

Что они делают? --- nə edirlər?

9-cu dərisdə -ать ilə qurtaran 1-ci qrup fellərin, yəni "e" tipi fellərin şəxs üzrə dəyişməsinə və tamamlanması (bitməsi) vəziyyətdə olan ilk 5 feli öyrənmişdik: знать, работать, делать, понимать, читать.

İndi isə 1-ci qrup (yəni sonu -ать/-ять ilə bitən) 7 yeni felləri indiki zamanda şəxsə görə dəyişək:

Писать [pisAt'] --- yazmaq
Гулять [gulYAt'] --- gəzmək
Играть [igrAt'] --- oynamaq
Завтракать [ZAfrakat'] --- səhər yeməyi etmək
Обедать [abYEdat'] --- nahat etmək (yemək)
Ужинать [Ujinat'] --- şam yeməyi etmək
Отдыхать [addikhAt'] --- istirahət etmək, dincəlmək

Felləri indiki zamanda şəxsə görə dəyişək:

✓ ПИСАТЬ (НСВ) --- yazmaq

Я пишу --- mən yazıram
Ты пишешь --- sən yazırsan
Он/она/оно пишет --- o yazır
Мы пишем --- biz yazırıq
Вы пишете --- Siz yazırsınız
Они пишут --- Onlar yazırlar
✓ ГУЛЯТЬ (НСВ) --- gəzmək

Я гуляю --- mən gəzirəm
Ты гуляешь --- sən gəzirsən
Он/она/оно гуляет --- o gəzir
Мы гуляем --- biz gəzirik
Вы гуляете --- siz gəzirsiniz
Они гуляют --- onlar gəzirlər

4cü hissə

"Никто və ничего inkar əvəzlilikləri".

Heç kim ---- никто [niktO]
Heç nə ---- ничегO [niçivO]

Nümunələr:

-Кто знает? (Kim bilir?)
+Никто не знает (Heç kim bilmir)

-Что вы здесь делаете? (Burada nə edirsiniz?)

+Ничего не делаю (Heç nə etmirəm)

Cümlələr:

1) Что ты делаешь? - Гуляю, а ты? - А я ничего не делаю.

Nə edirsən? - Gəzirəm, bəs sən? - Mən isə heç nə etmirəm.

2) Кто здесь работает? - Никто не работает.

Kim burada işləyir? -Heç kim işləmir.

3) Что здесь делают эти дети? - Они играют.

Bu uşaqlar burada nə edirlər? - Oynayırlar.

4) Кто там завтракает? - Никто не завтракает.

Kim orada səhər yeməyi edir? - Heç kim səhər yeməyi etmir.

5) Мы Ужинаем Утром? - Нет, мы Ужинаем вечером.

Biz səhər şam yeməyi yeyirik? - Yox, biz axşam şam yeməyi yeyirik.

6) Вы читаете? - Нет. - А что вы делаете? - Ничего не делаю.

Siz oxuyursunuz? - Yox. - Bəs siz nə edirsiniz? - Heç nə etmirəm.

7) Кто здесь хорошо пишет по-русски? - Никто не пишет.

Kim burada rusca yaxşı yazır? - Heç kim yazmır.

5ci hissə

"Zərf (Наречие)"

Zərf --- bir vəziyyəti açıqlayan və ya bir hərəkətin necə?harada?nə vaxt?nə üçün? edildiyini başa salan nitq hissəsidir.

İsimlərdən, sifətlərdən, saylardan və fəllərdən törəyir. Sifətlər kimi cins, say və hallara görə dəyişmir.

Bu dərstdə sifətlərdən törəmiş tərz-i-hərəkət zərfləri ilə tanış olacağıq. Tərz-i-hərəkət zərfləri "КАК?" --- necə?nə şəkildə? sualına cavab verərək sifət şəkilçisi yerinə "o" hərfi gələrək düzəlir.

Məsələn:

SİFƏT

какой/какая/какое/какие?(hansı?necə?)

красИвый гОрод --- gözəl şəhər
интерЕсная кнИга --- maraqlı kitab
хорОший пАрень --- yaxşı oğlan
плохОй фильм --- pis kino

ZƏRF

как?(necə?nə şəkildə?)

Здесь красИво --- Burada gözəldir.
Это интерЕсно --- Bu maraqlıdır.
Он хорошО рабОтает --- O yaxşı işləyir.
Я плОхо знАю русский язык --- Rus dilini pis bilirəm.

△ Yadda saxlayın zərflər fəllə əlaqəlidir, sifətlər isə isimlə. Yəni zərflər hərəkətin necəliyini bildirir. Məsələn: gözəl oxumaq, yaxşı yazmaq, maraqlı oynamaq və s. Sifətlər isə əşyanın necəliyini bildirir. Məsələn: Səliqəli otaq, müəmmalı sirr, yaxşı dost, gözəl rəfiqə və s.

Cümlələr:

- 1) Mən bu şəhəri çox yaxşı tanıyıram.
- 2) Burada sənə xoşdur?(xoşuna gəlir?) -- Pis deyil
- 3) Maraqlıdır, bu şərfin qiyməti neçəyədir?
- 4) O, çox gözəl yazır.

Доброго времени суток, дорогие участники(Нәр vaxtınız xeyir, əziz iştirakçılar). Bu gün ON ÜÇÜNCÜ dərsimizi keçəcəyik və bu dərstdən etibarən çox gözlədiyiniz "İsimin halları"na başlayırıq. Hər kəsə uğurlar:)

PLAN:

- 1) Digər oxunma qaydaları.
- 2) İsimin halları

3) İsimin "Barəlik halı". "B" və "HA" qoşmaları.

4) Bir şey oynamaq (играть в.....)

5) Dialoqlar.

BAŞLANGIC SƏVİYYƏ.

13:+ cu dərs ON ÜÇÜNCÜ dərsimizin 1-ci hissəsi:

"Digər oxunma qaydaları"

İndiyə kimi sizinlə hardasa bütün rusca oxunma qaydalarını öyrəndik. Bu dərsdə öyrənəcəyimiz son qaydalar , əslində tam olaraq qayda sayılmaz, daha çox sözlərin rahat oxunması üçün edilən qısaltmalardır deyək. Gəlin baxaq:

1) -тся şəkilçisi ilə bitən sözlərin qalın "tsa" kimi oxunması. Məsələn:

ОдеВАТЬся [adivAtsa] --- geyinmək

УМЫВАТЬся [umivAtsa] --- əl-üzünü yumaq

Göründüyü kimi "ь" tələffüzdə işlənməyərək qalın tsa kimi oxunacaq.

2) стн və здн üçlü hərf yanaşı gəldikdə ortadakı "т" və "д" hərfləri deyilmir. Məsələn:

Честный [ÇEsnıy] -- dürüst

ПОздно [pOzna] -- gec

3) щн birləşik samitlərin "şn" kimi oxunması. Məsələn:

ПомОщник [pamOşnik] -- köməkçi

4) рдн üçlü hərflər yanaşı gəldikdə "д" səsinin oxunmaması. Məsələn:

СЕрдце [sYertse] -- ürək

5) сж, зж, сш, зш birləşik samitlərin UZUN "j" və ya "ş" kimi oxunması. Məsələn:

СжигАТЬ [jjıqAt'] -- yandırmaq

Езжай [yiJJAY] -- get (miniklə)

Выросший [VIraşşıy] -- böyümüş, boya-başa çatmış

НИзший [Nİşşıy] -- ən düşük, ən alçaq

6) тч və дч birləşik samitlərin uzun "ç" kimi oxunması. Məsələn:

КЕтчуп [kYEççup] -- ketçup

Матч [maçç] -- matç

ВкЛАдчик [fklAççik] -- əmanətçi

7) увств və авств beşli samit hərflər yanaşı gəldikdə ilk "в" hərfinin oxunmaması. Məsələn:

ЧУВствовать [ÇUstvavat'] -- hiss etmək

ЗдрАвствуйте [zdrAstvuytye] -- salam

8) "Сольнце" sözü ilə olan və bu sözdən törənən digər sözlərdəki "лнц" üçlü hərflərin ortasındakı "л" hərfinin oxunmaması. Məsələn:

Солнце [SOntse] -- Günəş

Солнцезащитный [SOntsezaşşitnıy] -- günəşqoruyucu

Солнцезащитные очки [sOntsezaşşitnıye açki] -- günəşqoruyucu eynək.

9) что sözündə və bu sözdən törənmiş digər sözlər "чт" ikili hərf yanaşı gəldikdə "şt" kimi oxunması. Məsələn:

Что [şto] -- nə; ki

Что-нибудь [ştonibUt] -- hər hansı bir şey

Потому что [patamUşta] -- çünki

ON ÜÇÜNCÜ dərsimizin 2-ci hissəsi:

"İsimin halları"

Rus dilində isim mövzusu əsas mövzulardan biridir və böyük işlənmə sahəsinə malikdir. Azərbaycan dilində olduğu kimi rus dilində də cəmi 6 hal vardır və hər hal tək/cəm formasında ayrı-ayrı olmaq üzrə bu hallara görə dəyişilir. Gəlin hallara baxaq. Bunun üçün az.can dilində bir söz misal olaraq götürüb onu nümunədə işlədək.

"Ev" sözünü hallara görə dəyişək.

HALLAR:

1.Adlıq hal --- Bu evdir.

2.Yiyəlik hal(-in) --- Evin pəncərəsi.

- 3.Yönlük hal (-a,-ə) --- Bu evə lazımdır.
- 4.Təsirlik hal (-ı,-i,-u,-ü) --- Evi görürəm.
- 5.Birgəlik hal (-ilə;-lə,-lə) --- Evlə əlaqəli problem var.
- 6.Barəlik hal (-da,-də) --- Evdə kim var?

İsimin hallarının rusca adları, sualları və qısa yazılışı belədir:

✓ Rusca isimin halları:

Именительный падеж(И.п) --- Adlıq hal
Родительный падеж(Р.п) --- Yiyəlik hal
Дательный падеж(Д.п) --- Yönlük hal
Винительный падеж(В.п) --- Təsirlik hal
Творительный падеж(Т.п) --- Birgəlik hal
Предложный падеж(П.п) --- Barəlik hal

✓ Sualları: Nümunə:

1)Adlıq hal

Кто?(kim?)	Это дом
Что?(nə?)	Bu, evdir.

2)Yiyəlik hal

Кого?(kimin?)	Окно дома
Чего?(nəyin?)	Evin pəncərəsi

3)Yönlük hal

КомУ?(kimə?) Это НАдо дОму

Чему?(nəyə?) Bu evə lazımdır

4)Təsirlik hal

КогО?(kimi?) Я ВИжу дом

Что?(nəyi?) Evi görürəm

5)Birgəlik hal

Кем?(kiminlə?) ПроблЕма с дОмом

Чем?(nə ilə?) Evlə bağlı problem var

6)Barəlik hal

О ком?(kim haqqında?) Кто в дОме?

О чѐм?(nə haqqında?) Evdə kim var?

P.S. barəlik hal "в" və "на" qoşmalarıyla işlənir.

ON ÜÇÜNCÜ dərsimizin 3-cü hissəsi:

"İsimin Barəlik halı"

Предложный падеж

Əvvəlcədən xatırlatım ki, isimin hallarını asandan mürəkkəbə doğru keçəcəyik. Ən asan hal Barəlik haldır.

Barəlik hal qoşmalı hal olaraq da bilinir. Digər hallarda qoşmalı və qoşmasız işlənmə üsulları mövcud ikən bu halda qoşmasız cümlə olmur ⚠ Yadda saxlayın!

Barəlik hal 2 əsas funksiyanı yerinə yetirir:

1) "Где" (harada?)sualına cavab verir

2)О ком?/О чем? (Kim haqqında?nə haqqında)sualına cavab verir.

Bu dərsdə Barəlik halının 1-ci funksiyasını öyrənəcəyik.

✓ГДЕ?(HARADA?)

Barəlik hal "где(harada)?" sualına cavab verərkən "в"(içində) və "на"(üstündə) qoşmaları ilə işlənir.

Məsələn:

Где книга? --- Книга на столе.

Kitab haradadır? --- Kitab stolun üstündədir.

Где собака? --- Собака в доме.

İt haradadır? --- İt evin içindədir(evdədir).

► İndi isə keçək ən əsas məsələyə. Barəlik halında təkdə olan isimlərin cinsə uyğun şəkilçiləri hansılardır? Bunlar "tək" isimin şəkilçiləridir və aşağıdakılardır:

KİŞİ CİNSİ:

Adlıq hal

Barəlik hal

Samitlə

bitən:

журнал в журнале (jurnalda)

друг в друге (dostda)

-ь və -й ilə

bitən:

учИтель на учИтеле (müəllimdə)

музЕй в музЕе (muzeydə)

Юрий на Юрии (Yuriyda)

Barəlik hal təkdə olan "kişi cins" üçün bu şəkilçiləri qəbul edir və hansı halda qəbul edir?

☒ -e şəkilçisi:

1. Samit hərf ilə bitərsə samit hərfdən sonra gəlir. В доме, в парке, на стадионе və s.

2. -ь və -й ilə bitərsə bu hərflərin yerinə gəlir. Məsələn: в музее, в учителе, в словаре və s.

☒ -и şəkilçisi:

Bu şəkilçi yalnız bir halda işlənir. O da sözün sonuncu hərfindən əvvəl "и" gələrsə son hərfin yerinə и yazılacaq. Məsələn: Юрий-на Юрии---burada Юрий sözündə й hərfindən əvvəl "и" hərfi gəlib. Ona görə sonda "и" şəkilçisi yazılacaq.

Barəlik hal kişi cins isimlər haqqında bu qədər.

QADIN CİNSİ:

Adlıq hal

Barəlik hal

-а və -я ilə

bitən.

Улица на Улице (küçədə)

семья в семье (ailədə)

-ь ilə bitən

Дверь на двери (qarıda)

Площадь на площади (meydanda)

Barəlik hal təkdə olan "qadın cins" şəkilçilərinin açıqlaması:

 -e şəkilçisi

1.-a və -я ilə bitən qadın cins isimlərdə bu hərflərin yerinə yazılır. Məsələn: на улице, в семье, в комнате və s.

 -и şəkilçisi

1.-ь ilə bitən qadın cins isimlərdə bu hərfin yerinə yazılır. Məsələn: на двери, на площади, в тетради və s.

2. Yenə kişi cinsində olduğu kimi sonuncu hərfdən əvvəl "и" varsa son hərfin yerinə gətirilir.

ORTA CİNS:

Adlıq hal Barəlik hal

-o və -e ilə

bitən

письмо в письме (məktubda)

море на море (dənizdə)

-мя ilə bitən

врЕмя во врЕмени(vaxtda)

Имя в Имени(adda)

Barəlik hal təkdə olan "orta cins" şəkilçilərinin açıqlaması:

☒ -e şəkilçisi

1.-o hərfi ilə bitərsə bu hərfin yerinə gətirilir. Məsələn: в письме.

2. -e hərfi ilə bitən isimlərdə heç bir dəyişiklik olmur. Məsələn: море-на море

☒ ени şəkilçisi

Orta cinsin fərqli şəkilçisidir. Bu şəkilçi söz -мя ilə bitirsə я hərfinin yerinə gətirilir. Məsələn: во врЕмени, в Имени və s.

☒ -и şəkilçisi

Yenə kişi və qadın cinsində olduğu kimi sözün sonuncu hərfindən əvvəl "и" hərfi varsa, son hərfin yerinə gətirilir. Məsələn: в общежитии, в здании.

iiiŞəkilçilər haqqında bu qədər. Sadəcə onu yadda saxlayın ki, kişi, qadın və orta cinsin şəkilçiləri üç cinsdə də -e, - и şəkilçisi qəbul edir. Orta cinsin əlavə şəkilçisi var , o da -ени ' dir.

İndi keçək hansı halda "в" , hansı halda "на" qoşması qəbul edəcək.

Bəzi istisnalar xaric, rusca şəhər və ölkə isimləri və qapalı məkanları ifadə edən adlarla "в" işlənir.

Açıq ərazi və müxtəlif aktiv olan yerlər (opera, konsert, dərs, diskoteka və s.) ifadə edən isimlərlə isə "на" qoşması işlənir.

Məsələn:

В РоссиИ --- Rusiyada (ölkə adı)

В Москве --- Moskvada (şəhər adı)

В ПетербУрге --- Peterburqda

В ТУрции --- Türkiyədə

В Стамбуле --- İstanbulda

В шкОле --- məktəbdə (qapalı məkan)

В ресторАне --- restoranda (qapalı m.)

В кафе --- kafedə (qapalı məkan)

В мОре --- dənizin içində

На Улице --- küçədə (açıq ərazi)

На мОре --- dənizdə (açıq ərazi)

На стадионе --- stadionda (açıq ə.)

На плОщади --- meydanda (açıq ə.)

На проспЕкте --- prospektdə

На пОле --- sahədə

На раБоте --- işdə (aktiv yer)

На урОке --- dərsdə (aktiv yer)

На дискотеке --- diskotekada (aktiv y.)

⚠ İSTİSNALAR:

На завОде --- zavodda (bağlı məkan olsa da "на" qoşmasıyla işlənir). Ağır sənaye və böyük istehsal. Lazımınız olar deyə yazdım ☺

На фАбрике --- fabrikdə (eynilə yuxardakı kimi). Yüngül sənaye və orta istehsal.

На почте --- poçtda

► Дома --- evdə (bu sözün bəzilik ha

4cü hissə

"Bir şey oynamaq" (Играть в...)

Играть в... --- bir şey oynamaq

Bir şey oynamaqdan söhbət gedirsə mütləq играть feli ilə "в" qoşması işlənəcək. Məsələn:

Играть в футбол --- futbol oynamaq

Играть в баскетбол --- basketbol oynamaq

SÖZLƏR:

шахматы [şAkhmatı] --- şahmat (həmişə cəmdə işlənir. Bunu unutmayın)

карты [kArtı] --- kart oyunu

нард [nArdı] --- nərd (bu da eynilə həmişə cəmdə işlənir)

мяч [myaç] --- top

CÜMLƏLƏR:

1) Мой брат Очень хорошо играет в баскетбол.

Qardaşım çox yaxşı basketbol oynayır.

2) Олег и Игорь сейчас играют в шахматы.

Oleq və İqor indi şahmat oynayırlar.

3) Я и мои друзья вечером любим играть в нарды.

Mən və dostlarım axşam nərd oynamağı sevirik.

4) - Почему твой друг не хочет играть в карты?

- Потому что он не любит карты, ему нравятся нарды.

- Niyə dostun kart oynamağı sevmir?

- Çünki o kart sevmir, ona nərd xoşdur (o nərdi bəyənir)

5) -Почему дети не дома?

-Потому что они играют в мяч в парке.

-Niyə uşaqlar evdə deyil?

-Çünkü onlar parkda top oynayırlar.

ON ÜÇÜNCÜ dərsimizin 5-ci hissəsi:

"Dərsə aid dialoqlar"

○ Dialoq 1.

-Мой кошелек в сумке. А твой где?

+Дома.

Mənim pul kisəm çantadadır(çantanın içindədir). Bəs sənin haradadır?

Evdə.

○ Dialoq 2.

-Sən indi haradasan?

+İşdə. Bəs sən?

-Mən isə evdəyəm.

Где ты сейчас?

На работе. А ты?

А я дома.

○ DIALOQ 3.

-Где наши дети?

+Они в школе.

Uşaqlarımız haradadır?

Onlar məktəbdədirlər.

○ DİALOQ 4.

-Тебе нравится работать на заводе "Зенит"?

+Да, очень нравится

Zenit zavodunda işləmək xoşuna gəlir?

Bəli, çox xoşuma gəlir.

○ DİALOQ 5.

-Salam, Anna!

+Salam(qeyri-rəsmi), İvan!

-Bəs indi sən nə edirsən?

+Heç nə. Mən bu gün dincəlirəm.

-Bəs Anton? Bilmirsən, o haradadır?

+O da bu gün dincəlir. Düşünürəm o indi stadiondadır.

- Tenis oynayır?

+ Həmişəki kimi(adəti üzrə).

-Hə, yaxşı, Anna, xudahafız!

+Xudahafız, görüşənədək.

14-CÜ DƏRS

PLAN

- 1) İsimin Təsirlik halı.
- 2) Təsirlik halının əvəzlilikləri.
- 3) 2-ci qrup fellər.
- 4) Yerləşmək (Находиться) feli haqqında.
- 5) "Поэтому" (onun üçün, buna görə, bunun üçün...) səbəb bağlayıcısı.
- 6) Dialoq.

ON DÖRDÜNCÜ dərsimizin 1-ci hissəsi:

"İsimin Təsirlik halı"

(Винительный падеж-В.п)

Əvvəl də qeyd etdiyim kimi biz halları asandan mürəkkəbə doğru gedəcəyik. Ən asan hal Barəlik hal idi. Çünki hər 3 cinsdə də eyni şəkilçi qəbul edirdi. Barəlik halı qısaca xatırlayaq: о ком?, о чём? ;bir də где? sualına cavab verirdi. Где sualına cavab verəndə "в"(içində) və "на"(üstündə) qoşmaları ilə işlənirdi. Bir də Barəlik hal mütləq qoşmalarla işlənirdi.

Bu günki dərsimiz isə "Təsirlik hal" dır. "Кого?(kimi?)" və "Что?(nəyi?)" suallarına cavab verir. Rus dilində cümlələrdə təsirlik halının ən əsas işlənmə sahəsi birbaşa felin təsiri altında olan əşyanı ifadə etməsidir. Nə deməkdir bu? Məsələn: Мəн kitab(və ya kitabı) oxuyuram(Я читаю книгу) --- cümləsində "kitab" oxunur və kitab ismi birbaşa "oxumaq" felindən təsirlənir. Oxuyuram. Nəyi? (Что?). Kitabı(книгу). Avtomatik nəyi? sualı meydana çıxır. Buna deyirlər "təsirli fel". Yəni əşyaya birbaşa təsir edən fellərə "TƏSİRLİ FEL" deyilir. Təsirlik halının ən əsas işlənmə sahəsi təsirli fellərlə işlənməsidir. Bunu unutmayın!

Felin təsirli və təsirsiz olub olmadığını anlamaq üçün "kimi?" və "nəyi" sualını vermək kifayətdir. Məsələn: yazır(nəyi?), soruşur(kimi?), oxuyur(nəyi?), Sevirсən(kimi?) və s.

Bu suallara cavab verirsə deməli fel təsirli feldir və qarşısındakı əşya da təsirlik halda olacaq.

Qaçıram(kimi?nəyi?) ✕ buna kimi? sualını vermək olmur, deməli qaçmaq feli təsirsiz feldir və təsirlik halla əlaqəsi yoxdur.

Əsas məsələyə keçək:) Təsirlik halın şəkilçiləri hansılardır.

⚠ TƏSİRLİK HALDA TƏKDƏ OLAN İSİMLƏRİN ŞƏKİLÇİLƏRİ aşağıdakılardır:

✓ KİŞİ CİNSİ(cansız isimlər)

Adlıq hal	Təsirlik hal
	самит, -й və -ь ilə
	bitən
журнал	журнал(jurnalı)
музей	музей (muzeyi)

KİŞİ CİNSİ (canlı isimlər)

	самитlə bitən
друг	друга(dostu)
участник	участника(iştirakçını)
	-ь və -й ilə
	bitən
учитель	учителя(müəllimi)
Юрий	Юрия(Yuriyi)

Kişi cins təkdə olan təsirlik hal isimlərin şəkilçilərinin izahı:

—kişi cins "cansız" əşya və sonu samitlə və -й ilə bitərsə heç bir dəyişiklik olmur. Yəni şəkilçi qəbul etmir. Məsələn: парк(parkı), музей(muzeyi)

-a şəkilçisi:

Kişi cins canlıdırsa və söz samitlə bitərsə samit hərfdən sonra gəlir. Məsələn: друга, участника, школьника və s.

-я şəkilçisi:

Kişi cins -й və -ь ilə bitərsə bu hərflərin yerinə gətirilir. Məsələn: учитель-учителя, Юрий-Юрия və s.

Kişi cins haqqında bu qədər. Cansızlar üçün şəkilçi qəbul etmir. Canlılar üçün: -а, -я.

✓QADIN CİNSİ(canlı və cansız fərq etmir)

Adlıq hal	Təsirlik hal
-----------	--------------

-а ilə bitən

Улица	Улицу(küçəni)
-------	---------------

кОмната	кОмнату(otağı)
---------	----------------

-я ilə bitən

семьЯ	семьЮ(ailəni)
-------	---------------

лЕкция	лЕкцию(mühazirəni)
--------	--------------------

-ь ilə bitən

дверь

дверь(qarını)

— Qadın cins təkdə olan Təsirlik hal isimlərin şəkilçilərinin izahı.

-у şəkilçisi:

Söz -а ilə bitərsə a hərfinin yerinə gətirilir. Məsələn: комната-комнату, аптека-аптеку, лампа-лампу, сестра-сестру(canlı cansız fərq etmir qadın cinsində gördüyünüz kimi)

-ю şəkilçisi:

Söz -я ilə bitərsə bu hərfin yerinə gətirilir. Məsələn: семья-семью, аудитория-аудиторию, Турция-Турцию və s.

-şəkilçisiz:

Söz -ь ilə bitərsə heç bir şəkilçi qəbul etmir. Yəni dəyişmir. Məsələn: тетрадь-тетрадь, вещь-вещь(əşyanı), дверь-дверь(qarını).

Qadın cins bu qədər. Qadın cins kişi cinsindən fərqli olaraq canlı/cansız fərq etmir. -ь ilə bitəndə şəkilçi qəbul etmir. Digər şəkilçiləri: -у, -ю.

✓ ORTA CİNS

Adlıq hal

Təsirlik hal

-о, -е, - мя ilə bitən

письмо

Orta cins isimlər

море

Təsirlik halda

общее	heç bir şəkilçi
здание	qəbul etmir!!!
время	YƏNİ
Имя	DƏYİŞMİR!

DİQQƏT: İndi sual çıxır----Sözün sonu -a və -я ilə bitən kişi cins isimlər var. Onlar hansı şəkilçi qəbul edəcək??? Onlar kişi cins isimlər olsa da qadın cins şəkilçilərini qəbul edəcəklər. Yəni -a yerinə "-y"; -я yerinə "-ю" yazılacaq. Məsələn: папа(к.с)-папу(atanı), дядя(к.с)--дядю(dayını, əmini).BUNU UNUTMAYIN. Çünki bu, bütün hallar üçün xarakterikdir.

2ci hissə

"Təsirlik halının əvəzlilikləri"

Bunlar aşağıdakılardır:

✓ADLIQ HAL ✓TƏSİRLİK HAL

Я (mən) меня (məni)
Ты (sən) тебя (səni)
Он/она (o--kişi/orta) его (onu)
Она (o--qadın) её (onu)
Мы (biz) нас (bizi)
Вы (siz) вас (sizi)
Они (onlar) их (onları)

Его ----- Təsirlik halda həm kişi, həm də orta cins əvəzliyidir.

OXUNUŞLARI(Tələffüzü):

Меня [minYA]
Тебя [tibYA]
Его [yivO]
Её [yiyO]
Нас [nas]
Вас [vas]
Их [ikh]

YENİ SÖZLƏR(lüğətinizə yazın):

ЛюбИть [lübİt'] --- sevmək
ЖдАть [jdAt'] --- gözləmək
ПовторЯть [pavtarYAt'] --- təkrarlamaq
УчИть [uçİt'] --- öyrənmək
ПрирОда [prirOda] --- təbiət
Стих [stikh] --- şeir
ТЕкст [tYEkst] --- mətn
ИстОрия [istOriya] --- tarix
ЛитератУра [litiratUra] --- ədəbiyyat.

CÜMLƏLƏR (təsirlik hal əvəzliliklərinə və yeni sözlərə aid):

1) -Ты понимаешь этот текст?
+ Да, понимаю.

2) -Sən onu(k.c) tanıyırsan?
+Bəli, mən onu yaxşı tanıyıram.

3) -Что ты пишешь?
+Я пишу письмо.

Burada fikir verin писать təsirli feldir, yəni nəyi?sualına cavab verir(yazmaq-nəyi?). Письмо orta cinsdir və təsirlik hal orta cins heç bir şəkilçi qəbul etmədi. Nə yazırsan?
Məktubu(məktub) yazıram.

4) -Anton məktəbdə nəyi öyrənir?
+Tarixi, rus dilini və ədəbiyyatı.

5) -Анна, что ты делаешь?
+Жду маму и брата и повторяю стих.

Burada: Жду (gözləyirəm-təsirli fel)маму(kimi?) и брата (kimi?) и повторяю(təkrarlayıram-təsirli fel)стих(nəyi?)

3cü hissə

"2-ci qrup fellər"

Lap əvvəlki dərstdə biz felləri iki yerə bölmüşdük. 1-ci və 2-ci qrup fellər. 1-ci qrup fellər - ать/-ять və bəzən -еть ilə bitən fellər idi.
Bu dərstdə 2-ci qrup felləri öyrənəcəyik. Yəni, -ить və -еть ilə bitən felləri.

1-ci qrup(tip) fellər şəxsə görə dəyişişərkən şəxs şəkilçilərinə "-e" hərfi yazıldığı üçün bu tip fellərə "e" tipli fellər də deyilir.

2-ci qrup(tip) fellər isə şəxsə görə dəyişərkən şəxs şəkilçilərində "-и" hərfi yazıldığı üçün "и" tipi felləri deyilir.

Bunu daha yaxşı qavramaq üçün 2-ci qrup fellərə nümunələr gətirərək şəxsə görə dəyişək:

ГоворИть [qavarıt'] --- danışmaq,demək

КурИть [kurıt'] --- siqret çəkmək

ЗвонИть [zvanıt'] --- zəng etmək;zil çalmaq

Gördüyünüz kimi sonu -ить ilə bitir və 2-ci qrup felləridir. Gəlin şəxsə görə dəyişək və -и hərfi yazıldığına şahid olaq:

ГОВОРИТЬ

Я говорЮ --- mən deyirəm

Ты говорИшь --- sən deyirsən

Он/она говорИт --- О deyir

Мы говлрИм --- biz deyirik

Вы говорИте --- siz deyirsiniz

Они говорЯт --- onlar deyirlər

Gördüyünüz kimi 1-ci şəxs tək(говорю) və 3-cü şəxs cəmdən başqa (говорят) digər şəxslərdə "и" hərfi yazıldı. Ona görə də 2-ci qrup fellərə "и" tipi fellər deyilir. Digər nümunələrə baxaq:

КУРИТЬ

Я курЮ --- mən siqaret çəkirəm

Ты кУришь --- sən siqaret çəkirsən

Он/она кУрит --- о siqaret çəkir

Мы кУрим --- biz siqaret çəkirik

Вы кУрите--- siz siqaret çəkirsiniz

Они кУрят --- onlar siqaret çəkirlər

ЗВОНИТЬ

Я звонЮ --- mən zəng edirəm

Ты звонИшь --- sən zəng edirsən

Он/она звонИт --- о zəng edir

Мы звонИм --- biz zəng edirik

Вы звонИте --- siz zəng edirsiniz

Они звонЯт --- onlar zəng edirlər

ДИҚҚӘТ ⚠ : üçüncü şəxs cəmdə(они) şəxsə görə dəyişərkən 1-ci tip fellər "-ут/-ют" (читают, отдыхают, пишут və s.) şəkilçisi qəbul edir. 2-ci tip fellər isə üçüncü şəxs cəmdə "-ат/-ят" şəkilçisi qəbul edir(курят, говорят, плвторыт və s.). BUNU UNUTMAYIN!

4cü hissə

"НаходИться"(Yerləşmək, bir yerdə olmaq)

НаходИться [nakhadİtsa] --- yerləşmək, bir yerdə olmaq, -dır,-dir,-dur,-dür.

Bu feli şəxsə görə dəyişək:

1)Я нахожУсь [nakhajUs'] --- mən yerləşirəm(oluram)

2)Ты нахОдишься [nakhOdişsya] --- sən yerləşirsən(olursan)

3)Он/она/оно нахОдится [nakhOditsa] --- o yerləşir(olur)

4)Мы нахОдимся [nakhOdimsya] --- Biz yerləşirik(bir yerdə oluruq)

5)Вы нахОдитесь [nakhOditis'] --- Siz yerləşirsiniz(bir yerdə olursunuz)

6)Они нахОдятся [nakhOdyatsya] --- Onlar yerləşirlər(bir yerdə olurlar)

CÜMLƏLƏR:

— Кто знает, где нахОдится БосфОрский пролИв?(boğaz).

+ Я знаю. В Стамбуле.

Kim bilir Bosfor boğazı harada yerləşir?

Mən bilirəm. İstanbulda.

XXX

— Где нахОдятся бАнки и отЕли?

+ В цЕнтре.

Banklar və otellər harada yerləşir?

Mərkəzdə.

XXX

— Вы знАете, где нахОдится Кремль?

+ Знаю. В МосквЕ, в цЕнтре.

Bilirsiniz, Kreml harada yerləşir?

Bilirəm. Moskvada, mərkəzdə.

XXX

— Где нахОдится ваше здание?

+ Наше здание нахОдится в Баку.

Binanız harada yerləşir?

Binamız Bakıda yerləşir.

XXX

— Где он сейчас?

+ Он сейчас нахОдится в Москве.

O, indi haradadır?

O, indi Moskvadadır(Moskvada olur).

5ci hissə

"Səbəb bağlayıcısı Поэтому (onun üçün, bunun üçün, ona görə də, buna görə də, bu səbəbdən)"

Səbəb bağlayıcıları baş və budaq cümlələri bir-birinə bağlayarkən bir hadisənin səbəbini açıqlayır.

Rus dilində bir çox səbəb bağlayıcı var. Ən çox yayılan bağlayıcılar "Потому что" və "поэтому" bağlayıcılarıdır. Потому что(çünkü) bağlayıcısını öyrənmişdik. Bu dərsdə Поэтому(buna görə,.....) bağlayıcısı ilə gəlin tanış olaq.

Поэтому [paEtamu] ---- onun üçün, bu səbəbdən, bunun üçün....

Məsələn:

✓Моя сестра много читает, поэтому она много знает.

Bacım çox oxuyur, buna görə də o çox bilir.

Bu cümləni "потому что" bağlayıcısı ilə əvəz edərk. O zaman belə olacaq:

✓Моя сестра много знает, потому что она много читает.

Bacım çox bilir, çünki o çox oxuyur.

YENİ SÖZLƏR:

Музыка [mUzıka] --- musiqi
Часто [çAsta] --- tez-tez
Дружный [drUjnıy] --- mehriban
Младший [mlAdşıy] --- balaca
Детектив [ditiktiif] --- xəfiyyə
Каждый день [kAjdıy dYEn'] --- hər gün
Ещё [yişşö] --- hələ, bir də
Вместе---- birlikdə

CÜMLƏLƏR:

1) Ruslan rus dilini yaxşı bilir, buna görə də o, rusca dedektivləri oxumağı sevir.

Руслан хорошо знает русский язык, поэтому он любит читать детективы по-русски.

2) Bizim ailəmiz çox mehribandır, buna görə də biz birlikdə istirahət edirik.

Наша семья очень дружная, поэтому мы отдыхаем вместе.

3) Mən musiqini sevirəm, bu səbəbdən mən hər gün maqnitafon dinləyirəm.

Я люблю музыку, поэтому я слушаю магнитофон каждый день.

6cı hissə

"DİALOQLAR"

Sözlər:

Учиться [uçıt'sya] --- oxumaq, təhsil almaq
Работать [rabOtat'] --- işləmək

УЧИТЬСЯ və РАБОТАТЬ fəllərini şəxsə görə dəyişib rəydə yazın.

⚠ DİQQƏT:

Учиться (где?) ---- harada oxumaq, təhsil almaq
Учить (что?) ---- nəyi öyrənmək.

Bunlar başqa-başqa fəllərdir. Biri где?, o biri что? sualına cavab verir. QARIŞDIRMAYIN!

DİALOQ 1.

— Anton sən harada oxuyursan?

+ Mən Moskvada, universitetdə oxuyuram(təhsil alıram).

DİALOQ 2.

— Lalə sənin bacın Aynur harada oxuyur?

+ O, məktəbdə oxuyur. O, hələ balacadır.

DİALOQ 3.

— Нурлан, где учатся твои друзья?

+ Они не учатся, они работают на фабрике.

ON BEŞİNCİ dərsimizin 1-ci bölməsi:

"Bəzi dövlətlər, dili və milliyəti rusca necə yazılır?"

✓TÜRKİYƏ

ТУрция [TUrtsıya] --- Türkiyə

ТурЕцкий язЫк [turYetskiy yızık] --- türk dili

По-турЕцки [paturYetski] --- türkçə

ТУрок/турчАнка/ТУрки [TUrak/turçAnka/tUrki] ---türk(kişi,oğlan)/ türk(qadın,qız)/
türklər(cəm)

XXX

✓RUSİYA

РоссИя [rasİya] --- Rusiya

РУсский язЫк [rUskiy yızık] --- rus dili

По-рУсски [parUski] --- rusca

РУсский / рУсская/ рУсские [rUskiy/rUskaya/rUskiye] ---
rus(kişi,oğlan)/rus(qadın,qız)/ruslar

XXX

✓ALMANİYA

ГермАния [girmAniya] --- Almaniya

НемЕцкий язык [nimYetskiy yızık] ---alman dili

По-немЕцки [panimYetski] --- almanca

HEмeц/HEмka/HEмцы [nYEmits/ nYEmka/nYEmtsı] ---
alman(kişi,oğlan)/alman(qadın,qız)/almanlar

XXX

✓FRANSA

ФpАнция [frAntsıya] --- Fransa

ФранцУзский язЫк [frantsUskiy yızık] --- fransız dili

По-фpанцУзски [pafrantsUski] --- fransızca

ФранцУз/фpанцУженка/фpанцУзы [frantsUs/frantsUjınka/frantsUzı] ---
fransız(kişi,oğlan)/fransız(qadın,qız)/fransızlar(cəm)

XXX

✓SƏUDİYYƏ ƏRƏBİSTAN

СаУдовская АрАбия [saUdafskaya arAbiya]

АрАбский язык [arApskiy yızık] --- ərəb dili

По-арАбски [paarApski] --- ərəbcə

АрАб/арАбка/арАбы [arAp/arApka/arAbı] --- ərəb kişi, ərəb qadın, ərəblər.

XXX

✓ AZƏRBAYCAN

Азербайджан [azirbaydjan]

Азербайджанский язык [azirbaydjanskiy yizık] --- azərbaycan dili

По-азербайджански [paazirbaydjanski] --- azərbaycanca

Азербайджанец/азербайджанка/азербайджанцы
[azirbaydjAnits/azirbaydjanka/azirbaydjantsı] ---- azərbaycanlı kişi, azərbaycanlı qadın,
azərbaycanlı

BAŞLANGIC SƏVİYYƏ.

ON BEŞİNCİ dərsimizin 2-ci bölməsi:

"Felin əmr forması"

Bu bir az qarışıq mövzu ola bilər, amma diqqətli oxusanız çətin heç nə yoxdur.

Əmr forma birinə edilən əmri, xahişi, istəyi bildirir. Məsələn: get, dur, oxuyun, yazın və s.

Rus dilində əmr formanın kobud və kübar kimi şəkilləri yoxdur. Kübarlıq və kobudluğu səs tonu ilə və "lütfən(пожалуйста)" sözünün işlənməsi ilə həyata keçirilir.

Əmr forma öz-özlüyündə 2 qrupa bölünür:

1-ci qrup: --sən tipi(et)

2-ci qrup: --siz tipi (edin)

1-ci və 2-ci tip fellər şəxsə görə necə dəyişir, gəlin baxaq.

✓1-Cİ TİP FELLƏRİN ƏMR ŞƏKLİNDƏ ŞƏXSƏ GÖRƏ DƏYİŞMƏSİ:

1)SƏN TİPİ---üçün 3-cü şəxs cəm (они) felinin -ут/-ют şəkilçisi yerinə SAİTDƏN sonra "-й", SAMİTDƏN sonra isə "-и" şəkilçisi gəlir. Məsələn:

Делают — делай — et,elə! -----Burada görürsünüz ют şəkilçisindən əvvəlki hərf -a dır və saitdir. Buna görə də əmrdə "й" samiti gələcək. İki sait yan-yana gəlmir. Saitdirsə samit (й) yazılacaq.

Играют — играй — ойна

Работают — работай — işlə

Пишут — пиши — yaz -----Burada -ут şəkilçisindən əvvəlki hərf -ш dır və samitdir. Buna görə də əmrdə "и" yazılacaq. İki samit yan-yana əmr formada gəlmir. Samitdirsə sait(и) yazılır.

2)SİZ TİPİ---üçün 3-cü şəxs cəm(они) felinin -ут/ют şəkilçisi yerinə isə SAİTDƏN sonra "-йте", SAMİTDƏN sonra "-ите" yazılır. Məsələn:

Делают — делайте — edin-----Burada yenə ют dan əvvəlki hərf -a dır və saitdir. Ona görə də əmr formada "-йте" yazılacaq. Yəni, iki sait yan-yana gəlmir.

Играют — играйте — ойнаyin

Работают — работайте — işləyin

Пишут — пишите — yazın-----Burada isə -ут dan əvvəlki hərf -ш dır və samitdir. Ona görə əmr formada "-ите" yazılacaq. Yəni, iki samit yanaşı gəlmir.

✓2-Cİ TİP FELLƏRİN ƏMR FORMADA ŞƏXSƏ GÖRƏ DƏYİŞMƏSİ:

1)SƏN TİPİ----- üçün 3-cü şəxs cəm(они) felinin -ат/-ят şəkilçisi yerinə -и şəkilçisi yazılır.

Говорят — говори — de,danış-----Burada əlavə qayda yoxdur.

Смотрят — смотри — bax

Курят — кури — siqaret çək.

2)SİZ TİPİ-----üçün 3-cü şəxs cəm(они) felinin -ат/-ят şəkilçisi yerinə "-ите" yazılacaq.
Məsələn:

Говорят — говорИте — danışın,deyin

Смотрят — смотрИте — baxın

Курят — курИте — siqaret çəkin.

Diqqət ▲ Əmr formasında olan fellərdən sonra rus dilində, ümumiyyətlə nida(!) işarəsi qoyulur.

XXX

P.S. Aşağıdakı dərs isə "Грамматика русского языка в иллюстрациях" kitabındandır.
Müəllifləri: Лебедев,Пехливанов,260-ая страница.

Rus dilində fellərin əmr şəkli 2-ci şəxsin təkinə və cəminə görə (sən,siz) düzəlidir. Bitməmiş fellərdə indiki zamanın,bitmiş fellərdə isə gələcək zamanın köməyi ilə əmr şəkli əmələ gəlir.

Fellərin əmr şəkli bitməmiş fellərin indiki zamanında və bitmiş fellərin isə gələcək zamanında, birinci şəxsin təkindəki şəxs sonluğunun atılması və ondan sonra felə əmr şəklinin şəkilçilərindən birinin (й, и və ya ь) artırılması vasitəsilə düzəlidir.

Əgər birinci şəxsin təkindəki şəxs sonluğu -y və ya -ю vurğuludursa (yəni vurğu altında deyilsə) və onu atdıqdan sonra fel kökü samitlə bitirsə,felə

-и əmr şəkilçisi əlavə olunacaq:

İndiki zamanda

идти-ид-ý-ид-й (get)

смотреть-смотри-ю-смотри-й (bax)

говорить-говор-ю-говор-й (danış)

Gələcək zamanda

пойти-пойд-ý-пойд-й (get)

посмотреть-посмотри-ю-посмотри-й (bax)

поговорить-поговор-ю-поговор-й (danış)

взять-возьм-ý-возьм-й (al)

Qeyd:

İndiki və gələcək zamanda 1-ci şəxsin təkində bəzi fellərin qəbul etdiyi -л hərfi əmr şəklində düşür:

купить-купл-ю-куп-й (al, satın al)

любить-любл-ю`-люб-и`-sev

Ловить-ловл-ю`-лов-и`-tut.

Bəzi fellərdə birinci şəxsin təkindəki hərflə dəyişikliyi əmr şəklində də olduğu kimi qalır:

сказать (з-ж)-ска-ж-ý-скаж-и´ (de, söylə)

помочь (ч-г): помо-г-ý-помог-и´ (kömək et)

писать (с-ш): пи-ш-ý-пи-ш-й (yaz´)

жить (+в): жи-в-ý-жи-в-и´ (yaşa)

Fellərin əmr şəkli

İkinci hissə.

Əgər birinci şəxsin təkinin şəkilçisi -y və ya -ю atıldıqdan sonra felin kökü saitlə bitirsə və vurğu şəxs sonluğunun üzərinə düşmürsə, o zaman əmr şəklini düzəltmək üçün -й əmr şəklinin şəkilçisindən istifadə edəcəyik:

İndiki zamanda

читать-чита-ю-чита-й (oxu)

работать-рабо́та-ю-рабо́та-й (işlə)

выполнять-выполня́-ю-выполня́-й (yerinə yetir, icra et)

рисова́ть-рису́-ю-рису́-й (şəkil çək)

Gələcək zamanda

прочитáть-прочитá-ю-прочитá-й (oxu)

нарисова`ть-нарису`-ю-нарису`-й (şəkil çək)

Əgər birinci şəxsin təkinin şəkilçisi -y və ya -ю atıldıqdan sonra felin kökü samitlə bitirsə və vurğu şəxs sonluğunun üzərinə düşmürsə, o zaman əmr şəklini düzəltmək üçün -ь əmr şəklinin şəkilçisindən istifadə edəcəyik:

İndiki zamanda

рѐзать-рѐж-у-реж-ь (kəs)

ста`вить-ста`вл-ю-став-ь (qoy)

Gələcək zamanda:

забы́ть-забу́д-у-забу́д-ь (unut)

вста́ть-вста́н-у-встан-ь (qalx)

сестъ-ся́д-у-ся́д-ь (otur)

Əgər yuxarıda göstərilən şərtlərdə olduğu felin kökü iki samitlə bitərsə, bu zaman -ь-in əvəzinə -и əmr şəklinin şəkilçisi əlavə olunacaq:

По`мнить-по`мн-ю-по`мн-и-yadda saxla.

Fellərin əmr şəklinin cəmini düzəltmək, yəni siz ilə işlətmək üçün fellərin əmr şəklinin təkinin üzərinə sadəcə -те əmr şəkilçisini əlavə etmək lazımdır:

скажи́ (de,söylə)-скажи́-те (deyin, söyləyin)

возьми́ (al)-возьми́-те (alın)

помоги́ (kömək et)-помоги́-те (kömək edin)

пойми́ (anla,başa düş)-пойми́-те (anlayın, başa düşün)

дай (ver)-да́й-те (verin)

дава́й (gəl)-дава́й-те (gəlin)

буди́ (ol)-буди́-те (olun)

Fellərin əmr şəkli

Üçüncü hissə.

Bəzi fellər var ki, onların əmr şəkli fərqli düzələcək, onları yadda saxlamaq lazımdır:

-вать ilə bitən bəzi fellərdə felin əmr şəklini düzəltmək üçün felin məsdər sonluğu -ть atılır və felə -й əmr şəklinin şəkilçisi əlavə olunur

Дава`-ть-дава`-й (gəl)

Встава`-ть: встава`-й (qalx)

Сдава`-ть-сдава`-й (təhvıl ver, imtahan ver)

Bəzi fellərin əmr şəklini düzəltmək üçün xüsusi heç bir qayda yoxdur:

Бить-бей (vur)

Вить-вей (bur, eş, hör)

Лить-лей (tök)

Пить-пей (iç)

Шить-шей (tik)

Лечь-ляг (uzan, yat)

Есть-ешь (ye)

Дать-дай (ver)

Sonu -ить ilə bitən aşağıdakı fellərin əmr şəkli -ть məsdər sonluğunun atılması ilə düzələcək:

Крой`ть-крой`-(paltar) kəs, biç

Пои`ть-пои`-su ver, sula; süd ver, içirt

Дои`ть-дои`-sağ

Таи`ть-таи`-gizlə, gizli saxla.

Qayıdış fellərində isə -ся qayıdış ədatı felin əmr şəklində, felin tərkibində qalacaq, əmr şəkilçisindən sonra fel samitlə bitirsə -ся, saitle bitirsə -сь felə əlavə olunacaq:

Раздева`ться-soyunmaq

Я раздева`юсь-mən soyunuram

Раздева`йся-soyun

Раздева`йтесь-soyunun

Учи`ться-oxumaq, öyrənmək

Я учу`сь-mən oxuyuram, öyrənirəm

Учи`сь-охи, öyrən

Учи`тесь-охуун, öyrənin

Умы`ться-əl-üzünü yumaq, yuyunmaq

Я умо`юсь-мән әл-үзүмү yuyacaғam

Умо`йся-әл-үзүнү yu

Умо`йтесь-әл-үзүнүзү yuyun

Оде`ться-geyinmək

Я оде`нусь-мән geyinәсәуәm

Оде`нься-geyin

Оде`ньтесь-geyinin.

ON BEŞİNCİ dәrsimizin 3-cü hissәsi:

"FELİN KEÇMİŞ ZAMANI"

Biz felin indiki zamanını öyrәnmіşdik. İndiki zaman hal-hazırda davam edән və baş verән hәрәkәtlәri bildirirdi. Mәsәlән: oxuyur, işlәyir, yazıram, oynayırsan və s. Keçmiş zaman isә keçmişdә davam edән və keçmişdә tamamlanmış hәрәkәtlәri bildirir. Mәsәlән: oxuyurdu-oxudu, işlәyirdi-işlәdi və s.

Rus dilində keçmiş zaman sadəcə cinslərә və cәmdә olmağına görə dәyişir, şəxslәrә görə dәyişmәz ✕

KİŞİ C. — писал [pisAl] --- yazırdı

QADIN C. — писала [pisAla] --- yazırdı

ORTA C. — писало [pisAla] --- yazırdı

CӘMDӘ — писали [pisAli] --- yazırdı

Rus dilində tək keçmiş zaman forması az.can dilində müxtəlif zaman formalarını ifadə edir.
Bu nə deməkdir? Gəlin baxaq:

AZƏRBAYCAN DİLİNDƏ KEÇMİŞ ZAMAN:

----şühudi keçmiş zaman: -dı,-di,-du,-dü(gəldi, qalxdı,oturdu, üzdü...)

----nəqli keçmiş zaman: -mış,-miş,-muş,-müş və ya -ıb, -ib,-ub,-üb(gəlmişəm, oxuyubdur, gülüb və s.)

----indiki zamanın hekayəsi: -ırdı,-irdi,-urdu,-ürdü(gəlirdi, oxşayırdı,sevinirdi,üzürdü,otururdu)

----nəqli keçmiş zamanın hekayəsi: -mışdı,-mişdi, -muşdu,-müşdü(gəlmişdi, ağlamışdı, yorulmuşdu, üzmüşdü...və s.)

Gördüyünüz kimi az.can dilində keçmiş zaman növlərə bölünür. Amma rus dilində belə bir şey yoxdur! Keçmiş zaman elə keçmiş zamandır. Şühudi və nəqli keçmiş zaman arasındakı fərq rus dilində olmur. Danışanın hadisənin şahidi olduğunu göstərmək üçün "Deyirlər ki..., "Eşitdim ki..., " və s. bu kimi əlavə sözlərdən istifadə olunur. Məsələn:

✓ Anton sənin qızını sevirmiş

bizdə bu cümlə nəqli keçmiş zamandır. Amma rus dilində keçmiş zamanın belə növləri yoxdur. Bu cümləni rus dilində nəqli keçmiş zamanda olduğunu başa salmaq üçün belə deyiləcək:

Я слышал, что Антон любит твою дочь.

(Eşitmişdim ki, Anton sənim qızını sevir)

Və ya

Говорят, что Антон любит твою дочь.

(Deyirlər ki, Anton sənin qızını sevir).

YENİ SÖZLƏR:

РАньше [rAnʃye] --- əvvəllər,əvvəl

ТепЕр [tipYEr] --- indi

ЖитЬ [jit'] --- yaşamaq

ТОлько [tOl'ka] --- təkcə

CÜMLƏLƏR:

1) Раньше мы жили в Баку, а теперь мы живём в Стамбуле.

Əvvəllər biz Bakıda yaşayırdıq, indi isə İstanbulda yaşayırıq.

2) Моя мама раньше работала в банке, а теперь она работает на почте.

Anam əvvəllər bankda işləyirdi, indi isə poçtda işləyir.

3) Раньше мы говорили только по-азербайджански, а теперь мы уже говорим по-русски.

Əvvəllər biz təkcə azərbaycanca danışırıdık, indi isə biz artıq rusca danışırıq.

4) Моя подруга раньше Училась в университЕте, а теперь она рабОтает на фирме.

Rəfiqəm əvvəllər universitetdə təhsil alırdı, indi isə o firmada işləyir.

5) Мой брат рАньше рабОтал в школе, а теперь он не работает.

Qardaşım əvvəllər məktəbdə işləyirdi, indi isə o işləmir.

ON BEŞİNCİ dərsimizin 4-cü bölməsi:

"Olar/olmaz"

МОЖНО [mOjna] --- olar

НельзЯ [nil'zYA] --- olmaz

YENİ SÖZLƏR:

купИть [kupIt'] --- almaq

Взять[vzyat'] --- götürmək

Поменять [paminYAt'] --- dəyişdirmək,dəyişmək

Деньги [dYEngi] --- pul

ЦветЫ [tsvitl] --- güllər

КиОск [kiOsk] --- köşk,kiosk

CÜMLƏLƏR:

1) -СкажИте, в магазИне МОЖНО купИть цветы?

+Нет, нельзЯ. ЦветЫ можно купить в киОске.

Deyərsiniz, mağazada güllər almaq olar?

Yox, olmaz. Gülləri köşkdə almaq olar.

2) -Почему здесь нельзя курИть?

+Потому что Это театр.

Niyə burada siqaret çəkmək olmaz?

Çünkü bu, teatrdır.

3) -Где можно поменять деньги?

+В банке.

Pulu harada dəyişmək olar?

Bankda.

4) -Скажите, где можно купить газЕты?

+ В киоске.

Deyərsiniz, qəzetləri harada almaq olar?

Köşkdə.

ON BEŞİNCİ dərsimizin 5-ci bölməsi:

"BİR-BİRİNİ" qarşılıq əvəzliyi(Взаимные местоимения)

✓ Друг дрУга [drugdrUga] --- bir-birini

Yeni sözlər:

ВИдеть [vʲidit'] --- görmək

СлЫшать [sLɨʂat'] --- eşitmək

СЛУшать [sLUʂat'] --- dinləmək, qulaq asmaq

ДавНО [davnO] --- çoxdandır, çoxdan

ЧастО [çastO] --- tez-tez

CÜMLƏLƏR:

1) Мария и Иван лЮбят друг дрУга уже Очень давНО.

Mariya və İvan artıq çoxdandır bir-birini sevirlər.

2)----Анна, ты-русская, а твой друг-азербайджанец. Как вы понимАете друг дрУга?

----- Мурад говорит по-русски.

Anna, sən russen, sənin dostun isə azərbaycanlıdır. Siz bir-birinizi necə başa düşürsünüz?

Murad rusca danışır.

3) Я и Максим чАсто ВИдим друг друга. А его сестру я не ВИдела уже давНО.

Mən və Maksim tez-tez bir-birimizi görürük. Onun bacısını isə mən artıq çoxdandır görməmişəm(görmürdüm).

ON BEŞİNCİ dərsimizin 6-cı bölməsi:

"QISA MƏQALƏLƏR" və "ПовторЯть" feli.

ПовторЯть [paftarYAt'] --- təkrarlamaq

Я повторЯю --- mən təkrar edirəm
Ты поторЯешь --- sən təkrarlayırsan
Он/она повторЯет --- o təkrarlayır
Мы повторЯем --- Biz təkrar edirik
Вы повторЯете --- Siz təkrar edirsiniz
Они повторЯют --- Onlar təkrar edirlər

МƏQALƏ 1.

Меня зовут Ольга. Мой друг - молодОй поЭт. НОчью он чАсто пишет стихИ. Утром он звонИт по телефОну и читАет их. Я слУшаю его стихи и повторЯю их. Мне нрАвятся его стихи.

Mənim adım Olqadır. Dostum gənc şairdir. Gecə o tez-tez şeirlər yazır. Səhər o telefonla zəng edir və onları oxuyur. Mən onun şeirlərini dinləyirəm və onları təkrarlayıram. Onun şeirləri xoşuma gəlir.

МƏQALƏ 2.

Сейчас Ира ничегО не делАет, ничегО не читает, ничегО не пИшет, ничегО не Учит, ничегО не повторЯет. Она отдыхАет.

(Bunun tərcüməsini siz yazın)

16-CI DƏRS

ДОБРОГО ВРЕМЕНИ СУТОК, ДОРОГИЕ УЧАСТНИКИ:) 2 günlük aradan sonra dərslərimizə qaldığımız yerdən davam edəcəyik. Bu gün çox maraqlı dərslərimizdən biri olacaq. GETMƏK fəllərilə əlaqədar. Bir də sual-cavab hansı dərslərdən olmayıbsa onlar da olacaq. Heç narahat olmayın. Artıq ON ALTINCI dərsimizi keçəcəyik sizlərlə və dərsin planı aşağıdakılardır. UĞURLAR:)

PLAN

- 1) "Идти" və "Ехать" (Getmək) müəyyən hərəkət felləri.
- 2) Hərəkət fellərindən sonra "в" və "на" qoşmalarıyla birlikdə "Təsirlik halın" işlənməsi.
- 3) БЫТЬ --- olmaq felinin indiki zamanı
- 4) БЫТЬ--- olmaq felinin keçmiş zamanı
- 5) ЛЮБИТЬ --- sevmək felinin işlənməsi
- 6) "Bir az" zərfi
- 7) Dialoglar.

ON ALTINCI dərsimizin 1-ci hissəsi:

"Идти və Ехать (getmək) müəyyən hərəkət felləri".

Rus dilində fellər içərisində bir qrup mühüm fellər var ki, bunların içində "hərəkət felləri" əsas yer tutur. Məsələn: yerimək, gəzmək, uçmaq və s.hərəkət felləri.

Bu fellərin az.can dilindəki fellərdən fərqi ondadır ki, bir hərəkətin necə və nə şəkildə edildiyini bildirir. Bu dərstdə "Getmək" feli ilə bunun nümunəsinə baxacağıq.

✓ИДТИ [ittı] --- məlum bir yerə doğru piyada olaraq Getmək.

✓ЕХАТЬ [YEkhat'] --- məlum bir yerə doğru miniklə Getmək.

Bu felləri sadəcə Getmək olaraq tərcümə etsək, nə ilə getmək? nə şəkildə getmək?(eləcə dolaşmaqmı yoxsa bir hədəfə doğru hərəkət etməkmə) sualları meydana çıxır.

Rus dilində "идти" və "ехать" fellərinə məlum(bəlli) və ya tək yön fellər deyilir. Çünki bu fellər:

- məlum bir zamanda
- məlum bir hədəfə doğru və
- sadəcə tək yönə gedilən fellərdir.

Fellərin şəxsə görə dəyişməsinə gəlin baxaq.

❧ İNDİKİ ZAMANDA

"Идти"(ayaqla getmək) felinin indiki zamanda şəxslərə görə dəyişməsi:

Я идУ [idU] --- mən gedirəm
Ты идёшь [idÖş] --- sən gedirsən
Он/она/оно идёт [idÖt] --- o gedir
Мы идём [idÖm] --- biz gedirik
Вы идёте [idÖtye] --- siz gedirsiniz
Они идут [idUt] --- onlar gedirlər

"Ехать" (miniklə getmək) felinin indiki zamanda şəxslərə görə dəyişməsi:

Я Еду [YEdu] --- mən gedirəm
Ты Едешь [YEdiş] --- sən gedirsən
Он/она/оно Едет [YEdit] --- o gedir
Мы Едем [YEdim] --- biz gedirik
Вы Едете [YEditye] --- siz gedirsiniz
Они Едут [YEdut] --- onlar gedirlər

❧ KEÇMİŞ ZAMANDA

Bir yerə doğru gedirdi/gedirdilər-----məlum məsələdir ki, keçmiş zaman şəxslərə görə yox, cinslərə və cəmdə olmağına görə dəyişirdi. Идти felinin isə keçmiş zamanı tamamilə başqa cür düzəlidir. Gəlin baxaq.

"Идти" (ayaqla getmək) felinin keçmiş zamanda cinslərə və cəmdə olmasına görə dəyişməsi:

1) KİŞİ CİNS (я,ты,он):

шёл [şol] - gedirdim, gedirdin, gedirdi

2) QADIN CİNS(я,ты,она):

Шла [şlA] -- gedirdim, gedirdin, gedirdi

3) ORTA CİNS (оно):

Шло [şlO] --- gedirdi

4) CƏMDƏ (мы,вы,они):

Шли [şlĬ] --- gedirdik, gedirdiniz, gedirdilər.

İndi isə "ехать" (miniklə getmək)felinin keçmiş zamanına baxaq:

1)KİŞİ CİNSİ(я, ты, он):

Ехал [YEkhəl] -- gedirdim,gedirdin,gedirdi

2)QADIN CİNSİ(я,ты,она):

Ехала [YEkhala] -- gedirdim, gedirdin, gedirdi

3)ORTA CİNS(оно):

Ехало [YEkhala] -- gedirdi

4)СӨМДӨ(мы, вы, они):

Ехали [YEkhali] -- gedirdik, gedirdiniz, gedirdilər

Gördüyünüz kimi идти felinin keçmiş zamanı fərqli düzəlidir.

ӨMR FORMALARI:

get--gedin(burada sadəcə tək yönə doğru gedilməsi istənilir, gedib dönməsi deyil)

➡идИ/ идИте [idI/idItʲe]---get/gedin(ayaqla)

➡езжАй/езжАйте [yɯjjAy/yɯjjAytʲe] ---get/gedin

Burada isə, yəni əmr formada ехать feli başqa qaydada düzəlidir. Bunlar istisnalardır. Bunları unutmayın.

ON ALTINCI dərsimizin 2-ci hissəsi:

"Hərəkət fellərindən sonra "в" və "на" qoşmalarıyla birlikdə "Təsirlik" hal isimlərin işlənməsi:

Bildiyimiz kimi Təsirlik halın sualları кого?(kimi?) və что?(nəyi?) idi. Təsirlik halın 3-cü bir sualı isə Куда?(hara?)-dır. İndi deyəcəksiniz ki, куда? sualıyla təsirlik halın nə əlaqəsi var?! Bu sual yönlük hala uyğun gəlir kimi suallar meydana çıxır. Ancaq rus dilində heç də az.can dilindəki kimi deyil.

Hərəkət fəllərindən sonra в və на qoşmalarıyla bərabər mütləq təsirlik hal isimlər işlənir.
BUNU UNUTMAYIN! Nümunələrə baxaq:

— Я иду в школу(школа--qadın cins, школу--təsirlik hal isim).

Мən məktəbə(hara?)gedirəm.

— Мы идём на улицу.

Biz küçəyə gedirik.

— Я иду на пляж(пляж--kişi cins, пляж--cansız isimdir və təsirlik halda şəkilçi qəbul etmir).

Мən çimərliyə(hara?-куда?) gedirəmvə s.

Barəlik halın 3-cü sualı Где olduğu kimi, Təsirlik halın da 3-cü bir sualı КУДА? -dır. Bunu da unutmayın. Dialog nümunələrinə baxaq:

-Куда ты идёшь?

+Я иду в парк.

Hara gedirsən?(piyada getmək)

Parka gedirəm(yəni hədəfim parkdır, tək yöndür. Ona görə иду olur)

-Куда ты едешь?

+Я еду в банк.

Hara gedirsən?(miniklə getmək)

Banka gedirəm(hədəf bankdır, tək yön).

İSTİSNA: "дом" sözünün bərabərlik halı дОма olduğu kimi, təsirlik halı isə домОй(evə-hara?-куда?)-dır.

CÜMLƏLƏR:

1) Игорь и Ирина в августе Едут отдыХАть на мОре.

İqor və İrina avqustda dənizə istirahət etməyə gedirlər.

2) Марина ты идёшь домОй? Нет, я ещё рабОтаю.

Marina, sən evə gedirsən(piyada)? Yox, mən hələ işləyirəm.

3) Вчера я вИдел Анну, она шла в магазин.

Dünən mən Annanı görmüşdüm, o dükana gedirdi.

4) Сейчас Утро. Я в метрО. Еду на рабОту.

İndi səhərdir. Mən metrodayam. İşə gedirəm.

P.S. в метро--metroda(bərabərlik haldır, ancaq şəkilçi qəbul etməyib, yəni в метре olmayıb. В метре olmur ✗, çünki metro sözü alınmadır və olduğu kimi qalır).

5) Алексей, куда вы зАвтра Едете? Завтра я Еду в МосквУ на выставку.

Aleksey, siz sabah hara gedirsiniz(miniklə)? Sabah mən Moskvaya sərgiyə gedirəm.

6) Айла, куда ты идёшь? Я иду в университет.

Ayla, sən hara gedirsən? Mən universitetə gedirəm.

ON ALTINCI dərsimizin 3-cü hissəsi:

"Быть-olmaq felinin indiki zamanı"

Быть---olmaq, var olmaq

"Быть" feli də Barəlik halındakı (Предложный падеж) isimlərlə işlənir və "где" sualına cavab verir. Məsələn: быть--olmaq; harada olmaq?

БЫТЬ FELİNİN İNDİKİ ZAMANI:

İndiki zamanı "есть"-dir. Məsələn: В Москве есть Красная Площадь и Кремль (Moskvada Qızıl meydan və Kreml var.

Rus dilində "есть" sözünün işlənməsi. Hansı halda есть işlənəcək və hansı halda işlənməyəcək? Bunu diqqətlə oxuyun!

1) Sual verərkən cavab cümləsini "yox(нет)" sözünün işləndiyi bir cümləyə çevirə bilirsə, bu zaman "есть" işlənməlidir. Bu cür cümlələrdə diqqət etməmiz gərəkli olan nüans "есть" sözünün vurğulanmış olmasıdır. Bunlar, ümumilikdə "varmı?" sualına cavab verən və ya verməyə imkan tapan cümlələrdir. Nümunə ilə başa düşməyə çalışaq:

-В Стамбуле ЕСТЬ море?

+В Стамбуле "нет" моря.

İstanbulda dəniz varmı?

İstanbulda dəniz yoxdur.

Gördüyünüz kimi есть sözünü vurğulayır və cavab cümləsində də yox işlənir.(əslində var dəniz nümunə üçün yazdım 😊).

P.S. niyə морЯ olur deyə sual verərsinizsə bu yiyəlik halın şəkilçisidir. Ruslar inkar cümlədə olan əsas isimi Yiyəlik halla işlədirlər. Bunu qiyabi olaraq yadda saxlayın yiyəlik halı keçəndə ətraflı öyrənəcəyik.

2) İsimdən əvvəl bu isimi anlatan nitq hissələri, yəni sifət, say, əvəzlik varsa, есть işlənməyəcək ✗ məsələn:

✓ У меня (есть ✗) голубые глаза ----- Mənim mavi gözlərim var.

Fikir verin глаза isimdir və onu izah edən qarşısındakı nitq hissəsi isə sifətdir. Belə olan halda, az.cən cümləsində "var" sözü olsa da есть işlənməyəcək!

✓ В комнате (есть ✗) один стол ----- Otaqda 1 stol var.

Burada isə стол isimdir və bu ismi anlatan nitq hissəsi isə saydır(один). Yenə есть söze işlənməyəcək.

✓ Здесь (есть ✗) большой магазин и новая школа ----- Burada böyük mağaza və yeni məktəb var.

Yenə eynilə, yuxarıdakı kimi. Магазин və школа isimdirlər. Bunları izah edən nitq hissəsi isə sifətdir(большой, новая).

3) "VAR" sözünün məna olaraq içində yer alan "проблема, "идея", yəni problemim var, fikrim var və s. kimi sözlərdən əvvəl "ЕСТЬ" işlənməyəcək ✗ Məsələn:

У меня (есть ✗) проблема ----- mənim problemim var(Məndə problem var)

У нас (есть ✗) идея! ----- Bizim fikrimiz(ideyamız) var və ya Bizdə ideya var.

DƏRS BU QƏDƏR. NƏ AYDIN DEYİLSƏ SORUŞUN.

ON ALTINCI dərsimizin 4-cü bölməsi:

"БЫТЬ-olmaq felinin keçmiş zamanı"

БЫТЬ- felinin keçmiş zamanı: "idi"

БЫТЬ feli isimin cinslərinə görə dəyişir:

КІШІ CİNSİ: Был [bɪl]

QADIN CİNSİ: Была [bɪlA]

ORTA CİNS: Было [bɪlɑ]

Cəmdə: Были [bɪli]

Nümunələr:

Здесь был словарь -- Burada lüğət var idi.

Здесь была карта -- Burada xəritə var idi.

Вчера было солнце -- Dünən günəş var idi.

Дети были дома -- Uşaqlar evdə idilər.

БЫТЬ -- feli bir yerdə olmaq kimi də tərcümə olunur. Nümunələrə baxaq:

Он был в Италии -- O, İtaliyada idi.

Я была на работе -- Mən işdə idim.

Мы были на выставке -- Biz sərgidə idik.

YENİ SÖZLƏR:

нигде [nigdYE] -- heç (bir) yerdə

никогда [nikagdA] -- heç vaxt

никто [niktO] -- heç kim, kimsə

посольство [pasOl'stva] -- səfirlik

мечеть [miçYE't'] -- məscid

CÜMLƏLƏR:

1) Где был вчера Антон? Нигде не был.

Dünən Anton harada idi? Heç bir yerdə deyildi.

2) Моя мама никогда не была в Москве.

Anam heç vaxt Moskvada olmayıb.

3) Сегодня Джон был в посольстве.

Bu gün Con səfirlikdə idi.

4) В Стамбуле красивые мечети (ümumi cümlə, ona görə "есть" işlənməyəcək. Bunu unutmayın!)

İstanbulda gözəl məscidlər var.

5) В понедельник мы были в центре города и ходили в музей.

Bazar ertəsi biz şəhərin mərkəzində olmuşduq və muzeyə getmişdik.

ON ALTINCI dərsimizin 5-ci bölməsi"

"Любить-sevmək felinin işlənməsi"

Şəxsə görə dəyişməsi:

Я люблю -- mən sevirəm

Ты любишь -- sən sevirsən

Он/она/оно любит -- o sevir

Мы любим -- biz sevirik

Вы любите -- siz sevirsiniz

Они любят -- onlar sevirlər

✓ Любить ---- felinin "isim" və "əvəzliliklərlə" işlənməsi:

Я люблю + təsirlik haldakı isim və ya əvəzlik(кого?что?--kimi?nəyi?)

Məsələn;

Я люблю тебя -- Mən səni sevirəm

Gördüyünüz kimi sevmək felindən sonra тебя təsirlik hal əvəzliyi işlənir. Çünki sevmək feli təsirli feldir.

Ты любишь спорт -- Sən idmanı sevirsən.

Burada sevmək felindən sonra спорт təsirlik hal ismi gəlib. Спорт--kişi cinsdir, cansızdır və şəkilçi qəbul etmir təsirlik halda.

Он любит друга -- O, dostunu sevir.

Burada da yenə sevmək təsirli felindən sonra друг ismi işlənib. Друг -- kişi cinsdir, canlıdır və samitlə bitdiyi üçün -a şəkilçisi qəbul edir.

✓ Любить -- felinin FELLƏRLƏ işlənməsi:

Я люблЮ + məsdər halında tamamlanMAmış fəl (что делать? -nə etməyi?)

Məsələn;

Мы лЮбим говориТЬ по-русски -- Biz rusca danışmağı sevirik.

Gördüyünüz kimi sevmək felindən sonra 2-ci fəl işlənəndə məsdər formada(danışmağı--говорить) olacaq və tamamlanMAmış fəl işlənəcək.

Они любят слУшать рАдио -- Onlar radio dinləməyi sevirlər.

Yenə burda da sevmək felindən sonra tamamlanMAmış məsdər halındakı слушать feli işlənib.

YENİ SÖZLƏR:

мЯсо [mYAsa] -- ət

пельмЕни [pil'mYEni] -- pelmen(düşbərəyə oxşar yemək)

Овоци [Ovaşşi] -- tərəvəz(lər)--həm tək,həm cəm

Овощ [Ovaşş] -- tərəvəz(kişi cinsi)

На Ужин [naUjin] -- şam yeməyinə/şam yeməyində

На обЕд [naabYEt] -- nahara/naharda

На зАвтрак [nazAftırık] -- səhər yeməyinə/səhər yeməyində

яйцо [yiytsO] -- yumurta

пить [pit'] -- içmək

есть [yest'] -- yemək yemək(fel)

вообще [vapşşYE] -- ümumiyyətlə

на ночь [nAnaç] -- gecə yatarkən

Любить felinə aid cümlələrə baxaq. Eyni cümləni həm isimlərlə, həm də fellərlə işlədək və qarşılaşdırma edək:

1) На завтрак я люблю чай, сыр и яйцо.

Səhər yeməyində mən çay, pendir və yumurta sevirəm.

2) На завтрак я люблю пить чай и есть сыр и яйцо.

Səhər yeməyində mən çay içməyi və pendir ilə yumurta yeməyi sevirəm.

XXX

1) Я знаю, что ты любишь пельмени, поэтому сегодня на обед я сделала пельмени.

Mən bilirəm ki, sən pelmen sevirən, buna görə də bu gün naharda mən pelmen etdim.

2) Я очень люблю есть пельмени на обед.

Mən naharda pelmen yeməyi sevirəm.

ON ALTINCI dərsimizin 6-cı bölməsi:

"Bir az zərfi"

Немного [nimnOga] -- bir az

Чуть-чуть [çut' çut] -- bir az

Немного = чуть-чуть

ХОТЕТЬ--istəmək (felini şəxsə görə dəyişək):

Я хочу -- mən istəyirəm

Ты хочешь -- sən istəyirsən

Он/она/оно хочет -- o istəyir

Мы хотим -- biz istəyirik

Вы хотите -- siz istəyirsiniz

Они хотят -- onlar istəyirlər

УМЕТЬ [umYEt'] --bilmək, bacarmaq

Я умею -- mən bilirəm, bacarıram

Ты умеешь -- sən bilirsən, bacarırsan

Он/она/оно умеет -- o bilir, bacarır

Мы умеем -- biz bilirik, bacarmaq

Вы умеете -- siz bilirsiniz, bacarsınız

Они умеют -- onlar bilirlər, bacarırlar

CÜMLƏLƏR:

1) -Анна, твоя сестра знает турецкий язык?

+Да, она чуть-чуть говорит по-турецки.

Anna, sənin bacın türk dilini bilir?

Bəli, o bir az türkcə danışır.

2) -Кто понимАет по-рУсски?

+Я немного говорЮ и пишу по-русски.

Kim rusca başa düşür?

Mən rusca bir az danışıram və yazıram.

3) -Друзья, кто хОчет поиграть в футбОл?

+Я хочу, но я немного умЕю играть в футбол.

Dostlar, kim futbol oynamaq istəyir?

Mən istəyirəm, ancaq futbol oynamağı bir az bacarıram.

4) -Дети, вы хотИте пить?

+Немного хотИм.

- А есть?

+ Тоже чуть-чуть хотИм.

Uşaqlar, içmək istəyirsiniz?

Bir az istəyirik.

Bəs yemək yemək?

Yemək də bir az istəyirik.

ДОБРОГО ВРЕМЕНИ СУТОК, ДОРОГИЕ УЧАСТНИКИ (Hər vaxtınız xeyir, əziz iştirakçılar). Bu gün ən ağır dərslərimizdən və ən lazımlı dərslərimizdən birini keçəcəyik. Bu gün ON YEDDİNCİ dərstdir. Dərsin planı aşağıdakılardır.

PLAN

- 1) Bitməmiş və bitmiş fellər haqqında ümumi anlayış.
- 2) Bitməmiş və bitmiş fellərin necə düzəlməsi.
- 3) Naməlum hərəkət feli: GETMƏK (ХОДИТЬ/ЕЗДИТЬ)
- 4) "Смотреть/посмотреть" --- baxmaq, seyr etmək feli.
- 5) "Видеть/увидеть" --- görmək feli.
- 6) Məşğul, məşğuldur.

ON YEDDİNCİ dərsimizin 1-ci bölməsi:

"BİTMƏMİŞ VƏ BİTMİŞ fellər haqqında ümumi anlayış"

Bitmiş və bitməmiş və ya tamamlanmamış və tamamlanmış fellər mövzusu rus grammatikasının ən çətin mövzularından biridir. Ancaq bu mövzunu yaxşı başa düşsəniz sizə rahat gələ biləcəyindən əminəm. Çalışacağam ki, sadə dillə izah edim:)

Bilirik ki, bəzi hərəkətlər tez-tez təkrarlanır (hər gün işə, məktəbə getmək və s.) Və ya qeyri-qəti gələcək zamanda edilir. Məsələn: edərəm, gələrəm, oxuyaram, sevərsən və s

Bəzi hərəkətlər isə edilmiş işi bildirir. Məsələn: getdim, oxudum, etdi, sevdin və s.

Rus dilində bu cür vəziyyətlər zamanla deyil, fəllərin tərzləri ilə ifadə olunur(HCB/CB).

Rus dilində keçmişdə hələ də olmaqda davam edən və gələcəkdə nə vaxtsa olacaq olan hərəkətləri ifadə edən fəllər NƏTİCƏ bildirən fəllərdən bir az fərqlidir və özümüzü rusca rahat ifadə edə bilməmiş üçün hər 2 fəli də bilməmiş lazımdır. Yəni həm bitməmiş, həm də bitmiş formasını(HCB/CB).

Nümunə üçün " Anlamaq, başa düşmək" felini ələ alaq:

✓FELİN BİTMƏMİŞ TƏRZİ: "Понимать"---indi anlamaq və ya hər zaman anlamaq(təkrarlanan vəziyyətdir, ortada hələ bir nailiyyət, ya da nəticə yoxdur)

✓FELİN BİTMİŞ TƏRZİ: "Понять" --- bir şeyi bir dəfə anlamaq(bitmiş vəziyyətdir, ortada bir nailiyyət, nəticə var)

ПОНИМАТЬ(HCB)/ПОНЯТЬ(CB) ---- felini şəxsə görə dəyişək:

✚ ПОНИМАТЬ(HCB)

İNDİKİ ZAMAN

Я понимАю -- Mən anlayıram, başa düşürəm

Ты понимАешь -- Sən anlayırsan,

Он/она/оно понимАет -- O anlayır,

Мы понимАем -- Biz anlayırıq,

Вы понимАете -- Siz anlayırsınız

Они понимАют -- Onlar anlayırlar

KEÇMİŞ ZAMAN

1.ПонимАл(kişi c.) -- anlayırdı(n)(m)

2.ПонимАла(qadın c.) -- anlayırdı(n)(m)

3.ПонимАло (orta c.) -- anlayırdı(n)(m)

4.ПонимАли(cəmdə) -- anlayırdıq,anlayırdınız,anlayırdılar.

GƏLƏCƏK ZAMAN:

Я буду понимать --- anlayaram

Ты будешь понимать -- anlayarsan

Он/она/оно будет понимать -- anlayar

Мы будем понимать -- anlayarıq

Вы будете понимать -- anlayarsınız

Они будут понимать -- anlayarlar

✚ ПОНЯТЬ(СВ)

QEYD: Bitmiş fellərin indiki zamanı olmur ✕

KEÇMİŞ ZAMAN:

ПОНял (kişi c.) -- anladı(m)(n)

ПоняЛА (qadın c.) -- anladı(m)(n)

ПОНяло (orta c.) -- anladı(m)(n)

ПОНяли (cəmdə) -- anladıq,anladınız,anladılar

GƏLƏCƏK ZAMAN(bu zaman indiki zaman kimi düzəlidir, ancaq adı üstündə gələcək zamandır):

Я пойму -- Мən anlayacaғam

Ты поймёшь -- Sən anlayacaqsan

Он/она/оно поймёт -- O anlayacaq

Мы поймём -- Biz anlayacağıq

Вы поймёте -- Siz anlayacaqsınız

Они поймут -- Onlar anlayacaqlar

Понимать(НСВ)/Понять(СВ) --- fəllərini şəxsə görə dəyişməsinə tez-tez təkrarlayın ki yadınızda qalsın.

Gəlin Понимать və понять bitməmiş və bitmiş fəlini gələcək zamanlarını qarşılaşdıraraq və daha dəqiq öyrənək:

Məsələn:

Я это буду понимать -- mən bunu anlayaram

Я это пойму -- mən bunu anlayacağam

FƏRQİ NƏDİR?

1-cidə gələcəkdə nə vaxtsa anlamaqdan söhbət gedir. Yəni dəqiq zaman deyil. Nəticə yoxdur. Nə vaxtsa bunu anlayaram mənasında işlənir. Qeyri-qəti gələcəkdir.

2-cidə isə bunu 100% anlayacağam. Dəqiqlik var. Yəni mən bunu gələcəkdə mütləq, hökmən anlayacağam. Qəti-gələcəkdir.

BUNU UNUTMAYIN! DAHA ƏTRAFLI NÖVBƏTİ DƏRSLƏRDƏ YENƏ XATIRLAYACAĞIQ.

ON YEDDİNCİ dərsimizin 2-ci bölməsi:

"Bitməmiş və bitmiş fellərin necə düzəlməsi haqqında"

1-ci bölmədə biz bitməmiş və bitmiş fellər haqqında ümumi anlayışa sahib olduq. Gəlin bir daha xatırlayaq:

BITMƏMİŞ FELLƏR(HCB) -- zaman içində davam edən, təkrar edən, tez-tez olunan, vərdiş halını almış fellərdir.

BITMİŞ FELLƏR(CB) -- isə keçmişdə olub bitən, ya da gələcəkdə olub bitəcək, nəticəyə işarə olunan tək səfərlik fellərdir(yəni bir dəfə olub bitən).

Rus dilində bitMəmiş fellər HCB, bitmiş fellər isə CB olaraq işarə edilir.

BU FELLƏR NECƏ DÜZƏLİR?

Bitmiş fellər çox vaxt bitməmiş fellərdən по-/про-/с-/вы-/у-/при- söz önlərinin köməyi ilə düzəlir. Bəzən isə, tam tərsi "по" sözünü ixtisar olunur, bəzən "kökündəki hərf dəyişir", bəzən "tam ayrı bir söz olur".

Bunu ən yaxşı nümunələrlə başa düşə bilərik. Məsələn:

1)ПисАть(HCB)/написАть(CB) -- yazmaq/yazıb bitirmək.

Burada CB felin əvvəlinə "на" sözünü gəlib. Və gördüyünüz kimi писать nəyisə yazmağa başlamaq, написать isə yazıb bitirmək kimi tərcümə olunur.

2)ЧитАть(HCB)/прочитАть(CB) -- oxumaq/oxuyub bitirmək.

Burada CB felin əvvəlinə "про" sözünü gəlib. Yəni читать oxumaq, amma sona qədər deyil; прочитать isə sona qədər oxuyub bitirməkdir.

3)игрАть(HCB)/поигрАть(CB) -- oynamaq/bir az oynayıb bitirmək.

Burada CB felin əvvəlinə "по" sözünü gəlib.

4)смотреть(НСВ)/посмотреть(СВ) -- uzun-uzun baxmaq/bir göz atmaq,qısa baxmaq

Yenə eynilə СВ felin əvvəlinə "по" sözünü gəlib.

5)решАТЬ(НСВ)/решИТЬ(СВ) --1. qərar vermək, 2.həll etmək(həllətmə mərhələsində olmaq) / yekun qərar vermək, həll edib bitirmək.

Burada isə СВ felin kökündəki hərf dəyişir. РешАТЬ -dakı -a hərfi решИТЬ'də -и-yə çevrilir.

6) покупАТЬ(НСВ)/купИТЬ(СВ) --almaq(davamlı)/bir dəfə almaq

Burada tam tərsi olub. Bu dəfə НСВ feli sözünü qəbul edib----покупать.

7) отдыхАТЬ(НСВ)/отдохнуТЬ(СВ) -- dinlənmək(tətildə olmaq və ya istirahət etmək)/ tətildən dönmək və ya istirahətini sonlandırmaq.

YENİ SÖZLƏR:

трудный --- çətin

задача --- 1.tapşırıq,məsələ; 2.vəzifə

война --- müharibə

мир --- sülh, barış, dünya

давно --- çoxdan,uzun müddət əvvəl

УПРАЖНЕНИЕ(çalışma):

1) Я видел, что Андрей Утром писАл письмо. ИнтерЕсно, он его уже написАл?

Mən görmüşdüm ki, Andrey səhər məktub yazırdı. Maraqlıdır, onu artıq yazdımı?(yazıb bitirdimi?).

2) Ты читаешь книгу "Война и мир"? -- Я её уже давно прочитала.

Sən "Müharibə və Sülh" kitabını oxuyursan? -- Mən onu artıq çoxdan oxumuşam(oxuyub bitirmişəm).

3) Саша, дети сегодня в футбол играли? -- Играли. Они поиграли и сейчас отдыхают.

Saşa, uşaqlar bu gün futbol oynayırdılar? -- Oynayırdılar. Onlar oynadılar(bir az oynuyub bitirdilər) və indi dincəlirlər.

4) Ученики решали трудную задачу. Задачу(тəsirlik hal) решил только один ученик.

Şagirdlər çətin tapşırıq həll edirdilər(HCB). Tapşırığı təkcə 1 şagird həll etdi(CB).

BU DƏRS BURA QƏDƏR. NƏ AYDIN DEYİL SORUŞUN.

ON YEDDİNCİ dərsimizin 3-cü bölməsi:

"NAMƏLUM HƏRƏKƏT FƏLİ "GETMƏK(ХОДИТЬ-ЕЗДИТЬ).

Əvvəlki dərstdə biz məlum(bəlli)/tək yön "getmək" fələri olan ИДТИ və ЕХАТЬ fələrini öyrəndik. Bu fələr bındiyimiz kimi: məlum bir zamanda, məlum bir hədəfə doğru və tək yönə gedilən fələr idi.

Hər məlum hərəkət fəlinin bir naməlum qarşılığı vardır. Bunlar isə:

---ümumi bir hərəkəti

---təkrar edən və ya vərdis halını almış hərəkəti

---məlum bir istiqamət və ya hədəf izləmədən gedilən çoxlu hərəkəti ifadə edir. Məsələn: gedib-qayıtmaq kimi.

✓Ехать fəlinin cütü, yəni naməlum qarşılığı "ЕЗДИТЬ" fəlidir. Miniklə naməlum istiqamətə getmək.

✓Идти felinn cütü isə, yəni naməlum qarşılığı isə "ХОДИТЬ" felidir. Yeriylərək naməlum istiqamətə getmək.

Fellərin şəxsə görə dəyişməsi:

✚ ЕЗДИТЬ---getmək(miniklə-naməlum yerə)

İndiki zamanda:

Я Езжу --- mən gedirəm(miniklə)

Ты Ездишь --- sən gedirsən(miniklə)

Он/она/оно Ездит --- o gedir(miniklə)

Мы Ездим --- biz gedirik(miniklə)

Вы Ездите --- siz gedirsiniz(miniklə)

Они Ездят --- onlar gedirlər(miniklə)

Keçmiş zamanda:

Ездил(kişi c.) --- gedirdi(m)(n)

Ездила (qadın c.) --- gedirdi(m)(n)

Езило(orta c.) --- gedirdi(m)(n)

Ездили(cəm) --- gedirdik,gedirdiniz,gedirdilər

Gələcək zaman:

Буду/будешь/будет/будем/будете/будут ездить.-----gələcək zaman eyni qaydayla düzəlir deyə uzun yazmadım.

Өmr forması:

Езди[YEzdi] --- get(miniklə)

Ездите[YEzditye] --- gedin(miniklə)

✚ ХОДИТЬ---getmək(ayaqla naməlum yerə)

İndiki zaman:

Я хожУ --- mən gedirəm(yeriyirəm)

Ты хОдишь --- sən gedirsən

Он/она/оно хОдит --- o gedir

Мы хОдим --- biz gedirik

Вы хОдите --- siz gedirsiniz

Они хОдят --- onlar gedirlər

(Vurğulara fikir verin!)

Keçmiş zamanda:

ходИл(kişi c.) --- gedirdi(m)(n)

ходИла(qadın c.)--- gedirdi(m)(n)

ходИло(orta c.) --- gedirdi(m)(n)

ходИли(cəm)--- gedirdik,gedirdiniz,gedirdilər

Gələcək zamanda:

Буду/будешь/будет/будем/будете/будут Ходить---gedərəm,gedərsən,gedər.....və s.

Əmr formasında:

Ходи[khaDİ] --- get,yeri

ХодИте [khaDİtye] --- gedin, yeriyn.

⚠ DİQQƏT: Бы xОдите(siz gedirsiniz); ходИте(gedin). Yazılışı eyni olsa da vurğuları və mənaları fərqlidir.

Gəlin daha yaxşı anlamaq üçün məlum və naməlum hərəkət fəllərini qarşılaşdıraraq:

MƏSƏLƏN:

Я иду на рабОту -- işə gedirəm(indi)

Я хожу на рабОту -- işə gedirəm(hər gün,nadir,tez-tez)

1-ci cümlədə Bu anda baş vermiş hərəkəti nəql edir. Yəni işə indi getdiyimi söyləyirəm.

2-ci cümlədə isə işə hər gün və ya nadir,ara-sıra getdiyimi söyləyirəm. Təkrarlanan hərəkət var.

Я иду в парк--parka gedirəm(indi)

Я хожу в парк -- parka gedirəm(hər gün,tez-tez və s.)

⚠ DİQQƏT: Əgər cümlələrdə часто(tez-tez), каждый день(hər gün), редко(nadir), обычно(adətən), каждый вечер(hər axşam)....və s.bu kimi sözlər varsa avtomatik olaraq həmin cümlədə GETMƏK feli kimi "ходить" və "ездить" işlənəcək. BUNU UNUTMAYIN!

XXX

Rus dilində bir miniklə getdiyimizi anlatmaq üçün "на" qoşmalı Barəlik halını işlətməliyik. YADDA SAXLAYIN MÜTLƏQ BU QAYDANI!

MƏSƏLƏN:

Автobus ilə getmək---Ехать на автобyсе.

Нə ilə getmək? --- sualının ruscası isə "На чём ехать? olacaq.

İSTİSNA: на метро / на такси.

CÜMLƏLƏR:

1) Мы Ездили в Москву на поезде.

Biz Moskvaya qatarla getmişdik.

Niyə ехали уох, ездиледи oldu?--deyə sual çıxır. Bu cümlədi başa salınır ki, artıq Moskvaya gedib qayıdılıb. Cütyönlü hərəkət var. Ona görə də ездиледи olacaq.

2) Анна и Андрей сейчас едут в школу на метро.

Anna və Andrey indi məktəbə metro ilə gedirlər.

Bu cümlədə indi getdikləri üçün və tək yönə getdikləri üçün едут olacaq.

3) Обычно, Иван ездит на работу на велосипеде, но сейчас он едет туда на такси.

Adətən, İvan işə velosipedlə gedir, amma indi o bura taksi ilə gedir.

Baxın cümlənin 1-ci hissəsində "adətən" sözü var və avtomatik olaraq едит oldu. 2-ci hissədə isə indi taksi ilə getdiyi üçün "едет" oldu.

DƏRSİMİZ BURA QƏDƏR. NƏ AYDIN DEYİL SORUŞUN:)

ON YEDDİNCİ dərsimizin 4-cü bölməsi:

"СМОТРЕТЬ(НСВ)/ПОСМОТРЕТЬ(СВ) -- baxmaq, seyr etmək feli".

Смотреть/посмотреть [smatrYEt'/pasmatrYEt'] --- baxmaq, seyr etmək

✓СМОТРЕТЬ(НСВ)----BAXMAQ, SEYR ETMƏK

İNDİKİ ZAMAN:

Я смотрЮ --- mən baxıram

Ты смОтришь --- sən baxırsan

Он/она/оно смОтрит --- o baxır

Мы смОтрим --- biz baxırıq

Вы смОтрите --- siz baxırsınız

Они смОтрят --- onlar baxırlar

(Vurğulara diqqət edin!)

KEÇMİŞ ZAMAN:

смотрЕл (kişi c.)---baxırdı(m)(n); seyr edirdi(m)(n)

смотрЕла(qadın c.)---baxırdı(m)(n); seyr edirdi(m)(n)

смотрЕло (orta c.)---baxırdı; seyr edirdi

смотрЕли (cəmdə)---baxırdıq,seyr edirdik/baxırdınız,seyr edirdiniz/baxırdılar,seyr edirdilər

MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMAN:

Буду/будешь/будет/будем/будете/будут смотреть---baxaram, baxarsan, baxar.....və s.

ƏMR FORMASINDA:

смотреИ! --- bax!

смотреИте --- baxın!

⚠ Diqqət:

Вы смОтрите --- siz baxırsınız.

смотреИте! --- siz baxın!

Yazılışı eynidir, ancaq vurğuları və mənaları fərqlidir.

✓ ПОСМОТРЕТЬ(СВ)--BAXMAQ, SEYR ETMƏK

СВ --fəllərin İndiki zamanı olmur ✗

KEÇMİŞ ZAMAN:

посмотрЕл(kişi с)--baxdı(m)(n),seyr etdi(m)(n)

посмотрЕла(qad.с)--baxdı(m,n),seyr etdi(m)(n)

посмотрЕло(orta с)--baxdı; seyr etdi

посмотрЕли(сəм)--baxdıq; seyr etdik/baxdınız seyr etdiniz/baxdılar;seyr etdilər.

SADƏ GƏLƏCƏK ZAMAN:

Я посмотрЮ --- mən baxacağam

Ты посмОтришь --- sən baxacaqsan

Он/она/оно посмОтрит---o baxacaq

Мы посмОтрим --- biz baxacağıq

Вы посмОтрите --- siz baxacaqsınız

Они посмОтрят --- onlar baxacaqlar

ƏMR FORMADA:

посмотрИ! --- bax!

посмотрИте! --- baxın!

○ Bu fel---смотреть/посмотреть hansı halda necə işlənəcək gəlin baxaq:

1) Birinə və ya bir şeyə baxmaq:

Смотреть/посмотреть на + təsirlik hal isim, əvəzlik.

Məsələn:

Я смотрЮ на тебя --- Sənə baxıram

ПосмотрИ на этот дом!---Bu evə bax!

На когО ты смОтришь?---Kimə baxırsan?

На что ты смОтришь?---Nəyə baxırsan?

Ну ты посмотриИ на это!-Bu işə bir bax!(deyim)

2)Bir şey seyr etmək:

СмотрЕть/посмотрЕть + təsirlik halında isim

Məsələn:

Ты смОтришь фильм или спектАкль?---sən film yoxsa tamaşa seyr edirsən?

Что ты смОтришь? --- sən nə seyr edirsən?

Я смотрЮ балЕт --- balet seyr edirəm.

Мы смОтрим телевИзор---biz tv seyr edirik.

3)TELEVİZORDA bir şey seyr etmək:

СмотрЕть/посмотрЕть по телевИзору.

Məsələn:

Я смотрЮ по телевИзору фильм---mən televizorda film seyr edirəm.

ВчерА по телевИзору я посмотрЕла хорОший фильм---Dünən tv-də yaxşı film seyr etdim.

БАбушка чАсто смОтрим по телевИзору сериалы--Nənə tez-tez TV-də seriallar seyr edir

---Что сегОдня по телевИзору?---Bu gün TV-də nə var?

---Сегодня по телевИзору ничегО нет, мы бУдем читАть книгу -- Bu gün TV-də heç nə yoxdur, biz kitab oxuyасаğıq.

BU "3" QAYDANI UNUTMAYIN SMOTPETЬ/ПОСМОТРЕТЬ feliinə aid olan!!!

ON YEDDİNCİ dərsimizin 5-ci bölməsi:

"Видеть(НСВ)/Увидеть(СВ) feli"

ВИдеть [Vİdit'] --- görmək

УВИдеть [uVİdit'] --- görmək

✓ВИДЕТЬ(НСВ).

İNDİKİ ZAMAN:

Я ВИжу --- mən görürəm

Ты ВИдишь --- sən görürsən

Он/она/оно ВИдит --- o görür

Мы ВИдим --- biz görürük

Вы ВИдите --- siz görürsünüz

Они ВИдят --- onlar görürlər

KEÇMİŞ ZAMAN:

ВИдел(kişi c.)---görürdü(m)(n)

ВИдела(qadın c.)---görürdü(m)(n)

ВИдело(orta c.)---görürdü

ВИдели(cəm)---görürdük,görürdünüz,görürdülər

MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMAN:

Буду/будешь/будет/будем/будете/будут видеть ---- görərəm,görərsən,görər...və s.

ƏMR FORMASI:

видь!/видьте! ---- gör! görün! VƏ YA

смотри!/смотри́те! --- bax! baxın! (смотреть felinin əmr forması ilə eynidir mənası)

✓УВИДЕТЬ(CB).

CB fellərin indiki zamanı olmur ✕

KEÇMİŞ ZAMAN:

увИдел(kişi c.)---gördü(m)(n)

увИдела(qadın c.)---gördü(m)(n)

увИдело(orta c.)---gördü

увИдели(cəm)---gördük,gördünüz,gördülər

GƏLƏCƏK ZAMAN:

Я увИжу --- mən görəcəyəm

Ты увИдишь --- sən görəcəksən

Он/она/оно увИдит --- o görəcək

Мы увИдим --- biz görəcəyik

Вы увИдите --- siz görəcəksiniz

Они увИдят --- onlar görəcəklər

ƏMR FORMASI:

увИдь!/увИдьте! ---- gör! görün!

XXX

○ Видеть/увидеть felinin işlənməsi:

Bir şeyi və ya birini görmək:

Видеть/увидеть + təsirlik hal isim, əvəzlik

Məsələn:

Я вИжу море --- Mən dənizi görürəm.

Что ты там вИдишь?---Sən nə(nəyi)görürsən?

ВчерА мы ВИдели Анну,когда она шла домОй---Dünən biz Annanı evə gedəndə görmüşdük.

КогО вы ВИдели вчерА?---Dünən siz kimi görmüşdünüz?

Я только что уВИдел мышь! --- İndicə(только что) siçan gördüm!

(burada ona görə увидел(СВ) işləndi ki, ani bir anda siçan görür. Увидеть feli bu hallarda işlənəcəк).

YENİ SÖZLƏR:

СпектАкль[spikTAKl'] --- tamaşa(kişi c)

Балет[balYEt] --- balet

ФутбОльный матч[futbOlnıy maçç]---futbol matçı

Мышь[mış'] --- siçan (qadın c.)

Сад [sat] --- bağ

ВнимАтельно [vnimAtıl'na] --- diqqətlə(zərf)

НавЕрное[navYErnaye] --- yəqin(ki),deyəsən (ara söz)

По Утрам [paUtram] --- səhərlər

По вечерАм [paviçirAm] --- axşamlar

Днѐм [dnÖm] --- gündüz

НОВОСТИ [NOvasti] --- xəbərlər

ВстречАться(НСВ)/ВстрЕтиться(СВ) [fstriçAtsa/fstrYEtitsa] --- görüşmək,qarşılaşmaq,rastlaşmaq

Потом [patOm] --- sonra

Так же нельзя! [takjı nil'zYA] --- Belə olmaz ki!

Только что---indicə

CÜMLƏLƏR:

1)---Марина, что ты любишь смотреть по телеВизору по вечерАм?

---Я не смотрЮ телеВизор по вечерАм. Я смотрЮ егО по Утрам или днѐм. Я смотрЮ тОлько нОвости.

Marina, axşamlar televizorda nə seyr etməyi sevirsən?

Mən axşamlar tv seyr etmirəm. Səhərlər və ya gündüz ona baxıram. Təkcə xəbərləri seyr edirəm.

2)---Анна, посмотри, какой красивый сад!

Anna, bax necə gözəl bağdır!

3)---Олег, на когО ты так внимАтельно смОтришь?

---На ту дЕвушку. НавЕрное, я её знАю.

Oleq, kimə belə diqqətlə baxırsan?

O qıza. Deyəsən, mən onu tanıyıram.

4)---Саша, я давнО не вИдела Настю. Ты знАешь где она?

---Да, я вИдел её вчерА на концЕрте. Мы там встрЕтились и потОм смотрЕли концЕрт виЕсте.

Saşa, mən çoxdandır Nastyanı görməmişəm. Bilmirsən, o haradadır?

Bəli, mən onu dünən konsertdə görmüşdüm. Biz orada qarşılaşmışdıq və sonra birlikdə konserti seyr etmişdik.

5) Сын, смотри что ты сдЕлал?! Так же нельзя!

Oğlum, bax sən nə etdin?! Belə olmaz ki!

DƏRS BURA QƏDƏR. SUALI OLAN SORUŞSUN RƏYDƏ.

ON YEDDİNCİ dərsimizin 6-cı bölməsi:

"MƏŞĞUL(am)(san)(dur)(uq)(sunuz)(durlar)"

зАнят [zAnit] --- məşğul(dur)----kişi cins

заняТА [zanitA] --- məşğul(dur)----qadın cins

зАнято [zAnita] --- məşğul(dur)----orta cins

зАняты [zAniti] --- məşğul(dur)----cəmdə

Rus dilində bunlar "QISA SİFƏTLƏR" adlanır. Daha ətraflı növbəti dərslərimizdə öyrənəcəyik. Hələ ki, "məşğul" qısa sifətilə tanış olaq.

Nümunə:

Здесь зАнято və ya təkсə зАнято sözünü tez-tez mağazalarda, başqa başqa obyektlərin qapısından asıldığına şahid oluruq. Niyə burda зАнято --- orta cinsdə yazılır? Çünki uyğun olmayan bir "yer-место" nəzərdə tutulur. Место---orta cins olduğu üçün buna müvafiq qısa sifət də orta cinsdə olacaq.

ТелефОн зАнят --- telefon məşğuldur(telefon kişi cinsdir, ona müvafiq olaraq qısa sifət də kişi cinsdə olacaq)...və s.

YENİ SÖZLƏR:

1.пойтИ(СВ) [paytɪ] --- getmək(getməyə niyyətli olmaq, getməyi planlaşdırmaq)
идти felinin СВ formasıdır, yəni piyada getmək.

2.звонИть кому? [zvaNıt' kamU] --- kimə zəng etmək?

3.приходИть(НСВ)/прийти(СВ) [prixadıt'/priytɪ] --- gəlmək; gəlib çatmaq.

4.всё врЕмя [fsö vrYEmya] --- hər zaman, həmişə, daima

5.так [tak] --- belə(zərf)

6.с удовОльствием [sudavOl'stviyem] --- məmnuniyyətlə, zövqlə

7.давай пойдём --- gəl gedək!, gedəkmi?

8.ждать(НСВ)/подождАть(СВ) кого?что?----gözləmək kimi?nəyi?

CÜMLƏLƏR:

1) Я не пошёл в театр, потому что был зАнят.

Teatra getmədim, çünki məşğul idim.

2) Мария звонИла мАме(yönlük h.), но её телефон был всё время зАнят.

Mariya anasına zəng edirdi, ancaq onun telefonu həmişə məşğul idi.

3) ---Дети, почему вы не пришлИ на Ужин?

---Мама, мы были Очень зАняты.

Uşaqlar, niyə siz nahara gəlmədiniz?

Ana, biz çox məşğul idik.

4) Анна, ты всё время так занята! Когда ты отдыхаешь?!

Anna, sən həmişə belə məşğulsan! Nə vaxt dincəlirsən?!

5) ---КакАя хорОшая погОда сегОдня! Анна, давай пойдём в парк.

---С удовОльствием, Антон.

---Я жду тебя в парке.

Bu gün necə yaxşı hava var! Anna, gəl gedək parka.

Məmnuniyyətlə, Anton.

Mən səni parkda gözləyirəm.

DƏRSİMİZ BURA QƏDƏR. BAŞA DÜŞMƏYƏN RƏYDƏ SORUŞSUN.

18-Cİ DƏRS

ДОБРОГО ВРЕМЕНИ СУТОК, ДОРОГИЕ УЧАСТНИКИ(Нәр vaxtınız xeyir, əziz iştirakçılar). Bu gün sizlərlə ON SƏKKİZİNCİ dərsimizi keçəcəyik. Dərsin planı aşağıdakılardır:

PLAN:

1) İsmi Yönlük halı (ДАТЕЛЬНЫЙ падеж).

2) Yönlük halın əvəzlilikləri.

3) Хотеть(istəmək) feli. Bir şey etmək istəmək.

4) Saatin neçə olduğunu soruşmaq və söyləmək----1-ci qayda.

5) "Как часто?"---Hansı tezliklə?hansı aralıqda?hansı sıxlıqla?(hər gün,tez-tez,nadir və s.)

6) Dialoqlar.

ON SƏKKİZİNCİ dərsimizin 1-ci bölməsi:

"İSMİN YÖNLÜK HALI(ДАТЕЛЬНЫЙ ПАДЕЖ)".

Biz indiyə qədər sizlərlə 2 halı öyrəndik. Bunlar Barəlik və Təsirlik hal idi. 3-cü halımız isə Yönlük haldır.

Yönlük hal кому?(kimə?) və чему?(nəyə?) suallarına cavab verir, yönəlmə vəziyyəti ifadə edir.

YÖNLÜK HALDA OLAN TƏK İSİMLƏRİN ŞƏKİLÇİLƏRİ AŞAĞIDAKILARDIR:

✓KİŞİ CİNSİ:

Adlıq hal

Yönlük hal

Samitlə bitən:

журНАл

журНАлу(jurnala)

друг	другу (dosta)
------	---------------

"Й" və "Ь" ilə bitən:

музей	музЕю(muzeуə)
учИтель	учИтелю(müəllimə)
Юрий	Юрию (Yuriyə)

ŞƏKİLÇİLƏRİN İZAHİ:

1.Sonu samitlə bitən yönlük hal təkdə olan isimlər samit hərfdən sonra---"у" şəkilçisi qəbul edəcəк. Məsələn: участник--участнику.

2.Sonu й və ь ilə bitən yönlük hal təkdə olan isimlər bu hərflərin yerinə --- "ю" şəkilçisi qəbul edəcəк. Məsələn: Игорь-Игорю,Юрий-Юрию.

✓QADIN CİNSİ:

Adlıq hal	Yönlük hal
-----------	------------

"А" və "Я" ilə
bitən:

Улица	Улице(küçəуə)
подрУга	подрУге(rəfiqəуə)
семья	семьЕ(ailəуə)

"Ь" və əlavə olaraq

"ия" ilə bitən isim:

дверь	дверИ(qarıуə)
-------	---------------

Мария

МарИи(Mariyaya)

ŞƏKİLÇİLƏRİN İZAHİ:

1.Sonu a və я ilə bitən qadın cins yönlük hal təkdə olan isimlərdə---bu hərflərim yerinə "e" yazılacaq. Məsələn: сумка-сумке, семья-семье.

2.Sonu ь və əlavə olaraq ия ilə bitən yönlük hal təkdə olan isimlərdə son hərfin yerinə---"И" yazılacaq. Məsələn: тетрадь-тетради, Наталия-Наталии və s.

✓ORTA CİNS:

Adlıq hal

Yönlük hal

"О" və sondan əvvəlki

hərflər -ц və -щ ilə bitən:

письмО

письмУ(məktuba)

солнце

солнцу(Günəşə)

"Е" ilə bitən:

морЕ

морю(dənizə)

общееИтие

общееИтию

здАние

здАнию(binaya)

"мя" ilə bitən

orta cins isimlər:

врЕмя

врЕмени(vaxta)

Имя

Имени(ada,ismə)

ŞƏKİLÇİLƏRİN İZAHİ:

1.Sonu "o" və sondan əvvəlki hərf ı və ya ıı olan yönlük hal təkdə olan isimlərdə---"У" şəkilçisi yazılacaq.

2.Sonu "e" ilə bitən yönlük hal təkdə olan isimlərdə--- "Ю" şəkilçisi yazılacaq.

3.Sonu "мя" ilə bitən orta cins yönlük hal təkdə olan isimlərdə--- "ени" şəkilçisi yazılacaq.

⚠ ⚠ ⚠ DİQQƏT: İsmi sonu bildiyimiz kimi -a və -я ilə bitən kişi cins isimlər var. Onlar eynilə qadın cins şəkilçilərini qəbul edəcək. Yəni a və я yerinə "e" yazılacaq. Məsələn: папа-папе, дядя-дяде və s.

!!!BİR AZ QARIŞIQDIR. YAXŞI OXUYUN. BU HİSSƏ BURA QƏDƏR.NƏ AYDIN DEYİL SORUŞUN.

ON SƏKKİZİNCİ dərsimizin 2-ci bölməsi:

"YÖNLÜK HALIN ƏVƏZLİKLƏRİ"

Aşağıdakılardır:

Мне [mnʲe] --- mənə

Тебе [tibʲe] --- sənə

Ему [yimU] --- ona (kişi c/orta c.)

Ей [yey] --- ona (qadın c.)

Нам [nam] --- bizə

Вам [vam] --- sizə

Им [im] --- onlara

Hər ismin halının olduğu kimi Yönlük halın da bir çox işlənmə sahəsi vardır. Məsələn: Barəlik hal əlavə olaraq где? sualına cavab verirdi, təsirlik hal куда? sualına cavab verirdi. Eynilə Yönlük hal da.

Bu bölmədə biz yönəlmə vəziyyətinin bir şəxsə yönələn hərəkət və yaxınlaşmanı göstərən "к/ко" qoşmaları ilə işlənməsini öyrənəcəyik.

Bu vəziyyətdə Yönlük haldakı isimlər "к кому?"--- (kimə?kimə tərəf?kimin yanına?kimə doğru?kimə sarı?) Sualına cavab verərək bir insana doğru hərəkət etmək, yaxınlaşmaq, birini ziyarət etmək kimi mənalara daşıyır. Nümunə:

----К кому ты идёшь?

Kimə(kimin yanına) gedirsən?

----Я иду к доктору.

Həkimə(həkimin yanına) gedirəm.

Gəlin öyrəndiyimiz Barəlik hal(предложный падеж) və Təsirlik hal ilə (винительный падеж) Yönlük halı ŞƏXS LƏRƏ GÖRƏ qarşılaşdıraq:

✓ 1-ci şəxs tək ----- Я

BARƏLİK HAL: Я в парке (mən parkdayam).

TƏSİRLİK HAL: Я иду/еду в парк(mən parka gedirəm)

YÖNLÜK HAL: Я иду/еду к другу (mən dostumgilə gedirəm).

✓ 2-ci şəxs tək ----- Ты

BARƏLİK HAL: Ты в музее (sən muzeydəsən)

TƏSİRLİK HAL: Ты идёшь/едешь в музей (sən muzeyə gedirsən)

YÖNLÜK HAL: Ты идёшь/едешь к учителю (sən müəllimin yanına gedirsən)

✓3-cü şəxs tək ----- Он/она/оно

BARƏLİK HAL: Он на работе(O işdədir)

TƏSİRLİK HAL: Она идёт/едет на работу(O, işə gedir)

YÖNLÜK HAL: Он идёт/едет к Анне (O, Annanın yanına gedir)

✓1-ci şəxs cəm ----- Мы

BARƏLİK HAL: Мы в школе(Biz məktəbdəyik)

TƏSİRLİK HAL: Мы идём/едем в школу (Biz məktəbə gedirik)

YÖNLÜK HAL: Мы идём/едем к инженеру(Biz mühəndisin yanına gedirik)

✓2-ci şəxs cəm ----- Вы

BARƏLİK HAL: Вы в магазине?(Siz mağazadasınız?)

TƏSİRLİK HAL: Вы идёте/едете в магазин(Siz mağazaya gedirsiniz)

YÖNLÜK HAL: Вы идёте/едете к адвокату(Siz vəkilin yanına gedirsiniz)

✓3-cü şəxs cəm ----- Onlar

BARƏLİK HAL: Они на стадионе(Onlar stadiondadırlar)

TƏSİRLİK HAL: Они идут/едут на стадион(Onlar stadiona gedirlər)

YÖNLÜK HAL: Они идут/едут к журналистке(Onlar jurnalistin yanına gedirlər).

YENİ SÖZLƏR:

Гость [qost'] --- qonaq

ГОсти [qOsti] --- qonaqlar

В гОсти [fqOsti] --- qonaqlığa

БолЕть(НСВ)/заболЕть(СВ)--- xəstə olmaq, ağrı çəkmək/xəstələnmək

РодИтели [radİtili] --- valideynlər

CÜMLƏLƏR:

1) Завтра я пойду к врачу. У меня болит зуб.

Sabah həkimə gedəcəyəm. Dişim ağrayır.

2) --- Антон, давай пойдём к Анне в гости!

--- Давай!

Anton, gəl Annagilə qonaqlığa gedək!

Gedək!

3) Мои родИтели поЕхали отдыхать на мОре.

Valideynlərim dənizə dincəlməyə getdilər.

4) ЗимОй мы поЕдем в Париж к дрУгу.

Qışda biz Parisə dostumgilə gedəcəyik.

ON SƏKKİZİNCİ dərsimizin 3-cü bölməsi:

"ХОТЕТЬ(İSTƏMƏK) FELİ. BİR ŞEY ETMƏK İSTƏMƏK"

хотЕть(НСВ)/захотЕть(СВ)----istəmək/birdən istək duymaq.

✓ХОТЕТЬ(НСВ)

İndiki zamanda:

Я хочУ --- mən istəyirəm

Ты хочешь --- sən istəyirsən

Он/она/оно хочет --- o istəyir

Мы хотим --- biz istəyirik

Вы хотите --- siz istəyirsiniz

Они хотят --- onlar istəyirlər

Keçmiş zamanda:

ХотЕл ---- istəyirdi(m)(n)---(kişi cins)

ХотЕла ---- istəyirdi(m)(n)---(qadın c.)

ХотЕло ---- istəyirdi (orta c.)

ХотЕли ---- istəyirdik, istəyirdiniz, istəyirdilər (cəmdə)

Mürəkkəb gələcək zamanda:

Буду/будешь/будет/будем/будете/будут хотеть --- istəyəm, istəyərsən,istəyər...və s.

Өmr formasında:

хотИ/хотИте---- istə/istəyin.

✓ЗАХОТЕТЬ(СВ)

СВ --- fellərin indiki zamanı olmur ✕

Кеçmiş zamanda:

ЗахотЕл --- istədi(m)(n)--- (kişi c.)

ЗахотЕла --- istədi(m)(n)----(qadın c.)

ЗахотЕло --- istədi (orta c.)

ЗахотЕли --- istədik, istədiniz, istədilər--cəmdə

Sadə gələcək zamanda:

Я захочУ --- mən istəyəcəyəm

Ты захОчешь --- sən istəyəcəksən

Он/она/оно захОчет --- o istəyəcək

Мы захотИм --- biz istəyəcəyik

Вы захотИте --- siz istəyəcəksiniz

Они захотЯт --- onlar istəyəcklər

Өmr formada:

захотИ/захотИте --- istə qurtar/istə qurtarın

XXX

İşlənmə sahəsinə gəlin baxaq:

ХОТЕТЬ ---1. что дЕлать?---- nə etməyi istəmək? (uzun müddətli bir istək)

2.что сдЕлать?---nə etməyi istəmək? (bir şeyi bir dəfə etmək istəmək)

Məsələn:

✓Хотеть писать стихи --- şeir yazmaq istəmək(uzun müddətli bir istək).

Хотеть прочитать эту книгу --- bu kitabı oxumaq(başdan sonadək) istəmək(uzun müddətli istək).

✓захотеть есть --- yemək yemək istəmək(yəni birdən qarnı acıyır və yemək yemək istəyir. Ani istək duymaq)

Ümidvaram ki, aydın izah edə bildim:)

YENİ SÖZLƏR:

включАТЬ(НСВ)/включИТЬ ---- yandırmaq, qoşmaq
(elektrik cihazlarını. Məs: tv, telefon, işıq və s.)

выключАТЬ(НСВ)/выключИТЬ ---- söndürmək

CÜMLƏLƏR:

1) Я хочу учИться в университете.

Universitetdə oxumaq istəyirəm.

2) Андрей не хОчет есть, потомУ что он уже пообЕдал.

Andrey yemək yemək istəmir, çünki o artıq günorta yeməyini yeyib(yeyib qurtarıb).

3) Мы Учим рУсский Язык, потому что мы хотИм говорИть по-русски.

Biz rus dilini öyrənirik, çünki biz rusca danışmaq istəyirik.

4) Мои друзья хотЕли послУшать хорОшую музыку, поэтому я включил им магнИтафон.

Dostlarım yaxşı musiqi dinləmək istəyirdilər, buna görə də onlara maqnitafonu qoşdum.

ON SƏKKİZİNCİ dərsimizin 4-cü bölməsi:

"SAATIN NEÇƏ OLDUĞUNU SORUŞMAQ.(1-ci qayda)"

2 cür saatın deyilişi var. Biz bu dərstdə 1-cisini öyrənəcəyik:

Час ---- saat dilimi

Часы ---- saat(divar, qol)

СкОлько врЕмени? --- Saat neçədir?

КотОрый час? --- Saat neçədir?

Bu 2 fərqli sual eyni mənanı daşıyır. Sizin üçün hansı daha rahatdırsa onu işlədə bilərsiniz:)

Bu suallara necə cavab tapaq, gəlin baxaq. Qarışıq ola bilər sizinçün. Çalışacam ki, aydın izah edim.

✓ SAAT

Saat 1, 21.....31 ("один" sözü ilə bitən saylarla):

один час, двАдцать один час.....

Saat 2, 3, 4, 22.....32 ("два", "три", "четыре" sözləri ilə bitən saylarla):

два, три, четыре часА, двадцать два часА...

Saat 5, 6,.....20 :

пять часОв,двадцать часОв.

✓ DƏQİQƏ

1, 21,.....31 dəqiqə (один sözü ilə bitən saylarla "минУта" olacaq):

одна минУта, двадцать одна минУта ...

2, 3, 4, 22.....32 dəqiqə (два, три, четыре sözləri ilə bitən saylarla "минУты" olacaq):

две, три, четыре, двадцать две, тридцать две минУты...və s.

5, 6, 7,.....20 dəqiqə ("минут" olacaq)

пять , шесть, семь,....двадцать минУт....və s.

Gördüyünüz kimi fərqli rəqəmlərlə fərqli şəkilçilər işlənir. Bu şəkilçilər "yiyəlik halın şəkilçiləridir". Növbəti dərslərdə bu mövzuya toxunacağıq:

Saat soruşarkən daha sadə cavablar isə belə olur:

Saat 15:25-dir: пятнадцать двадцать пять.

Saat 1:40-dır: час сОрок

Saat 1-dir: час (один sözü deyilmir)

Saat 2:00-dır: два часа

Saat 6:00-dır: шесть часов....və s.

(Şəkilçilərinə diqqətlə baxın)

CÜMLƏLƏR:

1) --- Скажите, пожалуйста, катОрый час?

--- МинУту, посмотрю...Сейчас пятнАдцать часОв дЕсять минут(qısaca: пятьнадцать десять)

Zəhmət olmasa deyin saat neçədir?

Baxaram, bir dəqiqə...İndi 15:10-dur.

2) ---Вы не скажите, сколько сейчас врЕмени?

---Сейчас восемь часов.

Deməzsiniz indi saat neçədir?

İndi 8-dir.

(Rus dilində suala kübarlıq ifadəsi qatmaq üçün "не" inkar sözü işlənir).

3) ---Извините, котОрый час?

---Уже пОздно. ОдИнадцать часов сорок пять минут(qısaca: одИнадцать сорок пять)

Bağışlayın saat neçədir?

Artıq gecdir. Saat 11:45-dir.

Bu 1-ci qayda. 2-ci qayda isə neçə dəqiqə işləyib, neçə dəqiqə qalıb, yarısı --- bunları öyrənəcəyik sonrakı dərslərdə.

ON SƏKKİZİNCİ dərsimizin 5-ci bölməsi:

"Как часто?(hansı tezliklə? hansı aralıqla, hansı sıxlıqla?)"

кАждый день --- hər gün

кАждое Утро --- hər səhər

кАждый вЕчер --- hər axşam

кАждую ночь --- hər gecə

кАждую недЕлью --- hər həftə

кАждый мЕсяц --- hər ay

кАждый год --- hər il

чАсто --- tez-tez

рЕдко --- nadir

обЫчно --- adətən

иногда --- bəzən

всегда --- həmişə

DIQQƏT ⚠ ⚠ ⚠ : Məsafə bildirən zaman ifadələri ilə TAMAMLANMAMIŞ fəllər işlənir.

YENİ SÖZLƏR:

лес [les] --- meşə

готОвить(НСВ)/приготОвить(СВ) --- hazırlamaq, yemək bişirmək

истОрия --- 1.tarix, 2. hekayə

расскАзывать(НСВ)/рассказАть(СВ) --- anlatmaq, danışmaq.

предпочитать(НСВ)/предпочЕсть (СВ) --- üstün tutmaq

бЫстро [BIstra] --- sürətli, cəld, tez

дОрого [dOraqa] --- bahalı (zərf)

недОрого [nidOraqa] --- ucuz, bahalı deyil.

CÜMLƏLƏR:

1) Бабушка каждый день готОвит нам зАвтрак.

Nənə hər gün bizə səhər yeməyi hazırlayır.

2) Мəн və ailəм hər həftə meşəyə gedirik(miniklə).

Я и моя семья кАждую недЕлю Ездим в лес.

3) Adətən, bizim müəllimimiz çox danışmır, amma bəzən o, bizə maraqlı hekayələr anlatır.

Обычно, наш учитель мнОго не говорит, но иногда он расскАзывает нам интересные истОрии.

ON SƏKKİZİNCİ dərsimizin 6-cı bölməsi:

"DİALOQLAR"(Hara getmək istəyirsən?)

зоопАрк [zaapArk] --- zoopark

Чёрное море --- Qara dəniz

заниматься --- məşğul olmaq

Dialog 1:

---Виктор, куда ты хочешь поехать летом?

---Летом я хочу поехать отдыхать в Крым.

Viktor, yayda hara getmək istəyirsən?

Yayda mən Krıma dimcəkməyə getmək istəyirəm.

Dialog 2:

---Айла, куда Вы хотите пойти завтра?

---Я хочу пойти в библиотеку. Я люблю заниматься в библиотеке.

Ayla, siz sabah hara getmək istəyirsiniz?

Mən kitabxanaya getmək istəyirəm. Kitabxanada məşğul olmağı sevirəm.

Доброго времени суток, дорогие участники(Нәр vaxtınız xeyir, əziz iştirakçılar). Bu gün artıq ON DOQQUZUNCU dərsimizi keçəcəyik. Və bir qədər uzun dərslər olacaq. Uğurlar hər kəsə:)

PLAN:

1) İsmi Yiyəlik halı. Yiyəlik halın əvəzlilikləri.

2) Yiyəlik halın "Sahib olma və olmama" vəziyyətləri. Saylarla işlənməsi.

3) "Мочь" --bacarmaq, bilmək feli. Уметь feli ilə fərqi.

4) " Мочь" felinin şəxslərə və zamana görə dəyişməsi. "Мочь" felinə aid cümlələr.

5) "Счастлив"(xoşbəxt) və "Рад" (məmnun, şad) qısa sifətləri.

6) "Когда?" , "Во сколько?" / "В котором часу?-----Nə vaxt?, Saat neçədə/Saat neçədə?

7) Dialoglar: Сколько братьев/сестёр/друзей---neçə qardaş?/neçə bacı?/neçə dost?

İBU DƏRS UZUN OLDUĞU ÜÇÜN HİSSƏ-HİSSƏ BÖLMƏLƏRİ PAYLAŞACAM.

ON DOQQUZUNCU dərsimizin 1-ci bölməsi:

"İSMİN YİYƏLİK HALI. YİYƏLİK HALIN ƏVƏZLİKLƏRİ".

Biz indiyə kimi sizlərlə 3 halı öyrəndik: Barəlik, Təsirlik və Yönlük.

Bu günki dərsimiz isə Yiyəlik haldır(РОДИТЕЛЬНЫЙ ПАДЕЖ). КОГО?(kimin?) və ЧЕГО? (nəyin?) suallarına cavab verir.

Yiyəlik hal rus dilində ən çox işlənən haldır.

YİYƏLİK HALINDA OLAN TƏK İSİMLƏRİN ŞƏKİLÇİLƏRİ AŞAĞIDAKILARDIR:

✓ KİŞİ CİNS(мужской род):

Adlıq hal Yiyəlik hal

Samitlə bitən:

журНАл (нет)журНАла--jurnal yox;
jurnalın

друг (нет)друга -- dost yox;
dostun

"Й" və "Ь" ilə
bitən:

музЕй (нет)музея -- muzey yox;
muzeyin

учИтель (нет)учителя--müəllim yox;
müəllimin

Юрий (нет)Юрия -- Yuriy yox;
Yuriyin

ŞƏKİLÇİLƏRİN İZAHİ:

1.Sonu samitlə bitən yiyəlik hal tək kişi cins isimlərin sözünün sonunda "a" şəkilçisi yazılacaq.

2.Sonu й və ь ilə bitən yiyəlik hal tək kişi cins isimlərdə bu hərflərin yerinə "Я" şəkilçisi yazılacaq.

✓ QADIN CİNSİ(женский род):

Adlıq hal Yiyəlik hal

"a" ilə bitən:

Улица (нет)улицы--küçə yox,
küçənin

"Я", "Ь" ilə bitən və
sondan əvvəlki hərf
Г,К,Х,Ш,Щ,Ж,Ч olarsa:

семья (нет)семьи--ailə yox;
ailənin

лекция (нет)лекции--mühazirə yox;
mühazirənin

дверь (нет)двери--qapı yox;
qapının

кошка (нет)кошки--pişik yox;
pişiyin

подруга (нет)подруги--rəfiqə yox;
rəfiqənin

ŞƏKİLÇİLƏRİN İZAHİ:

- 1.Sonu a ilə bitən yiyəlik hal qadın cins təkdə olan isimlərdə bu hərfin yerinə "Ы" yazılacaq.
- 2.Sonu я və ь ilə bitən, bir də sondan əvvəlki hərf 7 hərfdən(К,Г,Х,Ш,Щ,Ж,Ч) hər hansı biri gələrsə "И" yazılacaq.

✓ОРТА CİNS(средний род):

Adlıq hal Yiyəlik hal

sonu "o" hərflə

bitən:

письмо (нет)письма--məktub yox;
məktubun

sonu "e" hərflə

bitən:

море (нет)моря--dəniz yox;
dənizin

общежитие (нет)общежития--yataq-
xana yox; yataqxananın

здание (нет)здания--bina yox;
binanın

"мя" ilə bitən:

время (нет)времени--vaxt yox;
vaxtın

Имя (нет)Имени--ad yoxdur;
adın

ŞƏKİLÇİLƏRİNİN İZAHİ:

- 1.Sonu o hərfi ilə bitən yiyəlik hal orta cins təkdə olan isimlərdə bu hərfin yerinə "a" yazılacaq.
- 2.Sonu e ilə bitən yiyəlik hal orta cins təkdə olan isimlərdə bu hərfin yerinə "Я" yazılacaq.
- 3.Sonu мя ilə bitən yiyəlik hal orta cins təkdə olan isimlərdə я hərfinin yerinə "ени" yazılacaq.

⚠ DİQQƏT: Yənə sonu "a/я" ilə bitən KİŞİ CİNS təkdə olan isimlər QADIN CİNSİNDƏKİ kimi olacaq. Yəni: a yerinə "ы" yazılacaq, я yerinə "и" yazılacaq. Bir də sonuncu hərfdən əvvəl 7 hərfdən(Г,К,Х,Ш,Щ,Ж,Ц) hər hansı biri varsa "и" yazılacaq. Eynilə qadın cinsindəki kimi. Məsələn: папа-папы, Саша-Саши və s.

P.S. Yiyəlik halda mötərizədə yazılan (нет) sözünü 2-ci bölmədə nümunələrlə izah edəcəm. Nəyə görə (нет) olur.

XXX

YİYƏLİK HALIN ƏVƏZLİKLƏRİ:

Меня нет -- mən yoxam

Тебя нет -- sən yoxsan

Его нет -- o yoxdur(kişi c./orta c.)

Её нет -- o yoxdur(qadın c.)

Нас нет-- biz yoxuq

Вас нет -- siz yoxsunuz

Их нет -- onlar yoxdurlar

DƏRS BURA QƏDƏR. NƏ AYDIN DEYİL SORUŞUN.

ON DOQQUZUNCU dərsimizin 2-ci bölməsi:

"YİYƏLİK HALIN SAHİB OLMA/OLMAMA VƏZİYYƏTLƏRİ. SAYLARLA İŞLƏNMƏSİ".

Dediğimiz kimi ismin halları arasında yiyəlik hal ən geniş yayılmış və işlənmə sahəsinə malik olan haldır. Bu bölmədə bir şeyə Sahib olmaq/ olmamaq və Saylarla işlənməsinə baxacağıq.

Bir şeyə sahib olmamaq:

Yiyəlik halın əsas istifadə edilmə üsullarından ən geniş olanı Az.can dilində <<Yox>> sözlə qarşılanan bir şeyim olmadığını, tşpımadığını başa salan <<нет, не было, не будет(yoxdur, olmayıb, olmayacaq)>> sözləridir.

QARŞILAŞDIRMA:

✓VAR OLMA vəziyyəti.

1) Məndə var və ya Mənim var:

У меня есть журнал---Mənim jurnalım var və ya Məndə jurnal var.

2) Səndə var və ya Sənin var:

У тебя есть друг---Sənin dostun var və ya Səndə dost var.

3) Onda var və ya Onun var(kişi cins):

У него есть подруга---Onun rəfiqəsi var.

4) Onda var və ya onun var(qadın cins):

У неё есть машина---Onun maşını var.

5) Bizdə var və ya Bizim var:

У нас есть лекция---Bizim mühazirəmiz var.

6) Sizdə var və ya Sizin var:

У вас есть семья---Sizin ailəniz var.

7) Onlarda var və ya Onların var:

У них есть время --- Onların vaxtı var.

Gördüyünüz kimi Yiyəlik hal "var" olma vəziyyəti adlıq haldakı kimi olur. Yəni heç bir şəkilçi qəbul etmir isimlər.

✓YOX OLMA vəziyyəti.

1) Məndə yoxdur/mənim yoxdur:

У меня нет журнала---Mənim jurnalım yoxdur.

2) Səndə yoxdur/Sənin yoxdur:

У тебя нет друга---Sənin dostun yoxdur.

3) Onda yoxdur/Onun yoxdur(kişi c.):

У него нет подруги---Onun rəfiqəsi yoxdur.

4) Onda yoxdur/Onun yoxdur(qadın c.):

У неё нет машины---Onun maşını yoxdur.

5) Bizdə yoxdur/Bizim yoxdur:

У нас нет лекции---Bizim mühazirəmiz yoxdur.

6) Sizdə yoxdur/Sizin yoxdur:

У вас нет семьи---Sizin ailəniz yoxdur.

7) Onlarda yoxdur/Onların yoxdur:

У них нет времени---Onların vaxtı yoxdur.

Burada isə "yox" olma vəziyyətində Yiyəlik hal öz şəkilçilərini alır. Ona görə 1-ci bölmədə mötərizədə (нет) yazılmışdı. Sadəcə YOX OLMA vəziyyətində yiyəlik hal isimlər bu halın şəkilçilərini qəbul edəcək. BUNU UNUTMAYIN!

NÜMUNƏLƏR:

1.----Иван, у тебя есть машина?

----Нет, у меня нет машины.

İvan, sənin maşının var?

Xeyr, mənim maşınım yoxdur.

2. У Анны в комнате есть кресло, а у Антона нет кресла.

Annanın otağında kreslo var, Antonda isə kreslo yoxdur.

3.----У вас есть телевизор?

----Нет, у нас нет телевизора.

Sizdə televizor var?

Xeyr, bizdə televizor yoxdur.

XXX

SAYLARLA İŞLƏNMƏSİ:

Rus dilində "один"(1) rəqəmi və один sözü ilə bitən digər rəqəmlər(21,31,61,101....двадцать один, тридцать один....) "Adlıq" halda olacaq.-----sadəcə 11 bura daxil deyil,istisnadır **X**.

Два, три, четыре(2, 3, 4) rəqəmlərdən və два, три, четыре sözlərilə bitən rəqəmlərdən sonra gələn isimlər "Yiyəlik halının təkdə olan şəkilçilərini qəbul edəcək".

⚠ DİQQƏT! один--- sözü qadın cins isimlərlə "одна", orta cins isimlərlə "одно" olacaq.
Два sözü isə qadın cins isimlərlə "две" olacaq.

CÜMLƏLƏR:

1) Здесь один стол и два стула.

2) У нас две машины и три дома(Машаллах ☺).

3) У меня одна сестра и два брата.

4) У мамы две сестры.

Bu bölmə bura qədər. Nə aydın deyil rəydə yazıb soruşun.

ON DOQQUZUNCU dərsimizin 3-cü bölməsi:

"Мочь--bilmək, bacarmaq feli. Уметь--bilmək, bacarmaq feli ilə fərqi"

Мочь(НСВ)/Смочь(СВ) ---- bilmək, bacarmaq

Мочь/смочь -----...ə bilmək, yəni bir şeyi edə bilmək, edə biləcək güc və imkana sahib olmaq. Уметь feli ilə qarışdırmamaq lazımdır. İndi aşağıdakı nümunələrlə bu 2 fel arasındakı fərqi öyrənəcəyik.

Rus dilində 2 fel yan-yana gəldiyi vəziyyətlərdə 2-ci fel necə ki, məsdər halında işlənirdisə "мочь/смочь" felində də vəziyyət eynidir. Bu feldən sonra gələn bütün fellər maq/mək halında işlənir.

QARŞILAŞDIRAQ(мочь/уметь):

✓ Уметь 1.

Я уже хожу в школу и умею читать и писать.

(Мən artıq məktəbə gedirəm və oxumağı və yazmağı bacarıram).

Burada oxumaq və yazmaq qabiliyyətindən söhbət gedir. Ona görə уметь feli işlənir.

☑ Мочь 1.

Я сейчас не занят, поэтому не могу написать маме письмо.

(Мən indi məşğulam, buna görə də anama məktub yaza bacarmıram)

Burada isə anasına yazmağa vaxtı olmadığı üçün yaza bilmir. Qabiliyyətdən söhbət getmir.

✓ Уметь 2.

Я умею ездить на велосипеде.

(Mən velosipedlə getməyi bacarıram)

Burada yenə qabiliyyətdən söhbət gedir və уметь feli işlənir.

☒ Мочь 2.

На улице уже тепло, поэтому я могу Ездить на работе на велосипеде.

(Çöldə artıq istidir, buna görə də mən işə velosepedlə gedə bilirəm)

Baxın, burada işə hansısa bir qabiliyyətdən yox, əlverişli şərait olduğu üçün işə velosipedlə gedə biləcəyini deyir.

☒ Уметь 3.

Наш ребёнок уже умеет ходить.

(Bizim uşağımız artıq yeriməyi bacarır)

Burada yenə qabiliyyətdən söhbət gedir və уметь feli işlənir.

☒ Мочь 3.

Я сейчас не могу ходИть, потому что у меня болИт ногА.

(Mən indi yeriyə bilmirəm, çünki ayağım ağrayır)

Burada işə səhhəti yaxşı olmadığı üçün nəyisə edə bilmir.

iМочь və Уметь feli arasındakı fərq budur. Ümidvaram, izah edə bildim.

Çox vaxt necə danışa bildiyimizi/yaza bildiyimizi/oxuya bildiyimizi və ya anlaya bildiyimizi söyləyərkən "уметь" feli yerinə "мочь" felini işlədirlər. Bu vəziyyət primitiv bir səhv olsa da bu cür deyilməsi artıq vərdiş halını aldığı üçün belə qəbul edilə bilər.

Məsələn:

Я умею говорить/писать/читать/понимать по-русски -----demək yerinə...

Я могу говорить/писать/читать/понимать по-русски -----deyirlər.

Bəzi digər məqamlarda da bu cür işlənmə görə bilərik. Gəlin bir nümunəyə baxaq və həmin cümləni həm уметь feli ilə, həm də мочь feli ilə işlədək:

Я умею водить машину = Я могу водить машину.

1-ci cümlədə maşın sürməyi bilməkdən söhbət gedir. Yəni maşın sürməyi öyrənib və artıq sürə bilir.

2-ci cümlədə maşın sürməyi bacarır,bilir. Ancaq məna başqadır. Yəni maşın sürmək üçün bir əngəl olmadığı, yaşı uyğun, sürücülük vəsiqəsi var, əli-qolu sağlam və s.

Totalım ki, kimsə sizdən soruşur: Maşın sürə bilirsən?(yəni qabiliyyətdən söhbət gedir). Onda deyirsiniz: Да, я умею водить машину.(Bəli, maşın sürməyi bacarıram).

Yenə eyni sual, amma başqa mənada verir sualı: Artıq maşın sürə bilirsən?(yəni, vəsiqən varmı, maşın xarab deyil ki, bir əngəl yoxdu ki...və s.). Onda deyirsiniz: Bəli, sürə bilirəm maşını-Да, я могу водить машину.

DƏRS BURA QƏDƏR. BU İKİ FELİ ÇOX İNSAN QARIŞDIRIR. YAXŞI OXUYUN. NƏ AYDIN DEYİL SORUŞUN.☺

ON DOQQUZUNCU dərsimizin 4-cü bölməsi:

"Мочь/смочь --- felinin şəxsə və zamana görə dəyişməsi. Bu felə aid cümlələr"

✓МОЧЬ(НСВ)---bilmək, bacarmaq

İNDİKİ ZAMAN:

Я могу --- mən bacarıram, bilirəm

Ты можешь --- sən bacarırsan, bilirən

Он/она/оно может --- o bilir, bacarır

Мы можем --- biz bilirik, bacarıyıq

Вы можете --- siz bilirsiniz, bacarırsınız

Они могут --- onlar bilirlər, bacarırlar

KEÇMİŞ ZAMAN:

мог --- bacarırdı(m)(n)----kişi cins

могла --- bacarırdı(m)(n)----qadın cins

могло --- bacarırdı----orta cins

могли --- bacarırdıq, bacarırdınız, bacarırdılar----cəmdə

MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMAN:

⚠ DİQQƏT: "мочь" feli быть feliylə birlikdə mürəkkəb gələcək zaman əmələ gətirməz!!!
Gələcək zamanda "Я буду мочь"---deyə bir ifadə yoxdur ✗ BUNU UNUTMAYIN!

ƏMR FORMA:

Мочь felinin əmr forması YOXDUR ✗

✓ СМОЧЬ(СВ)---bilmək, bacarmaq

СВ fellərin indiki zamanı olmur!!!

KEÇMİŞ ZAMANI:

смог --- bildi(m)(n),bacardı(m)(n) -----kişi cins

смогла --- bildi(m)(n),bacardı(m)(n)-----qadın c

смогло --- bildi, bacardı

смогли --- bildik, bildiniz, bildilər

SADƏ GƏLƏCƏK ZAMAN:

Я смогу --- biləcəyəm, bacaracağam

Ты сможешь --- biləcəksən, bacaracaqsan

Он/она/оно сможет --- biləcəк, bacaracaq

Мы сможем --- biləcəyik, bacaracağıq

Вы сможете --- biləcəksiniz, bacaracaqsınız

Они смогут --- biləcəклər, bacaracaqlar.

ƏMR FORMASI:

смоги! смогите! --- bacar! bacarın!

YENİ SÖZLƏR:

дом-музей ----- ev muzeyi

знакомиься(НСВ)/познакОмиться(СВ) --- tanışmaq, tanış olmaq.

снОва ---- yenə, yenidən, təkrar

приезжАть(НСВ)/приЕхать(СВ) --- gəlmək(miniklə)

извЕстный --- məşhur, ünlü

продУкты --- ərzaqlar

скОро --- tezliklə

CÜMLƏLƏR:

1) Кто мОжет(умеет) писать по-рУсски?

Kim rusca yazmağı bacarır?

2) Он не мог прочитать журнал,потому что он был зАнят.

O, jurnalı oxuya bilməmişdir, çünki o məşğul idi.

3) Где мы мОжем купить продУкты?

Biz ərzaqları harada ala bilərik?

4) Скоро я смогу(буду уметь) хорошо говорить и читать по-рУсски.

Mən tezliklə rusca yaxşı danışa və oxuya biləcəyəm.

ON DOQQUZUNCU dərsimizin 5-ci bölməsi:

"СЧАСТЛИВ(ХОŞBƏХТ)/ РАД(ŞAD)---- qısa sifətləri"

рад [rat] --- məmnun, şad

счАстлив [şşAslif] ---- хоşбəxt

Мəсəлən:

Я рад вас вИдеть----Sizi görməyə şadam.

Он счАстлив быть здесь-----О, burada olmaqdan хоşбəxtdir.

Они счАстивы ---- Onlar хоşбəxtdirlər.

Hər sifət kimi bu qısa sifətlər də cinslərə və cəmdə olmağına görə dəyişirlər.

СчАстлив -----kişi cins

СчАстлива -----qadın cins

СчАстливо -----orta cins

СчАстливы -----cəmdə

Рад ----- kişi cins

РАда -----qadın cins

РАдо -----orta cins

РАды -----cəmdə

⚠ DİQQƏT: "СчастлИвый" sifəti "счастлив" sifəti ilə qarışdırmamaq lazımdır.
"Счастливый"----хоşбəxt deməkdir və həmişə isimdən əvvəl gəlir.

Мəсəлən:

СчастлИвый человек----şanslı,bəxtəvər, хоşбəxt insan.

СчастлИвая жЕнщина----хоşбəxt qadın

CÜMLƏLƏR:

1) Я очень РАда, что была в Доме-музее Пушкина на Арбате.

Mən çox şadam ki, Arbatda Puşkinin ev muzeyində oldum.

2) Рад с Вами познакОмиться.

Sizinlə tanış olmağıma şadam.

3) Мы рАды снОва вас вИдеть у нас дОма.

Biz siz evimizdə yenə görməyə şadıq.

4) Антон был рад, когда увИдел Анну.

Anton Annanı görəndə şad oldu.

ON DOQQUZUNCU dərsimizin 6-cı bölməsi:

"КОГДА?(nə vaxt?), Во сколько?/В котором часу?(Neçədə?)"

Bir hadisənin saat neçədə olduğunu və ya olacağını soruşmaq üçün Rus dilində bu ifadələr işlənir:

SUAL.

Когда?----Nə vaxt? Nə zaman?

Во скОлько? ---- Neçədə?(danışığda ən çox işlənən sualdır).

Во скОлько часов?----Saat neçədə?

В котором часу?----Saat neçədə?

CAVABDA "в" qoşması əlavə edilərək verilir:

Saat 1-də ----- в час

Saat 2-də ----- в два часа

15:25-də ----- в пятнАдцать двАдцать пять

1:40-da ----- в час сОрок

2-də ----- в два часа

Görüşmə və ya hadisə olunan saati söyləyərkən "səhər", "günorta", "axşam" və "gecə" kimi sözlər işlədə bilərik.

Məsələn:

Saat 21-də yerinə "axşam 9-da" deyə bilərik. Bu vəziyyətdə günün hissələrini YİYƏLİK Halında işlətməliyik.

Adlıq hal

Yiyəlik hal

Утро -- səhər

утрА --- səhərin

день -- gündüz

днЯ --- gündüzün

вЕчер -- axşam

вЕчера --- axşamın

ночь -- gecə

нОчи --- gecənin

NÜMUNƏLƏR:

В вОсемь часОв утрА / В вОсемь Утра ----- Səhərin saat 8-ində / səhərin 8-ində.

В два часа дня / в два дня ----- gündüzün saat 2-ində / gündüzün 2-ində.

В дЕвять часОв вЕчера / В дЕвять вечера ---- Axşamın saat 9-unda / axşamın 9-unda.

В час нОчи ---- gecənin 1-ində.

SÖZLƏR:

статья [stat' YA] ---- məqalə

встреча [fstrYEça] --- görüş(mə).

CÜMLƏLƏR:

1) Ольга приЕхала домой в два (часа) нОчи. Она ехала на машине четыре часа.

Olqa evə gecənin 2-ində gəldi. O, maşınla 4 saat getmişdi.

2) Я встал утром в шесть часов. В восемь часов утра я уже был в метро, ехал на рабОту.

Mən səhər saat 6-da qalxdım. Səhərin saat 8-ində mən artıq metroda idim, işə gedirdim.

3) Завтра у меня встрЕча в два тридцать дня.

Sabah gündüzün 2-30-unda mənim görüşüm var.

ON DOQQUZUNCU dərsimizin 7-ci bölməsi:

"DİALOQLAR. СКОЛЬКО БРАТЬЕВ/СЕСТЁР/ДРУЗЕЙ (Neçə qardaş/neçə bacı/neçə dost?)"

Rus dilində "Neçə bacı/qardaşsınız?" sualı "Сколько у Вас/ у тебя братьев и сестёр?" -----
Sənin/sizin neçə qardaş və bacı(n)ız var? olaraq soruşulur.

DİALOQ 1.

---Джон, это твой брат?

---Нет, это мой друг. У меня нет брата. У меня две сестры.

Con, bu sənin qardaşındır?

Xeyr, bu mənim dostumdur. Mənim qardaşım yoxdur. Mənim 2 bacım var.

DİALOQ 2.

---Клара, у тебя большАя семья?

---Да, большая. У меня три брата и сестра.

---Они тоже живут в Москве?

---Нет, они сейчас во Франции.

Klara, sənin ailən böyükdür?

Bəli, böyükdür. Mənim 3 qardaşım və bacım var.

Onlar da Moskvada yaşayır?

Xeyr, onlar indi Fransadadırlar.

20ci DƏRS

ДОБРОГО ВРЕМЕНИ СУТОК, ДОРОГИЕ УЧАСТНИКИ(Нәр vaxtınız xeyir, əziz iştirakçılar). İYİRMİNCİ dərsimizi keçəcəyik sizlərlə. Bu dərs də uzun olacaq. Hissə-hissə paylaşacam. Nər kəsə uğurlar:)

PLAN:

1) İsimin Birgəlik halı(Творительный падеж).

2) Birgəlik halın əvəzlilikləri. İşlənmə sahəsi.

3) Пойти(СВ)/поехать(СВ)---piyada getmək/miniklə getmək FELLƏRİ.

4) Прийти(СВ)/приехать(СВ) --- piyada gəlmək/miniklə gəlmək FELLƏRİ.

5) Yiyəlik halının "Откуда"(Haradan? Haralı?)sualı.

6) Zaman sözlərində İsmi halları. FƏSİL və AY bildirərkən.(əsas mövzu).

7) Zaman sözlərində İsmi halları. HƏFTƏNİN GÜNÜ və ZAMAN DİLİMİNİ bildirərkən.

İYİRMİNCİ dərsimizin 1-ci bölməsi:

"İsmi Birgəlik halı(Творительный падеж)"

Bu dərstdə biz sonuncu hal olan Birgəlik halını sizlərlə öyrənəcəyik.

İsmi Birgəlik halının sualları Кем?(kiminlə?) və Чем?(nə ilə?)-dir.

**BİRGƏLİK HALINDA TƏKDƏ OLAN İSİMLƏRİN ŞƏKİLÇİLƏRİ
AŞAĞIDAKILARDIR:**

✓ KİŞİ CİNS(мужской род)

Adlıq hal

Birgəlik hal

Samitlə bitən:

журнАл	журнАлом(jurnal ilə)
друг	другом (dost ilə)

"Й" və "Ь" ilə bitən:

музЕй	музЕем (muzeylə(ilə))
учИтель	учИтелем (müəllimlə)

ŞƏKİLÇİLƏRİNİN İZAHİ:

1.Sonu samitlə bitən kişi cins təkdə olan isimlər birgəlik halda "ом" şəkilçisi yazılacaq.
Məsələn: доктором, Халилом və s.

2.Sonu й və ь ilə bitən kişi cins təkdə olan isimlər birgəlik halda "ем" şəkilçisi yazılacaq.
Məsələn: музеем, портфелем və s.

✓QADIN CİNS(женский род)

Adlıq hal	Birgəlik hal
-----------	--------------

"а" ilə bitən:

подрУга	подрУгой (rəfiqə ilə)
---------	-----------------------

"Я" ilə bitən:

семья	семьЕй (ailə ilə)
лЕкция	лЕкцией (mühazirə ilə)

"Ь" ilə bitən:

ночь

ночью (gecə ilə)

ŞƏKİLÇİLƏRİN İZAHİ:

1.Sonu a ilə bitən qadın cins təkdə olan isimlər birgəlik halda "ой" sonluğu qəbul edəcək.

2.Sonu я ilə bitən qadın cins təkdə olan isimlər birgəlik halda "ей" sonluğu qəbul edəcək.
Семьей (istisnadır. "ей" ilə yazılır).

3.Sonu ь ilə bitən qadın cins təkdə olan isimlər birgəlik halda sözün sonunda "ю" sonluğu qəbul edəcək.

✓ ORTA CİNS(средний род)

Adlıq hal

Birgəlik hal

"О" ilə bitən:

письмо

письмом(məktub ilə)

"Е" ilə bitən:

море

морем (dənizlə)

здание

зданием (bina ilə)

"мя" ilə bitən:

время

временем(zamanla)

Имя

Именем (ad ilə)

ŞƏKİLÇİLƏRİN İZAHİ:

- 1.Sonu -o ilə bitən orta cins təkdə olan isimlər birgəlik halda "ом" sonluğu qəbul edəcək.
- 2.Sonu -e ilə bitən orta cins təkdə olan isimlər birgəlik halda "ем" sonluğu qəbul edəcək.
- 3.Sonu -мя ilə bitən orta cins təkdə olan isimlər birgəlik halda "енем" sonluğu qəbul edəcək.

⚠ DİQQƏT! Sonu -a və -я ilə qurtaran kişi cins isimlər, digər hallarda olduğu kimi Birgəlik halda da qadın cins kimi düzələcək. Məsələn: папа-папой, дядя-дядей, Саша-Сашей(burda sondan əvvəlki hərф ш olduğu üçün ей yazılacaq).

İYİRMİNCİ dərsimizin 2-ci bölməsi:

"Birgəlik halın əvəzlilikləri. İşlənmə sahəsi"

XxXxXxXxXxX

Birgəlik halın əvəzlilikləri aşağıdakılardır:

(Co) мнОй --- mənimlə

(C) тобОй --- səninlə

Им / (c) ним --- onunla (kişi c. və orta c.)

Ею / (c) ней --- onunla (qadın c.)

(C) нАми --- bizimlə

(C) вАми --- sizinlə

Ими / (c) нИми --- onlarla

İsmin Birgəlik halının bir çox işlənmə sahəsi vardır. Biz indi başlanğıc səviyyədəyik. Orta və yüksək səviyyələrdə digər bütün halların qalan işlənmə sahələrinin hamısını öyrənəcəyik.

İndi isə BİRGƏLİK HALIN(Творительный падеж)başlanğıc səviyyədə bilməyimiz lazım olan işlənmə sahələri bunlardır:

1) Bir şəxs və ya bir əşya ilə birlikdə olduğunu anlatarkən "с" qoşması ilə işlənəcək. Məsələn: Əhməd ilə(с Ахметом), süd ilə (с молоком) və s.

2) Keçmiş və gələcəkdə bir şəxsin nə olduğunu/olacağını bildirərkən...Məsələn: həkim idim, həkim olacağam və s.

3) Nə olaraq işlədiyini söyləyərkən. Məsələn: Həkim olaraq işləyirəm/işləyirdim/işləyəcəyəm və s.

4) Bəzi zaman sözlərində.

Gəlin bu saydığımız 4 qaydaya aid nümunələrə baxaq:

1. BİR ŞƏXS VƏ YA BİR ƏŞYA İLƏ BİRLİKDƏ OLDUĞUNU ANLATARKƏN-- "с" qoşması İLƏ BİRGƏLİK HAL İŞLƏNƏCƏK.

Cavablanan suallar:

С кем? --- kiminlə?

С чем? --- nə ilə?

Например:

---С кем ты играл в пинг-понг?

---С Виктором.

Киминlə pinq-ponq oynayırdın?

Viktor ilə.

---Это кофе с чем?

---С молоком.

Bu qəhvə nə ilədir?(nəlidir?)

Süd ilə (südlü).

DİQQƏT $\triangle$ Мы с другом = я и мой друг.

Я и мой друг-un yerinə я с другом deyilən bir ifadə YOXDUR ✕

Ya "Мы с другом" , ya da ki "я и мой друг" yazılmalıdır.

2. KEÇMİŞ VƏ GƏLƏCƏKDƏ BİR ŞƏXSİN NƏ OLDUĞUNU/OLACAĞINI VƏ NƏ OLMAQ İSTƏDİYİNİ BİLDİRƏRKƏN BİRGƏLİK HAL İŞLƏNƏCƏK.

Bu cür işlənmə ya məsdər halındakı, ya da keçmiş və gələcək zamanda "быть" feli ilə həyata keçirilir. Məsələn:

Я был студентом --- Mən tələbə idim.

Она будет мамой --- O, ana olacaq.

Андрей хочет быть артистом --- Andrey aktyor olmaq istəyir.

Gördüyünüz kimi "быть" feli ilə işlənən isim Birgəlik hal şəkilçisini qəbul etdi.

3. NƏ OLARAQ İŞLƏDİYİNİ SÖYLƏYƏRKƏN İSİM BİRGƏLİK HAL ŞƏKİLÇİSİNİ QƏBUL EDİR.

Олег работает учителем --- Oleq müəllim (olaraq) işləyir.

Ольга работала инженером --- Olqa mühəndis (olaraq) işləyirdi.

Burda da "nə olaraq işləmək" mənasında isim Birgəlik hal şəkilçilərini qəbul edir.

4. BƏZİ ZAMAN SÖZLƏRİNDƏ BİRGƏLİK HAL İŞLƏNƏCƏK---bunu növbəti bölmədə izah edəcəm.

YENİ SÖZLƏR:

занимАться чем? --- məşğul olmaq nə ilə?

экскурсия --- səyahət

вместе --- birlikdə, bərabər

разговАривать --- söhbət etmək, danışmaq.

пельмЕни --- pelmen(rusların düşbərəyə oxşar yeməyi)

старший брат --- böyük qardaş

экономИст --- iqtisadçı

перевОдчик --- tərcüməçi (kişi)

перевОдчица --- tərcüməçi (qadın)

морЯк --- dənizçi

путешЕствовать --- səyahət etmək.

CÜMLƏLƏR:

1) Студенты занимаются с преподавателем.

Tələbələr müəllimlə çalışırlar.

2) Мы гуляли в Москве и разговаривали с экскурсоводом.

Biz Moskvada gəzirdik və tur rəhbərilə söhbət edirdik.

3) Вы будете пельмени с мясом или с творогом?

Siz ətli yoxsa kəsmikli pelmen istəyirsiniz?

4) Мой старший брат экономист. Я тоже буду экономистом.

Mənim böyük qardaşım iqtisadçıdır. Mən də iqtisadçı olacağam.

5) Мы с другом хотим быть моряками(сəmdə).

Dostumla mən dənizçilər olmaq istəyirik.

6) Я был на экскурсии в Петербурге вместе с Антоном.

Mən Antonla birlikdə Peterburqda ekskursiyada oldum.

İYİRMİNCİ dərsimizin 3-cü bölməsi:

"Пойти(СВ) / Поехать (СВ)--- piyada getmək/miniklə getmək FELLƏRİ"

Rus dilində felin düzəlmə sistemi Az.can dilindən fərqlənir. Bu fərqlilik, əsasən də, Bitməmiş/bitmiş və hərəkət fellərdə fərqli olur.

Bunlardan əlavə, bir də hərəkətlərin mənasını dəyişən 20-dən çox ön şəkilçi var. Bu ön şəkilçilərin çoxu bir felin həm tərzini (bitməmiş/bitmiş) dəyişdirir, həm də mənasını dəyişdirir.

Bu dərstdə "Идти" və "Ехать" tək yönlü hərəkət fellərinin по və при ön şəkilçilərini aradıracağıq.

"По" --- şəkilçisi sadəcə bəlli (tək yönlü) hərəkət fellərinə başlama mənasını verir.

Belə ki;

✓Идти (НСВ) --- bəlli bir yönə doğru yerimək (getmək).

Пойти (СВ) --- bir yönə doğru yeriməyə başlamaq (getməyə başlamaq).

Diqqət etdinizsə "идти" felin kökünə ön şəkilçi əlavə edildikdə "д" hərfi yerinə "й" hərfi gəldi.

Gəlin nümunələrə baxaq:

1) Дети поУжинали и пошли смотреть телевизор.

Uşaqlar şam yeməyini yedilər və TV seyr etməyə getdilər (hələ də seyr edirlər) ---ona görə tək yön felini işlədirik.

2) Андрей написал письмо и пошёл на пОчту.

Andrey məktubu yazdı(yazıb bitirdi) və poçta getdi (hələ geri dönməyib)--yenə tək yön feli işlənir. Sadəcə Andreyin poçta getdiyini görmüşük. Qayıtdığından xəbərimiz yoxdur. Tək yön fellər bu deməkdir.

✓Ехать(НСВ) --- bəlli bir yönə doğru miniklə getmək

Поехать (СВ) --- bəlli bir yönə doğru miniklə getməyə başlamaq.

Например:

1) Анна и Саша поехали в магазин.

Anna və Saşa mağazaya getdilər(hələ qayıtmayıblar).

2) Наши сосЕди вчера поехали отдыхать на море.

Bizim qonşularımız dünən dənizə istirahət etməyə getdilər(hələ qayıtmayıblar).

P.S. Qayıtmış olsaydılar bu zaman bildiyiniz kimi tək yön feli yox, yəni поехали yox, ездили olacaqdı. Biz bu felləri əvvəlki dərslərdə öyrənmişik.

DIQQƏT Bir yerə getməyin PLANI, yəni harasa getməyi planlaşdırırsınızsa "пойти" və "поехать" fellərilə birlikdə düzələcək.

Мәселән:

Завтра я пойду в университет --- Sabah universitetə gedəcəyəm.

Летом мы поедем в Анталию --- Yayda biz Antalyaya gedəcəyik.

Bir yerə getmək üçün təklif edərkən "давай(те)" ---gəl(in) sözü işlənir.

Например:

ДаваАй(те) пойдём в ресторан --- Gəl(in) restorana gedək. Bu cümləni sual kimi də verə bilərsiniz. Restorana gedəkmі?/gedəyinmi?

İYİRMİNCİ dərsimizin 4-cü bölməsi:

"ПРИЙТИ(СВ) / ПРИЕХАТЬ(СВ) --- piyada gəlmək/ miniklə gəlmək FELLƏRİ"

"при" --- şəkilçisi həm bəlli, həm də naməlum (bəlli olmayan) hərəkət fellərinə "çatma" mənası verir.

Belə;

✓Прийти(СВ) --- bəlli bir yerə piyada olaraq gəlmək (gəlib çatmaq).

✓Приехать(СВ) --- bəlli bir yerə miniklə gəlmək (gəlib çatmaq).

Например:

СегОдня к нам придУт гОсти --- Bu gün bizə qonaqlar gələcəklər.

Антон, когда ты приЕдешь? --- Anton, nə vaxt gələcəksən?

CÜMLƏLƏR:

1) Мой папа мнОго рабОтает и каждый день прихОдит домой Очень пОздно.

Atam çox işləyir və hər gün evə çox gec gəlir.

2) СегОдня Утром приЕхал мой брат из Турции. Я очень рад!

Bu gün səhər qardaşım Türkiyədən gəlib. Mən çox şadam!

3) Сегодня урока нет, потому что учитель не пришёл.

Bu gün dərs yoxdur, çünki müəllim gəlməyib.

4) Сегодня утром пошла из дому в магазин. Там я купила хлеб и пошла домой. Я шла домой 30 минут. Я пришла домой быстро.

Bu gün səhər mən evdən mağazaya getdim. Orda çörək aldım və evə getdim. Mən evə 30 dəqiqə yeridim. Evə tez gəlib çatdım.

5) Виктор пошёл из университетЕта домой в шесть часов вЕчера. Он шёл один час. Он пришёл домой в семь часОв.

Viktor universitetdən evə saat axşamın 6-ında getdi. O, 1 saat yeridi. Evə saat 7-də gəlib çatdı.

İYİRMİNCİ dərsimizin 5-ci bölməsi:

"YİYƏLİK HALIN ОТКУДА? (haradan? haralı?) Sualı"

Откуда [atkUda] --- haradan?

Из ---- ...dan, dən

С ---- ...dan, dən qoşmaları Yiyəlik halında işlənəcək.

Məsələn:

Из театра --- teatrdan

С работы --- işdən

Bəs harda "из" , harda "с" işlədiləcək?

Təsirlik halında "в" ilə getdiyimiz yerdən, Barəlik halında "в" ilə olduğumuz yerdən, Yiyəlik halında "из" ilə qayıdırıq.

Təsirlik halında "на" ilə getdiyimiz yerdən, Barəlik halında "на" ilə olduğumuz yerdən, Yiyəlik halında "с" ilə qayıdırıq.

Yəni, qısacası в qoşmalı isimlərlə "из" , на qoşmalı isimlərlə "с" işlənəcək.

В --- Из

На --- С

Məsələn:

Мы идём в клуб --- Biz kluba gedirik.

Мы идём из клуба --- Biz klubdan gəlirik.

Я был на работе --- Mən işdə idim.

Я иду с работы --- Mən işdən gəlirəm.

ОТКУДА? --- Haradan? Haralı?

Digər halların özünün əlavə sualı olduğu kimi Yiyəlik halın da kogo? чего? suallarından başqa, əlavə sualı da Откуда?-dır.

Rus dilində Haralı olduğunu soruşmaq və söyləmək üçün yenə eyni sual sözü və qoşmalar işlənir.

Məsələn:

---Вы откуда? -- Hardansız?(haradan gəlirsiniz?) / haralısınız?

---Я из Стамбула -- Mən İstanbuldanam(İstanbuldan gəlirəm) / İstanbulluyam.

3 HALI QARŞILAŞDIRMA EDƏK:

пошёл(поехал)----куда?-hara?(B.п)

✓Təsirlik hal

В банк --- banka

На работу --- işə

В маркет --- marketə

На фабрику --- fabrikə

Туда --- ora

Сюда --- bura

ДомОй --- evə (istisna)

Был --- где?-harada?(П.п)

✓Barəlik hal

В банке --- bankda

На работе --- işdə

В маркете --- marketdə

На фабрике --- fabrikdə

Там --- orada

Здесь/тут --- burada

ДОма --- evdə (istisna)

Пришёл(приехал) --- Откуда?-haradan?(Р.п)

✓Yiyəlik hal

Из банка --- bankdan

С работы --- işdən

Из маркета --- marketdən

С фабрика --- fabrikdən

Оттуда --- ordan

Отсюда --- burdan

из дОма --- Evdən(hər hansı bir evdən)

Из дому --- Evdən(öz evindən)----vurgularına diqqət edin!

Дом---sözü hər 3 halda istisna kimi düzəlidir. Qaydalara tabe deyil qısacası. Yəni, öz hal şəkilçilərini qəbul etmir.

YENİ SÖZLƏR:

продУкты --- ərzaqlar

меняТЬ дЕньги / поменять деньги --- pul dəyişdirmək

вЫставка --- sərgi

картИна --- tablo

рАньше --- əvvəl

CÜMLƏLƏR:

1) Ира быЛА в общежитии. Из общежИтия она пошла в банк. Она пришла в банк, поменЯла дЕньги и пошла к подруге.

İra yataqxanada idi. Yataqxanadan o, banka getdi. O, banka gəlib, pul dəyişdirdi və rəfiqəsinin yanına getdi.

2) Анна быЛА на рабОте. С рабОты она пришла на выставку посмотреть картины. Она посмотрела картины и пошла домой.

Anna işdə idi. İşdən o, sərgiyə tabloları baxmağa gəldi. O, tabloları baxdı və evə getdi.

3) Саша, иди отсЮда!

Антон, иди сюда!

Saşa, get burdan!

Anton, bura gəl!

4) Я с УкраИны. Раньше я жила на УкраИне. Сейчас я живу в Азербайджане. Я из Баку. А вы откуда?

Mən Ukraynadanam. Əvvəllər Ukraynada yaşayırdım. İndi Azərbaycanda yaşayıram. Mən Bakılıyam. Bəs siz haralısınız?

İYİRMİNCİ dərsimizin 6-cı bölməsi:

"ZAMAN SÖZLƏRİNDƏ İSMİN HALLARI. FƏSİL VƏ AY BİLDİRƏRKƏN"

Biz birgəlik halı (творительный падеж) keçərkən 4 qayda sadalamışdıq. Hansı vəziyyətlərdə birgəlik hal işlənəcək. 3 qaydanı əvvəlki bölmədə öyrəndik. 4-cü qayda isə Bəzi zaman sözlərində Birgəlik hal işlənəcək demişdik. İndi gəlin baxaq hansı zaman sözlərində Birgəlik hal işlənir.

✓ Fəsil bildirərkən: (BİRGƏLİK HAL)

Когда? --- nə vaxt? nə zaman?

Время года? --- fəsil

В какое время года? --- hansı fəsildə?

Adlıq hal	Birgəlik hal
зима - qış	зимой - qışda
весна - yaz	весной - yazda
лето - yaу	летом - yaуда
Осень - payız	Осенью - payızda

Gördüyünüz kimi Когда? Və В какое время года? suallarında "Fəsillər"i bildirərkən Birgəlik hal sonluqlarını qəbul edir.

СЛОВАРЬ 1:

дождь [dOjt'] --- yağış (kişi cins)

дождливый [dajdLİvıy] --- yağışlı

идёт дождь ---- yağış yağır

CÜMLƏLƏR:

1) Весна --- тёплое время года. Весной тепло.

Yaz --- isti fəsildir. Yazda istidir.

2) Лето --- жаркое время года. Летом жарко.

Yay --- qızmar fəsildir. Yayda qızmandır.

3) Осень --- дождливое время года. Осенью идёт дождь.

Payız --- yağışlı fəsildir. Payızda yağış yağır.

4) Зима --- холодное время года. Зимой холодно.

Qış --- soyuq fəsildir. Qışda soyuqdur.

✓ Ay bildirərkən: (BARƏLİK HAL)

Когда? --- nə vaxt(zaman)?

Месяц --- ay

В каком месяце? --- Hansı ayda?

Ay bildirərkən isə Barəlik hal (Предложный падеж) işlənəcək.

Adlıq hal

Barəlik hal

январь

в январЕ -- yanvarda

февраль

в февралЕ -- fevralda

март	в мАрте -- martda
апрЕль	в апрЕле -- apreldə
май	в МАе -- mayda
июнь	в иЮне -- iyunda
июль	в иЮле -- iyulda
Август	в Августе -- avqustda
сентябрь	в сентябрЕ -- sentyabrda
октябрь	в октябрЕ -- oktyabrda
ноябрь	в ноябрЕ -- noyabrda
декабрь	в декабрЕ -- dekabrda

VURĞULARA DİQQƏT EDİN! Böyük hərflə yazılan saitlər vurğu düşən saiti göstərir.

СЛОВАРЬ 2:

пЕрвый [pYErviy] --- birinci
 вторОй [ftarOy] --- ikinci
 трЕтий [trYEtii] --- üçüncü
 четвѐртый [çitVÖrtiy] --- dördüncü
 НОвый Год [nOviy qot] --- Yeni il
 зИмний [zİmniy] --- qış (sifət)
 весЕнный [visYEnniy] --- yaz (sifət)
 лЕтний [lYEtniy] --- yay (sifət)
 осЕнный [asYEnniy] --- payız (sifət)

СЎМЛƏЛƏР:

1) ЯнвАрЬ --- первый зИмний мЕсяц. В январе - Новый Год.

Yanvar --- birinci qış ayıdır. Yanvarda Yeni il keçirilir.

2) Апрель --- второй весенний месяц. В апреле уже тепло.

Aprel --- ikinci yaz ayıdır. Apreldə artıq istidir.

3) Август --- третий летний месяц. В августе очень жарко.

Avqust --- üçüncü yay ayıdır. Avqustda çox qızmandır(istidir).

4) Сентябрь --- первый осенний месяц. В сентябре дети идут в школу.

Sentyabr --- birinci payız ayıdır. Sentyabrda uşaqlar məktəbə gedirlər.

İYİRMİNCİ dərsimizin 7-ci bölməsi:

"ZAMAN SÖZLƏRİNDƏ İSMİN HALLARI. HƏFTƏNİN GÜNÜ VƏ GÜNÜN ZAMAN DİLİMİNİ BİLDİRMƏ"

✓ Həftənin gününü bildirərkən: (TƏSİRLİK HAL ---Винительный падеж)

Когда? --- Nə vaxt (zaman)?

Неделя --- Həftə

День недели --- Həftənin günü

В какой день недели --- Həftənin hansı günü?

Adlıq hal

Təsirlik hal

1.понеде́льник

в понеде́льник

2.вторник

во второ́рник

3.среда

в сре́ду

4.четве́рг

в четве́рг

5.пятница

в пятни́цу

6.суббота в субботу
7.воскресенье в воскресенье

- 1.Bazar ertəsi
- 2.Çərşənbə axşamı
- 3.Çərşənbə
- 4.Cümə axşamı
- 5.Cümə
- 6.Şənbə
- 7.Bazar

CÜMLƏLƏR:

- 1) Сегодня воскресенье. В воскресенье все отдыхают.
Bu gün bazar günüdür(isim). Bazar günü(zərf-когда?) hamı dincəlidir.
- 2) Завтра понедельник. В понедельник люди идут на работу.
Sabah bazar ertəsidir(isim). Bazar ertəsi(zərf-когда?) insanlar işə gedirlər.
- 3) После завтра вторник. Во вторник я не пойду на работу.
Birisi gün çərşənbə axşamıdır. Çərşənbə axşamı mən işə getməyəcəyəm.
- 4) Среда ---третий день недели. В среду мы пойдём в университет.
Çərşənbə --- həftənin 3-cü günüdür. Çərşənbə biz universitetə gedəcəyik.

✓GÜNÜN ZAMAN DİLİMİNİ BİLDİRƏRKƏN (BİRGƏLİK HAL -- Творительный падеж):

Когда? --- Nə vaxt (zaman)?

Время дня --- Günün vaxtı(dilimi, hissəsi)

В какое время дня? --- Günün hansı vaxtında?

Adlıq hal

Birgəlik hal

Утро - səhər

Утром - səhər(vaxtı)

день - gündüz

днём - gündüz(vaxtı)

вечер - axşam

вечером - axşam(vaxtı)

ночь - gecə

ночью - gecə(vaxtı)

СЛОВАРЬ:

звонИть(НСВ) / позвонИть(СВ) по телефону --- zəng etmək, telefonla zəng etmək

CÜMLƏLƏR:

1) Сейчас Утро. Утром мы зАвтракаем и идём на работу.

İndi səhərdir(isim). Səhər(zərf-когда?) biz qəlyanaltı edirik və işə gedirik.

2) Днём мы рабОтаем, обЕдаем и звонИм по телефОну.

Gündüz biz işləyirik, nahar edirik və telefonla zəng edirik.

3) Вечером мы Ужинаем, смОтрим телевизор и читаем кнИги.

Axşam biz şam yeməyi edirik, TV seyr edirik və kitablar oxuyuruq.

XXX

P.S.

✓ Bir daha təkrar edək: Fəsilərdə və Günün zaman dilimində ZƏRF kimi(когда?) və ÖZ suallarına cavab verərkən(В какое время года? В какое время дня?) BİRGƏLİK HAL--- ТВОРИТЕЛЬНЫЙ ПАДЕЖ işlənəcək.

Yəni belə : зимой, весной, летом, осенью. Утром, днём, вечером, ночью.

✓ Ay bildirərkən BARƏLİK HAL (ПРЕДЛОЖНЫЙ ПАДЕЖ) işlənəcək.

Məsələn: в январе, в сентябре, в мае və s.

✓ Həftənin gününü bildirərkən TƏSİRLİK HAL (ВИНИТЕЛЬНЫЙ ПАДЕЖ) işlənəcək.

Məsələn:

В понодельник, во вторник, в среду və s.

Доброго времени суток, дорогие участники(Нәр vaxtınız xeyir, əziz iştirakçılar).

Bu dərsdə sizlərlə İYİRMİ BİRİNCİ dərsimizi keçəcəyik. Bu dərs ən uzun dərslərdən biridir. 10 bölmə var. Mən bunu 2 dərsə ayıracam. Ona görə də Başlanğıc səviyyədə 23 Dərs olacaq. Son 3 dərsimiz qalır bu dərsə birlikdə. Və bütün halların təkrarı və əlavə məlumatlar olacaq. Hər kəsə uğurlar:)

PLAN:

1) İsmi bütün hallarının önəmliyi.

2) İsmi bütün hallarının şəkilçiləri.

3) İsmi bütün hallarının işlənmə sahələri.

4) İsmi YİYƏLİK HALI'nın(Родительный падеж) təkrarı. Yiyəlik halda əlavə məlumatlar.

5) İsmi YÖNLÜK HALI'nın (Творительный падеж) təkrarı. Yönlük halda əlavə məlumatlar.

6) İsmi TƏSİRLİK HALI'nın (Винительный падеж) təkrarı. Təsirlik halda əlavə məlumatlar.

İYİRMİ BİRİNCİ dərsimizin 1-ci bölməsi:

"İSİM HALLARININ VACİBLİYİ(ÖNƏMLİLİYİ)"

Bu bölmədə sadəcə ismin hallarının vacibliyindən danışacam. Əlavə qrammatik qayda olmayacaq. Sadəcə əlavə izah üçün yazıram.

Bir cümlədə bir sözün funksiyası o sözün cümlədəki yeri ilə məlum olur. Gəlin bir cümlə götürək və eyni sözlərdən istifadə edərək, sadəcə halları dəyişərək 2 fərqli mənalı cümlə düzəldək.

1) МужчИну (təsirlik hal - кого?) укусИла собака(adlıq hal - кто?).

Kişini it dişlədi.

2) МужчИна (adlıq hal - кто?) укусил собАку (təsirlik hal - кого?).

Kişi iti dişlədi...(ola bilər də belə bir şey 😊)

Gördüyünüz kimi eyni sözlərlə onların hallarını dəyişməklə 2 fərqli mənalı cümlə düzəlttik.

İsmin hallarını bilmərixsə düzgün rusca cümlələr qura bilmərik. Buna görə az.can dilində olduğu kimi rus dilində də ismin halları çox vacibdir.

Ancaq az.can dilindən fərqi odur ki, rus dilində isimlərin hal sistemi bir az daha qarışıq və çətinidir. Eyni zamanda, işlənmə sahələri də az.can dilindən fərqlidir. Amma ən mühümü rus dilində sadəcə isimlər deyil, sifətlər, əvəzliliklər və saylar da ismin hallarına görə dəyişirlər və hər hal üzrə müxtəlif formaya düşürlər.

Əvvəlki dərslərdə, yəni başlanğıc səviyyədə ismin hallarında bilməyimiz lazım olan məlumatlar verilmişdi. İsmin hallarının önəmliliyi böyük olduğu üçün, bu dərstdə əvvəlki dərslərin təkrarını edəcəyik.

Gəlin İsmi hallarının adlarına az.ca və rusca yenidən nəzər yetirək:

Azərbaycanca

Rusca

ADLIQ HAL	Именительный падеж
YİYƏLİK HAL	Родительный падеж
YÖNLÜK HAL	Дательный падеж
TƏSİRLİK HAL	Винительный падеж
BİRGƏLİK HAL	Творительный падеж
BARƏLİK HAL	Предложный падеж

Yenidən yazdım dostlar ismin hallarını. Artıq qarışdırmazsınız:)

İYİRMİ BİRİNCİ dərsimizin 2-ci bölməsi:

"İSMİN BÜTÜN HALLARININ TƏK ŞƏKİLÇİLƏRİ"

✓ ADLIQ HAL (Именительный падеж).

Sualları: кто?(kim?) , что?(nə?)

1. Kişi cins (мужской род)

Ən geniş yayılmış forması: sonu samitlə bitən. Məsələn; дом, диван, телевизор və s.

Digər şəkilçiləri: ь, й.

Məsələn; словарь, музей, учитель, чай və s.

2. Qadın cins (женский род)

Ən geniş yayılmış şəkilçiləri: a, я

Məsələn; ручка, семья, тетя, сумка və s.

Digər şəkilçisi: ь

Məsələn; тетрадь, жизнь, дочь, дверь və s.

3. Orta cins (средний род)

Ən geniş yayılmış şəkilçiləri: o, e

Məsələn; море, фото, письмо, здание və s.

Digər şəkilçisi: мя

Məsələn; время, имя və s.

XXX

✓YİYƏLİK HAL (Родительный падеж)

Sualları: кого?(kimin?), чего?(nəyin?)

1. Kişi cins (мужской род)

Şəkilçiləri: -a, -я

Məsələn; экран телевизора(televisorun ekranı), книга учителя(müəllimin kitabı).

2. Qadın cins (женский род)

Şəkilçiləri: -ы, -и

Məsələn: дверь квартирЫ(mənzilin qapısı)

3. Orta cins (средний род)

Şəkilçiləri: -а, -я, -ени

Məsələn; стекло окна(рəncəгənin şüçəsi), вода моря(dənizin suyu), стоимость времени(vaxtın dəyəri).

XXX

✓YÖNLÜK HAL (Дательный падеж)

Sualları: Кому?(kimə?), Чему?(nəyə?)

1. Kişi cins (мужской род)

Şəkilçiləri: -у, -ю

Məsələn; дай Андрею ручку! (Qələmi Andreyə ver!)

2. Qadın cins (женский род)

Şəkilçiləri: -е, -и

Məsələn; я послал письмо маме(mən anaya məktub göndərdim)

3. Orta cins: -у, -ю, -ени

Məsələn; Времени осталось мало(vaxta az qalıb).

XXX

✓TƏSİRLİK HAL (Винительный падеж)

Sualları: Кого?(kimi?), Что?(nəyi?)

1.Kişi cins (мужской род)

Şəkilçiləri: cansız əşyalarda şəkilçi qəbul etmir.

canlılarda -а, -я

Məsələn; журнал(jurnalı), музей(muzeyi)--cansız.

Юрия(Yuriyi), друга(dostu)--canlı.

2. Qadın cins (женский род)

Şəkilçiləri: -у, -ю.

Məsələn; ручку(qələmi),семью(ailəni) və s.

3. Orta cins (средний род)

Şəkilçiləri: Adlıq hal ilə eyni,yəni şəkilçisizdir.

XXX

✓BİRGƏLİK HAL(Творительный падеж)

Sualları: Кем?(kiminlə?), Чем?(nə ilə?)

1. Kişi cins (мужской род)

Şəkilçiləri: -ом, -ем

Məsələn; журналом, учителем, музеем.

2. Qadın cins (женский род)

Şəkilçiləri: -ой, -ей, -ю

Məsələn; ручкой, семьей, ночью

3. Orta cins (средний род)

Şəkilçiləri: -ом, -ем, -енем

Məsələn; письмом, морем, временем, именем

XXX

✓ BARƏLİK HAL (Предложный падеж)

Sualları: о ком?(kim haqqında?), о чём?(nə haqqında?)

1. Kişi cins (мужской род)

Şəkilçiləri: -е, и ; tək hecalı bəzi sözlərdə -y şəkilçisi. Məsələn: в лесу, в порту, в шкафу və s.

2. Qadın cins (женский род)

Şəkilçiləri: -е, -и

Məsələn; на лекции, в аптеке, в семье

3. Orta cins (средний род)

Şəkilçiləri: -е, -и, -ени

Məsələn: в море, на море, во времени, в здании.

DİQQƏT $\triangle$: Sonu -a və -я ilə bitən kişi cins isimlər (məsələn: папа, Саша, дядя, дедушка və s.) Qadın cins şəkilçilərini qəbul edəcək.

İYİRMİ BİRİNCİ dərsimizin 3-cü bölməsi:

"İSMİN BÜTÜN HALLARININ İŞLƏNMƏ SAHƏLƏRİ"

Sadəcə Başlanğıc səviyyədə bilməyimiz lazım olan işlənmə sahələrini öyrənəcəyik.

✓YİYƏLİK HAL(Родительный падеж)

Sualları: Кого?(kimin?), Чего?(nəyin?)

İşlənmə sahəsi:

1. "У кого" есть? -- Kimdə var?/kimin var? sualına cavab verərkən yiyəlik hal işlənir.
2. "Нет"(хейр) cavab sözlə "var olmama" vəziyyətində yiyəlik hal işlənir. Нет когО?/чегО?- -- kim/nə yox?
3. Откуда? --- Haradan? və Haralı? suallarına cavab verərkən из/с (-dan,-dən) qoşmaları ilə yiyəlik hal işlənir.
4. Сколько? Который час? --- Neçəyədir?nə qədərdir? Saat neçədir? suallarına cavab verərkən 2,3,4 rəqəmləri ilə yiyəlik hal işlənir.
5. Около--yaxınında, ətrafında, yanında sözünü ilə işlənərkən (где?-harada?sualına cavab verərkən yiyəlik hal işlənir).

P.S. Bu sadaladığım qaydalara aid nümunələri və əvəzliliklərini sonrakı bölmədə göstərəcəm ki, daha yaxşı yadınızda qalsın.

XXX

✓YÖNLÜK HAL(Дательный падеж)

Sualları: Кому?(kimə?), Чему?(nəyə?)

İşlənmə sahəsi:

1. Кому? - kimə? sualına cavab verərkən: vermək, hədiyyə vermək, kömək etmək, göstərmək, zəng etmək, gərək/lazım, bəyənmək və s. kimi fellərlə yönlük hal işlənir.

2. Yaş bildirərkən yönlük hal işlənir. Məsələn: кому 20 лет?/kim 20 yaşındadır?

3. Yönləmə vəziyyətində К кому? К чему? -- kimə?/kimə tərəf? nəyə tərəf? suallarına cavab verərkən "к" qoşmasıyla Yönlük hal işlənir.

P.S Nümunələri və əvəzlilikləri sonrakı bölmədə göstərəcəm.

XXX

✓TƏSİRLİK HAL(Винительный падеж)

Sualları: Кого?(kimi?), Что?(nəyi?)

İşlənmə sahəsi:

1. Кого?/что? - kimi?/nəyi? sualına cavab verərkən bütün təsirli fellərlə Təsirlik hal işlənir.

2. Куда? - hara? sualına cavab verərkən hərəkət fellərilə Təsirlik hal işlənir.

3. Когда? - nə vaxt? sualına cavab verərkən həftənin günlərilə Təsirlik hal işlənir.

4. Во что играть? - nə oynamaq? sualına cavab verərkən "в/во" qoşması ilə Təsirlik hal işlənir.

P.S Nümunələri və əvəzliliklərini 4-cü bölmədə izah edəcəm.

XXX

✓ BİRGƏLİK HAL(Творительный падеж)

Sualları: Кем?(kiminlə?), чем?(nə ilə?)

İşlənmə sahəsi:

1. С кем?/с чем? - kiminlə? Nə ilə? sualına cavab verərkən "с" sözünü ilə Birgəlik hal işlənir.

2. Когда? - nə vaxt? sualına cavab verərkən günün hissələri və fəsilələrlə Birgəlik hal işlənir.

3. Кем рабОтать? - nə olaraq(nəçi) işləmək? sualına cavab verərkən "işləmək" feli ilə Birgəlik hal işlənir.

4. Кем быть/был/буду? - nəçi olmaq/nəçi oldum/nəçi olacağam? sualına cavab verərkən "olmaq(быть)" feli ilə Birgəlik hal işlənir.

P.S. Nümunələr sonrakı bölmədə...

XXX

✓ BARƏLİK HAL(Предложный падеж)

Sualları: о ком?(kim haqqında?), о чём?(nə haqqında?)

İşlənmə sahəsi:

1. О ком?/о чём? - kim haqqında? nə haqqında? suallarına cavab verərkən "о/об/обо" sözünü ilə Barəlik hal işlənir.

2. Где? - harada? sualına cavab verərkən в/на qoşmaları ilə Barəlik hal işlənir.

3. На чём(передвигаться)? -- nə ilə hərəkət etmək? sualına cavab verərkən hansı vasitə ilə hərəkətin edildiyini bildirərkən Barəlik hal işlənir.

4. Когда? - nə vaxt? sualına cavab verərkən ayların isimləri ilə(в мае, в сентябре...) Barəlik hal işlənir.

P.S. BÜTÜN HALLARA AİD NÜMUNƏLƏRİ SONRAKI BÖLMƏDƏ GÖSTƏRƏCƏM.
3-CÜ BÖLMƏ BURA QƏDƏR.

İYİRMİ BİRİNCİ dərsimizin 4-cü bölməsi:

"İSMİN YİYƏLİK HALININ(Родительный падеж) təkrarı. Yiyəlik halda əlavə məlumatlar"

Biz 3-cü bölmədə Yiyəlik hala aid 5 qayda sadalamışdıq. Və bu qaydaların sadəcə adını çəkmişdik. İndi isə həmin qaydaları yenidən təkrarlayaq və bu dəfə onlara aid nümunələr göstərək.

1) "У кого есть?" - Kimdə var?/Kimin var? sualına cavab verərkən Yiyəlik hal işlənəcək.

Məsələn:

✓ Kişi cins/Orta cins

У Антона есть дом - Antonun evi var.

У окна есть стекло - Pəncərənin şüşəsi var.

У учителя есть сумка - Müəllimin çantası var.

У Андрея есть очки - Andreyin eynəyi var.

✓ Qadın cins

У Анны есть книга - Annanın kitabı var.

У подруги есть машина - Rəfiqəmin maşını var.

2) "Нет" cavab sözü ilə "var olmama" vəziyyətində (нет кого/нет чего? - kim yoxdur?/nə yoxdur?) Yiyəlik hal işlənir.

Məsələn:

✓ Kişi cins/Orta cins

У Андрея нет дома - Andreyin evi yoxdur.

У упражнения нет номера - Tapşırığın nömrəsi yoxdur.

У него нет имени - Onun adı yoxdur.

3) "Откуда?" - Haradan? və Haralı? suallarına cavab verərkən из/с (...-dan,-dən) qoşmaları ilə Yiyəlik hal işlənəcək.

Məsələn:

✓ Kişi cins/Orta cins

Антон идёт из парка - Anton parkdan gəlir.

Я иду из музея - Mən muzeydən gəlirəm.

Мама смотрит из окна - Ana pəncərədən baxır.

С того времени - O vaxtdan(bəri,bu yana).

Михаил из Парижа - Mixayıl Parislidir.

Вы из Стамбула - Siz İstanbuldansız.

✓ Qadın cins

Саша идёт с работы - Saşa işdən gəlir.

Мой друг приехал из Англии - Dostum İngiltərədən gəldi.

4) "Сколько?" - Neçəyədir? Nə qədərdir? (Saat neçədir?) suallarına cavab verərkən 2,3,4 rəqəmlərilə Yiyəlik hal işlənir.

Məsələn:

✓ Kişi cins/Orta cins.

2 (два) часа - 2 saat/saat 2

3 (три) брата - 3 qardaş

4 (четыре) друга - 4 dost

3 (три) имени - 3 ad

2 (два) окна - 2 pəncərə.....və s.

✓ Qadın cins.

2 (две) книги - 2 kitab

3 (три) сестрЫ - 3 bacı

4 (четыре) подруги - 4 rəfiqə

2 (две) лАмпы - 2 lampa

5) "Около" -Yaxınlığında/ətrafında/yanında qoşması ilə işlənərkən (Где? - Harada?) Yiyəlik hal işlənir.

Məsələn:

✓Kişi cins/Orta cins

Около стола - Stolun yanında.

Около моря - Dənizin yanında.

✓Qadın cins

Около школы - Məktəbin yanında

Около работы - İşin yanında.

İYİRMİ BİRİNCİ dərsimizin 5-ci bölməsi:

"İSMİN YÖNLÜK HALININ (Дательный падеж) təkrarı. Yönlük halda əlavə məlumatlar"

Biz 4-cü bölmədə Yönlük halda 3 qayda öyrəndik. İndi isə yenə həmin qaydaları təkrarlayaq və bu dəfə qaydalara aid nümunələri göstərək.

1) "Кому? - kimə?" sualına cavab verərkən ----- vermək(давать/дать), hədiyyə vermək(дарить/подарить), kömək etmək(помогать/помочь), göstərmək (показывать/показать), zəng etmək (звонить/позванить), gərək/lazım,-malı,-məli(надо, нужно), bəyənmək (нравиться) kimi və.s fellərlə Yönlük hal işlənir.

✓ Kişi cins/Orta cins

Я даю Ахмету книгу - Əhmədə kitab verirəm.

Миша помогАет брАту - Mişa qardaşına kömək edir.

Халил показывАет папе котА - Xəlil atasına pişiyi göstərir.

Мне надо позвонить дОктору - Həkimə zəng etməliyəm(Mənə həkimə zəng etmək lazımdır).

✓ Qadın cins

Ты часто звонишь мАме - Sən anaya tez-tez zəng edirsən?

Анне надо рабОтАть - Annaya işləmək lazımdır.

Халил подарил Суне цветы - Xəliç Sunays güllər hədiyyə etdi.

Подруге нрАвится этот фильм - Rəfiqəmə bu film xoş gəlir(Rəfiqəm bu filmi bəyənir, xoşlayır)

XXX

2) Yaş bildirərkən Yönlük hal işlənir.

✓ Kişi cins/Orta cins

Брату 31 год ---Qardaşım 31 yaşındadır.

Учителю 34 гОда --- Müəllim 34 yaşındadır.

Дереву(дерево-adlıq h.) 102 гОда --- Ağac 102 yaşındadır.

✓ Qadın cins

Сестре 3 года --- Bacı 3 yaşındadır.

Анне 24 года --- Anna 24 yaşındadır.

XXX

3) Yönləmə vəziyyətində "К кому? К чему? - Kimə?/Kimə tərəf? Nəyə tərəf? suallarına cavab verərkən "к" qoşmasıyla yönlük hal işlənir.

✓ Kişi cins/Orta cins

Я Еду к брату --- Mən qardaşımgilə gedirəm.

Он идёт к учителю --- O, müəllimin yanına gedir.

Она идёт к окну --- O, pəncərəyə tərəf gedir.

Иди к пламени (пламя-alov)--- Alova tərəf(doğru) get!

✓ Qadın cins

Мы идём к сестре --- Biz bacımgilə gedirik.

Саша идёт к пальме --- Saşa palmaya tərəf gedir.

İYİRMİ BİRİNCİ dərsimizin 6-cı bölməsi:

"İSMİN TƏSİRLİK HALININ(Винительный падеж) TƏKRARI. TƏSİRLİK HALDA ƏLAVƏ MƏLUMATLAR".

3-cü bölmədə Təsirlik halın dörd qaydasını sadalamışdıq. İndi isə bu qaydalara aid nümunələr göstərək.

1) "Кого?/Что?" -- Kimi?/Nəyi? sualına cavab verərkən bütün təsirli fellərlə Təsirlik hal işlənəcək.

P.S. TƏSİRLİ FEL----- Kimi?nəyi? sualına cavab verən fellərdir. Məsələn: sevmək(kimi?nəyi?), oxumaq(nəyi?), yazmaq(nəyi?), soruşmaq(kimi?).....və s.

Məsələn:

✓ Kişi cins/Orta cins

Я люблю брата -- Qardaşımı sevirəm.

Я читаю журнал -- Jurnal(ı) oxuyuram.

Я вижу окно -- Pəncərə(ni) görürəm.

Я вижу пламя -- Alov(u) görürəm.

✓ Qadın cins

Я люблю сестру -- Bacımı sevirəm.

Я читаю газету -- Qəzet(i) oxuyuram.

Я вижу лампу -- Lampa(nı) görürəm.

XXX

2) "Куда?" - Hara? sualına cavab verərkən hərəkət fellərilə Təsirlik hal işlənir.

Məsələn:

✓ Kişi cins/Orta cins

Я еду в Париж - Mən Parisə gedirəm.

Он идёт в парк - O, parka gedir.

Он идёт на море - O, dənizə gedir.

✓Qadın cins

Я еду в Москву - Mən Moskvaya gedirəm.

Он идёт на улицу - O, küçəyə gedir(çölə çıxır).

Она идёт на работу - O, işə gedir.

XXX

3) "Когда?" - Nə vaxt? sualına cavab verərkən həftənin günlərilə Təsirlik hal işlənir.

Məsələn:

✓Kişi cins/Orta cins

В понедеЕльник мы рабОтаем - Biz bazar ertəsi işləyirik.

Во вторник я пойду в музей - Mən çərşənbə axşamı muzeyə gedəcəyəm.

В четвЕрг он читает книги - O, cümə axşamı kitablar oxuyur.

В воскреcЕнье вы отдыxAете? - Siz bazar günü dincəlirsiniz?

✓Qadın cins

В срЕду они едут в Турцию - Onlar çərşənbə günü Türkiyəyə gedirlər.

В суббoту она будет здесь - O, şənbə günü burada olacaq.

XXX

4) "Во что играть? - nə oynamaq?" sualına cavab verərkən в/во qoşmaları ilə Təsirlik hal işlənir.

Məsələn:

✓ Kişi cins/Orta cins

Мы играем в теннис - Biz tens oynayıq.

Антон любит играть в футбол - Anton futbol oynamağı sevir.

Моя подруга часто играет в лото - Rəfiqəm tez-tez loto oynayır.

✓ Qadın cins

Играть в игру -- Oyun oynamaq.

XXX

P.S. Hər halın əvəzliliklərini sonrakı dərstdə keçəcəyik. Yaddan çıxmayıb narahat olmayın ☺

22-Cİ DƏRS

ДОБРОГО ВРЕМЕНИ СУТОК, ДОРОГИЕ УЧАСТНИКИ(Нәр vaxtınız xeyir, əziz iştirakçılar). Bu gün sizlərlə İYİRMİ İKİNCİ dərsimizi keçəcəyik. Hər kəsə uğurlar:)

PLAN:

1) İsmnin Birgəlik halının (Творительный падеж) təkrarı. Birgəlik halda əlavə məlumatlar.

2) İsmın Barəlik halının (Предложный падеж) təkrarı. Barəlik halda əlavə məlumatlar.

3) İsmın bütün hallarının ƏVƏZLİKLƏRİ.

4) Rus dilində cümlə düzəltmə.

5) Давай/давайте haqqında qısa bilgi.

İYİRMİ İKİNCİ dərsimizin 1-ci bölməsi:

"İSMİN BİRGƏLİK HALININ(Творительный падеж) təkrarı. Birgəlik halda əlavə məlumatlar".

Keçən dərsin 3-cü bölməsində Birgəlik halının 4 işlənmə sahəsini öyrənmişdik. İndi isə bu dərsdə həmin qaydalara aid nümunələrə baxacağıq.

1) "С кем? / С чем? -- Kiminlə?/Nə ilə?" suallarına cavab verərkən "с" qoşması ilə Birgəlik hal (Т.п.) işlənir.

Məsələn:

✓ Kişi cins/Orta cins

Антон идёт в кино с другом --- Anton dostu ilə kinoya gedir.

Я люблю пить кофе с молоком --- Mən südlü(süd ilə) qəhvəni içməyi sevirəm.

Мой дедушка иногда говорит с мОрем --- Babam bəzən dənizlə danışır:)

✓Qadın cins

Анна с мАмой готовят пирог --- Anna anası ilə piroq hazırlayırlar.

Джон с Марией не могут встретиться --- Con ilə Mariya görüşə bilmirlər.

XXX

2) "Когда?" - Nə vaxt(zaman)? sualına cavab verərkən günün hissələri və fəsilələrlə işləndikdə Birgəlik hal işlənəcək.

Məsələn:

✓Kişi cins/Orta cins

Утром люди завтракают --- Səhər insanlar qəlyanaltı edirlər.

Днём люди обедают --- Gündüz insanlar nahar edirlər.

Вечером люди ужинают --- Axşam insanlar şam edirlər.

✓Qadın cins

Ночью люди спят --- Gecə(vaxtı) insanlar yatırlar.

ЗимОй идёт снег --- Qışda qar yağır.

ВеснОй природа просыпается --- Yazda təbiət oyanır.

Осенью идут дожди --- Payızda yağışlar yağır.

XXX

3) "Кем рабОтать? - Nəçi işləmək?" sualına cavab verərkən "işləmək(работать)" feli ilə Birgəlik hal işlənir.

Məsələn:

✓ Kişi cins/Orta cins

Наш сосед работает доктором---Qonşumuz həkim işləyir.

Мой папа работает учителем --- Atam müəllim işləyir.

✓ Qadın cins

Моя тётя работает учительницей --- Xalam(bibim) müəllimə işləyir.

Наша соседка работает журналисткой --- Qonşumuz(qadın) jurnalist işləyir.

XXX

4) "Кем быть/был/буду?" -- nə olmaq/nə oldum/nə olacağam? suallarına cavab verərkən "olmaq(быть)" felilə Birgəlik hal işlənir.

Məsələn:

✓ Kişi cins/Orta cins

Он хочет быть адвокатом --- O, vəkil olmaq istəyir.

Когда-то он был мальчиком --- Vaxtilə(nə vaxtsa, bir zamanlar) o, uşaq(oğlan uşağı) idi.

Он будет инженером --- O, mühəndis olacaq.

Он будет дедушкой --- O, baba olacaq.

✓Qadın cins

Она была певицей --- O, müğənni idi.

Она будет бабушкой --- O, nənə olacaq.

İYİRMİ İKİNCİ dərsimizin 2-ci bölməsi:

"İSMİN BARƏLİK HALININ(Предложный падеж) TƏKRARI. BARƏLİK HALDA ƏLAVƏ MƏLUMATLAR".

21-ci dərsin 3-cü bölməsində biz Barəlik halın "dörd" işlənmə sahəsini öyrənmişdik. Bu dərsin 2-ci bölməsində isə bu qaydalara aid nümunələrə baxacağıq.

1) "О ком? / О чём?" -- Kim haqqında?/ nə haqqında? sualına cavab verərkən "o/oб/oбо" qoşması ilə Barəlik hal işlənir.

Məsələn:

✓Kişi cins/Orta cins

Анна говорит о доме --- Anna ev haqqında danışır.

Учитель рассказываЕт о музЕе --- Müəllim muzey haqqında söhbət edir.

Антон думаЕт о врЕмени --- Anton zamanı(zaman haqqında) düşünür.

✓Qadın cins

Ольга рассказала о маме --- Olqa anası haqqında danışdı(söhbət etdi).

Преподаватель говорит об истОрии --- Müəllim tarix haqqında danışır.

XXX

2) "ГДЕ? - Harada?" sualına cavab verərkən "в/на" qoşmaları ilə Barəlik hal işlənir.

Məsələn:

✓Kişi cins/Orta cins

Чай на столЕ --- Çay stolun üstündədir.

Дети в парке --- Uşaqlar parkdadırlar.

Семья на море --- Ailə dənizdədir.

✓Qadın cins

Кремль находится в Москве --- Kreml Moskvada yerləşir.

Ая София находится в Турции --- Aya Sofiya Türkiyədə yerləşir.

XXX

3) "На чём(передвигаться)? --- Nə ilə hərəkət etmək? sualına cavab verərkən hansı miniklə hərəkətin edildiyini bildirərkən Bəzəlik hal işlənir.

Məsələn:

✓ Kişi cins/Orta cins

В Анкару мы поедем на поезде --- Biz Ankaraya qatarla gedəcəyik.

В Чехии люди ездят на работу на велосипеде --- Çexiyada insanlar işə velosipedlə gedirlər

✓ Qadın cins

Из Закаталы в Баку мы ехали на машине шесть часов ---Zaqataladan Bakıya biz maşınla 6 saat getdik.

Саша любит кататься на лошадях(лошадь-дüşi at)----Saşa atda sürməyi(getməyi)sevir.

XXX

4) "КОГДА? - Nə vaxt?" sualına cavab verərkən ayların adları ilə işləndikdə Bəzəlik hal işlənir.

Məsələn:

В январе --- Yanvar ayında (yanvarda)

В феврале --- Fevral ayında (fevralda)

В марте --- Mart ayında (martda)

В апреле --- Aprel ayında (apreldə)

В мае --- May ayında (mayda)

В июне --- İyun ayında(iyunda)

В июле --- İyul ayında (iyulda)

В августе --- Avqust ayında (avqustda)

В сентябре --- Sentyabr ayında (sentyabrda)

В октябре --- Oktyabr ayında (oktyabrda)

В ноябре --- Noyabr ayında (noyabrda)

В декабре --- Dekabr ayında (dekabrda).

İYİRMİ İKİNCİ dərsimizin 3-cü bölməsi:

"İSMİN BÜTÜN HALLARININ ƏVƏZLİKLƏRİ"

✓ Adlıq hal (Именительный падеж)

Sualları: кто?(kim?), что?(nə?)

Я --- mən

Ты --- sən

Он/оно --- o (kişi cins/orta cins)

Она --- o (qadın cins)

Мы --- biz

Вы --- siz

Они --- onlar

XXX

✓ Yüyəklik hal (Родительный падеж)

Sualları: кого?(kimin?), чего?(nəyin?)

-----Var olmama(inkar cümlələrdə):

Меня нет --- mən yoxam

Тебя нет --- sən yoxsan

Его нет--- o yoxdur(kişi/orta c.)

Её нет --- o yoxdur(qadın c.)

Нас нет --- biz yoxuq

Вас нет --- siz yoxsunuz

Их нет --- onlar yoxlar.

-----Var olma:

У меня --- mənim(məndə) var

У тебя --- sənin(səndə) var

У него --- onun(onda) var --- (kişi/orta c.)

У неё --- onun(onda) var --- (qadın c.)

У нас --- bizim(bizdə) var

У вас --- sizin (sizdə) var

У них --- onların (onlarda) var

XXX

✓Yönlük hal(Дательный падеж)

Sualları: Кому?(kimə?), чему?(nəyə?)

Мне --- mənə, ко мне --- mənim yanıma

Тебе ---sənə, к тебе --- sənin yanına

Ему --- ona, к нему ---- onun yanına(k.c/o.c)

Ей --- ona, к ней --- onun yanına(qadın c.)

Нам --- bizə, к нам --- bizim yanımıza

Вам --- sizə, к вам --- sizin yanınıza

Им --- onlara, к ним ---onların yanına

XXX

✓Təsirlilik hal(Винительный падеж)

Sualları: кого?(kimi?), что?(nəyi?)

Меня --- məni

Тебя --- səni

Его --- onu (kişi/orta c.)

Её --- onu (qadın c.)

Нас --- bizi

Вас --- sizi

Их --- onları

XXX

✓Birgəlik hal (Творительный падеж)

Sualları: кем?(kiminlə?), чем?(nə ilə?)

Мной---mənimlə, со мной---mənimlə bərabər

Тобой---səninlə, с тобой---səninlə bərabər

Им---onunla, с ним---onunla bərabər(k.c/o.c)

Ею---onunla, с ней---onunla bərabər(qadın c.)

Нами---bizimlə, с нами---bizimlə bərabər

Вами---sizinlə, с вами---sizinlə bərabər

Ими---onlarla, с ними---onlarla bərabər

XXX

✓ Barəlik hal (Предложный падеж)

Sualları: о ком?(kim haqqında?), о чём?(nə haqqında?)

Обо мне --- mənim haqqımda

О тебе --- sənin haqqında

О нём --- onun haqqında(kişi/orta c.)

О ней --- onun haqqında (qafin c.)

О нас --- bizim haqqımızda

О вас --- sizin haqqınızda

О них --- onların haqqında

İYİRMİ İKİNCİ dərsimizin 4-cü bölməsi:

"RUS DİLİNDƏ CÜMLƏ DÜZƏLTMƏ"

Rus dilində necə cümlə düzəltmək olar və hansı ardıcılıqla düzəltmək lazımdır onların qısa izahı veriləcək bu bölmədə. Və hər sözə sual verəcəyik. Gəlin bir nümunə götürək və onu analiz edək:

Кто(и.п) приехал? ---- Kim gəldi?

Антон приехал ---- Anton gəldi.

XXX

Антон приехал когда?(В.п)----Anton gəldi nə vaxt?

Антон приехал в среду ---- Anton çərşənbə günü gəldi.

XXX

Антон приехал в среду с кем?(Т.п.) ---- Anton çərşənbə günü gəldi kiminlə?

Антон приехал в среду с подругой ---- Anton çərşənbə günü rəfiqəsi ilə gəldi.

XXX

Антон приехал в среду с подругой на чём?(П.п.)-----Anton çərşənbə günü rəfiqəsilə nə ilə gəldi?

Антон приехал в среду с подругой на машине---- Anton çərşənbə günü rəfiqəsilə maşınla gəldi.

XXX

Антон приехал в среду с подругой на машине откуда?(Р.п.)----Anton çərşənbə günü rəfiqəsilə maşınla gəldi haradan?

Антон приехал в среду с подругой на машине из Москвы-----Anton çərşənbə günü rəfiqəsilə maşınla Moskvadan gəldi.

XXX

Антон приехал в среду с подругой на машине из Москвы к кому?(Д.п.)----Anton çərşənbə günü rəfiqəsilə maşınla Moskvadan gəldi kimin yanına?

Антон приехал в среду с подругой на машине из Москвы к другу----Anton çərşənbə günü rəfiqəsilə maşınla Moskvadan dostunun yanına gəldi.

XXX

Антон приехал в среду с подругой на машине из Москвы к другу куда?(В.п.)-----Anton
çərşənbə günü rəfiqəsilə Moskvadan dostunun yanına gəldi hara?

Антон приехал в среду с подругой на машине из Москвы к другу в Зеленоград-----
Anton çərşənbə günü rəfiqəsilə maşınla Moskvadan Zelenoqrada dostunun yanına gəldi.

Gördüyünüz kimi sual verməklə necə uzun cümlə qurduq. İndi aşağıdakı suallardan siz cümlə
düzəldin. Düzəltmədən sonra rəy də yazın.

NÜMUNƏ:

"Gözləmək" felini ələ alaq və cümlə düzəltməyə çalışaq.

Ждать/подаждать кого?что? -----kimi?nəyi?gözləmək.

Когда? кто? с кем? что делали? где? кого? сколько времени?

Nə vaxt? Kim? Kiminlə? Nə edirdilər? Harada? Kimi? Nə qədər müddət(neçə saat?)?

XXX

В воскресенье утром Андрей с другом ждали в школе преподавателя 2 часа.

Bazar günü səhər Andrey dostu ilə məktəbdə 2 saat müəllimini gözləmişdilər.

İLK NÜMUNƏNİ MƏN YAZDIM. BUYURUN DOSTLAR. İNDİ CÜMLƏLƏRİ SİZ
DÜZƏLDİN:)

İYİRMİ İKİNCİ dərsimizin 5-ci bölməsi:

"ДАБАЙ/ДАБАЙТЕ HAQQINDA QISA BİLGİ"

Давай/давайте sözündən sonra bitməmiş fel(HCB) gələrsə həmin fel mütləq məsdər formada olacaq(-maq,-mək). Məsələn: давайте смотреть, давай гулять, давайте хотеть və s.

Давай/давайте sözündən sonra bitmiş fel isə(CB) 1-ci şəxs cəmdə(мы), gələcək zamanda olacaq. Məsələn: давай посмотрим, давайте пойдём, давай поедem və s.

CÜMLƏLƏR:

1.

---Друзья, давайте поедem в Россию!

---А к кому?

---Ни к кому. Будем жить в отеле.

Dostlar, gəlin Rusiyaya gedək!

Bəs kimin yanına?

Heç kimin yanına. Otelda yaşayacağıq.

2.

---Антон, давай пойдём к Анне в гости!

----Давай.

Anton, gəl Annanın yanına qonaq gedək!

Gedək!

3.

----Дети, давайте смотреть телевизор.

----Давайте.

Uşaqlar, gəlin televizora baxaq.

Gəlin.

23-CÜ DƏRS

ДОБРОГО ВРЕМЕНИ СУТОК, ДОРОГИЕ УЧАСТНИКИ (Hər vaxtınız xeyir, əziz iştirakçılar).

Bu gün artıq sizlərlə Başlanğıc səviyyədə sonuncu dərsimiz olan İYİRMİ ÜÇÜNCÜ dərsimizi keçəcəyik. Bununla da İlkin(başlanğıc) səviyyəni yekunlaşdırmış olacağıq.

PLAN:

1) Felin gələcək zamanı(Будущее время глагола). Felin mürəkkəb gələcək zamanı(Составное будущее время или будущее сложное).

2) Felin sadə gələcək zamanı (Простое будущее время глагола)

3) İnkər ön hissəciyi "ни". (Отрицательная частица "ни")

4) "Заниматься" feli.

5) Dialoglar.

İYİRMİ ÜÇÜNCÜ dərsimizin 1-ci bölməsi:

Rus dilində 2 cür gələcək zaman var: Sadə gələcək zaman(Будущее простое) və mürəkkəb gələcək zaman(Будущее сложное). 2-si də danışma anından sonra həyata keçəcək olan bir hərəkəti, vəziyyəti izah edir. Bəs bunlar arasındakı fərq nədir? Yəni sadə gələcək zaman və mürəkkəb gələcək zaman arasındakı fərq nədir?

Sadə gələcək zaman bu hərəkətin dəqiq olaraq bir nəticəyə varacağını bildirir. Məsələn: Mən sabah bu məktubu oxuyacağam. Burada yəni "oxumaq" felinin sabah DƏQİQ olaraq yerinə yetirəcəyindən söhbət gedir.

Mürəkkəb gələcək zaman isə hərəkətin, vəziyyətin sadəcə gələcəkdə davam edəcəyini izah edir. Nə deməkdir bu? məsələn: Vaxtım olsa sabah bu məktubu oxuyaram. Burada isə "oxumaq" felinin dəqiq icra olunmayacağını başa salır. Oxuyaram, amma nə vaxtsa oxuyaram. Dəqiq deyil.

Ümidvaram ki, başa sala bildim:)

Bu bölmədə biz Mürəkkəb gələcək zaman haqqında danışacağıq.

Mürəkkəb gələcək zaman özü də 2 hissədən ibarətdir:

- 1) Быть (olmaq) felinin gələcək zamanda şəxslərə görə dəyişməsi və
- 2) Felin məsdər forması(ancaq tamamlanmamış/bitməmiş fel işlənəcək) ilə düzəlir.

Быть felinin gələcək zamanda şəxslərə görə dəyişməsi aşağıdakılardır:

Я буду ---- edərəm

Ты будешь ---- edərsən

Он/она/оно будет ---- edər

Мы будем ---- edərik

Вы будете ---- edərsiniz

Они будут ---- edərlər

ПРИМЕРЫ(nümunələr):

----Что ты будешь делать летом?

----Не знаю, думаю, что буду сидеть дома и буду читать книги.

Sən yayda nə edəcəksən?

Bilmirəm, düşünürəm ki, evdə oturaram və kitablar oxuyaram.

DİQQƏT Mürəkkəb gələcək zamanda əsas olan gələcəkdəki hərəkətin davamlılığıdır. Buna görə də mütləq "tamamlanmamış/bitməmiş" fellə işlənir. Və az.can dilində qeyri-qəti gələcək zaman kimi tərcümə etmək olar. Məsələn: oxuyARam, gəlƏRsən, bilƏRik və s.

CÜMLƏLƏR:

1) Сегодня вечером Андрей будет сидеть дома и будет писать письма.

Bu gün axşam Andrey evdə oturur və məktubları yazar.(dəqiqlik yoxdur).

2) Анна будет читать журнал завтра.

Anna jurnalı sabah oxuyar.

4) Антон в 5 часов вечера будет звонить домой маме.

Anton axşam(ın) 5-də anasına zəng edər.

İYİRMİ ÜÇÜNCÜ dərsimizin 2-ci bölməsi:

"SADƏ GƏLƏCƏK ZAMAN(БУДУЩЕЕ ПРОСТОЕ)"

Felin sadə gələcək zamanı bitmiş (tamamlanmış) fellərin şəxsə görə dəyişməsilə düzəlir. Tamamlanmış fellərin bildiyimiz kimi indiki zamanı olmur.

Nümunə:

Читать(НСВ)/Прочитать(СВ) --- oxumaq/sonuna qədər oxumaq.

Я прочитаю --- mən oxuyасаğam

Ты прочитаешь --- sən oxuyасаqsan

Он/она/оно читает --- o oxuyасаq

Мы читаем --- biz oxuyасаğıq

Вы читаете --- siz oxuyасаqsınız

Они читают --- onlar oxuyасаqlar

СЛОВАРЬ(lüğət):

Писать(НСВ)/Написать(СВ) --- yazmaq/yazıb bitirmək.

Звонить(НСВ)/Позвонить(СВ) --- zəng etmək

Готовить(НСВ)/Приготовить(СВ) --- hazırlamaq, yemək bişirmək.

Учить(НСВ)/Выучить(СВ) --- öyrənmək

Отдыхать(НСВ)/Отдохнуть(СВ) --- dinlənmək

Смотреть(НСВ)/Посмотреть(СВ) --- baxmaq, seyr etmək.

XXX

QARŞILAŞDIRMA:

✓Mürəkkəb gələcək zaman

Sualı: Что будеть делать?(nə edər?nə edəcəк?)

1) Сегодня вечером я буду писать статью.

Bu gün axşam mən məqaləni yazaram.(nəticə bəlli deyil).

2) Когда ты будешь читать этот журнал?

Bu jurnalı nə vaxt oxuyarsan?

3) Ты не знаешь Анна будет звонить маме?

Bilmirsən Anna anasına zəng edəcəк?(hər hansı bir vaxtda)

✓ Sadə gələcək zaman

Sualı: Что сделает? (Nə edəcəк?)

1) Я напишу статью сегодня вечером.

Bu gün axşam mən məqaləni yazacağam.

2) Завтра буду читать. До вЕчера я его прочитаю.

Sabah oxuyaram. Axşama qədər mən onu oxuyacağam (qurtaracağam).

3) Да, она сказала, что позвонит маме вЕсером.

Bəli, o dedi ki, axşam anasına zəng edəcəк(dəqiq zəng edəcəк).

İYİRMİ ÜÇÜNCÜ dərsimizin 3-cü bölməsi:

İNKAR ÖN HİSSƏCİYİ "НИ"

Rus dilində inkar sual əvəzliyi sifət və zərflərin önünə "ни" hissəciyi gətirilərək düzəliirlər.

Gəlin baxaq.

SUAL ƏVƏZLİYİ İNKARI

кто?(kim?)	никто (heç kim)
что?(nə?)	ничто (heç nə)
какОй?(hansı?)	никакОй(heç bir)
чей(kimin)	ничей(heç kimin)
когда?(nə vaxt?)	никогда(heç vaxt)
где?(harada?)	нигде(heç bir yerdə)
куда?(hara?)	никуда(heç yerə)
как?(necə?)	никак(heç, heç cür)

İnkar əvəzliliklər, yaranan sual əvəzlilikləri kimi ismin hallarına görə dəyişirlər.

Gəlin baxaq və nümunələr göstərək:

1)ADLIQ HAL(Именительный падеж)

Кто?что?(kim?nə?)--- никто/ничто (heç kim/heç nə)

2)YİYƏLİK HAL(Родительный падеж)

кого?чего? (kimin?nəyin?) --- никого нет/ничего нет (heç kim yoxdur/heç nə yoxdur)

3)YÖNLÜK HAL(Дательный падеж)

Кому?чему?(kimə?nəyə?) --- никому не скажу/ничему не рад (heç kimə söyləməyəcəyəm/heç nəyə şad deyil)

4)TƏSİRLİK HAL(Винительный падеж)

Кого?что?(kimi?nəyi?) --- ни на кого не смотрю/ни на что не смотрю (heç kimə baxmıram/heç nəyə baxmıram)

5)BİRGƏLİK HAL(Творительный падеж)

Кем?чем?(kiminlə?nə ilə?) --- ни с кем не пойду/ ничем не доволен (heç kimlə getməyəcəyəm/ heç nə ilə məmnun(razı) deyil.

6)BARƏLİK HAL(Предложный падеж)

О ком?о чём?(kim haqqında?nə haqqında?) --- ни о ком не думаю/ни о чём не мечтаю (heç kim haqqında düşünmürəm/heç bir şey haqqında xəyal etmirəm.

НАПРИМЕР:

---Кого ты там видел?

---Я там никого не видел.

Orda kimi gördün?

Orda heç kimi görmədim.

---Кому ты дал словарь?

---Я никому словаря не давал.

Kimə lüğət verdin?

Heç kimə lüğət verməmişəm.

Fikir verin bu cümlədə niyə словарь sözü yiyəlik halın şəkilçisini (-я) qəbul etdi. Çünki demişdik ki, inkar cümlələrdə ruslar yiyəlik haldan istifadə edirlər.

DİQQƏT ▲ İnkər əvəzlik və ya zərf işlənərkən xəbər olan felin önündə mütləq "не" inkər ön şəkilçisi işlənməlidir.

Məsələn:

Он никогда не работает-- O, heç vaxt işləmir.

Мы ничего не делаем - Biz heç nə etmirik.

QEYD: "ничто" sözü demək olar ki, işlənmir. Bunun yerinə uyulək halındakı növü "ничего" işlənir.

Məsələn:

Что он тебе сказал? - O, sənə nə deyib?

Он мне ничего не сказал - O, mənə heç nə deməyib.

İYİRMİ ÜÇÜNCÜ dərslərimizin 4-cü bölməsi:

"ЗАНИМАТЬСЯ" FELİ.

Заниматься(НСВ)/Заняться(СВ)-[zanimAtsa/zanyAtsa] ----- məşğul olmaq, dərslə çalışmaq; əlləşmək

ЗАНИМАТЬСЯ(НСВ)

✓ İndiki zaman

Я занимаюсь - mən məşğul oluram
Ты занимаешь - sən məşğul olursan
Он/она/оно занимается - o məşğul olur
Мы занимаемся - biz məşğul oluruq
Вы занимаетесь - siz məşğul olursunuz
Они занимаются - onlar məşğul olurlar

✓Кеçmiş zaman

Я, ты, он занимался (məşğul olurdum, olurdun, olurdu)-----kişi cins

Я, ты, она занималась (məşğul olurdum, olurdun, olurdu)-----qadın cins

Оно занималось (məşğul olurdu)-----orta cins

Мы, вы, они занимались (məşğul olurduq, olurdunuz, olurdular)-----cəmdə

✓Mürəkkəb gələcək zaman

Буду/будешь/будет/будем/будете/будут заниматься----məşğul olaram, olarsan, olar....və s.

✓Əmr forması

Занимайся! Занимайтесь!----məşğul ol! məşğul olun!

XXX

ЗАНЯТЬСЯ(СВ)

İndiki zamanı olmur СВ fellərin ✕

✓ Sadə gələcək zamanı

Я займУсь -- məşğul olacağam

Ты займёшься -- məşğul olacaqsan

Он/она/оно займётся -- məşğul olacaq

Мы займёмся -- məşğul olacağıq

Вы займётесь -- məşğul olacaqsınız

Они займУтся -- məşğul olacaqlar

✓ Keçmiş zamanı

Я, ты, он занЯлсЯ (vurğu həm ortadakı я hərfinə, həm də sondakı я hərfinə düşür)-----
məşğul oldum,oldun,oldu

Я, ты, она занялАсь

Я, ты, оно занялОсь

Мы, вы, они занялИсь

✓ Əmr forması

ЗаймИсь! ЗаймИтесь! --- məşğul ol! məşğul olun!

XXX

DİQQƏT ⚠ "Заниматься" feli Birgəlik halındakı isimlərlə işlənir: Заниматься/заняться кем?чем?

BUNU UNUTMAYIN!

ПРИМЕРЫ:

Заниматься(чем?) полИтикой --- siyasətlə məşğul olmaq.

Заниматься (кем?) ребёнком --- uşaqla məşğul olmaq.

Заниматься(с кем?) с учИтелем --- müəllim ilə birgə məşğul olmaq.

Заниматься домашним задАнием --- ev tapşırığı ilə məşğul olmaq.....və s.

CÜMLƏLƏR;

1) ---Андрей, чем Вы сейчас занимаетесь?

---Я перевожу текст.

Andrey, siz indi nə ilə məşğulsunuz?

Mən mətn tərcümə edirəm.

2) Дочка, займись дЕлом, убери комнату(в комнате)!

Qızım, işlə məşğul ol, otağı yığışdır!

QEYD: убирать fəli həm Barəlik, həm də təsirlik halla işlənir.

3) Мы каждый день занимаемся спОртом.

Biz hər gün idmanla məşğul oluruq.

İYİRMİ ÜÇÜNCÜ dərsimizin 5-ci bölməsi:

"DİALOQ"

QEYD: Dialoq Альбина Москаленко müəlliminin dərs vəsaitindəndir.

СЛОВАРЬ:

ПоздравлЯю с Днём рождЕния! --- Ad günün(üz) mübarək!

Жаль [jal'] --- heyf(ki), təəssüf(ki)

Если [YEsli] --- əgər

Теперь [tipYEr'] --- indi, artıq

СимпатИчный [simpatİçny] --- sevimli, suyuşirin

Весёлый [visÖluy] --- nəşəli, şən, şux, sevincli, şirin

Только [tOlka] --- təkcə, sadəcə, ancaq

ДарИть(НСВ)/ ПодарИть(СВ) --- hədiyyə vermək.

ДоговорИлись[daqavarİlis'] --- razılaşdıq!

XXX

DİALOQ:

— КЛАРА:

---Добрый вечер, Анна! Поздравляю тебя с днём рождения!

Axşamın xeyir, Anna! Ad gününü təbrik edirəm!

+ АННА:

---Большое спасибо! Очень жаль, что ты не пришла.

Çox sağ ol! Çox heyf ki, sən gəlmədin.

— КЛАРА:

---Да, извини, я не могла. У тебя сейчас есть время?

Bəli, bağışla, mən gələ bilmədim. Sənin indi vaxtın var?

+ АННА:

---Да, есть (Bəli, var)

— КЛАРА:

---Если можешь, Расскажи мне, какой был вечер, кто был?

Əgər bacarırsansa, danış görüm mənə, necə axşam oldu, kim var idi?

+ АННА:

---Ко мне пришли Иван с Ирой, Мария с Джоном, Ван Лин, Лю Кун и Антон.

Mənim yanıma İra ilə İvan, Con ilə Mariya, Van Lin, Lyu Kun və Anton gəldilər.

— КЛАРА:

---А, старые друзья! (А, köhnə dostlar!)

+ АННА:

---Ты знаешь, теперь у меня есть новый друг--маленькая собака.

Bilirsən, indi mənim yeni dostum var--balaca bir it.

— КЛАРА:

---Да?! А какая она?)

Нə?!(eləmi?!). Bəs necədir o?(necə itdir?)

+ АННА:

---Она очень симпатичная и весёлая. Ей только три месяца.

O, çox sevimli və şəndir. O, sadəcə 3 aylıqdır.

— КЛАРА:

---Только три мЕсяца? А что она ест?

Sadəcə 3 aylıqdır? Bəs o nə yeyir?

+ АННА:

---Она ест хлеб с молоком и конечно, любит мясо.

O, süd ilə çörək və əlbəttə ki, ətə sevir.

— КЛАРА:

---Кто подарил тебе собаку?

İti sənə kim hədiyyə etdi?

+ АННА:

---Джон. Я говорила ему, что мне нравятся собаки. Когда он узнал, он подарил мне собаку.

Con. Mən ona demişdim ki, itlər mənim xoşuma gəlir. O öyrənəndə, iti mənə hədiyyə etdi.

— КЛАРА:

---А что вы делали? Танцевали?

Bəs nələrdirdiniz? Rəqs etmişdiniz?

+ АННА:

---Конечно, танцевали, пели песни, Иван играл на гитаре. Я тоже играла чуть-чуть.

Əlbəttə, rəqs edirdik, mahnılar oxuyurduq, İvan gitarada çalırdı. Mən də az-maz çalırdım.

— КЛАРА:

---Ты умеешь играть на гитаре?

Sən gitarada çalmağı bacarırsan?

+ АННА:

---Очень плохо, но я хочу научиться.

Çox pis, amma mən öyrənmək istəyirəm.

— КЛАРА:

---Давай будем заниматься вместе.

Gəl birlikdə məşğul olaq.

+ АННА:

---Договорились

Razılaşdıq.

ORTA SƏVİYYƏ 1-Cİ DƏRS:

"Barəlik halındakı təkdə olan isim SİFƏTLƏR"

PLAN

- 1) Barəlik halında təkdə olan isimlərə aid SİFƏTLƏR mövzusu haqqında məlumat.
- 2) Yeni sözlər və Nümunələr

Orta səviyyə BİRİNCİ dərsin 1-ci bölməsi:

"BARƏLİK halındakı təkdə olan isimlərə aid SİFƏTLƏR mövzusu haqqında məlumat"

~ ~ ~ ~ ~ ~ ~

Başlanğıc səviyyə dərslərimizdə isimlərin halları ilə tanış olmuşduq və tək isimlərin hallarını şəxsə görə dəyişməsinə öyrənmişdik. Ən əsası da ismin hallarının işlənmə sahələrini gördük və nümunələrlə yaddaşımızda bərkətdik.

Rus dilində isimlər sifət və əvəzlilik ilə harmoniya təşkil edirlər. Nə deməkdir bu? Məsələn: "İlk böyük ev haqqında" düşündüyümüzü söyləsək Barəlik halındakı tək "ev-дом" sözü deyil, evin əlamətlərini (ilk, böyük, mənim) bildirən sözlər də eyni halda olmalıdır.

Qarşılaşdıraq:

✓ADLIQ HAL(И.п)

Какóй дом? --- Hansı ev?

Это мой пёрвый большóй дом --- Bu, mənim ilk böyük evimdir.

Gördüyünüz kimi "дом" sözü adlıq halda isimdir və kişi cinsdədir. Дом sözünə müvafiq olaraq sifət(большой), say (первый) və əvəzlik də (мой) kişi cinsdədir.

✓BARƏLİK HAL(П.п)

О какóм дóме ты думаешь? --- Hansı ev haqqında düşünürsən?

Я дýмаю о моём пёрвом большóм дóме --- İlk böyük evim haqqında düşünürəm.

Gördüyünüz kimi "о доме" barəlik hallı(Предложный падеж) isimdir. Bu ismə müvafiq olaraq sifət(большом), say(первом) və əvəzlik də(моём) Barəlik halda olacaq və kişi cins şəkilçilərini qəbul edəcək.

QEYD: Hər hansı bir əşya və ya varlıq haqqında düşünürüksə, danışırıqsa, nəql ediriksə, yazırıqsa və ya onu arzu/xəyal ediriksə Barəlik halın(Предложный падеж) "о ком?" , "о чём?" suallarına cavab vermiş olacağıq.

Məsələn:

Дýмаю о чём? О мóре --- Nə haqqında düşünürəm? Dəniz haqqında

Говорю о ком? О мáме? --- Kim haqqında danışırım? Ana haqqında.

XXXXXXX

Sifətlərin təkdə olan Adlıq halındakı sualları Какóй?/Какая?/Какое? (Hansı? Necə?);

Barəlik halında isə: О какóм? О какóй? (Hansı haqqında?).

Beləliklə, BARƏLİK halındakı tək sifətlərin şəkilçiləri:

Qalın İncə

KİŞİ/ORTA ----- оm ем

QADIN C. ----- ой ей

Nümunə 1.

►ADLIQ HAL(И.п)

Какóе нéбо? Синее нéбо.

Несə səmа? Göy səmа.

►BARƏLİK HAL(П.п)

О какóм нéбе? О синем нéбе.

Hansı səmа haqqında? Göy səmа haqqında.

"Синий" sifətinin -ий şəkilçisi incə olduğu üçün bu sifət Barəlik halında -ем şəkilçisi qəbul edir.

Nümunə 2:

►ADLIQ HAL(И.п)

Какóе мóре? Чёрное мóре.

Hansı dəniz? Qara dəniz.

►BARƏLİK HAL(П.п)

О какóм мóре? О чёрном мóре.

Hansı dəniz haqqında? Qara dəniz haqqında.

Nümunə 3.(qadın cinsinə aid)

►ADLIQ HAL(И.п)

Какáя травá? Зелёная травá.

Hansı ot? Yaşıl ot.

►BARƏLİK HAL(П.п)

О какóй травé? О зелёной травé.

Hansı ot haqqında? Yaşıl ot haqqında.

ORTA SƏVİYYƏ BİRİNCİ DƏRSİN 2-Cİ BÖLMƏSİ:

"Lüğət və dərsə aid cümlələr"

Словарь:

1) думáть(НСВ) / подумáть(СВ) --- fikirləşmək, düşünmək

2) говорИть(НСВ) / поговоРИть, сказа́ть(СВ) --- danışmaq, söyləmək, demək

3) рассказывáть(НСВ) / рассказáть(СВ) --- anlatmaq, nəql etmək

4) пómнить(НСВ) / вспómнить(СВ) --- yadda saxlamaq, yaddan çıxarmamaq, xatırlamaq

5) писáть(НСВ) / написáть(СВ) --- yazmaq

6) сочинéние --- 1.əsər, 2.yaratma, 3.inşa, 4.uydurma(məcəzi)

7) спортИвный --- idman(sifət)

8) дóбрый --- xoşxasiyyətli, rəhmli, ürəyi yumşaq

9) извéстный --- məşhur

10) шкóльный --- məktəb(sifət)

11) чáсто --- tez-tez

CÜMLƏLƏR:

1. Нóвая спортИвная машиИна. Я дýмаю о нóвой спортИвной машине.

Təzə idman maşını. Təzə idman maşını haqqında düşünürəm.

2. Большáя дóбрая собáка. Мой брат рассказывал мне о большóй дóброй собáке.

Böyük mehriban it. Qardaşım mənə böyük mehriban it haqqında danışdı.

3. Хоро́шая шкóльная подру́га. Он пómнит о хоро́шей шкóльной подру́ге.

Yaxşı məktəb rəfiqəsi. O yaxşı məktəb rəfiqəsi haqqında xatırlayır.

4. Извѣстный русскій поэт Пушкін. Студѣнты пишут сочинѣніе об извѣстном русском поэтѣ Пушкіне.

Məşhur rus şairi Puşkin. Tələbələr məşhur rus şairi Puşkin haqqında əsər yazırlar.

ORTA SƏVİYYƏ İKİNCİ DƏRS:

"Təkdə olan yiyəlik əvəzlilərinin Barəlik halı(Предложный падеж). Yiyəlik əvəzliyi Öz-Свой"

Plan:

- 1) "Свой" əvəzliyi haqqında məlumat
- 2) Yiyəlik əvəzlilərinin Barəlik halı
- 3) Lüğət və mövzuya aid cümlələr.

ORTA SƏVİYYƏ İKİNCİ DƏRSİMİZİN 1-Cİ HİSSƏSİ:

"Свой əvəzliyi haqqında məlumat"

Bildiyimiz kimi Yiyəlik əvəzliyi (Притяжательное местоимение) adın birinə aid olduğunu göstərir.

Başlanğıc səviyyənin Dördüncü dərsimizdə yiyəlik əvəzliliklərinin adlıq hal mövzusunı keçmişdik.

Orta səviyyə İKİNCİ dərsimizin 1-ci hissəsində isə digər yiyəlik əvəzliyi olan "öz" əvəzliyi ilə tanış olacağıq:

Свой [svoʏ] --- öz (kişi c.)

Своя [svaya] --- öz (qadın c.)

Своё [svayə] --- öz (orta c.)

Bütün yiyəlik əvəzlilikləri kimi bu əvəzlik də "Чей?", "Чья" və "Чьё?" , yəni "Kimin?" sualına cavab verir və bir varlığın kimə aid olduğunu bildirir.

Məsələn:

Я забыл свой телефон дома --- Mən öz telefonumu evdə unutdum.

Он забыл свой телефон дома --- O, öz telefonunu evdə unutdu.

Burada "telefon" sözü hərəkəti gerçəkləşdirən şəxsə aiddir.

DİQQƏT Rus dilində 1-ci və ya 2-ci şəxs əvəzlilikləri əsas mövqe olduqda Свой əvəzliyi yerinə digər yiyəlik əvəzliyi ilə əvəz edilə bilər.

Nə deməkdir bu? Gəlin, nümunəylə izah edək.

1) Mən ÖZ telefonumu evdə unutdum = Mən MƏNİM telefonumu evdə unutdum.

Я забыл СВОЙ телефон дома = Я забыл МОЙ телефон дома.

2) Sən ÖZ=SƏNİN telefonunu evdə unutdun.

Ты забыл СВОЙ=ТВОЙ телефон дома.

Gördüyünüz kimi 1-ci və 2-ci şəxs əvəzliliklərində СВОЙ əvəzliyinin yerinə müvafiq digər yiyəlik əvəzliyi də işlənə bilər.

Amma....3-cü şəxs üçün isə sadəcə Свой əvəzliyi işlənir. Свой əvəzliyi yerinə digər yiyəlik əvəzliyini işlətmək olmur. Yəni,

"O, öz telefonunu evdə unudub" yerinə "O, onun telefonunu evdə unudub" demək olmur ✗ Çünki, belə vəziyyətdə başqa birinin telefonunu evdə unutmuş kimi olur. Он забыл СВОЙ ✗ (ЕГО) телефон дома. Belə olmur!

ОРТА СƏVİYYƏ İKİNCİ DƏRSİMİZİN 2-Cİ HİSSƏSİ:

"Yiyəlik əvəzliliklərinin Barəlik halı(Предложный падеж)"

Barəlik halındakı yiyəlik əvəzliliklərinin sualları bunlardır:

О чьём? [açuyoom] --- kimin haqqında? (kişi/orta c.)

О чьей? [аçууеу] --- kimin haqqında? (qadın cins)

Bu arada, əvvəlki dərstdə keçdiyimiz Barəlik halında Qayıdış əvəzliliklərinin şəkilçiləri də sifətlərin şəkilçilərinə bənzəyir:

Kişi/Orta c --- ём --- о своём

Qadın cins --- ей --- о своей

Yiyəlik əvəzliliklərinin Barəlik hal cədvəli:

✓ ADLIQ HAL(И.п)

свой = мой, твой, наш, ваш

1-ci şəxs təkdə:

мой/моё/моя = свой/своё/своя.

mənim = öz(özümün)

1-ci şəxs cəmdə:

наш/наше/наша = свой/своё/своя.

bizim = öz(özümüzün)

2-ci şəxs təkdə:

твой/твоё/твоя = свой/своё/своя

sənin = öz(özünün)

2-ci şəxs cəmdə:

ваш/ваше/ва́ша = свой/своё/своя.

sizin = öz(özünüzin)

3-cü şəxs təkdə:

его/её (его/её bərabər deyil ☒ свой,своё/своя)

3-cü şəxs cəmdə:

их --- onların (их bərabər deyil ☒ свой/своё/своя)

Bunlar ADLIQ HALA aid idi.

İndi keçək əsas dərs olan Yiyəlik əvəzliliklərinin BARƏLİK halındakı cədvəl:

1-ci şəxs təkdə:

о моём (kişi/orta) / о моёй (qadın) = о своём(kişi/orta) / о своей (qadın)

mənim haqqında = özüm haqqında.

1-ci şəxs cəmdə:

о нашем/о нашей =о своём/о своей.

bizim haqqında = özümüz(ün) haqqında.

2-ci şəxs təkdə:

о твоём/о твоей = о своём/о своей.

sənin haqqında = özün(ün) haqqında.

2-ci şəxs cəmdə:

о вашем / о вашей = о своём / о своей.

sizin haqqınızda = özünüz(ün) haqqında.

3-cü şəxs təkdə:

о его / о её --- onun haqqında.

3-cü şəxs cəmdə:

об их --- onların haqqında.

DİQQƏT △ Adlıq halında (кто?что?) qayıdış əvəzliyi "свой" işlənilmir, bunun yerinə yiyəlik əvəzliyi işlənir.

Gəlin, nümunəylə başa düşməyə çalışaq. Misalçün:

Это мой (свой - əvəzliyi işlənməz) друг.

друг --- adlıq hallı isimdir. Мой друг yerinə свой друг işlətmək olmur. Bundan əvvəlki nümunədə, yəni Я забыл мой телефон дома cümləsində мой əvəzliyi свой əvəzliyi ilə əvəz edilmişdi. Buradakı мой телефон təsirlik haldadır. Я забыл (что?) --- mən unutdum(nəyi?).
Свой телефон=мой телефон. Öz telefonumu = mənim telefonumu. Qarışdırmayın deyə

təkrar yazdım. Buradakı телефон ismi təsirlik haldadır. Adlıq halda əvəz etmək olmur.
BUNU UNUTMAYIN!

ORTA SƏVİYYƏ İKİNCİ DƏRSİMİZİN 3-CÜ HİSSƏSİ:

"Lüğət və dərsə aid cümlələr"

СЛОВАРЬ:

- 1) звонИТЬ(НСВ) / позвонИТЬ(СВ) --- zəng etmək
- 2) рассказывать(НСВ) / рассказать(СВ) --- danışmaq, nağıl etmək
- 3) учёба [uçöba] --- oxuma, təhsil, təlim
- 4) жизнь[jızny] --- həyat(qadın c.)
- 5) новость [novasty] --- xəbər (qadın c.)

СÜMLƏLƏR:

1. Я не люблю писать письма, поэтому я часто звонЮ домой и рассказываю о своей жизни в Москвё, о своей учёбе, о своём новом друге, о московском университёте, о нашем факультёте.

Mən məktublar yazmağı sevmirəm, buna görə də mən tez-tez evə zəng edirəm və Moskvadakı öz həyatım haqqında, öz təhsilim haqqında, öz təzə dostum haqqında, Moskva universiteti haqqında, bizim fakültəmiz haqqında danışram.

2. Когда я говорЮ с мамой, я узнаЮ новости о своей семье: о своём отцё, о своём старшем братё, о своей младшей сестрё.

Mən anamla danışanda öz ailəm haqqında: öz atam, öz böyük qardaşım, öz balaca bacım haqqında təzə xəbərlər eşidirəm.

3. Мама рассказывает мне о своей работе.

Ana mənə öz işi haqqında danışır.

P.S.

Узнавать(НСВ) / узнать(СВ) --- 1. bilmək, tanımaq; 2.xəbər almaq, soruşmaq, öyrənmək;
3.eşitmək (узнать новость-təzə xəbər eşitmək).

Bu felin həm bitməmiş, həm də bitmiş tərzini indiki zaman şəxsə görə dəyişəcəm.
VURĞULARINA DİQQƏT EDİN!

☒ Узнать(НСВ)

Я узнаю --- öyrənirəm

Ты узнаешь --- öyrənirsən

Он/она узнаёт --- öyrənir

Мы узнаём --- öyrənirik

Вы узнаете --- öyrənirsiniz

Они узнают --- öyrənirlər

☒ Узнать(СВ)

Я узнаю --- öyrənəcəyəm

Ты узнаешь --- öyrənəcəksən

Он/она узнает --- öyrənəcəк

Мы узнаем --- öyrənəcəyik

Вы узнаете --- öyrənəcəksiniz

Они узнают --- öyrənəcəklər

ORTA SƏVİYYƏ ÜÇÜNCÜ DƏRS:

"Barəlik halındakı təkdə olan isimlərə aid sifətlər mövzusunun davamı və Barəlik halında sıra sayları"

PLAN:

- 1) Barəlik halındakı təkdə olan isimlərə aid SİFƏTLƏR mövzusunun davamı.
- 2) Barəlik halında Sıra sayları.
- 3) Həm kəmiyyət, həm də sıra saylarının hallara görə dəyişməsi.
- 4) Lüğət və dərəcə aid cümlələr.
- 5) Рождаться(НСВ) / Родиться(СВ) --- "Doğulmaq" felinin şəxsə və zamanlara görə dəyişməsi.

ORTA SƏVİYYƏ ÜÇÜNCÜ DƏRSİMİZİN 1-Cİ HİSSƏSİ:

"Barəlik halındakı təkdə olan isimlərə aid SİFƏTLƏR mövzusunun davamı"

Orta səviyyə BİRİNCİ dərsimizdə başladığımız "Bəzəlik halındakı tək isimlərə aid Sifətlər" mövzusunda davam edirik və bu dərstdə в/во və на yer qoşmaları ilə işlənməsini öyrənəcəyik.

XATIRLATMA: Rus dilində sifət, say və əvəzliliklər aid olduqları isimlə uzlaşıb ismin halına uyğun şəkilçi qəbul edirlər.

Əvvəlcə bir əşya və varlıq haqqındakı suallarının "О ком?", "О чѐм?" (Kim haqqında? Nə haqqında?) olduqlarını xatırlayaq.

Bir əşyanın və varlığın necəliyi haqqında soruşulan sualları isə "О какóм?, О какóй?" (Hansı...haqqında?)-dır.

İndi isə keçək əsas dərse. Bəzəlik halda isim в/во və на yer qoşmaları ilə işləyəndə qarşısındakı Sifət hansı suallara cavab verəcək.

Birinin və ya bir şeyin harada, hansı mərtəbədə, hansı küçədə və digər məlumatları öyrənmək üçün:

В каком?/На каком?

В какой? / На какой? -- bu suallar verilir.

В/на какóм? ---- Kişi və orta cins isimlərlə bərabər işlənilən sifətlərin suallarıdır.

В/на какóй? ---- Qadın cins isimlərlə bərabər işlənilən sifətlər üçün isə bu suallar verilir.

Məsələn:

1) На какóй улице ты живѐшь?

Hansı küçədə yaşayırsan?

İzahı:

Burada fikir verin isim-улица qadın cinsdir. Buna müvafiq olaraq qarşısındakı sifətin sualı da qadın cinsinə aid olmalıdır. Yəni, На какой?. Bir də Улица ismi barəlik halında "на" qoşması ilə işləndiyi üçün qarşısındakı sifətin sualı da "на" qoşması ilə olmalıdır. Yəni "на какой улице?".

2) На каком этаже находится кафе?

Kafe hansı mərtəbədə yerləşir?

İzahı:

Burada isə əsas isim этаж kişi cinsdir. Buna müvafiq olaraq qarşısındakı sifət də kişi cinsin sualına cavab verməlidir. Yəni, На каком? Və yenə этаж ismi də на qoşması ilə işləndiyi üçün qarşısındakı sifətin sualının qoşması da на ilə olmalıdır. Yəni, На каком этаже?.

Gəlin, Barəlik halındakı təkdə olan sifətlərin şəkilçilərini bir daha xatırlayaq.

Kişi/Orta cins: -ом, -ем

Qadın cins: -ой, -ей

Orta səviyyə ÜÇÜNCÜ dərs 1-ci hissə bura qədər:)

ORTA SƏVİYYƏ ÜÇÜNCÜ DƏRSİMİZİN 2-Cİ HİSSƏSİ:

"Barəlik halında Sıra sayları"

●Sıra sayı - Порядковое числительное.

Həm Adlıq halda, həm də Barəlik haldakı sıra saylarını öyrənək.

☒ ADLIQ HAL

●1-ci

пёрвый (kişi cins)

пёрвое (orta cins)

пёрвая (qadın cins)

☒ BARƏLİK HAL

●1-ci

в/на пёрвом (kişi və orta c.)

в/на пёрвой (qadın cins)

XXX

☒ ADLIQ HAL

●2-ci

второй (kişi cins)

второе (orta cins)

вторая (qadın cins)

☒ BARƏLİK HAL

●2-ci

во/на втором (kişi və orta)

во/на второй (qadın c.)

XXX

☒ ADLIQ HAL

●3-cü

трéтий (kişi cins)

трéтье (orta cins)

трéтья (qadın cins)

☒ BARƏLİK HAL

●3-cü

в/на трéтьем (kişi və orta)

в/на трéтьей (qadın cins)

XXX

☒ ADLIQ HAL

●4-cü

четвёртый (kişi cins)

четвёртое (orta cins)

четвёртая (qadın cins)

☒ BARƏLİK HAL

●4-cü

в/на четвёртом (kişi-orta)

в/на четвёртой (qadın с.)

XXX

☒ ADLIQ HAL

●5-ci

пЯтый (kişi cins)

пЯтое (orta cins)

пЯтая (qadın cins)

☒ BARƏLİK HAL

●5-ci

в/на пЯтом (kişi və orta c.)

в/на пЯтой (qadın cinsi)

XXX

☒ ADLIQ HAL

●6-cı

шестóй (kişi cins)

шестóе (orta cins)

шестáя (qadın cins)

☒ BARƏLİK HAL

●6-cı

в/на шестóм (kişi və orta c)

в/на шестóй (qadın cins)

XXX

☒ ADLIQ HAL

●7-ci

седьмой (kişi cins)

седьмое (orta cins)

седьмая (qadın cins)

☒ BARƏLİK HAL

●7-ci

в/на седьмом (kişi, orta c.)

в/на седьмой (qadın c.)

XXX

☒ ADLIQ HAL

●8-ci

восьмой (kişi cins)

восьмое (orta cins)

восьмая (qadın cins)

☒ BARƏLİK HAL

●8-ci

в/на восьмом (kişi, orta c)

в/на восьмой (qadın cins)

XXX

☒ ADLIQ HAL

●9-cu

девЯтый (kişi cins)

девЯтое (orta cins)

девЯтая (qadın cins)

☒ BARƏLİK HAL

●9-cu

в/на девЯтом (kişi, orta c)

в/на девЯтой (qadın cins)

XXX

☒ ADLIQ HAL

●10-cu

десЯтый (kişi cins)

десЯтое (orta cins)

десЯтая (qadın cins)

☒ BARƏLİK HAL

●10-cu

в/на десЯтом (kişi, orta c)

в/на десЯтой (qadın cins)

Geri qalan sıra sayların yazılışını növbəti dərslərimizdə öyrənəcəyik.

ORTA SƏVİYYƏ ÜÇÜNCÜ DƏRSİMİZİN 3-CÜ HİSSƏSİ:

"Həm kəmiyyət, həm də sıra saylarının hallara görə dəyişməsi"

Kəmiyyət sayı --- Количественное числительное.

Bu dərsdə "1" rəqəmini ələ alacaq və 1 rəqəminin həm kəmiyyətə, həm də sıra sayına görə hallara uyğun necə dəyişdiyini görəcəyik.

☒ KƏMİYYƏTƏ GÖRƏ: "1---один"

1) Adlıq hal (Именительный падеж)

один (м.р) / одно (с.р) / одна (ж.р) / одни (сəmdə)

2) Yiyəlik hal (Родительный падеж)

одного (м.р) (с.р) / одной (ж.р) / одних (сəmdə)

3) Yönlük hal (Дательный падеж)

одному (м.р)(с.р) / одной (ж.р) / одним (сəmdə)

4) Təsirlik hal (Винительный падеж)

один (cansızlarda), одного (canlılarda) --- (м.р) / одно (с.р) / одну (ж.р) / одни (cansızlarda), одних (canlılarda) --- cəmdə

5) Birgəlik hal (Творительный падеж)

одним (м.р)(с.р) / одной və уа одною (ж.р) / одними (сəтдə)

6) Barəlik hal (Предложный падеж)

об одном (м.р)(с.р) / об одной (ж.р) / об одних (сəтдə).

☑ Sıra sayına görə: "1-ci --- первый".

1) Adlıq hal (И.п.)

Sualı: какой?(м.р) / какая?(ж.р) / какое?(с.р) / какие?(сəт)

первый(м.р) / первая(ж.р) / первое(с.р) / первые (сəт)

2) Yiyəlik hal (Р.п.)

Sualı: какого?(м.р)(с.р) / какой?(ж.р) / каких? (сəт)

первого (м.р)(с.р) / первой (ж.р) / первых (сəт).

3) Yönlük hal (Д.п.)

Sualı: какому?(м.р)(с.р) / какой?(ж.р) / каким?(сəт)

первому(м.р)(с.р) / первой (ж.р) / первым(сəт).

4) Təsirlik hal (В.п)

Sualı: какой?(cansızlarda), какого?(canlılarda)---м.р / какую?(ж.р) / какое?(с.р) /
какие?(cansızlarda), каких?(canlılarda).

первый(cansızlarda), первого(canlılarda)---м.р / первое(с.р) / первую(ж.р) /
первые(cansızlarda), первых(canlılarda)---сəтdə.

5) Birgəlik hal (Т.п.)

Sualı: каким?(м.р)(с.р) / какой?(ж.р) / какими?(сəт).

первым(м.р)(с.р) / первой(ж.р) / первыми(сəт).

6) Barəlik hal (П.п.)

Sualı: о каком?(м.р)(с.р) / о какой? (ж.р) / о каких?(сəт).

о первом(м.р)(с.р) / о первой (ж.р.) / о первых (сəт).

P.S. Sadəcə üstüörtülü yazdım bu dərsi. Daha ətraflı növbəti dərslərimizdə keçəcəyik.
Anlayışınız olsun deyə yazdım. Buradan sayların hallar üzrə hansı şəkilçiləri qəbul etdiyini
görmək mümkündür:)

ORTA SƏVİYYƏ ÜÇÜNCÜ DƏRSİMİZİN 4-CÜ HİSSƏSİ:

"Lüğət və dərsə aid cümlələr"

СЛОВАРЬ:

1) рука [ruká] --- əl

2) пра́вый [právy] --- sağ (sifət)

3) ле́вый [lYEvıy] --- sol(sifət)

4) карма́н [karmAn] --- cib

5) очкИ [açki] --- eynək

6) рождáться(НСВ) / родИться(СВ) --- doğulmaq

7) дере́вня [dirYEvnya] --- kənd

8) растИ(НСВ) / вЫрасти(СВ) --- böyümək

9) стих [stikh] --- şeir

10) прирóда [prirOda] --- təbiət.

CÜMLƏLƏR:

1. — Где моИ очкИ?

— ПосмотрИ в пра́вом карма́не.

Mənim eynəyim haradadır?

Sağ cibə bax. (Rusca: sağ cibində bax).

2. Вот но́вый дом. Я живу́ в э́том но́вом до́ме на трéтьем эта́же.

Budur yeni ev. Mən bu yeni evdə 3-cü mərtəbədə yaşayıram.

3. — Скажи, в какой руке Яблоко? В правой или в левой?

— В левой.

-De, alma hansı əlimdədir?Sağda yoxsa solda?

-Solda.

4. Вот старое кафе. Я обедаю в Этом старом кафе.

Budur köhnə kafe. Mən bu köhnə kafədə nahar edirəm.

5. Анна живёт в том здании на четвёртом этаже.

Anna o binada 4-cü mərtəbədə yaşayır.

ORTA SƏVİYYƏ ÜÇÜNCÜ DƏRSİMİZİN 5-Cİ HİSSƏSİ:

"Рождаться(НСВ) / Родиться(СВ) felinin şəxsə və zamanlara görə dəyişməsi"

☒ Рождаться(НСВ) --- doğulmaq.

●İndiki zamanda:

Я рождаюсь --- мən doğuluram.

Ты рождаешься --- sən doğulursan.

Он/Она/Оно раждается --- o doğulur.

Мы рожда́емся --- biz doğuluruq.

Вы рожда́етесь --- siz doğulursunuz.

Они рожда́ются --- onlar doğulurlar.

●Keçmiş zamanda:

Я/Ты/Он рождáлся --- mən doğulurdum/sən doğulurdun/ o doğulurdu (kişi c.)

Я/Ты/Она рождáлась --- mən doğulurdum/sən doğulurdun/ o doğulurdu (qadın c.)

Оно рождáлось --- O(orta c.) doğulurdu.

Мы/Вы/Они рождáлись --- Biz doğulurduq/Siz doğulurdunuz/Onlar doğulurdular.

●Mürəkkəb Gələcək zamanda:

Я буду/ты будешь/он,она,оно будет/мы будем/вы будете/они будут рождаться ---- mən doğularam/sən doğularsan/o doğular/biz doğularıq/siz doğularsınız/onlar doğularlar.

●Əmr formada:

Рождáйся! --- doğul!

Рождáйтесь! --- doğulun!

☒ Родиться(СВ) --- doğulmaq.

●Bitmiş fellərin İndiki zamanı olmur ✕

●Keçmiş zamanda:

Я/Ты/Он родИлся --- mən doğuldum/sən doğuldun/o doğuldu (kişi)

Я/Ты/Она родилась --- mən doğuldum/sən doğuldun/o doğuldu (qadın)

Мы/Вы/Они родИлись --- biz doğulduq/siz doğuldunuz/onlar doğuldular.

●Sadə gələcək zamanda:

Я рожусь --- Mən doğulacağam.

Ты родишься --- Sən doğulacaqsan.

Он/Она/Оно родИтся --- O doğulacaq.

Мы родИмся --- Biz doğulacağıq.

Вы родИтесь --- Siz doğulacaqsınız.

Они родЯтся --- Onlar doğulacaqlar.

●Əmr formada:

родИсь! --- doğul!

родИтесь! --- doğulun!

ORTA SƏVİYYƏ DÖRDÜNCÜ DƏRS:

"Barəlik halındakı təkdə olan isimlərə aid sifətlər və sıra sayları mövzusunun davamı. Zaman"

PLAN

- 1) Barəlik halındakı təkdə olan isimlərə aid sifətlər mövzusunun davamı haqqında qısa bilgi.
- 2) Barəlik halındakı təkdə olan isimlərə aid sifətlər "Zaman" bildirərkən.
- 3) Sıra saylarının davamı.
- 4) Lüğət və dərəcə aid Cümlələr.
- 5) Начинать(НСВ) / Начать(СВ) --- "Başlamaq" felinin şəxsə və zamanlara görə dəyişilməsi.

ORTA SƏVİYYƏ DÖRDÜNCÜ DƏRSİMİZİN 1-Cİ BÖLMƏSİ:

"Barəlik halında təkdə olan isimlərə aid sifətlər mövzusunun davamı haqqında qısa bilgi"

Barəlik halındakı tək isimlərə aid sifətlər mövzusuna davam edirik və bu dərsdə rusca "Bu ildə/bu ayda/bu həftədə" və "Keçən ildə/keçən ayda/keçən həftədə" necə deyiləcək bunları öyrənəcəyik.

Başlangıç səviyyə İYİRMİNCİ dərsin "Zaman dilimlərində ismin halları" bölməsində Barəlik halının (Предложный падеж) "nə vaxt? - когда?" sualına cavab verərkən aylarla necə işlənildiyini öyrənmişdik (в январе, в декабре, в марте....və s.).

Odur ki, bir hadisənin hansı ayda olduğunu və ya olacağını asanlıqla söyləyə bilərik.

Bəs ay ismini işlətmədən "bu ay" və ya "keçən ay" və ya "gələn ay" necə deyərik?

Əvvəlcə, bu zaman ifadələrində işlənən rusca əvəzlilikləri (bu,o) və sifətləri (keçən, gələn) öyrənək:

Этот/тот [eetat/tot] --- bu/o (kişi və orta cins isimlərlə işlənir)

Эта/та [eeta/ta] --- bu/o (qadın cins isimlərlə işlənir)

Прошлый [prOşlıy] --- keçən, öncəki (sifət)

Будущий [bUduşşiy] --- gələn, gələcək (sifət)

Следующий [slYEduyuşşiy] --- növbəti, bir sonrakı

Год [qot] --- il

Месяц [mYEsyats] --- ay

Неделя [nidYElyə] --- həftə

İndi Barəlik halının (Предложный падеж) əvvəlki dərslərdə öyrəndiyimiz sifət suallarına bir daha xatırlayaq.

Bir əşya haqqında anlatarkən Barəlik halında təkdə olan isimlərə aid sifətlərin sualları:

О каком? О какой? (hansı haqqında?).

Birinin və ya bir şeyin harada? hansı mərtəbədə? hansı küçədə? hansı yerdə? və s. məlumatları öyrənmək üçün verilən sualları isə:

В/на какóм? В/на какóй? --- dur.

Gördüyünüz kimi sualların əsas sözləri dəyişmir (каком?-- kişi/orta c.; какой? -- qadın c.). Dəyişən sadəcə sual sözlərinin əvvəlinə gələn söz önləridir: haqqında - "о" və yer qoşmaları - "в", "на".

ORTA SƏVİYYƏ DÖRDÜNCÜ DƏRSİMİZİN 2-Cİ BÖLMƏSİ:

"Barəlik halında təkdə olan isimlərə aid sifətlər - Zaman bildirərkən"

Dərsimizə qaldığımız yerdən davam edirik. 1-ci bölmədə qeyd etdik ki, "bu ay(da)" və ya "keçən ay(da)" və ya "gələn ay(da)" rusca necə deyiləcək? Bunun üçün o/bu əvəzlilikləri (этот/тот və эта/та) və sifətlər (прошлый, будущий, следующий) yazdıq.

Bu dərsdə yenə "в" və "на" qoşmaları bizə lazım olacaq. Amma bu dəfə bu qoşmalar bir YER deyil, bir "ZAMAN" ifadə edib "Hansı ildə/ayda/həftədə?" kimi suallara cavab verməkdə bizə kömək edəcək.

Gəlin nümunələrlə başa düşməyə çalışaq:

1. В какóм годú вы нáчали учить русский язЫк?

Hansı ildə rus dilini öyrənməyə başladınız?

2. В какóм мéсяце вы вИдели дрúга?

Hansı ayda siz dostunuzu görmüşdünüz?

3. На какой неделе это будет?

Bu, hansı həftədə olacaq?

Barəlik halındakı (Предложный падеж) tək sifətlərin şəkilçilərini xatırlayaq:

Kişi/Orta cins: -ом, -ем

Qadın cins: -ой, -ей.

İndi yuxarıdakı suallara cavab verək:

1. Я начал учИть русский язык в прошлом году.

Mən rus dilini keçən il öyrənməyə başladım.

2. Я виДел друга в этом месяце.

Mən dostumu bu ay(da) görmüşdüm.

3. Это будет на следующей неделе?

Bu, növbəti həftədə olacaq.

DİQQƏT $\triangle$: İşarə əvəzliyi "то" Barəlik halında (П.п) zaman ifadələrində "Keçən" mənasında işlənir.

Misalçün;

В том году --- keçən il(də)

В том месяце --- keçən ay(da)

В той неделе --- keçən həftə(də).

2-ci bölmə dərsimiz bura qədər:)

ORTA SƏVİYYƏ DÖRDÜNCÜ DƏRSİMİZİN 3-CÜ BÖLMƏSİ:

"Barəlik halındakı sıra saylarının davamı"

Orta səviyyə Üçüncü dərsimizdə 10-a qədər sıra saylarını həm Adlıq halda, həm də Barəlik halda necə yazılır öyrəndik. Bu dərstdə isə 11-dən 20-ə qədər sıra saylarını öyrənəcəyik.

Həm Adlıq halda (Именительный падеж) cinslərə görə, həm də Barəlik halda (Предложный падеж) cinslərə görə sıra sayları aşağıdakı kimi yazılacaq:

☒ ADLIQ HAL

● 11-ci

одИннадцатый (kişi c.)

одИннадцатое (orta c.)

одИннадцатая (qadın c.)

☒ BARƏLİK HAL

●11-ci

В/на одИннадцатом (kişi və orta cinsdə)

В/на одИннадцатой (qadın cinsdə).

XXX

☒ ADLIQ HAL

●12-ci

двенáдцатый (kişi c.)

двенáдцатое (orta c.)

двенáдцатая (qadın c.)

☒ BARƏLİK HAL

●12-ci

В/на двенáдцатом (kişi və orta cinsdə)

В/на двенáдцатой (qadın cinsdə).

XXX

☒ ADLIQ HAL

●13-cü

тринáдцатый (kişi c.)

трина́дцатое (orta с.)

трина́дцатая (qadın с.)

☒ BARƏLİK HAL

●13-cü

В/на трина́дцатом (kişi və orta cinsdə)

В/на трина́дцатой (qadın cinsdə).

XXX

☒ ADLIQ HAL

●14-cü

четЫрна́дцатый (kişi с.)

четЫрна́дцатое (orta с.)

четЫрна́дцатая (qadın с.)

☒ BARƏLİK HAL

●14-cü

В/на четЫрна́дцатом (kişi və orta cinsdə)

В/на четЫрна́дцатой (qadın cinsdə).

XXX

☒ ADLIQ HAL

●15-ci

пятна́дцатый (kişi c.)

пятна́дцатое (orta c.)

пятна́дцатая (qadın c.)

☒ BARƏLİK HAL

●15-ci

В/на пятна́дцатом (kişi və orta cinsdə)

В/на пятна́дцатой (qadın cinsdə).

XXX

☒ ADLIQ HAL

●16-cı

шестна́дцатый (kişi c.)

шестна́дцатое (orta c.)

шестна́дцатая (qadın c.)

☒ BARƏLİK HAL

●16-cı

В/на шестна́дцатом (kişi və orta cinsdə)

В/на шестна́дцатой (qadın cinsdə).

XXX

☒ ADLIQ HAL

●17-ci

семнáдцатый (kişi c.)

семнáдцатое (orta c.)

семнáдцатая (qadın c.)

☒ BARƏLİK HAL

●17-ci

В/на семнáдцатом (kişi və orta cinsdə)

В/на семнáдцатой (qadın cinsdə).

XXX

☒ ADLIQ HAL

●18-ci

восемнáдцатый (kişi c.)

восемнáдцатое (orta c.)

восемнáдцатая (qadın c.)

☒ BARƏLİK HAL

●18-ci

В/на восемнадцатом (kişi və orta cinsdə)

В/на восемнадцатой (qadın cinsdə).

XXX

☒ ADLIQ HAL

●19-cu

девятнадцатый (kişi c.)

девятнадцатое (orta c.)

девятнадцатая (qadın c.)

☒ BARƏLİK HAL

●19-cu

В/на девятнадцатом (kişi və orta cinsdə)

В/на девятнадцатой (qadın cinsdə).

XXX

☒ ADLIQ HAL

●20-ci

двадцатый (kişi c.)

двадцатое (orta c.)

двадцáтая (qadın c.)

☒ BARƏLİK HAL

●20-ci

В/на двадцáтом (kişi və orta cinsdə)

В/на двадцáтой (qadın cinsdə).

ОРТА СƏVİYYƏ DÖRDÜNCÜ DƏRSİMİZİN 4-CÜ BÖLMƏSİ:

"Lüğət və dərsə aid cümlələr"

СЛОВАРЬ:

1) День Рождёния --- Doğum(Ad) günü

2) становИться(НСВ) / стать(СВ) --- olmaq

3) óтпуск --- məzuniyyət

4) идТИ в óтпуск(НСВ) / уйти в óтпуск(СВ) --- məzuniyyətə çıxmaq

5) презентация --- təqdimat

6) впервые --- ilk dəfə, 1-ci dəfə(zərf)

7) беспрепятственно --- maneəsiz, əngəlsiz

8) некоторый --- 1.bir qədər; 2.bəzi

9) в достáточной стéпени --- kifayət qədər, kifayət dərəcə, lazımi qədər

10) отныне --- bundan sonra, bundan belə, bu gündən etibarən

11) лишь --- təkcə, yalnız (частица - hissəcik)

12) непривычно --- qeyri-adi

13) на сего́дняшний день --- bugünkü gün(də)

14) дово́льно --- 1.bəsdır, kifayətdır(xəbər); 2. olduqca, xeyli, çox, 3. məmnun-məmnun, razı halda (zərf)

15) мне повезло́ --- bəxtim gətirdi

16) везти(НСВ) / повезти(СВ) --- bəxti gətirmək

17) поверхностно --- üzdən, səthi(olaraq); ötəri, başdansovma

18) деепричастие --- feli bağlama(qrammatikada)

19) причастие --- feli sifət (qrammatikada)

20) предупреждение --- xəbərdarlıq, xəbərdar etmə.

CÜMLƏLƏR:

1. — Когда у Вас День Рождение?

— На слéдующей недéле, в срéду.

-Sizin ad gününüz nə vaxtdır?

-Bir sonrakı(növbəti) həftədə, çərşənbə günü.

2. — В какóм годú ты родилáсь(родился)?

— В 1980-ом (тЫсяча девятьсот восьмидесЯтом).

-Neçənci ildə doğulubsan?

-1980-ci ildə.

3. — Когда он ёздил в РоссИю?

— В прóшлом (в том) годú.

-O, Rusiyaya nə vaxt getmişdi?

-Keçən il(də).

4. — В какóм мéсяце ты идёшь в óтпуск?

— В слéдующем мéсяце.

-Məzuniyyətə hansı ayda çıxırsan?

-Önümüzdəki ayda.

5. — Когда приéдет твой брат?

— На этой недéле, в пЯтницу.

-Qardaşın nə vaxt gələcək?

-Bu həftə, cümə günü.

ORTA SƏVİYYƏ DÖRDÜNCÜ DƏRSİMİZİN 5-Cİ BÖLMƏSİ:

"Начинать(НСВ) / Начать(СВ) -- Başlamaq felinin şəxsə və zamanlara görə dəyişməsi"

☒ Начинать(НСВ) ---başlamaq.

●İNDİKİ ZAMANDA:

Я начина́ю - başlayıram

Ты начина́ешь - başlayırsan

Он/Она/Оно начина́ет - başlayır

Мы начина́ем - başlayırıq

Вы начина́ете - başlayırsınız

Они начина́ют - başlayırlar.

●KEÇMİŞ ZAMANDA:

Я/ты/он начина́л --- mən başlayırdım/sən başlayırdın/o başlayırdı (kişi cins).

Я/ты/она начина́ла --- mən başlayırdım/sən başlayırdın/o başlayırdı (qadın cins)

Оно начина́ло --- o başlayırdı(orta cins)

Мы/вы/они начина́ли --- biz başlayırdıq/siz başlayırdınız/onlar başlayırdılar.

●MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я буду/ты будешь/он,оно,она будет/мы будем/вы будете/они будут начинать --- mən başlayaram/sən başlayarsan/o başlayar/biz başlayarıq/siz başlayarsınız/onlar başlayarlar.

●ƏMR FORMADA:

Начина́й! -- başla!

Начина́йте! -- başlayın!

XXX

☒ Начать(CB)

●Bitmiş fellərin İndiki zamanı olmur ✕

●KEÇMİŞ ZAMANDA:

Я/ты/он нача́л --- mən başladım/sən başladın/o başladı (kişi cins)

Я/ты/она нача́ла -- mən başladım/sən başladın/o başladı (qadın cins)

Оно нача́ло --- o başladı (orta cins)

Мы/вы/они нача́ли -- biz başladıq/siz başladınız/onlar başladılar.

⚠ Vurğulara diqqət edin!

● SADƏ GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я начн^{у́} --- mən başlayacağam

Ты начн^{ёшь} --- sən başlayacaqsan

Он/она/оно начн^{ёт} --- o başlayacaq

Мы начн^{ём} --- biz başlayacağıq

Вы начн^{ёте} --- siz başlayacaqsınız

Они начн^{ут} --- onlar başlayacaqlar.

QEYD: "ё" hərfi hər zaman vurğulu hərflə olduğu üçün üzərində vurğu işarəsi qoymağa ehtiyac yoxdur:)

● ƏMR FORMADA:

Начн^И! --- başla!

Начн^{Ите}! --- başlayın!

ОРТА СƏVİYYƏ BEŞİNCİ DƏRS:

"КОТОРЫЙ" bağlayıcı sözü ilə bağlanan mürəkkəb cümlələr"

PLAN:

- 1) Bağlayıcı sözlərin bir qismi və bu bağlayıcı sözlərdən istifadə edərək "Mürəkkəb cümlə qurma" nümunələri.
- 2) "Который" bağlayıcı sözü ilə bağlanan mürəkkəb cümlələr mövzusunun təhlili.
- 3) Barəlik halındakı sıra saylarının davamı...
- 4) Lüğət və dərsə aid Cümlələr.
- 5) Vəziyyət felləri.

ORTA SƏVİYYƏ BEŞİNCİ DƏRSİMİZİN 1-Cİ BÖLMƏSİ:

"Bağlayıcı sözlərin bir qismi və bu bağlayıcı sözlərdən istifadə edərək Mürəkkəb cümlə qurma nümunələri"

İndi aşağıda yazacağım sözlər sizə tanışdır. Biz onları bağlayıcı söz kimi deyil sual sözü - zərfin sualı, sifətin sualı, əvəzliyin, ismin, sayın sualları kimi tanıyırdıq. Gəlin həmin sözlərə yenidən nəzər salaq. Amma bu dəfə bağlayıcı söz kimi:

Где [qde] --- harada

Куда [kuda] --- haraya

Как [kak] --- necə

Что [ʃto] --- nə

Кто [kto] --- kim

Чей [çey] --- kimin

Зачём [zaçyem] --- nə üçün

Почему́ [paçimu] --- niyə

Какóй [kakoy] --- hansı, necə

Катóрый [katOrıy] ---

1. hansı, hansı biri;
2. neçə (который час-saat neçə?);
3. neçənci (который раз-neçənci dəfə);

Və Bağlayıcı söz kimi:

4. Budaq cümləni baş cümlə ilə bağlayır və baş cümlədəki ismi qovuşuq cümlədə əvəz edir. Növbəti bölümdə ətraflı keçiriləcək.

Bu bağlayıcı sözlər mürəkkəb cümlələrdə yer alır. Mürəkkəb cümlə iki sadə cümlənin bir araya gəlməsilə düzələn bir cümlə növüdür. Gəlin, nümunələrə baxaq.

Misalçün:

1) Скажите пожалуйста, "где" находится плóщадь Азaдлыг?

Zəhmət olmasa deyin (birinci tərəf). Azadlıq meydanı harada yerləşir? (ikinci tərəf).

Zəhmət olmadan Azadlıq meydanının harada yerləşdiyini deyərsiniz?

2) Вы знаете, "как" его зовут?

Siz bilirsiniz(birinci tərəf). Onun adı nədir?(ikinci tərəf)

Onun adının nə olduğunu bilirsiniz?

3) Как ты думаешь, "какой" у неё муж?

Sən necə düşünürsən(birinci tərəf). Onun əri necə biridir(ikinci tərəf)?

Onun ərinin necə biri olduğunu düşünürsən?

Bunlar sadəcə bəsit cümlələr idi. Növbəti dərslərdə daha ətraflı öyrənəcəyik.

ORTA SƏVİYYƏ BEŞİNCİ DƏRSİMİZİN 2-Cİ BÖLMƏSİ:

"Который bağlayıcı sözü ilə bağlanan mürəkkəb cümlə mövzusunun təhlili"

Əvvəlki bölmədə qeyd etdiyim kimi "который" bağlayıcı sözü 2 sadə cümlənin içərisində yer alır. Və 2 sadə cümlə birləşərək bir mürəkkəb cümlə əmələ gətirir. Gəlin, baxaq который bağlayıcı söz kimi necə işlənəcək. Birinci nümunələr yazılacaq, sonra o nümunələr bir-bir təhlil ediləcək:

1) Это мой друг, который живёт в Москвѐ.

Bu, Moskvada yaşayan dostumdur.

Və ya

Bu, mənim dostumdur, "hansı ki, o" Moskvada yaşayır.

TƏHLİL EDƏK:

Hansı ki, "o" --- Который

"Hansı ki, o " dedikdə buradakı "o" adlıq hal (kim?-o) və kişi cins olduğu üçün (друг) bağlayıcı söz də kişi cinsdə olacaq. Yəni: Который.

2) Вот девочка, которая хорошо поёт.

Budur yaxşı mahnı oxuyan qız.

Və ya

Budur qız, hansı ki, o yaxşı mahnı oxuyur.

TƏHLİL EDƏK:

Hansı ki, "o" --- Которая

"Hansı ki, o" dedikdə buradakı "o" adlıq hal (kim?-o) olduğu üçün və qadın cins olduğu üçün (девочка) bağlayıcı söz də qadın cinsdə olacaq. Yəni: КОТОРАЯ.

3) Там кафе, которое мне нравится.

Orada mənim xoşuma gələn kafe var.

Və ya

Orada kafe var, hansı ki, o mənim xoşuma gəlir.

TƏHLİL EDƏK:

Hansı ki, "o" --- Котóрое

"Hansı ki, o" dedikdə, buradakı "o" adlıq hal(nə?-o) olduğu üçün və orta cins olduğu üçün (кафе) bağlayıcı söz də orta cinsdə olacaq. Yəni: КОТОРОЕ.

4) Где яблоки, котóрые я принёс?

Mən gətirƏN almalar haradadır?

Və ya

Almalar haradadır, hansı ki, onları mən gətirdim.

TƏHLİL EDƏK:

Hansı ki, "onları" --- котóрые

"Hansı ki, onları" dedikdə buradakı "onları" təsirlik hal(nəyi?-onları) və cəmdə olduğu üçün (яблоки) bağlayıcı söz də cəmdə olacaq. Yəni: КОТОРЫЕ.

P.S. Təsirlik hal cansız isimlərin cəmi Adlıq hal ilə eynidir.

YADDA SAXLAYIN!

Который həm isimlərin cinsinə, həm də hallara görə dəyişir. Biz bu nümunələrdə ADLIQ hala baxdıq.

Yuxarıdakı cümlələri nəzərə alaraq ismin cinslərinə görə который bağlayıcı sözü aşağıdakı kimi oldu:

Друг, который (kişi cins)

Девочка, которая (qadın c.)

Кафе, которое (orta cins)

Яблоки, которые (cəmdə)

Gəlin, yenə daha yaxşı qavramaq üçün bu mürəkkəb cümlələri 2 sadə cümləyə çevirək və sadə yolla başa düşməyə çalışaq:

NÜMUNƏ 1.

1-ci cümlə: Bu mənim dostumdur ----- Это мой друг.

2-ci cümlə: O, Moskvada yaşayır ----- Он живёт в Москве.

Bu iki cümlədən bir cümlə düzəltmək üçün 2-ci cümlədəki (budaq cümlədəki) "ОН" sözü yerinə "Который" sözünü işlətməliyik.

Bu, Moskvada yaşayan dostumdur --- Это мой друг, который живёт в Москве.

NÜMUNƏ 2.

1-ci cümlə: Budur qız ----- Вот девочка.

2-ci cümlə: O, yaxşı mahnı oxuyur ----- Она хорошо поёт.

İkinci cümləni birləşdirək:

Budur, yaxşı mahnı oxuyan qız ----- Вот девочка, которая хорошо поёт.

NÜMUNƏ 3.

1-ci cümlə: Orada kafe var ----- Там кафе.

2-ci cümlə: O, mənim xoşuma gəlir ----- Оно мне нравится.

İkinci cümləni birləşdirək:

Orada mənim xoşuma gələn kafe var ----- Там кафе, которое мне нравится.

NÜMUNƏ 4.

1-ci cümlə: Almalar haradadır? ----- Где яблоки?

2-ci cümlə: Mən onları gətirdim ----- Я их принёс.

2-ci cümləni birləşdirək:

Mən gətirən almalar haradadır? ---- Где яблоки, которые я принёс.

YADDA SAXLAYIN!

Который --- tərcümədə "hansı ki, o" deməkdir.

"Hansı ki, o" --- adlıq hal olacaq.

"Hansı ki, ona " --- yönlük hal

"Hansı ki, onun" --- yiyəlik hal

"Hansı ki, onun haqqda" --- bəzəlik hal.....və s. ismin hallarına görə də Который dəyişilir.

Ümidvaram, yaxşı izah edə bildim:)

ORTA SƏVİYYƏ BEŞİNCİ DƏRSİMİZİN 3-CÜ BÖLMƏSİ:

"Barəlik halındakı sıra sayların davamı..."

Biz indiyə kimi 20 sıra sayını həm Adlıq halda, həm də Barəlik halda necə yazılır öyrəndik. İndi isə digər saylarımızı öyrənməyə çalışaq:)

☒ ADLIQ HALDA

●21-ci

два́дцать пе́рвый (kişi c.)

два́дцать пе́рвое (orta c.)

два́дцать пе́рвая (qadın c.)

☒ BARƏLİK HALDA

●21-ci

в/на два́дцать пе́рвом (kişi və orta cins)

в/на два́дцать пе́рвой (qadın cins)

.....və s. bu şəkildə davam edir (22-ci, 23-cü,28-ci, 29-cu)

XXX

☒ ADLIQ HALDA

●30-cu

тридцáтый (kişi c.)

тридцáтое (orta c.)

тридцáтая (qadın c.)

☒ BARƏLİK HALDA

●30-cu

в/на тридцáтом (kişi və orta cins)

в/на тридцáтой (qadın cins).

XXX

☒ ADLIQ HALDA

●32-ci

трИдцать вторóй (kişi c.)

трИдцать второе (orta c.)

трИдцать вторая (qadın c)

☒ BARƏLİK HALDA

●32-ci

в/на трИдцать вторóm (kişi və orta cins)

в/на трИдцать вторóй (qadın cins).

XXX

☒ ADLIQ HALDA

●40-с1

сороковóй (kişi с.)

сороковóе (orta с.)

сороковáя (qadın с.)

☒ BARƏLİK HALDA

●40-с1

в/на сороковóм (kişi və orta cins)

в/на сороковóй (qadın cins)

XXX

☒ ADLIQ HALDA

●43-сü

сóрок трéтий (kişi с.)

сóрок трéтье (orta с.)

сóрок трéтья (qadın с.)

☒ BARƏLİK HALDA

●43-сү

в/на сорок третьем (kişi və orta cins)

в/на сорок третьей (qadın cins).

XXX

☒ ADLIQ HALDA

●50-сү

пятидеся́тый (kişi с.)

пятидеся́тое (orta с.)

пятидеся́тая (qadın с.)

☒ BARƏLİK HALDA

●50-сү

в/на пятидеся́том (kişi və orta cins)

в/на пятидеся́той (qadın cins).

XXX

☒ ADLIQ HALDA

●54-сү

пятьдеся́т четвёртый (kişi с.)

пятьдеся́т четвёртое (orta с.)

пятьдесЯт четвѐртая (qadın c.)

☒ BARƏLİK HALDA

●54-cü

в/на пятьдесЯт четвѐртом (kişi və orta cins)

в/на пятьдесЯт четвѐртой (qadın cins).

XXX

☒ ADLIQ HALDA

●60-cı

шестидесЯтый (kişi c.)

шестидесЯтое (orta c.)

шестидесЯтая (qadın c.)

☒ BARƏLİK HALDA

●60-cı

в/на шестидесЯтом (kişi və orta cins)

в/на шестидесЯтой (qadın cins).

XXX

●65-ci

шестЬдесЯт пЯтый (kişi c.)

шестЬдесЯт пЯтое (orta c.)

шестЬдесЯт пЯтая (qadın c.)

☒ BARƏLİK HALDA

●65-ci

в/на шестЬдесЯт пЯтом (kişi və orta cins)

в/на шестЬдесЯт пЯтой (qadın cins).

XXX

☒ ADLIQ HALDA

●70-ci

семидесЯтый (kişi c.)

семидесЯтое (orta c.)

семидесЯтая (qadın c.)

☒ BARƏLİK HALDA

●70-ci

в/на семидесЯтом (kişi və orta cins)

в/на семидесЯтой (qadın cins).

XXX

☒ ADLIQ HALDA

●76-с1

сёмьдесят шестóй (kişi с)

сёмьдесят шестóе (orta с)

сёмьдесят шестáя (qadın с)

☒ BARƏLİK HALDA

●76-с1

в/на сёмьдесят шестóм (kişi və orta cins)

в/на сёмьдесят шестóй (qadın cins).

XXX

☒ ADLIQ HALDA

●80-с1

восьмидесЯтый (kişi с)

восьмидесЯтое (orta с)

восьмидесЯтая (qadın с)

☒ BARƏLİK HALDA

●80-с1

в/на восьмидесЯтом (kişi və orta cins)

в/на восьмидесЯтой (qadın cins).

XXX

☒ ADLIQ HALDA

●87-с1

вóсемьдесят седьмóй (kişi c)

вóсемьдесят седьмóе (orta c.)

вóсемьдесят седьмая (qadın c)

☒ BARƏLİK HALDA

●87-с1

в/на вóсемьдесят седьмóм (kişi və orta c)

в/на вóсемьдесят седьмóй (qadın c)

XXX

☒ ADLIQ HALDA

●90-с1

девѧнѧстый (kışi c)

девѧнѧстое (orta c)

девѧнѧстая (qadın c)

☒ BARƏLİK HALDA

●90-ci

в/на девѧнѧстом (kışi və orta cins)

в/на девѧнѧстой (qadın cins)

XXX

☒ ADLIQ HALDA

●98-ci

девѧнѧсто восьмѧй (kışi c)

девѧнѧсто восьмѧе (orta c)

девѧнѧсто восьмѧя (qadın c)

☒ BARƏLİK HALDA

●98-ci

в/на девѧнѧсто восьмѧм (kışi və orta cins)

в/на девѧнѧсто восьмѧй (qadın cins)

XXX

☒ ADLIQ HALDA

●100-cü

сóтый (kişi c.)

сóтоe (orta c.)

сóтая (qadın c.)

☒ BARƏLİK HALDA

●100-cü

в/на сóтом (kişi və orta cins)

в/на сóтой (qadın cins)

DAVAMI NÖVBƏTİ DƏRSDƏ...

ORTA SƏVİYYƏ BEŞİNCİ DƏRSİMİZİN 4-CÜ BÖLMƏSİ:

"Lüğət və dərsə aid cümlələr"

* СЛОВАРЬ:

1) получа́ть(НСВ) / получи́ть(СВ) ---- almaq (təslim almaq)

2) совеща́ться(НСВ) / посо́ветоваться(СВ) ---- məsləhətləşmək, məsləhət etmək, soruşmaq

3) совеща́ть(НСВ) / посо́ветовать(СВ) ---- məsləhət görmək, tövsiyə etmək

4) рядом ---- 1.yanında, yaxınında, çox yaxın; 2.yan-yana, yanaşı

5) вундерки́нд ---- vunderkind(fövqaladə istedadlı uşaq)

6) необы́чное ---- qeyri-adi, qəribə, adətdən kənar(sifət)

7) шумны́й ---- gurultulu, səs-küylü

*CÜMLƏLƏR:

1. Анто́н получи́л письмо́ от дру́га, кото́рый у́чится вме́сте с ним.

Anton onunla birlikdə təhsil alan dostundan məktub aldı.

Və ya

Anton dostundan məktub aldı, hansı ki, onunla birlikdə təhsil alır(hərfi tərcümə)

2. Ма́ма ча́сто совеща́ется с подро́угой, кото́рая живёт ря́дом.

Ana tez-tez yaxınında yaşayan rəfiqəsi ilə məsləhətləşir.

3. Общежи́тие, кото́рое нахо́дится о́коло метро́, о́чень удо́бное.

Metro yaxınlığında yerləşən yataqxana çox rahatdır.

4. ЦветЫ, котóрые нрáвятся моéй дéвушке, стóят óчень дóрого.

Qızımın bəyəndiyi güllər çox bahalıdır.

5. ВундеркИнды ---- этó дéти, котóрые дéлают чтó-то необЫчное.

Fövqaladə istedadlı uşaqlar ---- bir şeyi qeyri-adi edən uşaqlardır.

ORTA SƏVİYYƏ BEŞİNCİ DƏRSİMİZİN 5-Cİ BÖLMƏSİ:

"Vəziyyət felləri"

Vəziyyət felləri dedikdə oturmaq, durmaq, uzanmaq, asılmaq və s.bu kimi fellər nəzərdə tutulur. Yəni, müəyyən bir pozisiyadakı fellərdir.

Gəlin, bu fellərə nəzər salaq.

1. СтоЯть(НСВ) / постоЯть(СВ) ---- durmaq, dayanmaq (dikinə)

2. Лежáть(НСВ) / полежáть(СВ) ---- yatılı durmaq, uzanmaq

3. Висéть(НСВ) / повисéть(СВ) ---- asılı durmaq, asılmaq, sallanmaq

Bu felləri rahat olsun deyə hamısını "Durmaq" kimi yadınızda tutun.

Sadəcə fərqləri odur ki, 1-ci fel dikinə durmaqdır; 2-ci fel yatılı, uzanmış vəziyyətdə durmaqdır və 3-cü fel isə asılmış vəziyyətdə durmaqdır.

İndi isə digər vəziyyət fellərinə baxaq:

1. Ста́вить(НСВ) / поста́вить(СВ) ---- dik Qoymaq

2. Класть(НСВ) / положи́ть(СВ) ---- uzanıqlı vəziyyətdə Qoymaq

3. Веша́ть(НСВ) / пове́сить(СВ) ---- asmaq, sallamaq.

İlk iki fel Qoymaq felidir. 1-cisi dik şəkildə qoymaq; 2-cisi isə yatılı və ya uzanıqlı vəziyyətdə qoymaq.

Bu fellərin başqa mənalara da var.

Bu 6 felin əsas fərqi isə aid olduğu suallarıdır. Gəlin baxaq:

☒ Сто́ять/посто́ять

☒ Лежа́ть/полежа́ть

☒ Висе́ть/повисе́ть

Sualı: "Где?" (Harada?)

Məsələn: там(orada), здесь(burada)

Yəni: Harada "Durmaq", Harada "Uzanmaq" və Harada "Asılmaq".

✓Ста́вить/постáвить

✓Класть/положИть

✓Вéшать/повéсить

Sualları: что?(nəyi?), куда?(harada?)

Məsələn: туда(oraya), сюда(buraya).

Yəni;

Nəyi? Haraya? Qoymaq(dikinə)

Nəyi? Haraya Qoymaq?(yatılı)

Nəyi? Haraya? Asmaq.

Bu fəllər haqqında bu qədər. Bu sadəcə kiçik bir izah idi. Növbəti dərsdə davam edəcəyik vəziyyət fəllərinə...

ORTA SƏVİYYƏ ALTINCI DƏRS:

" Который bağlayıcı sözü ilə bağlanan mürəkkəb cümlələr: Barəlik halında(Предложный падеж)"

PLAN

1) Barəlik halında olan "Который" bağlayıcı sözü.

2) Sıra saylarının davamı...

3) Lüğət və dərsə aid cümlələr.

4) Vəziyyət felləri: СтоЯть(НСВ) / ПостоЯть(СВ) --- durmaq, dayanmaq.

5) Vəziyyət felləri: Лежа́ть(НСВ) / Полежа́ть(СВ) --- durmaq(yatılı vəziyyətdə), uzanmaq.

ORTA SƏVİYYƏ ALTINCI DƏRSİMİZİN 1-Cİ BÖLMƏSİ:

"Barəlik halında Который bağlayıcı sözü"

Biz əvvəlki dərsdə "Который" bağlayıcı sözünü öyrəndik. Və qeyd etdik ki, bu bağlayıcı sözü həm ismin cinslərinə və cəmdə olmasına görə, həm də ismin hallarına görə dəyişir.

İsmin cinsinə görə necə dəyişdiyini bir daha xatırlayaq:

Котóрый --- kişi cins

Котóрая --- qadın cins

Котóрое --- orta cins

Котóрые --- cəmdə

Yuxarıda yazdığım kimi həm də ismin hallarına görə dəyişir.

Keçən dərsdə biz "Который" bağlayıcı sözünü Adlıq halda necə yazıldığını öyrəndik. Bu dərsdə isə Barəlik halda (Предложный падеж) necə yazıldığını öyrənəcəyik.

Gəlin Başlangıç səviyyədə öyrəndiyimiz Barəlik halının suallarını bir daha xatırlayaq:

1)О ком? --- kim haqqında?

2)О чем --- nə haqqında?

Bir də "в" və "на" qoşmaları ilə "Где" sualına cavab verərkən işlənirdi. Yəni, 3-cü sualı:

3)Где? --- harada?'dır.

Bunlar bizə "Который" bağlayıcı sözünü Barəlik halda işlədərkən lazım olacaq.

Gəlin indi nümunələrlə qarşılaşdıraq:

✓ADLIQ HALDA

1. Я учусь в институте, который находится в Москвѣ.

Mən Moskvada yerləşən institutda təhsil alıram.

Və ya

Mən institutda təhsil alıram, hansı ki, "о" Moskvada yerləşir (hərfi tərcümə).

✓BARƏLİK HALDA

2. Это институт, в котором я учусь.

Bu, təhsil aldığım institutdur.

Və ya

Bu institutdur, hansı ki, "orada" mən təhsil alıram(hərfi tərcümə).

İZAHAT:

Birinci cümlədəki "Который" bağlayıcı sözü Adlıq halda/kişi cinsində olarkən, İkinci cümlədə bu bağlayıcı sözü "Barəlik hal/kişi cinsdədir.

DİQQƏT ⚠ "Который" bağlayıcı sözü, onun yerinə işlənən ismin halı ilə eyni halda olmalıdır!"

Bunu daha yaxşı anlamaq üçün mürəkkəb cümlələrdən sadə cümlələr düzəldək və daha düzgün qavramağa çalışaq.

1. а) Я учúсь в институте.

Mən institutda oxuyuram(təhsil alıram).

б) Институт находится в Москвѐ.

İnstitut Moskvada yerləşir.

Deməli, bu iki sadə cümlədən bir mürəkkəb cümlə düzəltmək üçün б) cümləsindəki "Институт" sözünün yerinə bu sözün tək-cəm vəziyyəti və halı ilə eyni olan "который" bağlayıcı sözünü işlətməliyik. Çünki "институт" sözü təkdə, kişi cinsində və adlıq haldadır. Yerinə işlənən "Который" bağlayıcı sözü də təkdə, kişi cinsində və Adlıq halda olacaq. Mütləq!:)

Beləliklə, mürəkkəb cümləmiz belə olacaq:

●Я учúсь в институте, котóрый(adlıq hal, tək,kişi c.) находится в Москвѐ.

●Мən Moskvada yerləşən institutda təhsil alıram.

XXX

İndi isə Barəlik halında işlətdiyimiz "Который" bağlayıcı sözünün cümləsini izah edək, yəni 2.cümləmizi:

2. а) Это институт

Bu, institutdur.

б) Я учусь в институте.

Mən institutda təhsil alıram.

Yenə, eynilə, bu iki sadə cümlədən bir mürəkkəb cümlə düzəltmək üçün б) cümləsindəki "в институте" sözünün yerinə bu sözün tək/cəm vəziyyəti və halı ilə eyni olan "в котором" bağlayıcı sözünü işlətməliyik. Çünki "в институте" sözü də təkdə, Barəlik halında və kişi cinsdə olan sözdür. Buna müvafiq olaraq bağlayıcı söz -- "в котором" təkdə, Barəlik halında və kişi cinsdə olmalıdır. MÜTLƏQ!:)

Beləliklə, mürəkkəb cümləmiz belə olacaq:

- "Это институт, в котором (barəlik hal, tək, kişi c.) я учусь.
- Bu, təhsil aldığım institutdur.

QEYD: который həm də "fəli sifət" kimi tərcümə olunur.

Məsələn:

Я учусь в университете, который находится в Москве.

Mən Moskvada "yerləşən" (feli sifət) universitetdə təhsil alıram.

ORTA SƏVİYYƏ ALTINCI DƏRSİMİZİN 2-Cİ BÖLMƏSİ:

"Barəlik halda Sıra saylarının davamı..."

Biz indiyə kimi 100-ə qədər Barəlik halda(предложный падеж) sıra saylarının yazılışını öyrəndik.

İndi isə 1000-ə qədər Barəlik haldakı sıra saylarının yazılışını öyrənək:

✓ADLIQ HALDA

●200-cü

двухсо́тый --- kişi c.

двухсо́тое --- orta c.

двухсо́тая --- qadın c.

✓BARƏLİK HALDA

●200-cü

в/на двухсо́том --- kişi və orta cins.

в/на двухсо́той --- qadın cins.

XXX

✓ADLIQ HALDA

●300-cü

трѣхсѳтый --- kiři c.

трѣхсѳтое --- orta c.

трѣхсѳтая --- qadın c.

✓BARƏLİK HALDA

●300-cü

в/на трѣхсѳтом --- kiři və orta cins.

в/на трѣхсѳтой --- qadın cins.

XXX

✓ADLIQ HALDA

●400-cü

четырѣхсѳтый --- kiři c.

четырѣхсѳтое --- orta c.

четырѣхсѳтая --- qadın c.

✓BARƏLİK HALDA

●400-cü

в/на четырёхсотом --- kişi və orta cins.

в/на четырёхсотой --- qadın cins.

XXX

✓ADLIQ HALDA

●500-cü

пятисотый --- kişi c.

пятисотое --- orta c.

пятисотая --- qadın c.

✓BARƏLİK HALDA

●500-cü

в/на пятисотом --- kişi və orta cins.

в/на пятисотой --- qadın cins.

XXX

✓ADLIQ HALDA

●600-cü

шестисóтый --- kiři с.

шестисóтое --- orta с.

шестисóтая --- qadın с.

✓BARƏLİK HALDA

●600-cü

в/на шестисóтом --- kiři və orta cins.

в/на шестисóтой --- qadın cins.

XXX

✓ADLIQ HALDA

●700-cü

семисóтый --- kiři с.

семисóтое --- orta с.

семисóтая --- qadın с.

✓BARƏLİK HALDA

●700-cü

в/на семисóтом --- kiři və orta cins.

в/на семисóтой --- qadın cins.

XXX

✓ADLIQ HALDA

●800-cü

восьмисóтый --- kişi c.

восьмисóтое --- orta c.

восьмисóтая --- qadın c.

✓BARƏLİK HALDA

●800-cü

в/на восьмисóтом --- kişi və orta cins.

в/на восьмисóтой --- qadın cins.

XXX

✓ADLIQ HALDA

●900-cü

девятисóтый --- kişi c.

девятисóтое --- orta c.

девятисóтая --- qadın c.

✓BARƏLİK HALDA

●900-cü

в/на девятисóтом --- kişi və orta cins.

в/на девятисóтой --- qadın cins.

XXX

✓ADLIQ HALDA

●1000-ci

тЫсячный --- kişi с.

тЫсячное --- orta с.

тЫсячная --- qadın с.

✓BARƏLİK HALDA

●1000-ci

в/на тЫсячном --- kişi və orta cins.

в/на тЫсячной --- qadın cins.

P.S. Qalan sıra saylarını növbəti dərsdə və Qarışıq yazacam. Məsələn: 1466, 3457və s.
Belə:)

ORTA SƏVİYYƏ ALTINCI DƏRSİMİZİN 3-CÜ BÖLMƏSİ:

"Lüğət və dərsə aid cümlələr"

СЛОВАРЬ:

1) по телеВИзору / в кинотеатре идёт фильм ---- televizorda/kinoteatrda kino gedir.

2) проходИть(НСВ) / пройИ(СВ) --- keçmək

3) дётство [dYEtstva] --- uşqlıq, uşqlıq dövrü

4) стрóить(НСВ) / пострóить(СВ) --- tikmək, inşa etmək.

CÜMLƏLƏR:

1. Я живú в дóме, в котóром жИли моИ родИтели.

Mən valideynlərimin yaşadığı evdə yaşayıram.

Və ya

Mən evdə yaşayıram, hansı ki, orada(o evdə) mənim valideynlərim yaşayırdı (hərfi tərcümə).

2. По телеВИзору идёт фильм, о котóром мы вчерá говорИли.

Televizorda dünən danışdığımız kino gedir.

Və ya

Televizorda kino gedir, hansı ki, onun haqqında (kino haqqında) biz dünən danışmışdıq.

3. Сейчас мы идём по улице, на которой жил А.С.Пушкин.

Biz indi Puşkinin yaşadığı küçədə yeriirik.

Və ya

Biz indi küçədə yeriirik, hansı ki, orada(o küçədə) Puşkin yaşayırdı.

4. Я хочу рассказать вам о месте, в котором прошло моё детство.

Sizə uşqlığının keçdiyi yerdən (yer haqqında) danışmaq istəyirəm.

Və ya

Mən sizə bir yer haqqında danışmaq istəyirəm, hansı ki, orada (o yerdə) mənim uşqlığım keçib.

6. Мне нравится торт, в котором много шоколада.

Mən çoxlu şokalad olan tort xoşlayıram.

Və ya

Mən tort xoşlayıram, hansı ki, onda (o tortda) çoxlu şokalad olur.

ORTA SƏVİYYƏ ALTINCI DƏRSİMİZİN 2-Cİ BÖLMƏSİ:

"Barəlik halda Sıra saylarının davamı..."

Biz indiyə kimi 100-ə qədər Barəlik halda(предложный падеж) sıra saylarının yazılışını öyrəndik.

İndi isə 1000-ə qədər Barəlik haldakı sıra saylarının yazılışını öyrənək:

✓ADLIQ HALDA

●200-cü

двухсо́тый --- kişi c.

двухсо́тое --- orta c.

двухсо́тая --- qadın c.

✓BARƏLİK HALDA

●200-cü

в/на двухсо́том --- kişi və orta cins.

в/на двухсо́той --- qadın cins.

XXX

✓ADLIQ HALDA

●300-cü

трѣхсѣтый --- kişi c.

трѣхсѣтое --- orta c.

трѣхсѣтая --- qadın c.

✓BARƏLİK HALDA

●300-cü

в/на трѣхсѣтом --- kişi və orta cins.

в/на трѣхсѣтой --- qadın cins.

XXX

✓ADLIQ HALDA

●400-cü

четырёхсѣтый --- kişi c.

четырёхсѣтое --- orta c.

четырёхсѣтая --- qadın c.

✓BARƏLİK HALDA

●400-cü

в/на четырёхсѣтом --- kişi və orta cins.

в/на четырёхсóтой --- qadın cins.

XXX

✓ADLIQ HALDA

●500-cü

пятисóтый --- kişi c.

пятисóтое --- orta c.

пятисóтая --- qadın c.

✓BARƏLİK HALDA

●500-cü

в/на пятисóтом --- kişi və orta cins.

в/на пятисóтой --- qadın cins.

XXX

✓ADLIQ HALDA

●600-cü

шестисóтый --- kişi c.

шестисóтое --- orta c.

шестисóтая --- qadın c.

✓BARƏLİK HALDA

●600-cü

в/на шестисóтом --- kiři və orta cins.

в/на шестисóтой --- qadın cins.

XXX

✓ADLIQ HALDA

●700-cü

семисóтый --- kiři с.

семисóтое --- orta с.

семисóтая --- qadın с.

✓BARƏLİK HALDA

●700-cü

в/на семисóтом --- kiři və orta cins.

в/на семисóтой --- qadın cins.

XXX

✓ADLIQ HALDA

●800-cü

восьмисóтый --- kişi c.

восьмисóтое --- orta c.

восьмисóтая --- qadın c.

✓BARƏLİK HALDA

●800-cü

в/на восьмисóтом --- kişi və orta cins.

в/на восьмисóтой --- qadın cins.

XXX

✓ADLIQ HALDA

●900-cü

девятисóтый --- kişi c.

девятисóтое --- orta c.

девятисóтая --- qadın c.

✓BARƏLİK HALDA

●900-cü

в/на девятисóтом --- kişi və orta cins.

в/на девятисóтой --- qadın cins.

XXX

✓ADLIQ HALDA

●1000-ci

тЫсячный --- kişi c.

тЫсячное --- orta c.

тЫсячная --- qadın c.

✓BARƏLİK HALDA

●1000-ci

в/на тЫсячном --- kişi və orta cins.

в/на тЫсячной --- qadın cins.

P.S. Qalan sıra saylarını növbəti dərsdə və Qarışıq yazacam. Məsələn: 1466, 3457və s.
Belə:)

ORTA SƏVİYYƏ ALTINCI DƏRSİMİZİN 3-CÜ BÖLMƏSİ:

"Lüğət və dərsə aid cümlələr"

СЛОВАРЬ:

1) по телеВИзору / в кинотеатре идёт фильм ---- televizorda/kinoteatrda kino gedir.

2) проходИть(НСВ) / пройтИ(СВ) --- keçmək

3) дётство [dYEtsva] --- uşqlıq, uşqlıq dövrü

4) стрóить(НСВ) / пострóить(СВ) --- tikmək, inşa etmək.

CÜMLƏLƏR:

1. Я живú в дóме, в котóром жИли моИ родИтели.

Mən valideynlərimin yaşadığı evdə yaşayıram.

Və ya

Mən evdə yaşayıram, hansı ki, orada(o evdə) mənim valideynlərim yaşayırdı (hərfi tərcümə).

2. По телеВИзору идёт фильм, о котóром мы вчерá говорИли.

Televizorda dünən danışdığımız kino gedir.

Və ya

Televizorda kino gedir, hansı ki, onun haqqında (kino haqqında) biz dünən danışmışdıq.

3. Сейчас мы идём по улице, на которой жил А.С.Пушкин.

Biz indi Puşkinin yaşadığı küçədə yeriyirik.

Və ya

Biz indi küçədə yeriyirik, hansı ki, orada(o küçədə) Puşkin yaşayırdı.

4. Я хочу рассказать вам о месте, в котором прошло моё детство.

Sizə uşaqlığımın keçdiyi yerdən (yer haqqında) danışmaq istəyirəm.

Və ya

Mən sizə bir yer haqqında danışmaq istəyirəm, hansı ki, orada (o yerdə) mənim uşaqlığım keçib.

6. Мне нравится торт, в котором много шоколада.

Mən çoxlu şokalad olan tort xoşlayıram.

Və ya

Mən tort xoşlayıram, hansı ki, onda (o tortda) çoxlu şokalad olur.

ORTA SƏVİYYƏ ALTINCI DƏRSİMİZİN 4-CÜ BÖLMƏSİ:

"Vəziyyət felləri: СтоЯть(НСВ) / ПостоЯть(СВ) --- durmaq, dayanmaq"

Biz əvvəlki dərslərdə vəziyyət felləri haqda məlumat verdik. Vəziyyət fellərindən ən çox işlənilənlərdən biri də Стоять/постоять felidir. Dəmişdik ki, стоять/постоять feli dik şəkildə durmaqdır. Düzdür, bu fel müxtəlif mənalarda işlənir. Baxaq:

- Стоять- var olmaq kimi də tərcümə olunur. Məsələn;

На берегу реки стоит дом --- çayın kənarında bir ev var.

● Məcəzi mənada Стоять/постоять: işləməmək, durmaq, dayanmaq kimi də tərcümə olunur. Məsələn;

Часы стоят ---saat işləmir.

XXX

Стоять(НСВ) / Постоять(СВ) --- şəxsə və zamanlara görə dəyişməsinə gəlin baxaq:

СТОЯТЬ(НСВ) --- durmaq, dayanmaq:

✓İNDİKİ ZAMANDA

Я стоЮ --- mən dururam

Ты стоИшь --- sən durursan

Он/она/оно стоИт --- o durur(kişi/qadın/orta cins)

Мы стоИм --- biz dururuq

Вы стоИте --- siz durursunuz

Они стоЯт --- onlar dururlar.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

Я,ты,он стоЯл --- mən dururdum, sən dururdun, o dururdu (kişi cins)

Я,ты,она стоЯла --- mən dururdum, sən dururdun, o dururdu (qadın c)

Оно стоЯло --- o dururdu(orta cins)

Мы,вы,они стоЯли --- biz dururduq, siz dururdunuz, onlar dururdular.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я буду/ты будешь/он,она,оно будет/мы будем/вы будете/они будут стоять --- mən duraram/sən durarsan/o durar/biz durarıq/siz durarsınız/onlar durarlar.

✓ƏMR FORMADA:

Сто́й! --- dur! dayan!

Стойте! --- durun! dayanın!

XXX

ПОСТОЯТЬ (СВ) --- durmaq, dayanmaq.

✓BİTMİŞ FELLƏRİN İNDİKİ ZAMANI OLMUR ✕

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

Я,ты,он постоЯл --- mən durdum, sən durdun, o durdu (kişi cins)

Я,ты,она постоЯла --- mən durdum, sən durdun, o durdu (qadın c.)

Оно постоЯло --- o durdu

Мы,вы,они постоЯли --- biz durduq, siz durdunuz, onlar durdular.

✓SADƏ GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я постоЮ --- mən duracağam

Ты постоИшь --- sən duracaqsan

Он/она/оно постоИт --- o (kişi/qadın/orta c.) duracaq

Мы постоИм --- biz duracağıq

Вы постоИте --- siz duracaqsınız

Они постоЯт --- onlar duracaqlar.

✓ƏMR FORMADA:

Посто́й! --- dur! dayan!

Посто́йте! --- durun! dayanın!

↑

Bir az müddətlik "dur! (durun!), dayan!(dayanın!)"

ORTA SƏVİYYƏ ALTINCI DƏRSİMİZİN 5-Cİ BÖLMƏSİ:

"Vəziyyət felləri: Лежать(НСВ) / Полежать(СВ) -- durmaq(yatılı), uzanmaq"

Лежать/полежать felinin də müxtəlif mənaları var. Gəlin baxaq:

●Лежать-yatmaq

Məsələn: лежать замертво -- ölü kimi yatmaq.

●лежать-Var olmaq

Məsələn: на тарелке лежит кусок мяса -- nimçədə bir tikə ət vardır.

●лежать--- -dır, -dir, -dur, -dür xəbər şəkilçiləri ilə işlənir.

Məsələn: ручка лежит на столе-- qələm stolun üstündə"dir".

Və s. bu kimi başqa mənalarda da işlənir. Rastımıza çıxdıqca öyrənəcəyik.

Лежать/полежать felinin şəxsə və zamanlara görə dəyişməsinə baxaq:

ЛЕЖАТЬ(НСВ) --- Uzanmaq, durmaq(yatılı vəziyyətdə).

✓İNDİKİ ZAMANDA:

Я леж^{у́} - mən uzanıram

Ты леж^{Ишь} - sən uzanırsan

Он/она/оно леж^{Ит} - o uzanır (kişi/qadın/orta cins)

Мы леж^{Им} - biz uzanıırıq

Вы леж^{Ите} - siz uzanırsınız

Они леж^{át} - onlar uzanırlar.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

Я,ты,он леж^{ál} --- mən uzanırdım, sən uzanırdın, o uzanırdı (kişi cins)

Я,ты,она леж́ала --- mən uzanırdım, sən uzanırdın, o uzanırdı (qadın cins)

Оно леж́ало --- o uzanırdı(orta cins)

Мы,вы,они леж́али --- biz uzanırdıq, siz uzanırdınız, onlar uzanırdılar.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я буду/ты будешь/он,она,оно будет/мы будем/вы будете/они будут Лежать --- mən uzanaram/sən uzanarsan/o uzanar(kişi,qadın,orta c.)/biz uzanarıq/siz uzanarsınız/onlar uzanarlar.

✓ƏMR FORMADA:

ЛежИ! --- uzan!

ЛежИте! --- uzanın!

XXX

ПОЛЕЖАТЬ(CB) --- uzanmaq, durmaq(yatılı vəziyyətdə).

✓BİTMİŞ FELLƏRİN(CB) İNDİKİ ZAMANI OLMUR ✕

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

Я,ты,он полеж́ал --- mən uzandım, sən uzandın, o uzandı(kişi cins).

Я,ты,она полеж́ала --- mən uzandım, sən uzandın, o uzandı (qadın cins).

Оно полеж́ало --- o uzandı (orta cins).

Мы,вы,они полеж́али --- biz uzandıq, siz uzandınız, onlar uzandılar.

☒ SADƏ GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я полеж́у --- mən uzanacağam

Ты полеж́Ишь --- sən uzanacaqsan

Он/она/оно полеж́Ит --- o (kişi/qadın/orta cins) uzanacaq

Мы полеж́Им --- biz uzanacağıq

Вы полеж́Ите --- siz uzanacaqsınız

Они полеж́ат --- onlar uzanacaqlar.

☒ ƏMR FORMADA:

Полеж́И! --- uzan!

Полеж́Ите! --- uzanın!

ORTA SƏVİYYƏ YEDDİNCİ DƏRS.

Mövzu Adı:

"Təsirlik halındakı (Винительный падеж) təkdə olan isimlərə aid Sifətlər. Təsirli fellərlə işlənmə"

PLAN:

- 1) Təsirlik halındakı tək isimlərə aid Sifətlər və təsirli fellərlə işlənmə mövzusu haqqında.
- 2) Barəlik halda qarışıq Sıra sayları.
- 3) Lüğət və yeni dərslərə aid cümlələr.
- 4) Vəziyyət felləri: Висеть(НСВ) / Повисеть(СВ) --- asılı durmaq, asılmaq.
- 5) Vəziyyət felləri: Ставить(НСВ) / Поставить(СВ) --- qoymaq(dik şəkildə).

ORTA SƏVİYYƏ YEDDİNCİ DƏRSİMİZİN 1-Cİ BÖLMƏSİ:

"Təsirlik halındakı tək isimlərə aid Sifətlər və təsirli fellərlə işlənmə mövzusu haqqında"

Əvvəlcə Başlanğıc səviyyə dərslərimizdən Təsirlik halının (Винительный падеж) ən geniş yayılmış sahəsinin "təsirli fellərlə işlənmə" olduğunu xatırlayaq. Yəni, bir fələ "kimi?(кого?), nəyi?(что?) suallarını verə biliriksə rus dilində bu fellərlə mütləq "təsirlik hal"ındakı isimləri işlətməliyik. Gəlin, nümunələrlə baxaq.

Qarşılaşdırma:

✓ ADLIQ HAL (И.п)

Sualları: kim?(кто?), nə?(что?).

— Это что? - Bu nədir?

— Это книга. - Bu kitabdır.

— Это что? - Bu nədir?

— Это стол. - Bu stoldur.

— Это кто? - Bu kimdir?

— Это доктор. - Bu, həkimdir.

İndi yuxarda göstərdiyimiz Adlıq haldakı nümunələri indi Təsirlik halda işlədərək baxaq.

✓TƏSİRLİK HAL (В.п)

Sualları: kimi?(кого?), nəyi?(что?).

— Что ты читаешь? - Nə(nəyi) oxuyursan?

— Я читаю книгу - Mən kitab(ı) oxuyuram.

Yuxarıdakı fel "читать" felidir və təsirli feldir. Çünki, читать felinə sual verəndə avtomatik что? sualı yaranır. Yəni, oxumaq-nəyi?. Nəyi sualına cavab verirsə təsirli feldir. Eyni zamanda kimi? sualına da cavab verirsə...

— Что он купил? - O, nə alıb?

— Он купил стол. - O, stol alıb.

Burada da eynilə купить feli təsirli feldir. Çünki купить felinə sual veriləndə, birbaşa olaraq что? sualı yaranır, yəni almaq-nəyi?. Nəyi? sualına cavab verirsə, deməli təsirli feldir.

— Кого вы ждёте? - Siz kimi gözləyirsiniz?

— Мы ждём доктора. - Biz həkimi gözləyirik.

Burada da, yenə ждать-gözləmək feli təsirli feldir. Yəni: ждать-кого? ---- gözləmək-kimi?. Kimi? sualına cavab verirsə deməli təsirli feldir.

Azərbaycan dilində olduğu kimi rus dilində də təsirli fellər kimi? və nəyi? suallarına cavab verir.

Bu, sadəcə xatırlatma idi. İndi isə keçək əsas dərsimizə. Təsirlik halda təkdə olan isimlərə aid sifətlər mövzusuna.

☒ Sifətlərin Adlıq halının təkdə olan sualları hansılar idi gəlin, xatırlayaq:

Какой?(kişi cins) --- hansı?necə?

Какая?(qadın cins) --- hansı?necə?

Какое?(orta cins) --- hansı?necə?.

☒ Təsirlik halda isə sualları aşağıdakı kimi olacaq:

● Какого? (canlı kişi cins isimlər üçün) --- hansı?necə?

● Какой? (cansız kişi və orta cins isimlər üçün) --- hansı?necə?

● Какую? (qadın cins isimlər üçün).

Deməli, Təsirlik halındakı təkdə olan Sifətlərin şəkilçiləri belə olacaq:

Canlı kişi cins: -ого (qalın), -его (incə)

Cansız kişi/orta: -ый/-ой (qalın), -ий (incə)

Qadın cins: -ую (qalın), -юю (incə).

Nümunələrə baxaq.

Qarşılaşdırma:

✓ADLIQ HALDA:

Sualları: кто?что?

— Какáя это кнИга? - Бу, несə kitabdır?

— Это интерéсная книга. - Bu, maraqlı kitabdır.

XXX

— Какóй это стол?- Бу, несə stoldur?

— Это большóй стол. - Bu, böyük stoldur.

XXX

— Какóй это дóктор? - Bu несə həkimdir?

— Это хорóший дóктор. - Bu, yaxşı həkimdir.

✓TƏSİRLİK HALDA:

Sualları: кого?что?

- Какую книгу ты читаешь? - Sən hansı kitab(ı) oxuyursan?
— Я читаю интересную книгу. - Mən maraqlı kitab oxuyuram.

XXX

- Какой стол он купил? - O, necə stol aldı(alıb)?
— Он купил большой стол. - O, böyük stol aldı(alıb).

XXX

- Какého доктора вы ждёте? - Siz necə həkimı gözləyirsiniz?
— Мы ждём хорошего доктора- Biz yaxşı həkim gözləyirik.

ORTA SƏVİYYƏ YEDDİNCİ DƏRSİMİZİN 2-Cİ BÖLMƏSİ:

"Barəlik halda(Предложный падеж) qarışıq sıra sayları"

Biz əvvəlki dərslərimizdə 1000-ə qədər sıra saylarının həm Adlıq halda, həm də Barəlik halda necə yazıldığını öyrəndik. Bu günki dərsdə isə 5000-ə qədər və qarışıq sıra saylarının(1001-ci, 1453-cü, 2015-ci və s.) necə yazıldığını öyrənəcəyik. Gəlin yeni sıra sayları ilə tanış olaq:

☒ ADLIQ HALDA

- 2000-ci

двухтысячный - kişi cins

двухтысячное - orta cins

двухтысячная - qadın cins

☒ BARƏLİK HALDA

●2000-ci

в/на двухтысячном --- kişi və orta cinsdə

в/на двухтысячной--- qadın cinsdə.

XXX

☒ ADLIQ HALDA

●3000-ci

трёхтысячный - kişi c.

трёхтысячное - orta c.

трёхтысячная - qadın c.

☒ BARƏLİK HALDA

●3000-ci

в/на трёхтысячном --- kişi və orta cinsdə

в/на трёхтысячной --- qadın cinsdə.

XXX

☒ ADLIQ HALDA

●4000-ci

четырёхты́сячный - kişi c.

четырёхты́сячное - orta c.

четырёхты́сячная - qadın c

☒ BARƏLİK HALDA

●4000-ci

в/на четырёхты́сячном --- kişi və orta cinsdə

в/на четырёхты́сячной --- qadın cinsdə.

XXX

☒ ADLIQ HALDA

●5000-ci

пятиты́сячный - kişi c.

пятиты́сячное - orta c.

пятиты́сячная - qadın c.

☒ BARƏLİK HALDA

- 5000-ci

в/на пятитЫсячном --- kişi və orta cinsdə

в/на пятитЫсячной --- qadın cinsdə.

XXX

Gəlin indi qarışıq sıra saylarına aid nümunələr göstərək.

Məsələn;

- 1001-ci

тЫсяча пёрвый --- Adlıq halda

- 1001-ci ildə

в тЫсяча пёрвом годý --- Barəlik halda.

XXX

Məsələn;

- 1453-cü

тЫсяча четЫреста пятьдесят третий --- Adlıq halda.

- 1453-cü ildə

в тЫсяча четыреста пятьдесЯт трéтьем годý --- Barəlik halda.

XXX

Məsələn;

●2015-ci

две тЫсячи пятънадцатый ---Adlıq halda

●2015-ci ildə

в две тЫсячи пятъна́дцатом годý --- Barəlik halda.

XXX

Məsələn;

●2023-cü

две тЫсячи двáдцать трéтий --- Adlıq halda.

●2023-cü ildə

в две тЫсячи двадцать третьем году ---- BARƏLİK HALDA.

XXX

Məsələn;

●3100-cü

три ты́сячи со́тый --- ADLIQ HALDA.

●3100-cü ildə

в три ты́сячи со́том го́ду --- BARƏLİK HALDA.

XXX

Məsələn;

●4255-ci

четыре ты́сячи двéсти пятьдесят пЯтый --- ADLIQ HALDA.

●4255-ci ildə

в четЫре ты́сячи двéсти пятьдесят пЯтом го́ду --- BARƏLİK HALDA.

XXX

Məsələn;

●5879-cu

пять ты́сяч восемьсо́т се́мьдесят девЯтый --- ADLIQ HALDA.

●5879-cu ildə

в пять тЫсяч восемьсот сёмьдесят девЯтом годý --- BARƏLİK HALDA.

VƏ S.

ORTA SƏVİYYƏ YEDDİNCİ DƏRSİMİZİN 3-CÜ BÖLMƏSİ:

"Lüğət və yeni dərslərə aid cümlələr"

СЛОВАРЬ:

1) уважа́ть(НСВ) / зауважа́ть(СВ) кого?--- kimə hörmət etmək.

QEYD: "уважать" feli Azərbaycanca Kimə? sualına cavab versə də rus dilində yönlük hal (дательный падеж) kimi deyil **✗**, Təsirlik hal (Винительный падеж) kimi sual verilir.

2) уважа́емый --- hörmətli, möhtərəm.

3) вспоми́нать(НСВ) / вспо́мнить(СВ) [fspaminAt/fspOmnit] --- xatırlamaq, yada salmaq, yad etmək, anmaq, xatirə gətirmək

4) иска́ть(НСВ) / поиско́уть(СВ) --- axtarmaq

5) находИ́ть(НСВ) / найтИ(СВ) --- tapmaq

6) жда́ть(НСВ) / подождáть(СВ) --- gözləmək

7) встреча́ть(НСВ) / встрéтить(СВ) --- кого? qarşılamaq, rast gəlmək.

8) заказыва́ть(НСВ) / заказáть(СВ) ---- sifariş vermək

9) выбира́ть(НСВ) / ВЫбратъ(СВ) --- seçmək

10) когдá-то [kaqda'ta] --- bir zamanlar, keçmişdə, vaxtilə

11) газИрованная вода --- qazlı su

12) негазИрованная вода --- qazsız su

13) результат --- nəticə

14) в результате --- nəticədə, axırda;nəticəsində.

~~~

CÜMLƏLƏR:

1. Это молодóй дирéктор нáшей фИрмы. Я уважа́ю молодóго дирéктора нáшей фИрмы.

Bu, bizim firmamızın gənc direktorudur. Mən firmamızın gənc direktoruna hörmət edirəm.

2. Здесь когдá-то стоЯл мой родно́й дом. Я ча́сто воспомина́ю мой родно́й дом.

Bir zamanlar burada mənim doğma evim dururdu. Mən tez-tez doğma evimi yad edirəm.

3. Где эта ста́рая фотогра́фия? Я уже 2 часа́ ищú эту ста́рую фотогра́фию.

Bu köhnə fotoşəkil haradadır? Mən artıq 2 saatdır bu köhnə fotoşəkili axtarıram.

4. Завтра в Москвѹ приезжает известная актрИса. Известную актрИсу будет встречать вся МосквА.

Sabah Moskvaya məşhur aktrisa gəlir. Məşhur aktrisanı bütün Moskva qarşılayacaq.

5. В меню есть овощной салат, красная рЫба и мясо. Я хочу заказать овощной салат и красную рЫбу.

Menyuda tərəvəz salatı, qırmızı balıq və ət var. Mən tərəvəz salatı və qırmızı balığı sifariş vermək istəyirəm.

6. На столе стояли негазированной водА, кола и сок. Я выБрал негазированную водУ.

Stolda qazsız su, kola və sok dururdu. Mən qazsız suyu seçdim.

ORTA SƏVİYYƏ YEDDİNCİ DƏRSİMİZİN 4-CÜ BÖLMƏSİ:

"Vəziyyət felləri: Висеть(НСВ) / Повисеть(СВ) --- asılı durmaq(qalmaq), asılmaq / bir az asılmaq, asılı durmaq(qalmaq)"

Bu vəziyyət feli isə sadəcə bir mənada işlənir, o da "Asılmaq"dır. Sualı da: "где?"dir.
Məsələn:

Висеть на телефоне --- telefonda asılıb qalmaq(məcəzi); Висеть на ниточке --- tükdən asılı olmaq(məcəzi); Висеть на ведке --- budaqdan asılmaq(budaqda asılı durmaq) və s.

Gəlin bu felin şəxsə və zamanlara görə dəyişməsinə baxaq:

ВИСЕТЬ(НСВ) --- asılmaq

✓İNDİKİ ZAMANDA:

Я вишú - mən asılıram

Ты висИшь - sən asılırsan

Он/она/оно висИт - o asılır

Мы висИм - biz asılıırıq

Вы висИте - siz asılırsınız

Они висЯт - onlar asılırlar

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

Я,ты,он висёл -- mən asılırdım, sən asılırdın, o asılırdı (kişi cins-мужской род).

Я,ты,она висела -- mən asılırdım, sən asılırdın, o asılırdı (qadın cins-женский род).

Оно висело -- o asılırdı (orta cins-средний род).

Мы,вы,они висели -- biz asılırdıq, siz asılırdınız, onlar asılırdılar.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я буду/ты будешь/он,она,оно будет/мы будем/вы будете/они будут висеть --- mən asılam/sən asılırsan/o asılar/biz asılarıq/siz asılırsınız/onlar asırlar.

✓ƏMR FORMADA:

ВисИ! --- Asıl! (Asılı dur!)

ВисИте! --- Asılın! (Asılı durun!)

* * *

ПОВИСЕТЬ(СВ) --- bir az asılmaq (asılı durmaq/qalmaq).

✓BİTMİŞ FELLƏRİN(CB) İNDİKİ ZAMANI OLMUR ✕

✓SADƏ GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я повишú - mən asılacağam

Ты повисишь - sən asılacaqsan

Он/она/оно повисит - o asılacaq

Мы повисим - biz asılacağıq

Вы повисите - siz asılacaqsınız

Они повият - onlar asılacaqlar.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

Я,ты,он повисёл -- mən asıldım, sən asıldın, o asıldı (kişi cins)

Я,ты,она повисела -- mən asıldım, sən asıldın, o asıldı (qadın cins)

Оно повисело -- o asıldı

Мы,вы,они повисели -- biz asıldıq, siz asıldınız, onlar asıldılar.

✓ƏMR FORMADA:

Повиси! -- Asıl! (bir az müddətlik)

Повисите! -- Asılın! (bir az müddətlik).

ORTA SƏVİYYƏ YEDDİNCİ DƏRSİMİZİN 5-Cİ BÖLMƏSİ:

"Vəziyyət felləri: Ста́вить(HCB) / Поста́вить(CB) --- qoymaq"

Məsələn;

Ста́вить книгу на стол --- kitabı stolun üstünə qoymaq;

Ста́вить часового --- növbətçi qoymaq;

Ста́вить банки --- banka qoymaq;

Ста́вить опыты --- təcrübə qoymaq;

Ста́вить знаки препинания --- durğu işarələri qoymaq;

Ста́вить памятник --- heykəl qoymaq;

Ста́вить диагноз --- diaqnoz qoymaq ....və s.

Eyni zamanda, müxtəlif mənalarda da işlənir. Birinci mənası bizim də öyrəndiyimiz dik şəkildə "qoymaq" felidir. Yəni:

1. Dik qoymaq, dikəltmək

Чашку ста́вить на стол --- fincanı stolun üstünə qoymaq;

Книгу ста́вить на полку --- kitabı rəfə qoymaq.

2. Təyin etmək(danışırda)

Ста́вить нового заведующего --- yeni müdir təyin etmək.

3. Təşkil etmək;

Правильно ставить работу --- işi düzgün təşkil etmək.

4. Hesab etmək, saymaq

Ставить за честь --- şərəf hesab etmək

Və s.

Gəlin indi şəxsə və zamanlara görə necə dəyişir baxaq:

●СТАВИТЬ(НСВ) --- qoymaq

✓İNDİKİ ZAMANDA:

Я ставлю - mən qoyuram

Ты ставишь - sən qoyursan

Он/она/оно ставит - o qoyur

Мы ставим - biz qoyuruq

Вы ставите - siz qoyursunuz

Они ставят - onlar qoyurlar.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

Я,ты,он ставил --- mən qoyurdum, sən qoyurdun, o qoyurdu (kişi cins-мужской род)

Я,ты,она ставила --- mən qoyurdum, sən qoyurdun, o qoyurdu (qadın cins-женский род)

Оно ставило --- o qoyurdu (orta cins-средний род).

Мы,вы,они стáвили --- biz qoyurduq, siz qoyurdunuz, onlar qoyurdular.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA

Я буду/ты будешь/он,она,оно будет/мы будем/вы будете/они будут стáвить — mən qoyaram/sən qoyarsan/o qoyar/biz qoyarıq/siz qoyarsınız/onlar qoyarlar.

✓ƏMR FORMADA:

Ставь! --- qoy!

Ставьте! --- qoyun!

* * *

●ПОСТÁВИТЬ(СВ) --- qoymaq

✓BİTMİŞ FELLƏRİN(CB) İNDİKİ ZAMANI OLMUR ✕

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

Я,ты, он постáвил --- mən qoydum, sən qoydun, o qoydu (kişi cins)

Я,ты,она постáвила --- mən qoydum, sən qoydun, o qoydu (qadın cins)

Оно постáвило --- o qoydu (orta cins)

Мы,вы,они постáвили --- biz qoyduq, siz qoydunuz, onlar qoydular.

✓SADƏ GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я поставлю --- mən qoyacağam

Ты поставишь --- sən qoyacaqsan

Он/она/оно поставит --- o qoyacaq

Мы поставим --- biz qoyacağıq

Вы поставите --- siz qoyacaqsınız

Они поставят --- onlar qoyacaqlar.

✓ƏMR FORMADA:

Поставь! -- Qoy!

Поставьте! -- Qoyun!

ORTA SƏVİYYƏ SƏKKİZİNCİ DƏRS!

Mövzu Adı:

"Təkdə olan Yiyəlik əvəzliliklərinin Təsirlik halı (Винительный падеж). Qayıdış əvəzliyi -- "Öz (Свой)".

PLAN:

- 1) Təkdə olan yiyəlik əvəzliliklərinin Təsirlik halı və Свой qayıdış əvəzliyi mövzusu haqqında.
- 2) Учить(НСВ) / Выучить, научить(СВ) və Изучать(НСВ) / Изучить(СВ) fəllərinin fərqi.
- 3) Lüğət və yeni dərslə aid Cümlələr.

4) Vəziyyət felləri: Класть(НСВ) / Положить(СВ) -- qoymaq (yatılı vəziyyətdə).

5) Vəziyyət felləri: Вешать(НСВ) / Повесить(СВ) --- asmaq, sallamaq.

ОРТА СƏVİYYƏ SƏKKİZİNCİ DƏRS!

Mövzu Adı:

"Təkdə olan Yiyəlik əvəzliliklərinin Təsirlik halı (Винительный падеж). "Öz (Свой)" yiyəlik əvəzliyi.

PLAN:

1) Təkdə olan yiyəlik əvəzliliklərinin Təsirlik halı və Свой yiyəlik əvəzliyi mövzusu haqqında.

2) Учить(НСВ) / Выучить, научить(СВ) və Изучать(НСВ) / Изучить(СВ) fellərinin fərqi.

3) Lüğət və yeni dərslə aid Cümlələr.

4) Vəziyyət felləri: Класть(НСВ) / Положить(СВ) -- qoymaq (yatılı vəziyyətdə).

5) Vəziyyət felləri: Вешать(НСВ) / Повесить(СВ) --- asmaq, sallamaq.

ORTA SƏVİYYƏ SƏKKİZİNCİ DƏRSİMİZİN 1-Cİ BÖLMƏSİ:

"Təkdə olan yiyəlik əvəzliliklərinin Təsirlilik halı(Винительный падеж) və yiyəlik əvəzliyi--
öz-свой"

Şəxs əvəzlilikləri mövzusunun içində yer alan orta səviyyə İKİNCİ dərsimizdə Yiyəlik əvəzliyi olan "Öz-Свой" əvəzliyi ilə əlaqəli əsas qaydaları öyrənmişdik. Bir daha xatırlayaq:

Rus dilində 1-ci və 2-ci şəxs əvəzlilikləri olduqda Свой əvəzliyi yerinə Yiyəlik əvəzliyi işlənə bilirdi.

Məsələn;

Ты забыл свой=твой телефон дома.

Sən öz telefonunu evdə unutdun = Sən (sənin) telefonunu evdə unutdun.

Ancaq 3-cü şəxs üçün sadəcə Свой əvəzliyi işlənirdi. Yiyəlik əvəzliyi ilə əvəz etmək olmurdu. Yəni belə:

Он забыл свой = ⊗ твой (bərabər deyil) телефон дома.

O, öz telefonunu evdə unutdu (O, onun telefonunu evdə unudub demək olmurdu, çünki belə vəziyyətdə başqa birinin telefonunu evdə unutmuş kimi olurdu).

Bu xatırlatmanı etdikdən sonra indi isə keçək əsas dərsimizə...

YİYƏLİK ƏVƏZLİKLƏRİNİN TƏSİRLİK HALI.

Təsirlik halındakı yiyəlik əvəzliliklərinin sualları aşağıdakılardır:

- Чей? [çey] --- kiminkini? (kişi/orta cins cansızlar üçün)
- Чьего? [çyivo] --- kiminkini? (kişi/orta cins canlılar üçün)
- Чью? [çyu] --- kiminkini? (qadın cins isimlər üçün)

Bir də sifətin suallarını da demək olar, yəni: Necə birini? Hansını?

- Какóй? [kakoy] --- kişi/orta cins cansızlar.
- Какóго? [kakòva] --- kişi/orta cins canlılar.
- Какýю? [kakuyu] --- qadın cins isimlər.

Təsirlik halında свой əvəzliyinin şəkilçiləri sifətlərin şəkilçilərinə bənzəyir:

Kişi/Orta canlı: -его---своего

Kişi/Orta cansız: -ой---свой

Qadın cins: -юю---своюю

YİYƏLİK ƏVƏZLİKLƏRİNİN TƏSİRLİK HALI:

- ✓Təsirlik halda cansız kişi və orta cins isimlər Adlıq hal ilə eynidir.

Свой=мой,твой,наш,ваш

1-ci şəxs təkdə:

Мой/моё=Свой/своё

(mənimkini=özümünkini)

1-ci şəxs cəmdə:

Наш/наше=свой/своё

(bizimkini=özümüzünkini).

2-ci şəxs təkdə:

Твой/твоё=свой/своё

(səninkini=özününkini)

2-ci şəxs cəmdə:

Ваш/ваше=свой/своё

(sizinkini=özünüzünkini)

3-cü şəxs təkdə və cəmdə:

Свой=⊗ (bərabər deyil) его,её,их

Его,её --- onunkini

Их --- onlarınkini.

✓Təsirlilik hal Canlı kişi/orta cins isimlər və qadın cins isimlər(adlıq hal ilə eyni deyil, fərqlidir):

1-ci şəxs təkdə:

Моего(kişi,orta c)/мою(qadın c.=Своего(kişi,orta c)/свою(qadın c)

(mənimkini=özümünkini).

1-ci şəxs cəmdə:

Нашего/нашу=своего/свою

(bizimkini=özümüzünkini).

2-ci şəxs təkdə:

Твоего/твою=своего/свою

(səninkini=özününkini)

2-ci şəxs cəmdə:

Вашего/вашу=своего/свою

(sizinkini=özünüzninkini).

3-cü şəxs təkdə və cəmdə:

Свой=⊗ его,её,их

Его/её --- onunkini

Их --- onlarınkini.

ORTA SƏVİYYƏ SƏKKİZİNCİ DƏRSİMİZİN 2-Cİ BÖLMƏSİ:

"Учить(НСВ)/Выучить,научить(СВ) və Изучать(НСВ)/Изучить(СВ) fellərinin fərqi"

Gəlin bu felləri bir-bir analiz edək. Biz bu fellərin sadəcə "Öyrənmək" mənasında nə kimi fərqləri var onları öyrənəcəyik.

Birinci qeyd etdiyimiz fel Учить müxtəlif mənalarda işlənir. Məsələn: 1.öyrətmək, dərş vermək; 2.təlim vermək; 3.öyrənmək. Выучить də həmin felin bitmiş tərzidir. Yəni, sovrşennıy vid felidir. Научить də учить felinin bitmiş tərzidir. Amma научить sadəcə "öyrətmək" mənasında işlənir.

Изучать feli də "öyrənmək" mənasında işlənir. Onun bitmiş tərzi isə Изучить felidir.

Bu felləri indi dəqiqliklə yazaq:

- Учить(НСВ) / Выучить(СВ) --- 1.öyrətmək, dərs vermək; 2.təlim etmək(vermək); 3.öyrənmək.
- Учить(НСВ) / Научить(СВ) --- öyrətmək.
- Изучать(НСВ) / Изучить(СВ) --- öyrənmək.

Gördüyünüz kimi учить/выучить və изучать/изучить fellərinin ikisində də "öyrənmək" mənası işlənib. Bəs fərq nədədir?

Əslində, o qədər də ciddi fərq yoxdur. Sadəcə olaraq

Учить(НСВ) / Выучить(СВ) qısa müddətli bir öyrənmədir. Nə deməkdir bu? Gəlin nümunələrlə başa düşməyə çalışaq.

Məsələn:

- Учить новые слова -- yeni sözlər öyrənmək;
- Учить стих -- şeir öyrənmək;
- Учить уроки -- dərsləri öyrənmək;
- Учить глаголы -- felləri öyrənmək;
- Учить правило -- qayda öyrənmək;
- Я выучил таблицу умножения -- vurma cədvəlini öyrəndim;
- Выучить наизусть -- əzbər öyrənmək.

Buradan göründüyü kimi sadəcə qısa müddətli nə isə öyrənməkdən bəhs edilir. Yəni, bunları öyrənmək üçün çox uzun bir müddət tələb olunmur. Hər hansısa elmin hansısa bir sahəsini öyrənmək kimi...

XXX

Изучать(НСВ) / Изучить(СВ) isə uzun müddətli və daha böyük bir materialı öyrənmə nəzərdə tutulur.

Məsələn:

- Изучать теорию -- nəzəriyyəni öyrənmək;
- Изучать животный мир -- heyvanlar aləmini öyrənmək;
- Изучать факты -- faktları öyrənmək.
- Я изучаю русский язык -- mən rus dilini öyrənirəm (rus dili elmini öyrənmək).
- Я изучаю математику -- riyaziyyatı öyrənmək (riyaziyyat elmini öyrənmək).

P.S. Bir də əlavə bir "öyrənmək" feli də var. O isə:

Учиться(НСВ) / Научиться(СВ) felidir.

Учиться / Научиться və Изучать / Изучить fəlləri arasındakı fərq isə suallarındadır.

Учиться / Научиться feli "Чему?", yəni yönlük halda (дательный падеж) işlənir və bir bacarığa sahib olmağı öyrənmək kimi tərcümə edilir.

Məsələn:

☐ Учиться игре(уönlük h) на пианино -- pianinoda çalma öyrənmək;

☐ Учиться рисованию -- şəkil çəkməni öyrənmək;

☐ Учиться общению на русском языке -- Rus dilində ünsiyyət öyrənmək.

☐ Научиться ремеслу -- peşə öyrənmək;

☐ Научиться грамоте -- savad öyrənmək.

QEYD: Учиться русскому языку -- rus dilində deyilmir ✗

Учить русскому языку -- Rus dilini öyrətmək ☒ bu doğrudur.

Bu, Изучать/Изучить feli ilə arasındakı fərq idi. Yəni, Учиться/Научиться feli "чему?" sualına cavab verir.

Eyni zamanda nə etmək? sualına da cavab verərək fellərlə də işlənir:

☐ Научиться писать -- yazmağı öyrənmək;

☐ Научиться вести себя -- özünü aparmağı öyrənmək.

Bir də Учиться felinin başlanğıc səviyyədə öyrəndiyimiz əsas mənası isə: Oxumaq, təhsil almaq idi və где? sualına cavab verirdi.

Məsələn:

Я учусь в университете -- mən universitetdə təhsil alıram.

Он учится в школе -- O, məktəbdə oxuyur və s.

ORTA SƏVİYYƏ SƏKKİZİNCİ DƏRSİMİZİN 3-CÜ BÖLMƏSİ:

"Lügət və yeni dərslərə aid Cümlələr"

СЛОВАРЬ:

1) пёсня [pYEsnya] --- mahnı

2) мелодия [milOdiya] --- melodiya, ahəng

3) мёнЯть(НСВ) / поменЯть(СВ) --- dəyişdirmək

4) режИм питáния [rijim pitAniya] --- bəslənmə(qidalanma) rejimi

5) питáние --- 1.qidalanma, bəsləmə; 2.yemə, bəslənmə; 3.qida, yeyəcək; 4.təmin,təchiz etmə.

6) поливáть(НСВ) / полИть(СВ) --- sulamaq

7) приглашáть в гóсти --- müsafirliyə çağırmaq, qonaq dəvət etmək

8) идéя [idYEya] --- fikir, ideya

9) обьяснЯть(НСВ) / обьяснИть(СВ) --- izah etmək, açıqlamaq.

10) расскáз --- hekayə

CÜMLƏLƏR:

1. — Чей расскáз ты ужé читáла: Мой или егó?

— Я не читáла ни твой, ни его рассказ. Я пишу свой рассказ.

--Sən artıq kimin hekayəsini oxuyurdun: mənim yoxsa onun?

--Mən nə sənin, nə də onun hekayəsini oxuyurdum. Mən öz hekayəmi yazıram.

2. Я люблЮ мýзыку Шопéна. Его мýзыку нельзЯ не любИть. Он написáл своЮ пёрвую пёсню, когдá емý бЫло 17 лет.

Mən Şopenin musiqisini sevirəm. Onun musiqisini sevməmək olmaz. O, 17 yaşında olanda özünün ilk mahnısını yazdı.

3. Я чáсто слýшаю вальс Шопéна <<Ля минóр>>. Я люблЮ егó мелóдию.

Mən tez-tez Şopenin <<La Minor>> valsini dinləyirəm. Mən melodiyanı sevirəm.

4. Андрéй открьЫл свой ресторáн в Москве. Его ресторан ещё не все знáют. Андрей лЮбит свой ресторан.

Andrey Moskvada öz restoranını açdı. Onun restoranını hələ hamı tanımır. Andrey öz restoranını sevir.

5. Вы мнóго едИте! Давáйте поменЯем ваш режим питáния. Вы хотИте поменЯть свой режим питáния?

Siz çox yeyirsiniz! Gəlin sizin qidalanma rejiminizi dəyişək. Siz istəyirsiniz öz rejiminizi dəyişmək?

6. У нас есть свой сад. Мы поливаем наш сад каждый вечер. Вы хотите увидеть наш сад? Приглашаем вас в гости!

Bizim öz bağımız var. Biz hər axşam bağımızı sulayırıq. Siz bağımızı görmək istəyirsiniz? Sizi qonaq dəvət edirik!

ORTA SƏVİYYƏ SƏKKİZİNCİ DƏRSİMİZİN 4-CÜ BÖLMƏSİ:

"Vəziyyət fəlləri: Класть(НСВ) / Положить(СВ) --- qoymaq"

Beşinci öyrəndiyimiz vəziyyət fəli isə класть/положить felidir.

Sualları: кого? что? куда?

Məsələn:

Дəftəri qoymaq --- положить тетрадь (nəyi?),

Положить в больницу --- xəstəxanaya qoymaq (hara?),

Положить на диван --- divana qoymaq (hara?),

Класть больного в больницу --- xəstəni xəstəxanaya qoymaq (kimi? hara?)....və s.

Bu fel də müxtəlif mənalarda işlənir.

Məsələn;

- Salmaq

класть сахар в чай --- çaya qənd salmaq.

- Qatmaq, vurmaq

класть масло в кашу --- sıyığa yağ vurmaq (qatmaq).

- Çəkmək, sürtmək, yaxmaq класть пудру --- pudra sürtmək.

Eyni zamanda fərqli sözlərlə fərqli mənalarda da işlənir. Məsələn:

класть яйца ---yumurtlamaq;

класть на музыку --- bəstələmək;

класть поклоны --- səcdəyə getmək, diz çökmək (ibadət zamanı);

класть пятно на кого-что --- ləkələmək, qara yaxmaq, rüsvay etmək.....və s.

İndi isə bu fel şəxsə və zamanlara görə necə dəyişir, gəlin baxaq:

- КЛАСТЬ(НСВ) --- qoymaq

- ✓İNDİKİ ZAMANDA:

Я кладу́ --- mən qoyuram

Ты кладёшь --- sən qoyursan

Он/она/оно кладёт --- o (kişi/qadın/orta cins) qoyur

Мы кладѐм --- biz qoyuruq

Вы кладѐте --- siz qoyursunuz

Они кладѹт --- onlar qoyurlar.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

Я,ты,он клáл --- мən qoyurdum, sən qoyurdun, o qoyurdu (kişi cins)

Я,ты,она клáла --- мən qoyurdum, sən qoyurdun, o qoyurdu (qadın cins)

Оно клáло --- o qoyurdu (orta cins)

Мы,вы,они клáли --- biz qoyurduq, siz qoyurdunuz, onlar qoyurdular.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я буду/ты будешь/он,она,оно будет/мы будем/вы будете/они будут класть — мən qoyaram/sən qoyarsan/o qoyar/biz qoyarıq/siz qoyarsınız/onlar qoyarlar.

✓ƏMR FORMADA:

КладИ! --- Qoy! (Uzun müddətlik).

КладИте! --- Qoyun! (Uzun müddətlik).

XXX

● ПОЛОЖИТЬ(СВ) --- qoymaq.

✓ BİTMİŞ FELLƏRİN(CB) İNDİKİ ZAMANI OLMUR ✕

✓ KEÇMİŞ ZAMANDA:

Я,ты,он положИл --- mən qoydum, sən qoydun, o qoydu (kişi cins).

Я,ты,она положИла --- mən qoydum, sən qoydun, o qoydu (qadın cins).

Оно положИло --- o qoydu (orta cins).

Мы,вы,они положИли --- biz qoyduq, siz qoydunuz, onlar qoydular.

✓ SADƏ GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я положу́ --- mən qoyacağam

Ты положишь --- sən qoyacaqsan

Он/она/оно полóжит --- o qoyacaq (kişi/qadın/orta c.)

Мы полóжим --- biz qoyacağıq

Вы полóжите --- siz qoyacaqsınız

Они полóжат --- onlar qoyacaqlar.

✓ ƏMR FORMADA:

ПоложИ! --- Qoy! (qısa müddətlik)

ПоложИте! --- Qoyun! (qısa müddətlik).

ORTA SƏVİYYƏ SƏKKİZİNCİ DƏRSİMİZİN 5-Cİ BÖLMƏSİ:

"Vəziyyət feli: Вешать(НСВ) / Повесить(СВ) --- asmaq, sallamaq.

Suallar: что? куда? (nəyi?hara?asmaq)

Məsələn:

Повесить портрет --- şəkil asmaq;

Повесить часы на стену --- divara saat asmaq;

Повесить нос --- burnunu sallamaq....və s.

Вешать/Повесить felinin şəxsə və zamanlara görə dəyişməsi...

●ВЕШАТЬ(НСВ) --- asmaq, sallamaq.

✓İNDİKİ ZAMANDA:

Я вешаю --- mən asıram

Ты вешаешь --- sən asırsan

Он/она/оно вéшает --- o asır

Мы вéшаем --- biz asırıq

Вы вéшаете --- siz asırsınız

Они вéшают --- onlar asırlar.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

Я,ты,он вéшал --- mən asırdım, sən asırdın, o asırdı (kişi cins).

Я,ты,она вéшала --- mən asırdım, sən asırdın, o asırdı (qadın cins).

Оно вéшало --- o asırdı (orta cins).

Мы,вы,они вéшали --- biz asırdıq, siz asırdınız, onlar asırdılar.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я буду/ты будешь/он,она,оно будет/мы будем/вы будете/они будут вéшать --- mən asaram/sən asarsan/o asar(kişi,qadın,orta)/biz asarıq/siz asarsınız/onlar asarlar.

✓ƏMR FORMADA:

Вéшай! --- As!

Вéшайте! --- Asın!

XXX

● ПОВѢСИТЬ(СВ) --- asmaq, sallamaq.

✓ BİTMİŞ FELLƏRİN(CB) İNDİKİ ZAMANI OLMUR ✕

✓ KEÇMİŞ ZAMANDA:

Я,ты,он повѣсил --- mən asdım, sən asdın, o asdı (kişi cins).

Я,ты,она повѣсила --- mən asdım, sən asdın, o asdı (qadın cins).

Оно повѣсило --- o asdı (orta cins).

Мы,вы,они повѣсили --- biz asdıq, siz asdınız, onlar asdılar.

✓ SADƏ GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я повѣшу --- mən asacağam

Ты повѣсишь --- sən asacaqсан

Он/она/оно повѣсит --- o asacaq (kişi/qadın/orta c.)

Мы повѣсим --- biz asacağıq

Вы повѣсите --- siz asacaqsınız

Они повѣсят --- onlar asacaqlar.

✓ ƏMR FORMADA:

Повѣсь! --- As!

Повѣсьте! --- Asın!

ORTA SƏVİYYƏ DOQQUZUNCU DƏRS.

Mövzu Adı: "Похож" qısa sifəti.

PLAN:

1) "Похож" -- oxşamaq, bənzəmək qısa sifəti haqqında.

2) Lüğət və mövzuya aid Cümlələr.

3) Вставить(НСВ) / Встать(СВ) --- qalxmaq, ayağa qalxmaq, ayağa durmaq.

4) Подниматься(НСВ) / Подняться(СВ) --- 1.qalxmaq(yüksək yerə); 2.çıxmaq(dağa); 3.qaldırılmaq.

5) "Клара и Зара" (Klara və Zara) ----qısa mətn.

ORTA SƏVİYYƏ DOQQUZUNCU DƏRSİMİZİN 1-Cİ BÖLMƏSİ:

"ПОХОЖ --- oxşamaq, bənzəmək qısa sifəti haqqında".

Təsirlik halındakı tək isimlərə aid sifət və əvəzliliklərin şəkilçilərini keçdik. Bu dərstdə təsirlik halının yeni işlənmə vəziyyətini öyrənəcəyik.

Azərbaycan dilində bir şeyin bir şeyə və ya birinin başqa birinə bənzədiyini anlatmaq üçün "bənzəmək,oxşamaq" felini işlədiriksə, Rus dilində "похож" adlanan qısa sifət işlənir.

Похож --- bənzər, oxşar, bənzəyən, andıran kimi tərcümə edilir.

Hər sifət olduğu kimi "похож" qısa sifəti də aid olduğu ismin cinsi və tək/cəm vəziyyətinə görə dəyişir.

Belə ki;

- Похо́ж [рахОj] --- bənzəyir (мужской род).
- Похо́жа [рахОja] --- bənzəyir (женский род).
- Похо́же [рахОje] --- bənzəyir (средний род).
- Похо́жи [рахОjɪ] --- bənzəyir (мн.ч).

Keçmiş və gələcək zamanları "Быть" felinin köməyi ilə düzəlik.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

Был похо́ж --- oxşayırdı (м.р)

Была́ похо́жа --- oxşayırdı (ж.р)

Бы́ло похо́же --- oxşayırdı (с.р)

БЫли похóжи --- oxşayırdılar (мн.ч).

✓ GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Бúду похóж/похóжа --- oxşayacağam.

Бúдешь похóж/похóжа --- oxşayacaqsan.

Бúдет похóж--- oxşayacaq.

Бúдем похóжи --- oxşayacağıq.

Бúдете похóжи --- oxşayacaqsınız.

Бúдут похóжи --- oxşayacaqlar.

Kimə və ya nəyə bənzəyir? Sualını vermək üçün Təsirlik halının (Винительный падеж) suallarını verin (кого?что?), həmin suallarının da əvvəlinə "на" qoşmasını əlavə edirik.

■Kimə bənzəyir (oxşayır)? ---- На когó похóж/похóжа/похóже/похóжи?

■Nəyə bənzəyir (oxşayır)? ---- На что похóж/похóжа/похóже/похóжи?

Bu suallara necə cavab veriləcək ,gəlin, baxaq:

Похож/похожа/похоже/похожи на...

Məsələn:

— На когó Вы похóжи? --- Siz kimə oxşayırsınız?

+ Я похóж на своегó отца --- Mən öz atama oxşayıram.

▷ "Bir-birinə" bənzəyirlər ---- Похóжи друг на дрúга.

Məsələn:

Эти собáки похóжи друг на дрúга --- Bu itlər bir-birinə bənzəyirlər.

Эти собáки похóжи --- Bu itlər oxşadırlar.

ORTA SƏVİYYƏ DOQQUZUNCU DƏRSİMİZİN 2-Cİ BÖLMƏSİ:

<<Lüğət və dərsə aid Cümlələr>>

СЛОВАРЬ:

1) совсém --- 1.heç, qəti, qətiyyən, əsla; 2.lap, tamamilə.

2) примéта --- əlamət, nişanə, işarət

3) быть на примéте --- həmişə gözdə olmaq, nəzarət altında olmaq

4) длИнные свéтлые вóлосы --- uzun açıq rəngli saçlar

5) ширóкий лоб --- geniş alın

6) прямой нос --- düz(düzgün) burun

7) зелёный --- yaşıl

8) Юбка --- ətək

9) цвет --- rəng

10) развалЮха --- köhnəlmiş, xaraba, viranə olmuş

11) развал --- 1.uçma, dağılma; 2.pozulma, süqut(məcəzi); 3. xaraba(lıq); 4.meydan(köhnə şeylər satılan yer).

12) порá --- 1.məsamə, deşik; 2.vaxtıdır, vaxtı gəldi(danışıqda işlənir).

13) открьІтое лицó --- açıq üz

14) óгненный взгЛЯд --- atəşli (odlu, coşğun, ehtiraslı) baxış

15) взгЛЯд --- 1.baxış, nəzər; 2.görüş, nöqteyi-nəzər, fikir

16) на взгЛЯд --- üzdən, görünüşündən

17) с первого взгЛЯда --- ilk baxışdan, dərhal, o saat

18) на мой (твой,его...) взгЛяд --- mənсə, mənim(sənin, onun...) fikrimсə

19) на первый взгЛяд --- ilk baxışda

20) тóнкие гúбы --- incə dodaqlar

21) сИльный харáктер --- güclü xarakter

22) во́ля --- iradə

23) сИла во́ли --- iradənin gücü.

●CÜMLƏLƏR:

1. Наш сын на нас совсём не похóж. Он похóж на дедушку, моего па́пу.

Oğlumuz bizə heç bənzəmir. O, babasına, mənim atama oxşayır.

2. Есть примéта, что если дочь похóжа на своего отца, она будет счáстлива.

Əlamət var ki, əgər qız öz atasına oxşayırsa o, xoşbəxt olar.

3. Смотри, Анна похожа на ту популЯрную актрису.

Bax, Anna o məşhur aktrisaya oxşayır.

4. Этот шкаф очень похож на наш старый шкаф. Я не хочу его покупать.

Bu ş kaf bizim köhnə ş kafa oxşayır. Mən onu almaq istəmirəm.

5. — Твоя зелёная юбка похожа на мою красную юбку.

— Да, наши юбки похожи, только у них цвета разные.

---Sənin yaşıl ətəyin mənim qırmızı ətəyimə bənzəyir.

---Bəli, bizim ətklərimiz oxşayırlar(oxşadırlar), sadəcə onların rəngləri fərqlidir.

6. Наша машина похожа на старую дешёвую развалюху. Пора покупать новую.

Maşınımız köhnə, ucuz xarabaya oxşayır. Təzəsini almağın vaxtıdır.

ORTA SƏVİYYƏ DOQQUZUNCU DƏRSİMİZİN 3-CÜ BÖLMƏSİ:

"Вставить(НСВ) / Встать(СВ) --- qalxmaq, ayağa durmaq(qalxmaq)".

Məsələn: встать на ноги (ayağa qalxmaq).

Yəni, vəziyyət felidir və olduğu vəziyyətdə ayağa durmaq kimi tərcümə edilir. Başqa sözlərlə birlikdə fərqli mənalarda da işlənir.

Məsələn:

встать поперек дороги(mane olmaq, əngəl törətmək);

встать грудью (sınə gərmək)....və s.

Gəlin indi şəxsə və zamanlara görə necə dəyişir baxaq.

●ВСТАВАТЬ(НСВ)

✓İNDİKİ ZAMANDA:

Я встаЮ -- qalxıram

Ты встаёшь -- qalxırsan

Он/она/оно встаёт -- qalxır(kişi/qadın/orta c.)

Мы встаём -- qalxırıq

Вы встаёте -- qalxırsınız

Они встают -- qalxırlar.

✓KEÇMİŞ DAVAMEDİCİ ZAMANDA:

Я,ты,он вставáл --- mən qalxırdım, sən qalxırdın, o qalxırdı (Kişi cins).

Я,ты,она вставáла --- mən qalxırdım, sən qalxırdın, o qalxırdı (Qadın cins).

Оно вставáло --- O qalxırdı (Orta cins).

Мы,вы,они вставáли --- Biz qalxırdıq, siz qalxırdınız, onlar qalxırdılar.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я буду/ты будешь/он,она,оно будет/мы будем/вы будете/они будут ВСТАТЬ ---- Mən qalxaram/sən qalxarsan/o qalxar/ biz qalxarıq/siz qalxarsınız/onlar qalxarlar.

✓ƏMR FORMADA:

Вставáй! --- Qalx! (Qalxıb dayan).

Вставáйте! --- Qalxın! (Qalxıb dayanın).

XXX

●ВСТАТЬ(СВ)

✓Bitmiş fellərin (СВ) indiki zamanı olmur ✕

✓KEÇMİŞ BİTMİŞ ZAMANDA:

Я,ты, он встал --- mən qalxdım, sən qalxdın, o qalxdı (kişi cins).

Я,ты,она встала --- mən qalxdım, sən qalxdın, o qalxdı (qadın cins).

Оно встало --- o qalxdı.

Мы,вы,они встали --- biz qalxdıq, siz qalxdınız, onlar qalxdılar.

✓SADƏ GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я встану ---qalxacağam

Ты встанешь --- qalxacaqsan

Он/она/оно встанет --- qalxacaq (kişi,qadın,orta)

Мы встанем --- qalxacağıq

Вы встанете --- qalxacaqsınız

Они встанут --- qalxacaqlar.

✓ƏMR FORMADA:

Встань! --- Qalx! (1 saniyə, 1 dəqiqə....qalx, yəni az müddətlik)

Встаньте! --- Qalxın! (1 saniyə, 1 dəqiqə...və s.Qalxın).

ORTA SƏVİYYƏ DOQQUZUNCU DƏRSİMİZİN 4-CÜ BÖLMƏSİ:

"Подниматься(НСВ) / Подняться(СВ) --- qalxmaq (mərtəbəyə, dağa, pilləkənlə qalxmaq və s.)".

Sualı: Куда? --- Hara? (Qalxmaq).

Məsələn:

İkinci mərtəbəyə qalxmaq(подняться на второй этаж),

Pilləkənlərlə qalxmaq (подняться по лестнице),

Liftdə qalxmaq (подняться на лифте),

Dağa qalxmaq (подняться на гору)

Bu fel də müxtəlif mənalarda işlənir. Məsələn:

1. Temperaturu qalxmaq:

У больного поднялась температура --- xəstənin hərarəti qalxmışdır;

2. Yuxudan durmaq:

Рано подняться --- yuxudan tez durmaq;

3. şişmək, körmək (xəmir);

4. qormağ:

Поднялся шум --- səs-küy qordu.....və s.

Şəxsə və zamanlara görə dəyişməsi:

●ПОДНИМАТЬСЯ(НСВ)

✓İNDİKİ ZAMANDA:

Я поднима́юсь -- qalxıram

Ты поднима́ешься -- qalxırsan

Он/она/оно поднима́ется -- qalxır (kişi/qadın/orta)

Мы поднима́емся -- qalxırıq

Вы поднима́етесь -- qalxırsınız

Они поднима́ются -- qalxırlar.

✓KEÇMİŞ DAVAMEDİCİ ZAMANDA:

Я,ты,он поднима́лся --- mən qalxırdım, sən qalxırdın, o qalxırdı (kişi cins).

Я,ты,она поднима́лась --- mən qalxırdım, sən qalxırdın, o qalxırdı (qadın cins).

Оно поднима́лось --- o qalxırdı (orta cins)

Мы,вы,они поднима́лись -- biz qalxırdıq, siz qalxırdınız, onlar qalxırdılar.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я буду/ты будешь/он,она,оно будет/мы будем/вы будете/они будут ПОДНИМАТЬСЯ --
- mən qalxaram/sən qalxarsan/o qalxar/ biz qalxarıq/siz qalxarsınız/onlar qalxarlar.

✓ƏMR FORMADA:

Поднима́йся! -- Qalx!

Поднима́йтесь! -- Qalxın!

XXX

● ПОДНЯТЬСЯ(CB)

✓Bitmiş fellərin (CB) indiki zamanı olmur X

✓SADƏ GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я поднима́юсь -- mən qalxacağam.

Ты поднИмешься -- sən qalxacaqsan.

Он/она/оно поднИметсЯ -- o qalxacaq.

Мы поднИмемсЯ -- biz qalxacağıq.

Вы поднИметесь -- siz qalxacaqsınız.

Они поднИмутсЯ -- onlar qalxacaqlar.

✓KEÇMİŞ BİTMİŞ ZAMANDA:

Я,ты,он поднЯлся -- mən qalxdım, sən qalxdın, o qalxdı (kişi cins).

Я,ты,она поднЯлась -- mən qalxdım, sən qalxdın, o qalxdı (qadın cins).

Оно поднЯлось -- o qalxdı (orta cins) -----həm я, həm o hərfinə düşür vurğu).

Мы,вы,они поднЯлись -- biz qalxdıq, siz qalxdınız, onlar qalxdılar (cəmdə)-----həm я, həm И hərfinə düşür vurğu.

✓ƏMR FORMADA:

ПоднимИсь! -- Qalx!

ПоднимИтесь! -- Qalxın!

ORTA SƏVİYYƏ DOQQUZUNCU DƏRSİMİZİN 5-Cİ BÖLMƏSİ:

"Klara və Zara" (qısa mətn)"

Mətnə aid Lüğət:

1) распрода́жа [raspradAja] --- endirimli satış, satma

2) ски́дка [sKÍtkə] --- endirim

3) процéнт [pratsYEnt] --- faiz

4) но́вое пла́тье --- təzə paltar

5) Ю́бка --- ətək

6) костЮ́м --- kostyum

7) ле́тний [lYEtniy] --- yay, yaylıq (sifət)

8) ле́тний костЮ́м --- yaylıq kostyum

9) те́плый [tÖpliy] --- isti

10) ша́пка --- paraq

11) те́плая ша́пка --- isti paraq

12) шарф --- şərf

13) шуба --- kürk, şuba

14) молодой --- gənc

15) богатый --- varlı, zəngin

16) бедный --- kasıb, fəqir.

17) результат --- nəticə

"КЛАРА И ЗАРА"

● Это Клара. А это магазин "Зара". Это её любимый магазин. Здесь больш́ая распрода́жа. Скидка --- 50 процентов. Клара уже четыре часа здесь. И вот результат.

Bu Klaradır. Bu isə Zara mağazasıdır. Bu onun sevimli mağazasıdır. Burada böyük endirimli satış var. Endirim --- 50 faizdir. Klara artıq 4 saatdır buradadır. Və budur nəticə.

● Вот новое красивое платье. Это другое платье. Она тоже красивое и очень дорогое. А это новая юбка. Очень красивая юбка. Это замечательный летний костюм. Это новая тёплая шапка и новый тёплый шарф. Это очень красивое пальто. А это новая шуба. Очень-очень дорогая!

Bax təzə gözəl paltar. Bu, başqa bir paltardır. O da gözəl və çox bahalıdır. Bu isə yeni ətkədir. Çox gözəl ətkədir. Bu, möhtəşəm yay kostyumudur. Bu, təzə isti papaq və təzə isti şərfdir. Bu, çox gözəl paltodur. Bu isə təzə kürkdür. Çox-çox bahalıdır.

● Это муж Клары. Он в шо́ке.

---Клара это очень много!

---Дорогой, это не много! Твоя жена -- молодая и красивая. Ты - богатый бизнесмен. А это твой новый галстук! Правда, красивый?

---Да, красивый...Но я уже не богатый, я - бедный.

Bu, Klaranın əridir. O, şoktadır.

---Klara, bu olduqca çoxdur!

---Əzizim, bu çox deyil! Sənin arvadın gənc və gözəldir. Sən zəngin iş adamısan. Bu isə sənin təzə qalstukundur! Gözəldir, düzdür?

---Hə, gözəldir....Ancaq mən artıq zəngin deyiləm, kasıbam.

P.S. Mətn --- Albina Moskalenko

ORTA SƏVİYYƏ ONUNCU DƏRS.

Mövzu Adı:

"Hər il/ hər ay/ hər həftə/ hər gün/ hər saat və s;

....İl/ay/həftə/gün/saat və s.-dən əvvəl

VƏ

....İl/ay/həftə/gün/saat və s.-dən sonra" necə deyiləcək?"

PLAN

1) Hər il/ay/həftə/gün/saat.

.....İl/ay/həftə/gün/saat-dan əvvəl.

.....İl/ay/həftə/gün/saat-dan sonra.

2) Lüğət və mövzuya aid CÜMLƏLƏR.

3) О том, что və о том, как birləşdirmə bağlayıcıları haqqında.

4) Садиться(НСВ) / Сесть(СВ) -- oturmaq, əyləşmək.

5) Сидеть(НСВ) / Посидеть(СВ) --1. oturmaq, 2.vaxt keçirmək

. ORTA SƏVİYYƏ ONUNCU DƏRSİMİZİN 1-Cİ BÖLMƏSİ:

"Hər il/ay/həftə/gün/saat və s;

...il/ay/həftə/gün/saat və s.dan əvvəl

...il/ay/həftə/gün/saat və s.dan sonra"

Başlangıç səviyyə dərslərində Zaman hissələrində İsmi halları bölməsində təsirlik halının "Nə vaxt?-Когда?" sualına cavab verərkən həftənin gününü bildirməsindəki işlənmə yerini öyrənmişdik (в понедельник, во вторник, в среду və s.)

Dərsimizin mövzusunı anlamaq üçün bizə 4 yeni söz lazım olacaq:

1) каждый --- hər

2) назад --- əvvəl, öncə

3) через --- sonra (başqa mənalari da var)

4) целый --- bütün, tam

İndi öyrəndiyimiz sözləri işlədərək;

Когда? --- nə vaxt

Как часто? --- hansı aralıqla?

Сколько(времени)? --- nə qədər vaxtdır?

...suallarına cavab verərək nümunə cümlələrini düzəldək.

1. — Как часто ты отдыхаешь?

— Каждое воскресенье.

--Hansı aralıqla dincəlirsən?

--Hər bazar.

2. — Когда вы последний раз ходили в кино?

— Мəсяц назад.

--Axtıncı dəfə nə vaxt kinoya getmişdiniz?

--Bir ay əvvəl.

3. — Когда мы едем в Россию?

— Через год.

--Rusiyaya nə vaxt gedirik?

--Bir il sonra.

4. — Когда начинается урок русского языка?

— Через 30(тридцать) минут.

--Rus dili dərsi nə vaxt başlayır?

--30 dəqiqə sonra.

5. — Сколько времени ты учишь русский язык?

— Целый год.

--Nə qədər vaxtdır rus dilini öyrənirsən?

--Tam bir il.

ORTA SƏVİYYƏ ONUNCU DƏRSİMİZİN 2-Cİ BÖLMƏSİ:

"Lüğət və mövzuya aid CÜMLƏLƏR"

СЛОВАРЬ:

1) садИться(НСВ) / сесть(СВ) на диéту --- diyetaya oturmaq(başlamaq)

2) сбрасывать(НСВ) / сбросить(СВ) 10 вэ s. килогáмм(ов) --- 10 вэ s.kilo vermək (arıqlamaq).

3) пытáться(НСВ) / попытáться(СВ) --- cəhd etmək, çalışmaq, əlləşmək; təşəbbüs etmək

4) пытáть(НСВ) / попытáть(СВ) --- 1.əzab, əziyyət vermək; 2.yoxlamaq, sınamaq;
3.soruşmaq, soruşub bilmək.

5) попытáть счастья(счастье) --- bəxtini sınamaq

6) дозвáниваться(НСВ) / дозвонИться(СВ) --- zəng etmək, zəng edib cavab almaq

7) ездить в лес за грибáми --- meşəyə göbələk dalınca getmək

8..надоедáть(НСВ) / надоёсть(СВ) --- təngə gətirmək, bezikdirmək; bezmək

9) мне надоёло играть -- oynamaqdan bezdim

10) надоедá --- zəhlətökən adam, əlçəkməz (м.р и ж.р)

11) мне надоёло это -- bundan sıxıldım

12) лентЯйничать(НСВ) / пролентЯйничать(СВ) --- tənbəllik etmək

13) лентЯй --- tənbəl (kişi)

14) лентЯйка --- tənbəl (qadın)

●CÜMLƏLƏR:

1) Мёсяц назад я решил сесть на диету. Я уже целый месяц сижу на диете. Думаю, что через 6(шесть) месяцев и сбóру 10 (десять) килограмм.

Bir ay əvvəl mən diyetaya başlamağa qərar verdim. Mən artıq 1 aydır diyetadayam.
Fikirləşirəm ki, 6 ay sonra 10 kilo da verəcəyəm.

2) Анна, я целый день пытаюсь к тебе дозвонИться! Почему ты не отвечаешь?

Anna, bütün gün sənə zəng edib cavab almağa çalışıram! Niyə cavab vermirsən?

3) Мы уже целое лето каждую неделю ездим в лес за гриба́ми. Мне надо́ели эти гриба́!

Biz artıq bütün yayı hər həftə meşəyə göbələk dalınca gedirik. Mən bu göbələklərdən bezdim!

4) 3 (три) дня назад к нам приехал мой дядя. Мы каждое утро вместе завтракаем, каждый день играем в футбол, каждый вечер хóдим гулять в парк и каждую ночь до утра говорим о жизни. Я очень люблю своего дядю.

3 gün əvvəl dayım bizə gəldi (miniklə). Biz hər səhər birlikdə səhər yeməyi yeyirik, hər günorta futbol oynuyuruq, hər axşam parka gəzməyə gedirik və hər gecə səhərə qədər həyat haqqında danışırıq. Mən öz dayımı çox sevirəm.

5) У меня через неделю экзáмены, а я ещё ничего не учила! Мама говорит, что мне надо заниматься каждый день, но я лентяйничаю.

Bir həftə sonra imtahanlarım var, mən isə hələ heç nə öyrənməmişəm! Anam deyir ki, mən hər gün məşğul olmalıyam, ancaq mən tənbellik edirəm.

6) Банк открóется через 15 (пятнадцать) минут и тогда вы смóжете поменять деньги.

Bank 15 dəqiqə sonra açılacaq və o zaman pulunuzu dəyişə bilərsiniz.

ORTA SƏVİYYƏ ONUNCU DƏRSİMİZİN 3-CÜ BÖLMƏSİ:

"О том, что və О том, как bağlayıcıları haqqında"

Biz indiyə kimi cəmi 3 bağlayıcı öyrənmişdik. Bunlar: что(ki), потому что (çünkü) və поэтому (buna görə də, ona görə..) bağlayıcıları idi.

İndi isə daha mürəkkəb bağlayıcıları öyrənməyə başlayacağıq. Və bağlayıcılar mövzusu da çətinlik çəkilən mövzulardandır.

Bu dərsdə biz sizinlə birləşdirmə bağlayıcıları olan daha 2 bağlayıcıni ələ alacağıq. Bunlar: О том, что və О том, как bağlayıcılarıdır.

Biz "о чём? -- nə haqqında? sualı öyrənmişdik. Bu suala cavab verərkən əgər bir əşyadan bəhs edirdiksə cavab belə olurdu ---- Məsələn: О Москве (Moskva haqqında), о жизни (həyat haqqında), о книге (kitab haqqında)...və s. Yəni əşya haqqındakı söhbətdən gedirdi.

Amma bir hərəkətdən bəhs ediriksə, o zaman "О том, что" və ya "О том, как" birləşmə bağlayıcıları işlənir.

Gəlin nümunələrlə başa düşməyə çalışaq və bu 2 bağlayıcı (о том, что və о том, как) arasındakı fərqi də öyrənək.

QARŞILAŞDIRAQ: (hərəkətə və əşyaya aid fərq)

Məsələn;

1. Ты слышал о том, что в Москву приезжает президент Франции?

Sən Moskvaya Fransa prezidentinin gələcəyi haqqında eşitdin?

Və ya hərfi tərcümə:

Sən eşitdin o haqda ki, Moskvaya Fransa prezidenti gəlir?

Baxın buradakı "haqqında" hərəkətə aiddir, yəni Fransa prezidentinin "gəlməsi haqqında". Qısaca, Gəlmək feli haqqındadır söhbət. Ona görə bağlayıcı da "О том, что" olacaq.

2. Ты слышал о визите президента Франции в Москву?

Fransa prezidentinin Moskvaya səfəri haqqında eşitdin?

Burada isə haqqında hərəkətə yox, bir isimə aiddir. Yəni : визит (görüş, səfər), о визите (səfər, görüş haqqında). Sualı da "о чём? olacaq.

~ ~ ~

Bəs "О том, как" nə vaxt işlənir?

"О том, как" isə yenə hərəkətə aiddir, ancaq bu dəfə söhbət hərəkətin necəliyi haqqında olacaq. Gəlin nümunəyə baxaq:

Məsələn;

1. Ты слышал о том, как они поссóрились?

Onların necə dalaşması haqqında eşitdin?

və ya hərfi tərcümə:

Sən eşitdin o haqda ki, onlar necə dalaşdılar?

Burada da yenə gördüyünüz kimi "haqqında" hərəkətə aiddir, yəni "dalaşmaq feli haqqında" söhbət gedir. Ancaq dalaşmağın da "necəliyi" ön plana çəkilir.

P.S. ola bilsin saç-başa dalaşışlar, bəlkə yumruq-yumruğa, bəlkə də təpiklə....hər nə isə orasını bilmirik:)))

2. Ты слышал об их ссоре?

Onların davası haqqında eşitmişən?

Burada isə "haqqında" hərəkətə yox isimə aiddir, yəni: ссора (dava), о ссоре(dava haqqında). Sualı da: о чём? olacaq.

X X X

DƏRS BURA QƏDƏR. Ümidvaram izah edə bildim. Yeni sözlər öyrənək:

СЛОВАРЬ

1) ссорИть(НСВ) / поссорИть(СВ) --- dalaşdırmaq, aralarını vurmaq

2) ссорИться(НСВ) / поссорИться(СВ) --- 1.dalaşmaq, savaşmaq; 2.söyüşmək, küsüşmək;
3.bir qədər küsülü qalmaq

3) ссора --- mübahisə, dava, didişmə

4) шИкарный --- qəşəng(sifət)

5) шИкарность --- qəşənglik (isim)

6) шикáрно --- qəşəng (zərf)

7) нимáло --- qətiyyən, zərrə qədər (zərf)

8) взаИмно --- qarşılıqlı olaraq

9) слишком --- çox, həddindən artıq

10) слишком дорого --- çox bahadır.

11) собрание --- 1.yığıncaq, iclas; 2.məclis; 3.cəmiyyət.

12) неподалёку --- yaxında, yaxınlıqda (zərf)

13) вместо [fmYEsta] --- ...əvəzinə, ...yerinə

Məsələn: вместо меня -- mənim yerimə.

14) вместе --- birlikdə, bir yerdə

15) визит --- görüş, səfər.

ORTA SƏVİYYƏ ONUNCU DƏRSİMİZİN 4-CÜ BÖLMƏSİ:

"Садиться(НСВ) / Сесть(СВ) --- oturmaq, əyləşmək"

Bu bölmədə vəziyyət feli olan садиться/сесть felini ələ alacaq VƏ şəxsə və zamanlara görə dəyişməsinə öyrənəcəyik.

Əvvəlcə onu deyim ki, Садиться və Сидеть felləri ikisi də "oturmaq" kimi tərcümə edilir. Садиться feli oturmaq bir vəziyyət almaq deməkdir.

Məsələn:

Школьники садятся на свои места --- Məktəblilər öz yerlərinə əyləşirlər.

Yəni, öz yerlərinə tərəf yaxınlaşırlar və oturaq vəziyyət alırlar. (Hələ oturmayıblar).

Bunu sonrakı dərslərdə daha ətraflı öyrənəcəyik.

ŞƏXSƏ VƏ ZAMANLARA GÖRƏ DƏYİŞMƏSİ:

●САДИТЬСЯ(НСВ) -- oturmaq.

✓İNDİKİ ZAMANDA:

Я сажусь --- mən otururam

Ты садИшься --- sən oturursan

Он/она/оно садИтся --- o oturur (м.р/ж.р/с.р)

Мы садИмся --- biz otururuq

Вы садИтесь --- siz oturursunuz

Они садЯтся --- onlar otururlar.

✓KEÇMİŞ DAVAMEDİCİ ZAMANDA:

Я,ты,он садИлся --- mən otururdum, sən otururdun, o otururdu (мужской род - kişi cins).

Я,ты,она садИлась --- mən otururdum, sən otururdun, o otururdu (женский род - qadın c).

Оно садИлось --- o otururdu (средний род - orta cins).

Мы,вы,они садИлись --- biz oturudug, siz otururdunuz, onlar otururdular (мн.ч. - сәм).

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я буду/ты будешь/он,она,оно будет/мы будем/вы будете/они будут садиться --- mən oturaram/sən oturarsan/o oturur (м.р/ж.р/с.р), biz oturarıq, siz oturarsınız, onlar otururlar.

✓ƏMR FORMADA:

СадИсь! --- Otur!

СадИтесь! --- Oturun!

XXX

●СЕСТЬ (CB) --- oturmaq

✓BİTMİŞ FELLƏRİN (CB) İNDİKİ ZAMANI OLMUR ✕

✓KEÇMİŞ BİTMİŞ ZAMANDA:

Я,ты, он сёл --- mən oturdum, sən oturdun, o oturdu (м.р).

Я,ты,она сёла --- mən oturdum, sən oturdun, o oturdu (ж.р).

Оно сёло --- o oturdu (с.р).

Мы,вы,они сёли --- biz oturduq, siz oturdunuz, onlar oturdular.

✓SADƏ GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я сЯду --- mən oturacağam

Ты сЯдешь --- sən oturacaqsan

Он/она/оно сЯдет --- o oturacaq (м.р/ж.р/с.р)

Мы сЯдем --- biz oturacağıq

Вы сЯдете --- siz oturacaqsınız

Они сЯдут --- onlar oturacaqlar.

⚠ Vurğularına diqqət edin!

✓ƏMR FORMADA:

сЯдь! -- Otur!

сЯдьте! -- Oturun!

ORTA SƏVİYYƏ ONUNCU DƏRSİMİZİN 5-Cİ BÖLMƏSİ:

"Сидеть(НСВ) / Посидеть(СВ) --- oturmaq; vaxt keçirmək".

Сидеть/Посидеть feli də vəziyyət felidir və "oturmaq, əyləşmək; vaxt keçirmək" kimi tərcümə edilir.

Bu felin Садиться felindən fərqi ondadır ki, burada "oturma" hərəkəti artıq həyata keçmiş olur.

Məsələn:

Он сидит на диване с самого вечера --- O, axşamından divanda oturur. (Yəni uzun müddətdir oturma vəziyyətindədir).

Он сидит в тюрьме уже год --- O, zindanda artıq 1 ildir oturur.

ŞƏXSƏ VƏ ZAMANLARA GÖRƏ DƏYİŞMƏSİ:

●СИДЕТЬ(НСВ) -- oturmaq

✓İNDİKİ ZAMANDA:

Я сижу --- mən otururam

Ты сидишь --- sən oturursan

Он/она/оно сидит --- o oturur (м.р/ж.р/с.р)

Мы сидим --- biz otururuq

Вы сидите --- siz oturursunuz

Они сидят --- onlar otururlar.

✓KEÇMİŞ DAVAMEDİCİ ZAMANDA:

Я,ты,он сидёл --- mən otururdum, sən otururdun, o otururdu (мужской род).

Я,ты,она сидела --- mən otururdum, sən otururdun, o oturdu (женский род).

Оно сидело --- o otururdu (средний род).

Мы,вы,они сидели -----biz otururduq, siz otururdunuz, onlar otururdular.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я буду/ты будешь/он,она,оно будет/мы будем/вы будете/они будут сидеть ----- mən oturaram/sən oturarsan/o oturur (м.р/с.р/ж.р), biz oturarıq/siz oturarsınız/onlar otururlar.

✓ƏMR FORMADA:

СидИ! --- Otur!

СидИте! --- Oturun!

XXX

●ПОСИДЕТЬ(СВ) -- oturmaq.

✓BİTMİŞ FELLƏRİN İNDİKİ ZAMANI OLMUR ✕

✓KEÇMİŞ BİTMİŞ ZAMANDA:

Я,ты,он посидёл --- mən oturdum, sən oturdun, o oturdu (мужской род).

Я,ты,она посидёла --- mən oturdum, sən oturdun, o oturdu (женский род).

Оно посидёло --- o oturdu (средний род).

Мы,вы,они посидели --- biz oturduq, siz oturdunuz, onlar oturdular (мн.ч).

✓SADƏ GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я посижý --- mən oturacağam

Ты посидИшь --- sən oturacaqsan

Он/она/оно посидИт --- o oturacaq

Мы посидИм --- biz oturacağıq

Вы посидИте --- siz oturacaqsınız

Они посидЯт --- onlar oturacaqlar

✓ƏMR FORMADA:

посидИ! --- Otur!

посидИте! --- Oturun!

ORTA SƏVİYYƏ ON BİRİNCİ DƏRS:

Mövzu Adı:

"Vasitəsiz və Vasitəli nitq"

(Прямая речь и Кóсвенная речь).

PLAN

- 1) Vasitəsiz nitq nədir və buna aid nümunələr.
- 2) Vasitəsiz nitqin vasitəli nitqə çevrilməsi.
- 3) Lüğət və dərslə aid dialoqlar.
- 4) Перечить(НСВ) / Поперечить(СВ) --- etiraz etmək, söz qaytarmaq
- 5) Лгать(НСВ) / Солгать(СВ) --- 1.yalan demək, uydurmaq; 2.böhtan atmaq.

ORTA SƏVİYYƏ ON BİRİNCİ DƏRSİMİZİN 1-Cİ BÖLMƏSİ:

"Vasitəsiz nitq (Прямая речь) nədir və vasitəsiz nitqə aid nümunələr"

Vasitəsiz nitqə, eyni zamanda "birbaşa nitq" də deyə bilərik.

Vasitəsiz nitqdə ----- danışan şəxsin söylədiklərinin eynisini nəql etməklə həyat keçirilir. Yəni, danışan şəxsin işlətdiyi cümlə birbaşa olaraq nəql olunur.

Gəlin bunu nümunələrlə başa düşməyə çalışaq.

Vasitəsiz nitqə aid nümunələr:

NÜMUNƏ 1.

Мама сказала: <<Пей молоко, малыш>>.

Ana dedi: << Sүdünü iç, balaca>>.

Nümunə 1.də gördüyünüz kimi , birbaşa anlatma (Мама сказала:) danışanın sözlərindən əvvəl gəldiyi üçün bu sözlərdən sonra iki nöqtə üst-üstə qoyuldu və Vasitəsiz nitq (Пей молоко, малыш) dırnaqcıqlar içində böyük hərflə başlayaraq yazıldı.

NÜMUNƏ 2:

<<Что ты делаешь?>>, - спросил папа.

<<Nə edirsən?>>, - ata soruşdu.

2-ci nümunədə birbaşa anlatma (папа спросил) danışanın sözlərindən sonra gəlir və bu vəziyyətdə vasitəsiz nitqdən sonra VERGÜL və TİRE qoyulur, anlatanın sözləri isə kiçik hərflə yazılır.

NÜMUNƏ 3:

<<Как?, - удивлённо спросил он. - Ирины ещё нет?!>>

<<Necə?, - o təəccüblə soruşdu. - İrina hələ gəlməyib?!>>

3-cü nümunədə anlatanın sözləri (удивлѣнно спросил он) vasitəsiz nitqin ortasında yazılıb. Belə vəziyyətlərdə anlatanın sözlərindən əvvəl VERGÜL və TİRE, sonra isə NÖQTƏ və TİRE qoyulur.

NÜMUNƏ 4:

<<Этот фильм, -- сказала она, -- мне совсем не понравился>>.

<<Bu film, -- o dedi, -- mənə heç xoş gəlmədi>>.

Nümunə 4-də anlatanın sözləri (сказала она) danışan şəxsin sözünü kəsdiyi üçün (Bu film...) vasitəsiz nitqin arasında qalan anlatanın sözləri VERGÜL və TİRE ilə ayrılır.

ORTA SƏVİYYƏ ON BİRİNCİ DƏRSİMİZİN 2-Cİ BÖLMƏSİ:

"Vasitəsiz nitqin Vasitəli nitqə çevrilməsi"

●Əgər Vasitəsiz nitq...

1. Bir məlumat vermə cümləsidirsə, onda:

Vasitəsiz nitqin vasitəli nitqə çevrilməsi "что" aydınlaşdırma bağlayıcısı və budaq cümlə vasitəsilə həyata keçirilir.

Məsələn:

Она сказала: <<Я иду на дискотеку>>.

O dedi: << Mən diskotekaya gedirəm>>.

(Vasitəsiz nitq cümləsi).

Vasitəli Nitqə çevirək:

Она сказала, ЧТО идёт на дискотеку.

O, diskotekaya getdiyini dedi. Və ya: O dedi ki, diskotekaya gedir. (Vasitəli nitq).

●Əgər Vasitəsiz nitq...

2. Bir rica və ya əmr cümləsidirsə, onda:

Vasitəsiz nitqin Vasitəli nitqə çevrilməsi "чтобы" aydınlaşdırma bağlayıcısı və açıqlayıcı budaq cümlə vasitəsilə həyata keçirilir.

Məsələn:

Мама сказала: <<Пей молоко, малыш>>

Ana dedi: << Südünü iç, balaca>> (Vasitəsiz nitq).

Vasitəli nitqə çevirək:

Мама сказала, ЧТОБЫ малыш пил молоко.

Ana balacaya süd içməsinə söylədi.

VƏ YA

Ana dedi ki, balaca süd içsin! (Vasitəli nitq).

ДИҚҚАТ $\triangle$ Чтобы bağlayıcısından sonrakı fel (budaq cümlədə işlənən fel) mütləq KEÇMİŞ zamanda işlənəcək.

Мәсәлән: Я хочу, чтобы ты ПРИШЁЛ. (Mən istəyirəm ki, sən gələsən)

Я написáл, что́бы он ВСТРЕЧАЛ нас в аэропорту́ около двенадцати (Mən yazdım ki, o bizi aeroportda təxminən 12-ə yaxın qarşılasın).

● Əgər Vasitəsiz nitq...

3. Sual sözü olmayan bir sual cümləsidirsə, onda:

Vasitəsiz nitqin Vasitəli nitqə çevrilməsi "ли" ---mı, -mi, -mu, -mü sual şəkilçisi və açıqlayıcı budaq cümlə vasitəsilə həyata keçirilir.

Мәсәлән:

<<Ты будешь завтракать?>> -- спросила меня сестра.

<<Сən qəlyanaltı edəcəksən?>> -- bacım məndən soruşdu (Vasitəsiz nitq).

Vasitəli nitqə çevirək:

Сестра спросила меня, буду ЛИ я завтракать.

Bacım məndən qəlyanaltı edəcəyəmMİ deyə soruşdu.

Və ya

Bacım məndən soruşdu, mən qəlyanaltı edəcəyəmmi.

- Əgər Vasitəsiz nitq...

4. Sual sözü olan bir sual cümləsidirsə, onda belə olacaq:

<<Кто здесь живёт?>> -- спросил Андрей.

<<Burada kim yaşayır?>> -- Andrey soruşdu. (Vasitəsiz nitq)

Vasitəli nitqə çevirək:

Андрей спросил, кто здесь живёт.

Andrey burada kimin yaşadığını soruşdu (Vasitəli nitq).

ORTA SƏVİYYƏ ON BİRİNCİ DƏRSİMİZİN 3-CÜ BÖLMƏSİ:

"Lüğət və dərsə aid Dialoglar"

СЛОВАРЬ:

1) убирáть(НСВ) / убрáть(СВ) в кóмнате --- otağı yığışdırmaq

2) глáдить(НСВ) / поглáдить(СВ) --- ütüləmək

3) бельё [bil'yo] --- dəyişək, alt paltarı, ağlar.

4) извѣстие --- 1.xəbər, 2.tarixi məlumat, 3.xəbərlər

5) жрать(НСВ) / пожрать(СВ) --- yemək, aşırmaq, tıxmaq

6) проповедь (ж.р) --- 1.xütbə; 2.nəsihət

7) уютно --- rahat, səliqəli

8) предварИтельно --- qabaqcadan, vaxtında, ilk iş olaraq

9) вероЯтно --- ehtimal(ki), yəqin(ki), güman(ki)

10) стра́стно --- ehtirasla, şövqlə, dəlicəsinə

11) индивидуалист --- fərdiyyətçi

12) со злóстью --- hirs ilə

13) что происходит? --- nə baş verir?

14) удивлѐнно --- təəccüblə

15) как бы там ни было --- necə olursa olsun

16) шлЯться (НСВ) --- veyllənmək

17) таким образом --- beləliklə, demək

18) в этом(таком) роде --- təxminən

19) такой-то --- filankəs (əvəzlik)

20) в таком случае --- bu halda, belə olan surətdə.

DİALOQLAR.

✓ Dialoq 1.(Vasitəsiz nitq-прямая речь)

●МИША: Как зовут нашу новую учительницу?

(Mişa: Bizim təzə müəlliməmizin adı nədir?)

●МАША: Я не помню, потому что я её не слушала. Спроси Анну.

(Maşa: Xatırlamıram, çünki mən onu dinləməmişəm. Annadan soruş).

✓ Vasitəli nitq(косвенная речь):

Миша спросил Машу, как зовут их новую учительницу.

Миша ответила, что она не знает, потому что она её не слушала и посоветовала Мише спросить Анну.

(Mişa Maşadan onların yeni müəlliməsinin adının necə olduğunu soruşdu.

Maşa cavab verdi ki, o bilmir, çünki o onu dinləməmişdi və Mişaya Annadan soruşmağını məsləhət gördü)

XXX

✓ Dialoq 2.(Vasitəsiz nitq-прямая речь)

КОНСТАНТИН: Владимир, где ты был вчера вечером? Я тебе звонил, хотел поиграть с тобой в футбол.

(Vladimir, sən dünən axşam harada idin? Mən sənə zəng edirdim, səninlə futbol oynamaq istəmişdim).

ВЛАДИМИР: Вчера я был у Ирины. У неё было День рождения

(Vladimir: Dünən mən İrinanın yanında idim. Onun ad günü idi).

✓ Vəsətəli nitq (Косвенная речь):

Константин спросил Владимира, где он был вчера вечером. Он сказал, что звонил ему, потому что хотел поиграть в футбол.

Владимир ответил, что вчера он был у Ирины, потому что у неё было День рождения.

(Konstantin Vladimirdən dünən axşam onun harada olduğunu soruşdu. O, söylədi ki, ona zəng etmiş çünki futbol oynamaq istəyirmiş.

Vladimir cavab verdi ki, dünən o İranın yanında olub, çünki onun Ad günü imiş).

XXX

✓ Dialoq 3.(Vəsətəsiz nitq).

МАМА: Настя, убери, пожалуйста в комнате и поглад белье!

(Ana: Nastya, zəhmət olmasa, otağı yığışdır və ağları ütülə!)

НАСТЯ: Мама, я не могу. У меня завтра экзамен.

(Nastya: Ana, mən bacarmıram. Mənim sabaj imtahanım var)

✓ Vəsitəli nitq (Косвенная речь):

Мама попросила Настю убрать в комнате и погладить бельё.

(Ana Nastyadan otağı yığışdırmağı və ağları ütüləməyi xahiş etdi).

Настя ответила, что она не может, потому что завтра у неё экзамен.

(Nastya cavab verdi ki, o bacarmır, çünki sabah onun imtahanıdır).

ORTA SƏVİYYƏ ON BİRİNCİ DƏRSİMİZİN 4-CÜ BÖLMƏSİ:

"Перечить(НСВ) / Поперечить(СВ) --- etiraz etmək, söz qaytarmaq"

Bu fel daha çox danışığda işlənir. Başqa fərqli mənası yoxdur.

Şəxsə və zamanlara görə dəyişməsi:

● ПЕРЕЧИТЬ(НСВ) --- etiraz etmək, söz qaytarmaq.

✓ İNDİKİ ZAMANDA:

Я перечу --- mən etiraz edirəm

Ты перéчишь --- sən etiraz edirsən

Он/она/оно перéчит --- o etiraz edir (м.р/ж.р/с.р)

Мы перéчим --- biz etiraz edirik

Вы перéчите --- siz etiraz edirsiniz

Они перéчат --- onlar etiraz edirlər.

✓KEÇMİŞ DAVAMEDİCİ ZAMANDA:

Я,ты,он перéчил --- mən etiraz edirdim, sən etiraz edirdin, o etiraz edirdi (kişi cins-мужской род)

Я,ты,она перéчила --- mən etiraz edirdim, sən etiraz edirdin, o etiraz edirdi (qadın cins - женский род)

Оно перéчило --- o etiraz edirdi (orta c. - средний род)

Мы,вы,они перéчили --- biz etiraz edirdik, siz etiraz edirdiniz, onlar etiraz edirdilər (cəm-mн.число)

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я буду/ты будешь/он,она,оно будет/мы будем/вы будете/они будут перéчить -----
mən etiraz edərəm, sən etiraz edərsən, o etiraz edər, biz etiraz edərik, siz etiraz edərsiniz,
onlar etiraz edərlər.

✓ƏMR FORMADA:

Перéчь! --- Etiraz et!

Перечьте! --- Etiraz edin!

XXX

●ПОПЕРЕЧИТЬ(СВ) --- etiraz etmək, söz qaytarmaq.

✓BİTMİŞ FELLƏRİN (СВ) İNDİKİ ZAMANI OLMUR ✕

✓SADƏ GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я поперечу --- mən etiraz edəcəyəm

Ты поперечишь --- sən etiraz edəcəksən

Он/она/оно поперечит --- o etiraz edəcək (м.р/ж.р/с.р)

Мы поперечим --- biz etiraz edəcəyik

Вы поперечите --- siz etiraz edəcəksiniz

Они поперечат --- onlar etiraz edəcəklər.

✓KEÇMİŞ BİTMİŞ ZAMANDA:

Я,ты,он поперечил --- mən etiraz etdim, sən etiraz etdin, o etiraz etdi (мужской род)

Я,ты,она поперечила --- mən etiraz etdim, sən etiraz etdin, o etiraz etdi (женский род).

Оно поперечило --- o etiraz etdi (средний род)

Мы,вы,они поперéчили ---biz etiraz etdik, siz etiraz etdiniz, onlar etiraz etdilər.(мн.число)

✓ƏMR FORMADA:

Поперéчь! --- Etiraz et!

Поперéчьте! --- Etiraz edin!

ORTA SƏVİYYƏ ON BİRİNCİ DƏRSİMİZİN 5-Cİ-SON BÖLMƏSİ:

"Лгать(НСВ) / Солгать(СВ) ---- 1.yalan danışmaq, uydurmaq; 2.böhtan atmaq".

Bu felin də başqa fərqli mənalı yoxdur.

Şəxsə və zamanlara görə dəyişməsi:

●ЛГАТЬ(НСВ) --- yalan danışmaq.

✓İNDİKİ ZAMANDA:

Я лгý --- mən yalan danışram

Ты лжёшь --- sən yalan danışırısan

Он/она/оно лжёт --- o (м.р/ж.р/с.р) yalan danışır

Мы лжём --- biz yalan danışırıq

Вы лжёте --- siz yalan danışırsınız

Они лгут --- onlar yalan danışırlar.

✓KEÇMİŞ DAVAMEDİCİ ZAMANDA:

Я,ты,он лгáл --- mən yalan danışırdım, sən yalan danışırdın, o yalan danışırdı (мужской род - kişi cins)

Я,ты,она лгáла --- mən yalan danışırdım, sən yalan danışırdın, o yalan danışırdı (женский род - qadın cins).

Оно лгáло --- o yalan danışırdı (средний род -orta cins).

Мы,вы,они лгáли -----biz yalan danışırdıq, siz yalan danışırdınız, onlar yalan danışırdılar (сəmdə-мн.число).

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я буду/ты будешь/он,она,оно будет/мы будем/вы будете/они будут ЛГАТЬ ----- Мəн yalan danışaram/sən yalan danışarsan/o yalan danışar(м.р/ж.р/с.р) / biz yalan danışarıq/ siz yalan danışarsınız/ onlar yalan danışarlar.

✓ƏMR FORMADA:

лгИ! --- yalan danış!

лгИте! --- yalan danışın!

●СОЛГАТЬ(СВ) --- yalan danışmaq; böhtan danışmaq.

✓BİTMİŞ FELLƏRİN (CB) İNDİKİ ZAMANI OLMUR ✕

✓SADƏ GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я солгý --- mən yalan danışacağam

Ты солжѣшь --- sən yalan danışacaqsan

Он/она/оно солжѣт --- o yalan danışacaq

Мы солжѣм --- biz yalan danışacağıq

Вы солжѣте --- siz yalan danışacaqsınız

Они солгýт --- onlar yalan danışacaqlar.

✓KEÇMİŞ BİTMİŞ ZAMANDA:

Я,ты,он солгáл ----- mən yalan danışdım/ sən yalan danışdın/ o yalan danışdı (мужской род)

Я,ты,она солгалá ----- mən yalan danışdım/ sən yalan danışdın/ o yalan danışdı (женский род).

Оно солгáло ----- o yalan danışdı (средний род).

Мы,вы,они солгáли ----- biz yalan danışdıq/ siz yalan danışdınız/ onlar yalan danışdılar (сəmdə-мн.число).

✓ƏMR FORMADA:

солгИ! --- yalan danış!

солгИте! --- yalan danışın!

Orta səviyyə ON İKİNCİ dərş

(bu dərş həm maraqlı, həm də bir o qədər uzun və mürəkkəb dərş olacaq)

MÖVZU ADI: "Ön şəkilçisiz Məlum hərəkət felləri"(идти kimi fellər)

PLAN:

1) Ön şəkilçisiz məlum hərəkət felləri, bəzi ön şəkilçilərin mənası və məlum hərəkət fellərilə işlənən zaman ifadələri.

2) Ön şəkilçisiz məlum hərəkət felləri: Идти - Бежать - Лезть.

3) Ön şəkilçisiz məlum hərəkət felləri: Ползти - Брести - Ехать

4) Ön şəkilçisiz məlum hərəkət felləri: Плыть - Лететь - Нести

5) Ön şəkilçisiz məlum hərəkət felləri: Вести - Везти - Гнать

6) Ön şəkilçisiz məlum hərəkət felləri: Катить - Тащить.

7) Bütün ön şəkilçisiz məlum hərəkət fellərinə aid NÜMUNƏLƏR(cəmi 14 fel)

ORTA SƏVİYYƏ ON İKİNCİ DƏRSİMİZİN 1-Cİ BÖLMƏSİ:

- "Ön şəkilçisiz Məlum hərəkət felləri (идти kimi fellər), bəzi ön şəkilçilərin mənası və məlum hərəkət fellərilə işlənən zaman ifadələri" ●

Başlangıç səviyyə dərslərimizdə hərəkət felləri mövzusuna giriş etmişdik. Bu dərslərdən hərəkət fellərinin məlum və naməlum olmaq üzrə 2 qrupa ayrıldığını öyrəndik və "getmək" feilinin nümunələrini gördük.

Bu dərstdə həm yeni məlum hərəkət fellərini, həm də bu fellərlə birlikdə işlənən zaman ifadələrini öyrənəcəyik.

DİQQƏT Hərəkət fellərlə "təsirlik" halındakı isimlər işlənir və təsirli olmayan fellərlə bu isimlərdən əvvəl "в" və "на" qoşmaları yazılır. Bu qoşmaların işlənmə məntiqi isə Barəlik halındakı (Предложный падеж) isimlərin işlənməsilə eynidir.

"В" ----- "içində" mənasını verir. Qapalı məkanlar, bəzi açıq ərazilər olsa da ətrafı hüdudlanmış məkanlar (məsələn: park) və coğrafi adlarla (şəhər, ölkə və s.) "в" qoşması işlənir.

"На" ----- "üstündə" mənasını verir. Açıq məkanlar, ada/yarımada, aktiv yerlər (dərs, konsert, küçə və s.) "На" qoşması ilə işlənir.

İSTİSNA vəziyyətlər də var. Bunları isə əzbərləmək lazımdır. Məsələn: на почте, на фабрике, на заводе....və s.

- Öyrənəcəyimiz ön şəkilçisiz məlum hərəkət felləri bunlardır...

✓ Ayaqla gerçəkləşən hərəkətlər:

1) идти [ittİ] --- yeriyərək Getmək

2) бежа́ть [biJA't'] --- qaçmaq

3) лезть [lest'] --- dırmaşmaq, çıxmaq

4) ползти [palsTİ] --- sürünmək; iməkləmək

5) брестИ [brisTİ] --- ağır-ağır yerimək, sallana-sallana getmək

✓ Sərt və səth üzərində gedilən və bir "miniklə" gerçəkləşən hərəkət (maşınla, velosipedlə, atla və s.):

6) éхать [YEkhat'] --- miniklə getmək

✓ Suda gerçəkləşən hərəkət (miniklə/miniksiz):

7) плыть [plit'] --- üzmək

✓ Havada gerçəkləşən hərəkət (miniklə/miniksiz):

8) летéть [litYE't'] --- uçmaq

✓ Bir obyekt, əşya ilə birlikdə edilən və ya obyektə, əşyaya edilən hərəkət:

9) нести [nisTİ] --- vasitə olmadan əlində, başında, belində, çiynində və s. "Daşımaq, Gətirmək, Aparmaq".

10) вестИ [visTİ] --- vasitə olmadan "Aparmaq".

11) везти [visTİ] --- miniklə "Daşımaq, Aparmaq, Gətirmək".

12) гнать [qnat'] --- sürmək (mal-qara, qaz...vəs); güdmək, təqib etmək

13) катИть [kaTít'] --- diyirlətmək, yumalamaq

14) тащИть [taşşit] --- çəkmək, sürümək; çəkib sürümək (ağır bir şeyi); daşımaq (çətinliklə).

► Məlum hərəkət fellərinin tamamlanmış halı, bir qrup ön şəkilçilərin birləşməsilə düzəlir. Onlardan bəzilərinə baxaq:

●по- — "planlama, niyyət" mənasını verir. Məsələn:

Я поеду в Москвú --- Mən Moskvaya gedəcəyəm (getməyi planlaşdırdım).

●в-/во- — içəriyə doğru edilən bir hərəkət. Məsələn:

Он вбежал в мою комнату --- O, qaçaraq otağıma girdi.

●вы- — içindən çölə doğru edilən bir hərəkət. Məsələn:

Машина выехала из гаража --- Maşın qarajdan çıxdı.

●от- — uzaqlaşma mənasını bildirir. Məsələn:

Отойди от двери! --- Qarıdan uzaqlaş!

●при- — çatmaq mənasını bildirir. Məsələn:

Самолёт прилетел в Москву --- Təyyarə Moskvaya uçub gəldi (çatdı).

Bu mövzunu daha ətraflı bir şəkildə növbəti dərslərdə yenidən görəcəyik.

► Məlum hərəkət fellərilə işlənən zaman ifadələri.

İNDİKİ ZAMANDA:

сейчас --- indi

целый час....və s. ---- tam 1 saat.

KEÇMİŞ ZAMANDA:

вчера / позавчера ----- dünən / sığa gün

на прошлой неделе ---- keçən həftə ....və s.

на позапрошлой неделе --- əvvəlki həftə (позапрошлый -- inşil)

в том месяце ---- keçən ay

два дня назад ----- iki gün əvvəl....və s.

GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Завтра / послезавтра ---- sabah / biri gün

На следующей неделе ---- növbəti həftə

В будущем году ---- gələn il

Через два дня ---- iki gün sonra

В этом месяце ---- bu ay....və s.

ORTA SƏVİYYƏ ON İKİNCİ DƏRSİMİZİN 2-Cİ BÖLMƏSİ:

●Ön şəkilçisiz məlum hərəkət felləri: ИДТИ, БЕЖАТЬ, ЛЕЗТЬ●

Ön şəkilçisiz məlum hərəkət fellərindən başlanğıc səviyyədə 1-ci öyrəndiyimiz fel ИДТИ feli olmuşdu.

Bildiyimiz kimi Məlum hərəkət felləri:

--- məlum bir zaman dilimində;

--- məlum bir hədəfə doğru

Və

--- sadəcə tək yönə gedilən fellər idi.

Bu bölmədə biz yenə Идти felini ələ alacağıq. Идти ayaqla gerçəkləşən feldir, yəni:

Идти --- yeriyərək getmək.

●Gəlin analiz edək:

1) ИДТИ [itti] - yeriyərək getmək.

Я иду - mən gedirəm

Ты идёшь - sən gedirsən

Он/она идёт - o gedir

Мы идём - biz gedirik

Вы идёте - siz gedirsiniz

Они идут- onlar gedirlər.

☆Шёл (м.р)- gedirdi(m)(n)

☆Шла (ж.р)- gedirdi(m)(n)

☆Шли (мн.ч)- gedirdi(k)(niz)(lər)

Иди! --- Get!

Идите! --- Gedin!

✓İNDİKİ ZAMAN (nümunə):

---Куда идёт Маша? (Maşa hara gedir?)

---Маша идёт домой (Maşa evə gedir).

На улице идёт дождь (Çöldə yağış yağır).

✓KEÇMİŞ ZAMAN (nümunə):

Я не знаю, дома Маша Или нет, но я видел, как Маша шла домой

(Mən bilmirəm Maşa evdədir ya yox, amma mən gördüm ki, Maşa evə gedirdi).

✓ MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMAN (nümunə):

Завтра в это же время Маша снова будет идти домой.

(Sabah bu vaxtı Maşa yenə evə getmiş olacaq).

XXX

İkinci öyrənəcəyimiz fel isə Бежать felidir. Бежать da əvvəlki bölmədə qeyd etdiyim kimi məlum hərəkət felidir, yəni məlum bir hədəfə doğru və tək yönə "qaçmaq" deməkdir.

2) БЕЖАТЬ [bijat'] --- qaçmaq

Я бегу - mən qaçıram

Ты бежишь - sən qaçırsan

Он/она бежит - o qaçır

Мы бежим - biz qaçıırıq

Вы бежите - siz qaçırsınız

Они бегут - onlar qaçırlar.

☆ Бежал (м.р)- qaçırdı(m)(n)

☆ Бежала (ж.р)- qaçırdı(m)(n)

☆ Бежали (мн.ч)- qaçırdı(q)(nız)(lar)

БегИ! -- Qaç!

Бегите! -- Qaçın!

✓ İNDİKİ ZAMAN (Nümunə):

---Кудá так бежит учИтель? (Müəllim belə hara qaçır?)

---УчИтель бежит на урок. Он опáздывает (Müəllim dərsə qaçır. O gecikir).

✓ KEÇMİŞ ZAMAN (Nümunə):

Вчера я ВИдел нáшего учИтеля. Он бежáл на урок. Он опáздывал.

(Dünən mən bizim müəllimimizi gördüm. O, dərsə qaçırdı. O gecikirdi).

✓ MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMAN (Nümunə):

Я дýмаю, что зáвтра в это время Ивáн Ивáнович тóже бýдет бежáть на урóк.

(Mən düşünürəm ki, sabah bu vaxt İvan İvanoviç də dərsə qaçmış olacaq).

XXX

Üçüncü öyrənəcəyimiz fel isə Лезть (dırmaşmaq) ön şəkilçisiz məlum hərəkət felidir.

3. ЛЕЗТЬ [lest'] --- dırmaşmaq; çıxmaq.

Я лéзу - мən dırmaşıram

Ты лéзешь - sən dırmaşırsan

Он/она лѐзет - o dırmaşır

Мы лѐзем - biz dırmaşıırıq

Вы лѐзете - siz dırmaşırsınız

Они лѐзут - onlar dırmaşırlar.

☆Лез (м.р) - dırmaşırdı(m)(n).

☆Лезла (ж.р) - dırmaşırdı(m)(n).

☆Лезли (мн.ч) - dırmaşırdı(q)(nız)(lar).

Лезь! -- Dırmaş! Çıx!

Лѐзьте! -- Dırmaşın! Çıxın!

✓İNDİKİ ZAMAN (Nümunə):

---Кудá Миша лѐзет? (Mişa hara çıxır?)

---Он лѐзет на крѐшу. (O, dama çıxır).

✓KEÇMİŞ ZAMAN (Nümunə):

Я вИдел, как Миша вчерá лез на крѐшу

(Mən dünən Mişanın dama çıxdığını görmüşdüm).

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMAN (Nümunə):

Ты очѐнь мѐдленно лѐзешь! Ты так бѹдешь лезть до ўтра!

(Sən çox yavaş çıxırsan! Sən belə səhərə qədər çıxarsan!)

ORTA SƏVİYYƏ ON İKİNCİ DƏRSİMİZİN 3-CÜ HİSSƏSİ:

"Ön şəkilçisiz məlum hərəkət felləri ---- Ползти, Брести, Ехать"

Bu bölmədə isə digər 3 ön şəkilçisiz məlum hərəkət fellərini öyrənəcəyik.

Əvvəlki bölmədə Ayaqla gerçəkləşən 3 feli öyrəndik (идти, бежать və лезть).

Dördüncü ayaqla gerçəkləşən hərəkət isə Ползти felidir.

●ПОЛЗТИ [palstɨ] --- sürünmək; iməkləmək.

Я ползý -- mən sürünürəm

Ты ползёшь -- sən sürünürsən

Он/она ползёт -- o sürünür

Мы ползём -- biz sürünürük

Вы ползёте -- siz sürünürsünüz

Они ползѹт -- onlar sürünürlər.

Пóлз(м.р) / Ползлá(ж.р) / ПолзлИ (мн.ч).

ПолзИ! -- sürün!

ПолзИте! -- sürünün!

✓İNDİKİ ZAMAN:

СмотрИ, наш младший брат ползѣт по травѣ за ба́бочкой ----- Вах, bizim balaca qardaşımız ot üzərində kəpənəyin arxasınca sürünür.

✓KEÇMİŞ ZAMAN:

На прошлой неделе я ВИдел, как наш младший брат полз по травѣ за ба́бочкой -----
Keçən həftə mən gördüm ki, balaca qardaşımız ot üzərində kəpənəyin arxasınca sürünürdü.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMAN:

Дима, сколько ты ещё будешь так ползтИ? Ты ещё не устáл? ----- Dima, hələ nə qədər belə sürünəcəksən? Sən hələ yorulmayıbsan?

XXX

Beşinci ayaqla gerçəkləşən hərəkət isə Брести felidir.

●БРЕСТИ [bristl̩] --- ağır-ağır yerimək, sallana-sallana getmək.

Я бредѹ -- mən ağır-ağır yeriyirəm.

Ты бредѣшь -- sən ağır-ağır yeriyirsən.

Он/она бредёт -- o ağır-ağır yeriyir.

Мы бредём -- biz ağır-ağır yeriyirik.

Вы бредёте -- siz ağır-ağır yeriyirsiniz.

Они бредут -- onlar ağır-ağır yeriyirlər.

Брёл(м.р) / Брелá(ж.р) / БрелИ(мн.ч)

Бреди! --- ağır-ağır yeri!

БредИте! --- ağır-ağır yeriyin!

✓İNDİKİ ZAMAN:

Вот поЭт. Он бредёт по бéрегу мóря и сочинЯет нóвый стих ----- Budur şair. O, dənizin sahili boyunca ağır-ağır yeriyir və yeni şeir yazır.

✓KEÇMİŞ ZAMAN:

В прошлoм мéсяце я вИдел нáшего знáкóмого поЭта. Он брёл по бéрегу мóря и сочинЯл стих. ----- Keçən ay mən bizim tanış şairimizi görmüşdüm. O, dənizin sahili boyunca ağır-ağır yeriyirdi və şeir yazırdı.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMAN:

Зáвтра в это же время он снóва бýдет брести наизвéстно кудá. ----- Sabah bu vaxt o, yenə naməlum bir yerə ağır-ağır yerimiş olacaq.

XXX

Altıncı fel isə "miniklə" (maşınla, atla, motosikletlə, traktorla və s.) gerçəkləşmiş olan Ехать felidir.

●ЕХАТЬ [YEkhath'] --- miniklə getmək.

Я едý -- mən gedirəm

Ты едешь -- sən gedirsən

Он/Она́ едет -- o gedir

Мы едем -- biz gedirik

Вы едете -- siz gedirsiniz

Они едут -- onlar gedirlər.

Ёхал(м.р) / Ёхала(ж.р) / Ёхали (мн.ч).

Езжай! -- Get!

Езжайте! -- Gedin!

✓İNDİKİ ZAMAN:

--Кудá едет Дима? (Dima hara gedir?)

--Он едет на соревновáния. (O, yarışa gedir).

✓KEÇMİŞ ZAMAN:

Мэсяц назáд я видел Диму. Он éхал на соревновáния ----- Bir ay əvvəl mən Dimanı görmüşdüm. O, yarışa gedirdi.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMAN:

Через мэсяц Дима в это же время снóва б́удет éхать на соревновáния ----- Bir ay əvvəl Dima bu vaxt yenə yarışa getmiş olacaq.

ORTA SƏVİYYƏ ON İKİNCİ DƏRSİMİZİN 4-CÜ BÖLMƏSİ:

"Ön şəkilçisiz məlum hərəkət felləri: ПЛЫТЬ, ЛЕТЕТЬ və НЕСТИ"

Bu bölmədə öyrənəcəyimiz 3 ön şəkilçisiz fel isə Плыть--üzmək, Лететь -- uçmaq və Нести -- daşımaq, gətirmək felləridir.

Gəlin 7-ci ön şəkilçisiz məlum hərəkət feli olan ПЛЫТЬ felini ələ alaq:

●ПЛЫТЬ --- üzmək (miniklə/miniksiz)

Я плавý --- mən üzürəm

Ты плавёшь --- sən üzürsən

Он/она плавёт --- o üzür

Мы плавём --- biz üzürük

Вы пливёте --- siz üzürsünüz

Они пливѹт --- onlar üzürlər.

Плыл(м.р) / плыла(ж.р) / плыли (мн.ч).

ПлывИ! --- Üz!

ПлывИте! --- Üzün!

✓İNDİKİ ZAMAN (nümunə):

Наш корáбль пливёт уже целую неделю ----- Gəmimiz artıq bütün həftədir üzür (minik)

✓KEÇMİŞ ZAMAN (nümunə):

Игорь бЫстро плыл к берегу, потому́ что начина́лся шторм ----- İqor sürətlə sahilə doğru üzürdü, çünki fırtına başlayırdı.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMAN (nümunə):

Ёсли б́удет шторм, корáбль б́удет плыть ещё 3 дня ----- Əgər fırtına olarsa gəmi hələ 3 gün üzər.

XXX

8-ci ön şəkilçisiz məlum hərəkət feli isə ЛЕТЕТЬ felidir.

●ЛЕТЕТЬ [litEt'] --- uçmaq (miniklə/miniksiz)

Я лечѹ --- mən uçuram

Ты летИшь --- sən uçursan

Он/она летИт --- o uçur

Мы летИм --- biz uçuruq

Вы летИте --- siz uçursunuz

Они летЯт --- onlar uçurlar.

Летёл(м.р) / Летела(ж.р) / Летели (мн.ч)

Лети! --- Uç!

Летите! --- Uçun!

✓İNDİKİ ZAMAN (nümunə):

---Куда летит этот самолёт? (Bu təyyarə hara uçur?)

---Он летит в Москву. (O, Moskvaya uçur).

✓KEÇMİŞ ZAMAN (nümunə):

Вчера́ я ви́дел, как птицы́ летели на юг. (Dünən mən gördüm ki, quşlar cənuba uçurdular).

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMAN (nümunə):

Весно́й пти́цы бу́дут лететь о́братно. (Yazda quşlar geri qayıtmış olacaqlar (uçacaqlar)).

XXX

9-cu öyrənəcəyimiz ön şəkilçisiz məlum hərəkət feli isə НЕСТИ felidir.

●НЕСТИ [nistĭ] --- vasitəsiz olaraq əlində, başında, çiyində və s. "Daşımaq" , "Gətirmək", "Aparmaq".

Я несý --- mən gətirirəm (daşıyıram, aparıram)

Ты несёшь --- sən gətirirsən, daşıyırsan,.....

Он/Она несёт --- o gətirir, daşıyır,.....

Мы несём --- biz gətiririk, daşıyıyıq,....

Они несýт --- onlar gətirirlər, daşıyırlar,....

Нёс(м.р) / Неслà(ж.р) / Несли(мн.ч).

Неси! --- Daşı! Gətir! Apar!

Несите! --- Daşıyın! Gətirin!

✓İNDİKİ ZAMAN (nümunə):

Официант несёт заказ-----Ofisiant sifarişi gətirir.

✓KEÇMİŞ ZAMAN (nümunə):

Когда официант нёс заказ, играла красивая мýзыка -----Ofisiant sifarişi gətirəndə gözəl musiqi çalırdı.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMAN:

Завтра в это же время официант будет нести большой торт ----- Sabah bu vaxt ofisiant böyük tort gətirmiş olacaq.

ORTA SƏVİYYƏ ON İKİNCİ DƏRSİMİZİN 5-Cİ BÖLMƏSİ:

"Вести, Везти, Гнать ön şəkilçisiz məlum hərəkət felləri"

Bu bölmədə öyrənəciyimiz digər 3 ön şəkilçisiz məlum hərəkət felləri isə Вести - aparmaq, Везти - daşımaq və Гнать - sürmək; təqib etmək felləridir.

10-cu ön şəkilçisiz məlum hərəkət feli ВЕСТИ felini ələ alaq:

●ВЕСТИ [visTİ] --- vasitədən istifadə etmədən "Aparmaq".

Я ведú - mən aparıram

Ты ведёшь - sən aparırsan

Он/Она ведёт - o aparır

Мы ведём - biz aparırıq

Вы ведёте - siz aparırsınız

Они ведúт - onlar aparırlar

☆вѐл (м.р) --- aparırdı(m)(n)

☆велá (ж.р) --- aparırdı(m)(n)

☆велИ (мн.ч) --- aparırdı(q)(nız)(lar).

БедИ! --- Apar!

БедИте! --- Aparın!

✓İNDİKİ ZAMAN (nümunə):

УчИтельница ведёт детей в цирк ----- Müəllimə uşaqları sirkə aparır.

✓KEÇMİŞ ZAMAN (nümunə):

На прошлой неделе я вИдел как Мария Ивáновна велá детей в цирк ----- Keçən həftə mən Mariya İvanovnanı uşaqları parka apararkən görmüşdüm.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMAN (nümunə):

Через неделю в это же время МарИя Ивáновна бўдет вести детей в кино ---- Bir həftə sonra bu vaxt Mariya İvanovna uşaqları kinoya aparmış olacaq.

XXX

11-ci öyrənəcəyimiz ön şəkilçisiz məlum hərəkət feli isə BEЗТИ felidir. Bu fel ancaq "miniklə" Daşımaq, Aparmaq, Gətirmək mənalərini bildirir.

●BEЗТИ [visTİ] --- miniklə Daşımaq, Aparmaq, Gətirmək.

Я везу́ --- mən daşıyıram, aparıram, gətirirəm

Ты везёшь --- sən daşıyırsan, aparırsan, gətirirsən

Он/Она везёт --- O daşıyır, aparır, gətirir

Мы везём --- Biz daşıyıırıq, aparırıq, gətiririk

Вы везёте --- Siz daşıyırsınız, aparırsınız, gətirirsiniz

Они везу́т --- Onlar daşıyırlar, aparırlar, gətirirlər.

☆Вёз (м.р) - daşıyırdı(m)(n)

☆Везла́ (ж.р) - daşıyırdı(m)(n)

☆Везли (мн.ч) - daşıyırdı(q)(nız)(lar).

ВезИ! --- Daşı! Apar! Gətir!

ВезИте! --- Daşıyın! Aparın! Gətirin!

✓İNDİKİ ZAMAN (nümunə):

Молодая́ ма́ма везёт ребёнка гулять ----- Gənc ana uşağını gəzməyə aparır (minik vasitəsilə).

✓KEÇMİŞ ZAMAN (nümunə):

В про́шлом ме́сяце я встрéтил в авто́бусе Ва́сю. Он вёз цветы́ своéй де́вушке -----
Keçən ay mən avtobusda Vasyaya rastladım. O, öz sevgilisinə güllər aparırdı (minik vasitəsi avtobus ilə).

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMAN (nümunə):

Завтра в это же время молодая мама снова будет везти ребёнка гулять ----- Sabah bu vaxt gənc ana yenə uşağını gəzməyə aparmış olacaq).

XXX

12-ci öyrənəcəyimiz ön şəkilçisiz məlum hərəkət feli isə ГНАТЬ felidir.

●ГНАТЬ [qnat'] --- sürmək (mal-qaranı,...və s.); təqib etmək, güdmək.

Я гонЮ --- mən sürürəm

Ты гонишь --- sən sürürsən

Он/Она гонит --- O sürür

Мы гоним --- Biz sürürük

Вы гоните --- Siz sürürsünüz

Они гонят --- Onlar sürürlər.

☆Гнал(м.р) ---- sürürdü(m)(n)

☆Гнала(ж.р) ---- sürürdü(m)(n)

☆Гнали(мн.ч) ---- sürürдүк(nüz)(lər).

ГонИ! --- Sür!

ГонИте! --- Sürün!

✓İNDİKİ ZAMAN (nümunə):

Гáля гóнит гусéй домóй --- Qalya qazları evə sürür.

✓KEÇMİŞ ZAMAN (nümunə):

2 дня назáд я вИдел, как Гáля гналá гусéй домóй ----- 2 gün əvvəl mən Qalyanın qazları evə sürdüyünü görmüşdüm.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMAN (nümunə):

Черéз неделю в это же время Гáля снóва бóдет гнать гусéй домóй ----- 1 həftə sonra bu vaxt Qalya yenə qazları evə sürmüş olacaq.

ORTA SƏVİYYƏ ON İKİNCİ DƏRSİMİZİN 6-CI BÖLMƏSİ:

MÖVZU ADI: "Катить, Тащить ön şəkilçisiz məlum hərəkət felləri"

13-cü öyrənəcəyimiz ön şəkilçisiz məlum hərəkət feli isə КАТИТЬ - yumalamaq, diyirlətmək felidir.

●КАТИТЬ [katít'] --- yumalamaq.

Я качú --- mən yumalayıram

Ты кáтишь --- sən yumalayırsan

Он/Она кáтит --- o yumalayır

Мы кáтим --- biz yumalayırıq

Вы кáтите --- siz yumalayırsınız

Они кáтят --- onlar yumalayırlar.

☆катИл (м.р) --- yumalayırd(ı)(m)(n)

☆катИла (ж.р) --- yumalayırd(ı)(m)(n)

☆катИли (мн.ч) --- yumalayırdı(q)(nız)(lar).

КатИ! --- Yumala!

КатИте! --- Yumalayın!

⚠ Vurğuya Diqqət:

Вы кáтите --- siz yumalayırsınız (кáтите sözündə vurğu -a saitinə düşür)

Вы катИте! --- Siz yumalayın! (siz tipi əmr formada isə -и saitinə düşür).

✓ İNDİKİ ZAMAN (nümunə):

МорЯк кáтит к кораблЮ бочку с пИвом ----- Dənizçi pivə dolu çəlləyi gəmiyə tərəf yumalayır.

✓KEÇMİŞ ZAMAN (nümunə):

Позавчера я видел, как моряк катил к кораблю бочку с пивом ----- Səğagün mən dənizçinin pivə dolu çəlləyi gəmiyə tərəf yumaladığını görmüşdüm.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMAN (nümunə):

Завтра в это же время моряк снова будет катить к кораблю бочку с пивом ----- Sabah bu vaxt dənizçi yenə pivə dolu çəlləyi gəmiyə tərəf yumalamış olacaq.

XXX

14-cü və bu dərsdə sonuncu öyrənəcəyimiz ön şəkilçisiz məlum hərəkət feli isə ТАЩИТЬ -
- daşımaq, aparmaq, gətirmək; çəkmək, sürümək felidir.

●ТАЩИТЬ [taşʃit'] --- çətinliklə daşımaq, aparmaq, gətirmək; zorla çəkmək, sürümək.

Я тащú --- mən daşıyıram, gətirirəm; sürüyürəm

Ты тащишь --- sən daşıyırsan, gətirirsən; sürüyürsən

Он/Она тащит --- o daşıyır, gətirir; sürüyür

Мы тащим --- biz daşıyıırıq, gətiririk; sürüyürük

Вы тащите --- siz daşıyırsınız, gətirirsiniz; sürüyürsünüz

Они тащат --- onlar daşıyırlar, gətirirlər; sürüyürlər.

☆тащИл (м.р) --- daşıyırd(ı)(m)(n)

☆тащИла (ж.р) --- daşıyırd(ı)(m)(n)

☆тащИли (мн.ч) --- daşıyırdı(q)(nız)(lar).

ТащИ! --- Daşı! Gətir! Sürü!

ТащИте! --- Daşıyın! Gətirin! Sürüyün!

⚠ Vurğuya Diqqət:

Bu feldə də eynilə Катить felindəki kimi;

Вы тащите --- Siz daşıyırsınız, gətirirsiniz; sürüyürsünüz (Vurğu -a hərfinə düşür).

Вы тащИте! --- Siz daşıyın! sürüyün! (siz tipi əmr formada isə vurğu -и hərfinə düşür).

✓İNDİKİ ZAMAN (nümunə):

Рабо́чий та́щит коробку на пя́тый э́таж ----- Fəhlə qutunu 5-ci mərtəbəyə daşıyır.

✓KEÇMİŞ ZAMAN (nümunə):

Вчера́ я шёл по ле́стнице и ви́дел, как одИн рабо́чий тащИл коробку на пя́тый э́таж ----
-- Dünən mən pilləkənlə yeriyirdim və gördüm ki, bir fəhlə qutunu 5-ci mərtəbəyə daşıyırdı.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMAN (nümunə):

Завтра в это же время рабо́чий сно́ва бу́дет тащИть эту коро́бку на пя́тый э́таж -----
Sabah bu vaxt fəhlə yenə bu qutunu 5-ci mərtəbəyə daşımış olacaq.

ORTA SƏVİYYƏ ON İKİNCİ DƏRSİMİZİN 7-Cİ BÖLMƏSİ:

MÖVZU ADI: " Bu Dərsdəki bütün ön şəkilçisiz məlum hərəkət fellərinə aid NÜMUNƏLƏR (cəmi 14 fel)"

1. ИДТИ --- ayaqla getmək.

--- Анна, куда ты идёшь?

--- Я идё к подру́ге на день рождéния.

(---Anna, hara gedirsən?

---Mən rəfiqəmgilə, ad gününə gedirəm).

2. БЕЖАТЬ --- qaçmaq.

Позавчера́ я ви́дела Андре́я. Он куда́-то бежал ----- Srağagün mən Andreyi görmüşdüm.
О, harasa qaçırdı.

3. ПЛЫТЬ --- üzmək.

Свёта, не плыви так быстро, я не успева́ю за тобо́й! ----- Sveta, bu cür sürətli üzmə,
mən sənə çata bilmirəm.

4. ЛЕТЕТЬ --- uçmaq.

На про́шлой неде́ле, когдá я летéла в Париж, я познако́милась с интере́сным челове́ком
----- Keçən həftə Parisə uçan zaman maraqlı insanla tanış oldum.

5. ЛЕЗТЬ --- dırmaşmaq, çıxmaq.

Сергей, не лезь на забор, упадёшь! ----- Sergey, hasara dırmaşma, düşərsən!

6. ПОЛЗТИ --- sürünmək.

Ой, смотри, сюда ползёт змея! ----- Oy, bax, ilan buraya sürünür!

7. БРЕСТИ --- ağır-ağır yerimək.

Он брёл и думал о своей судьбе ----- O, ağır-ağır yeriyirdi və öz taleyi haqqında düşünürdü.

8. ЕХАТЬ --- miniklə getmək.

Саша, когда вы едете в Лондон? ----- Şaşa, siz nə vaxt Londona gedirsiniz?

9. НЕСТИ --- vasitə olmadan əlində, başında, çiyində və s. Daşımaq, Aparmaq, Gətirmək.

Андрей несёт газёты в киоск ----- Andrey qəzetləri köşkə aparır.

10. ВЕСТИ --- Aparmaq.

Вчера мы водИли (водить-НСВ) детей в зоопáрк ----- Dünən biz uşaqları zooparka aparmışdıq.

11. ВЕЗТИ --- miniklə Daşımaq, Aparmaq, Gətirmək.

ВладИмир везёт своего сына на мотоцИкле в лес ----- Vladimir öz oğlunu motosiklet ilə meşəyə aparır.

12. ГНАТЬ --- sürmək.

Когда я шёл домой с работы, бабушка гнала корову домой ----- İşdən evə gedərkən, nənəm inəyi evə sürürdü.

13. КАТИТЬ --- yumalamaq.

--- Виктор, куда ты катишь эту бочку?

--- Это не просто бочка! Здесь клад! Я качу её домой.

--- Viktor, bu çəlləyi hara yumalayırsan?

--- Bu sadə bir çəllək deyil! Burada xəzinə var! Mən onu evə yumalayıram.

14. ТАЩИТЬ --- ağır bir şeyi sürmək, çəkmək; daşımaq (çətinliklə).

Рыбак медленно тащил свою лодку в воду ----- Balıqçı öz qayığını yavaş-yavaş suya sürürdü.

ORTA SƏVİYYƏ ON ÜÇÜNCÜ DƏRS.

MöVZü adı: <<Ön şəkilçisiz NAMƏLUM hərəkət felləri və birlikdə işlənən zaman ifadələri>>

PLAN

1) Ön şəkilçisiz NAMƏLUM hərəkət felləri haqqında və onların siyahısı.

2) Naməlum və Məlum hərəkət fellərinin qarşılaşdırması. Naməlum hərəkət felləri ilə işlənən zaman ifadələri.

3) Ходить - Бегать - Лазить ön şəkilçisiz naməlum hərəkət felləri haqqında.

4) Ползать - Бродить - Ёздить ön şəkilçisiz naməlum hərəkət felləri haqqında.

5) Плавать - Летать - Носить ön şəkilçisiz naməlum hərəkət felləri haqqında.

6) Водить - Возить - Гонять ön şəkilçisiz naməlum hərəkət felləri haqqında.

7) Катать - Таскать ön şəkilçisiz naməlum hərəkət felləri haqqında.

8} Bütün Naməlum hərəkət fellərinə aid (cəmi 14 fel) NÜMUNƏLƏR.

ORTA SƏVİYYƏ ON ÜÇÜNCÜ DƏRSİMİZİN 1-Cİ BÖLMƏSİ:

"Ön şəkilçisiz NAMƏLUM hərəkət felləri haqqında və onların siyahısı"

Biz bir əvvəlki dərslərdə Məlum hərəkət fellərini öyrəndik. Bildik ki, məlum hərəkət felləri:

--- məlum bir zaman dilimində;

--- məlum bir hədəfə doğru;

--- və tək yönə gedilən fellər idi.

Məsələn: Сейчас я иду в парк. Mən indi parka gedirəm. Yəni, məlum bir zaman dilimində (сейчас), istiqamət tək yönə və məlum bir hədəfə doğrudur.

NAMƏLUM hərəkət felləri isə:

---- təkrarlanan hərəkət (hər gün gedirəm/ gedib qayıdıram);

---- müxtəlif yönlərə doğru edilən bir hərəkət (məsələn: gəzirəm ora bura);

---- nə isə edə bilmək mənasında (məsələn: uşaq yeriyə bilir);

---- adi hərəkətlərdə (məsələn: quşlar uçar, körpələr iməkləyər və s.) olan fellərdir.

⚠ Bu, 4 maddəni UNUTMAYIN!

Gəlin, indi Naməlum hərəkət fellərinin siyahısına baxaq.

✓ АYAQLA EDİLƏN HƏRƏKƏTLƏR:

1) ходИть [xadit'] --- yeriyərək getmək

2) бéгать [BEqat'] --- qaçmaq

3) лáзить [LAzit'] --- dırmaşmaq, çıxmaq

4) пóлзать [POlzat'] --- sürünmək, iməkləmək

5) бродИть [braDİT'] --- ağır-ağır yerimək; dolaşmaq.

✓SƏRT YOL ÜZƏRİNDƏ GEDİLƏ BİLƏN BİR MİNİKLƏ GERÇƏKLƏŞƏN
HƏRƏKƏT (maşınla, velosipedlə, atla və s.):

6) ездить [YEzdit'] --- miniklə getmək

✓SUDA GERÇƏKLƏŞƏN HƏRƏKƏT (həm miniklə, həm miniksiz):

7) плавать [pLAvat'] --- üzmək

✓HAVADA GERÇƏKLƏŞƏN HƏRƏKƏT (həm miniklə, həm miniksiz):

8) летать [liTAT'] --- uçmaq

✓BİR ƏŞYA İLƏ BİRLİKDƏ və ya BİR ƏŞYAYA TƏSİR GÖSTƏRİLƏRƏK EDİLƏN
HƏRƏKƏT:

9) носить [naSİT'] --- vasitə olmadan əlində, başında, belində, çiynində və s. Daşımaq,
Aparmaq, Gətirmək.

10) водить [vaDİT'] ---- vasitə olmadan Aparmaq (əldən tutub)

11) возить [vaZİT'] --- miniklə Daşımaq, Aparmaq.

12) гонять [qanYAT'] --- sürmək, qovmaq; təqib etmək, güdmək

13) катать [kaTAT'] --- yuvarlatmaq, diyirlətmək

14) таскать [tasKAT'] --- çətinliklə çəkmək, dartmaq, sürümək.

NAMƏLUM hərəkət fellər bura qədər. Cəmi 14 feldir.

ORTA SƏVİYYƏ ON ÜÇÜNCÜ DƏRSİMİZİN 2-Cİ BÖLMƏSİ:

"Naməlum və məlum hərəkət fellərinin qarşılaşdırması. Naməlum hərəkət fellərilə işlənən zaman ifadələri".

QARŞILAŞDIRMA:

☒ Məlum hərəkət felləri

☒ Naməlum hərəkət felləri

1. Идти - Ходить ----- yeriyərək getmək
2. Бежать - Бегать ----- qaçmaq
3. Лезть - Лазить ----- çıxmaq, dırmaşmaq
4. Ползти - Ползать ----- sürünmək, iməkləmək
5. Брести - Бродить ----- ağır-ağır yerimək, dolaşmaq
6. Ёхать - Ёздить ----- miniklə Getmək
7. Плыть - Плавать ----- üzmək (miniklə/miniksiz)

8. Летѣть - Летать ----- Uçmaq (miniklə/miniksiz)

9. Нести - Носить ----- vasitəsiz əlində, başında və s. "Daşımaq", "Aparmaq", "Gətirmək"

10. Вести - Водить ----- vasitəsiz "Aparmaq"

11. Везти - Возить ----- miniklə "Daşımaq", "Aparmaq"

12. Гнать - Гонять ----- sürmək, qovmaq; təqib etmək

13. Катить - Катать ----- diyirlətmək, yumalamaq

14. Тащить - Таскать ----- çətinliklə Daşımaq, Çəkmək, Dartmaq, Sürümək.

Birinci tərəf Məlum hərəkət felləri, ikinci tərəf isə Naməlum hərəkət felləridir.

Yadda saxlayın ki, hər iki tərəf fellər Tamamlanmamış və ya Bitməmiş tərz felləridir (rusca: НСВ).

~ ~ ~

 NAMƏLUM HƏRƏKƏT FELLƏRİLƏ İŞLƏNƏN ZAMAN İFADƏLƏRİ:

Цѣлый час ----- tam 1 saat

Вчера / позавчера ----- dünən/ srağa gün

На прошлой неделе ----- keçən həftə

На позапрошлой неделе ----- bir əvvəlki həftə

В том мѣсяце ----- keçən ay

Два дня наза́д ---- 2 gün əvvəl

Завтра / послезавтра ---- sabah / biri gün

На слéдующей неде́ле ----- növbəti həftə

В б́удущем году́ ----- gələn il

Че́рез два дня ----- 2 gün sonra

В э́том мѣсяце ----- bu ay.....və s.

●●●●●BİR DƏ:

- всегда ----- həmişə

- всё врѣмя ----- hər zaman

- никогда ----- heç vaxt

- иногда ----- bəzən, arabir

- ча́сто ----- tez-tez

- ре́дко ----- nadirən

- по у́тром ----- səhərlər

- по понедельникам ----- hər bazar ertəsi

- каждый день ---- hər gün

- целый час ----- tam 1 saat

- раньше ----- əvvəllər

- потом ----- sonra

- когда-то ----- vaxtilə, bir zamanlar

- давно ----- çoxdan

- недавно ----- bir az bundan qabaq, bu yaxınlarda

ORTA SƏVİYYƏ ON ÜÇÜNCÜ DƏRSİMİZİN 3-CÜ BÖLMƏSİ:

"Ходить - Бегать - Лазить ön şəkilçisiz naməlum hərəkət felləri haqqında"

İlk öyrənəcəyimiz naməlum hərəkət feli "Ходить - yeriyərək getmək" felidir (məlum qarşılığı: идти).

Gəlin şəxsə və zamanlara görə dəyişilməsinə baxaq:

ХОДИТЬ

✚ İndiki zamanda:

Я хожу́ - mən gedirəm

Ты ходишь - sən gedirsən

Он/она/оно ходит - o (м.р/ж.р/с.р) gedir

Мы ходим - biz gedirik

Вы ходите - siz gedirsiniz

Они ходят - onlar gedirlər.

✚ Keçmiş zamanda:

Ходил (kişi с.) -- gedirdi, gedirdim, gedirdin Ходила (qadın с.) -- gedirdi, gedirdim, gedirdin

Холило (orta с.) -- gedirdi

Ходили (сәм) -- gedirdik, gedirdiniz, gedirdilər.

✚ Əmr formada:

Ходи! ---- Get! ; Ходите! ----- Gedin!

NüMuNəLəR

✓İNDİKİ ZAMANDA:

1) Анна уже целый час ходит по магазинам ----- Anna artıq 1 saatdır mağazaları gəzir.

Davamlı hərəkət var, onun üçün ХОДИТЬ feli işlənir.

2) Наши друзья часто ходят в театр ----- Dostlarımız tez-tez teatra gedirlər.

Burada da davamlılıq var, çünki "часто - tez-tez" zərfi işlənib. Avtomatik olaraq Ходить feli işlənəcək.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

1) Позавчера Анна ходила по магазинам ----- Sırağa gün Anna mağazaları gəzirdi.

2) Куда они вчера ходили? ---- Onlar dünən hara getmişdilər?

Burada isə dünən gedib-qayıtmaqdan söhbət gedir. Gedib-qayıtmaq --- çoxyönlü hərəkət var və ona görə yenə Ходить feli işlənir.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Завтра, когда мы будем смотреть футбол, Анна будет ходить по магазинам ----- Sabah biz futbol seyr etməyə gedəcəyimiz zaman Anna mağazaları gəzəcək.

XXX

2-ci öyrənəcəyimiz Naməlum hərəkət feli isə Бегать-qaçmaq felidir (məlum qarşılığı: Бежать).

БЕГАТЬ

✚ İndiki zamanda:

Я бѣгаю - mən qaçıram

Ты бѣгаешь - sən qaçırsan

Он/она/оно бѣгает - o (kişi/qadın/orta cins) qaçır

Мы бѣгаем - biz qaçıırıq

Вы бѣгаете - siz qaçırsınız

Они бѣгают - onlar qaçırlar.

✚ Keçmiş zamanda:

Бѣгал (м.р) -- qaçırdı, qaçırdım, qaçırdın Бѣгала (ж.р) -- qaçırdı, qaçırdım, qaçırdın

Бѣгало (с.р) -- qaçırdı

Бѣгали (мн.ч) -- qaçırdıq, qaçırdınız, qaçırdılar

✚ Əmr formada:

Бѣгай! ---- Qaç

Бѣгайте! ---- Qaçın!

NüMuNəLəR

✓ İNDİKİ ZAMANDA:

1) Дети бѣгают по двору ---- Uşaqlar həyətdə qaçırlar.

Yəni, ora-bura qaçırlar. Çox yönlü hərəkət var və Бегать feli işlənəcək.

2) Наш сосед каждое утро бегает в парке ---- Qonşumuz hər səhər parkda qaçır.

Burada vərdiş halını almış hərəkət var, yəni təkrarlanan hərəkət. Ona görə də Бегать feli işlənir.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

1) Собаки громко лаяли и бегали по двору ----- İtlər ucadan hürürdülər və həyətdə qaçırdılar.

Burada çox yönlü hərəkət var, yəni ora-bura qaçmaq.

2) Сегодня днём дети бегали по двору ----- Bu gün günorta uşaqlar həyətdə qaçırdılar.

Burada da yenə çox yönlü bir hərəkət var. Ona görə Бегать feli işlənir.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Ночью дети не будут бегать по двору, они будут спать ----- Gecə uşaqlar həyətdə qaçmayacaq (yəni, qaçışmayacaqlar ora-bura), onlar yatacaqlar.

XXX

3-cü öyrənəcəyimiz Naməlum hərəkət feli isə "Лазить - çıxmaq, dırmaşmaq" felidir (məlum qarşılığı: Лезть).

ЛАЗИТЬ

+İndiki zamanda:

Я лажу - mən dırmaşıram

Ты лазишь - sən dırmaşırsan

Он/Она/Оно лáзит - o (м.р/ж.р/с.р) dırmaşır

Мы лáзим - biz dırmaşıırıq

Вы лáзите - siz dırmaşırsınız

Они лáзят - onlar dırmaşırlar.

✚ Кеçмиş zamanda:

Лáзил (м.р) -- dırmaşırdı(m)(n)

Лáзила (ж.р) -- dırmaşırdı(m)(n)

Лáзило (с.р) -- dırmaşırdı(m)(n)

Лáзили (мн.ч) -- dırmaşırdı(q)(nız)(lar)

✚ Əmr formada:

Лазь! ---- Dırmaş! Çıx!

Лáзьте! --- Dırmaşın! Çıxın!

NüMuNəLəR

✓ İNDİKİ ZAMANDA:

Обезьяны лáзят по деревьям ---- Meymunlar ağaclara dırmaşırlar.

Adi hərəkət.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

Обезьяны всегда лазили по деревьям ----- Meymunlar həmişə ağaclara dırmaşırdılar.

Davamlı hərəkət var burada (всегда- həmişə).

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

В зоопарке обезьяны будут счастливы: они там будут лазить по деревьям и есть много бананов ----- Zooparkda meymunlar xoşbəxt olacaqlar: onlar orada ağaclara dırmaşacaqlar və çoxlu bananlar yeyəcəklər.

ORTA SƏVİYYƏ ON ÜÇÜNCÜ DƏRSİMİZİN 4-CÜ BÖLMƏSİ.

"Пóлзать - Бродить - Ёздить Naməlum hərəkət felləri haqqında"

4-cü öyrənəcəyimiz Naməlum hərəkət feli isə "ПÓЛЗАТЬ - sürünmək, iməkləmək" felidir (məlum qarşılığı: Ползти)

Gəlin, şəxsə və zamanlara görə dəyişilməsinə baxaq.

ПÓЛЗАТЬ

✚ İndiki zamanda:

Я пóлзаю -- mən sürünürəm

Ты пóлзаешь -- sən sürünürsən

Он/она/оно пóлзает -- o (kişi/qadın/orta cins) sürünür

Мы пóлзаем -- biz sürünürük

Вы пóлзаете -- siz sürünürsünüz

Они пóлзают -- onlar sürünürlər.

✚ Keçmiş zamanda:

Пóлзал(м.р) -- sürünürdü(m)(n)

Пóлзала(ж.р) -- sürünürdü(m)(n)

Пóлзало -- sürünürdü

Пóлзали -- sürünürdü(k)(nüz)(lər).

✚ Əmr formada:

Пóлзай! -- Sürün! İməklə!

Пóлзайте! -- Sürünün! İməkləyin!

NüMuNəLəR

✓İNDİKİ ZAMANDA:

Змеи пóлзают, потому́ что они пресмыка́ющиеся --- İlanlar sürünürlər, çünki onlar sürünən heyvanlardır.

Burada adi hərəkət var və ona görə Ползать feli işlənir. Adi hərəkətlər, məsələn: Quşlar uçar, meymunlar ağaclara dırmaşar, körpələr iməkləyər və s.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

Мóжет быть, óчень давнó, змеи не пóлзали, а были лета́ющими динозáврами ---- Bəlkə də, uzun zaman ilanlar uçan dinozavrlar idilər və sürünmürdülər.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Дава́й кúпим ма́ленькую змею́ в наш террáриум! Она бúдет жить там и пóлзать ме́жду растéниями ---- Gəl terrarimizə balaca ilan alaq! O, orada yaşayacaq və bitkilərin arasında sürünəcəк.

☞P.S. Terrариум - terrari (xırda heyvanlar, xüsusən sürünənlər və suda-quruda yaşayan heyvanlar saxlanılan yeşik, bina, vitrin və s.).

XXX

5-ci öyrənəcəyimiz Naməlum hərəkət feli isə "Бродить - ağır-ağır yerimək, dolaşmaq" felidir (məlum qarşılığı: Брести).

Şəxsə və zamanlara görə dəyişilməsinə baxaq.

БРОДИТЬ

✚ İndiki zamanda:

Я бро́жy - mən yeriyirəm, dolaşıram

Ты бро́дишь - sən yeriyirsən, dolaşırsan

Он/она/оно бро́дит - o (kişi/qadın/orta c.) yeriyir, dolaşır

Мы бро́дим - biz yeriyirik, dolaşıırıq

Вы бро́дите - siz yeriyirsiniz, dolaşırsınız

Они бро́дят - onlar yeriyirlər, dolaşırlar.

✚ Keçmiş zamanda:

БродИл (м.р) -- yeriyirdi(m)(n)

БродИла (ж.р) -- yeriyirdi(m)(n)

БродИло (с.р) -- yeriyirdi

БродИли (мн.ч) -- yeriyirdi(k)(niz)(lər).

✚ Əmr formada:

Броди! -- Yeri! Dolaş!

БродИте! -- Yeriyn! Dolaşın!

NüMuNəLəR

✓İNDİKİ ZAMANDA:

Не ходи в лес! Там бродит одинокий волк ---- Meşəyə getmə! Orada tənha bir canavar gəzir(dolaşır).

Burada meşənin içərisində ora-bura gəzməkdən söhbət gedir. Yəni çox yönlü hərəkət var. Ona görə Бродить feli işlənir.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

В прошлом году в нашей местности было много волков. Они бродИли по дорогом и пугали людей ----- Keçən il bizim vilayətdə çoxlu canavarlar var idi. Onlar yollarda dolaşib insanları qorxuzurdular.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

В полнолуние волки будут бродить по лесу и быть на луну ---- Bədr gecəsində (dolun ay olduğunda) canavarlar meşədə gəzib Aya qarşı ulayacaqlar.

XXX

6-cı öyrənəcəyimiz Naməlum hərəkət feli isə Ёздить - miniklə Getmək" felidir (məlum qarşılığı: Ехать).

Biz bu fel haqqında başlanğıc səviyyə dərslərimizdə öyrənmişdik. Bir daha xatırlayaq.

ЁЗДИТЬ

✚ İndiki zamanda:

Я ёзжу - mən gedirəm

Ты ёздишь - sən gedirsən

Он/она/оно ёздит - o gedir

Мы ёздим - biz gedirik

Вы ёздите - siz gedirsiniz

Они ёзят - onlar gedirlər.

✚ Keçmiş zamanda:

Ёздил (м.р) -- gedirdi(m)(n)

Ёздила (ж.р) -- gedirdi(m)(n)

Ёздило(с.р) -- gedirdi

Ёздили(мн.ч) -- gedirdi(k)(niz)(lər).

✚ Əmr formada:

Ёзди! -- get!

Ёздите! -- gedin!

NüMuNəLəR

✓ İNDİKİ ZAMANDA:

1) Андрей хорошо ездит верхом --- Andrey at üzərində(atla) yaxşı sürür.

2) Мои родители каждый год ездят за границу --- Valideynlərim hər il xarici ölkələrə gedirlər.

Каждый год təkrarlanan zərf olduğu üçün avtomatik olaraq ездить feli işlənir (P.S.ayaqla getmək olsaydı ходить işlənəcəkdi)

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

1) В прошлом году они ездили в Россию--- Keçən il onlar Rusiyaya getmişdilər.

Burada isə keçən il gediblər və qayıdıblar. Çox yönlü hərəkət var.

2) Когда-то мой друг хорошо ездил верхом, но сейчас он серьезно болен и уже не интересуется лошадымИ ----- Vaxtilə dostum at üstündə yaxşı sürürdü, amma indi o, ciddi xəstədir və artıq atlarla maraqlanmır.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Я надеюсь, что мой друг поправится

и снова будет ездить верхом ----- Ümid edirəm ki, dostum sağalacaq və yenidən ata minəcək.

ORTA SƏVİYYƏ ON ÜÇÜNCÜ DƏRSİMİZİN 5-Cİ BÖLMƏSİ:

"Плáват - Летáть - Носить" Naməlum hərəkət felləri haqqında"

7-ci öyrənəcəyimiz Naməlum hərəkət feli Плáвать-üzmək felidir (məlum qarşılığı: Плыть).

Şəxsə və zamanlara görə dəyişilməsinə gəlin, baxaq:

ПЛАВАТЬ

✚ İndiki zamanda:

Я плáваю - mən üzürəm

Ты плáваешь - sən üzürsən

Он/она/оно плáвает - o (kişi/qadın/orta c.) üzür

Мы плáваем - biz üzürük

Вы плáваете - siz üzürsünüz

Они плáвают - onlar üzürlər.

✚ Keçmiş zamanda:

Плáвал(м.р) --- üzürd(ü)(m)(n)

Плáвала (ж.р) --- üzürd(ü)(m)(n)

Плáвало(с.р) --- üzürdü

Плáвали(мн.ч) --- üzürdü(k)(nüz)(lər).

+ Əmr formada:

Плавай! --- Üz!

Плавайте! --- Üzün!

NüMuNəLəR

✓İNDİKİ ZAMANDA:

1) Вы умеете плавать? --- Siz üzə bilirsinizmi?

Burada nəyisə edə bilmək mənasındadır və ona görə Плавать feli işlənir (xatırlayın Naməlum hərəkət fellərinə aid 4 maddə sadalamışdıq. Bu da onlardan biridir).

2) Этот теплоход плавает по маршруту Москва-Астрахань ----- Bu teploxod Moskva-Astraxan marşrut xətti üzrə gedir (üzür).

Burada isə davamlı eyni istiqamətə getməkdən (gedib-qayıtmaqdan) söhbət gedir və buna görə Плавать feli işlənir.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

1) На море Андрей плавал и загорал ---- Andrey dənizdə üzürdü və günəşlənirdi.

Burada dənizdə müxtəlif istiqamətdə üzməkdən söhbət gedir.

2) Раньше этот теплоход не плавал в Астрахань ---- Əvvəllər bu teploxod Astraxana üzürdü.

Yuxarıdakı nümunənin keçmiş zaman forması.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Надёюсь, что теплоход всё время будет плавать по этому маршруту ----- Ümid edirəm ki, həmişə teploxod bu marşrut xəttilə üzər.

XXX

8-ci öyrənəcəyimiz Naməlum hərəkət feli isə Летать - uçmaq felidir(məlum qarşılığı: Лететь).

ЛЕТАТЬ

+ İndiki zamanda:

Я лета́ю - mən uçuram

Ты лета́ешь - sən uçursan

Он/она/оно лета́ет - o (kişi/qadın/orta c.) uçur

Мы лета́ем - biz uçuruq

Вы лета́ете - siz uçursunuz

Они лета́ют - onlar uçurlar.

+ Keçmiş zamanda:

Лета́л (м.р) --- uçurd(u)(m)(n)

Лета́ла (ж.р) --- uçurd(u)(m)(n)

Лета́ло (с.р) --- uçurdu

Летáли (мн.ч) --- uçurdu(q)(nuz)(lar).

✚ Əmr formada:

Летáй! -- Uç!

Летáйте! -- Uçun!

NüMuNəLəR

✓İNDİKİ ZAMANDA:

1) Чáйки летáют над мóрем ---- qağayılar dənizin üzərində uçurlar.

Adi hərəkət var. Ona görə лететь deyil, летать feli işlənir.

2) Я чáсто летáю на самолёте в Анкары ---- mən tez-tez təyyarə ilə Ankaraya uçuram.

Burada isə davamlılıq var. Часто zərfi işlənibsə avtomatik olaraq naməlum çoxyönlü hərəkət feli işlənəcək. Yəni летать.

3) Этот самолёт летáет по маршруту Москвá-Алма-Атá ----- Bu təyyarə Moskva-Alma-Ata marşrut xəttilə uçur.

Burada çoxyönlü hərəkət var. Gedib-qayıtmaq.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

Год назáд Этот самолёт летáл тóлько в Астанý ----- Bir il əvvəl bu təyyarə sadəcə Astanaya uçurdu.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Через год самолёт будет летать и в Уральск ----- Bir ildən təyyarə Urala da uçacaq.

XXX

9-cu öyrənəcəyimiz Naməlum hərəkət feli isə "Носить- vasitəsiz əlində, qucağında, belində və s.Daşımaq, Aparmaq, Gətirmək" felidir.

НОСИТЬ

✚ İndiki zamanda:

Я ношú - mən gətirirəm,....

Ты нóсишь - sən gətirirsən,...

Он/она/оно нóсит - o (kişi/qadın/orta c.) gətirir

Мы нóсим - biz gətiririk

Вы нóсите - siz gətirirsiniz

Они нóсят - onlar gətirirlər.

✚ Keçmiş zamanda:

НосИл (м.р) --- gətirirdi(m)(n)

НосИла (ж.р) --- gətirirdi(m)(n)

НосИло (с.р) --- gətirirdi

НосИли (мн.ч) --- gətirirdi(k)(niz)(lər).

+ Əmr formada:

НосИ! --- Gətir! Apar! Daşı!

НосИте! --- Gətirin! Aparın! Daşıyın!

Hər üç mənada da işlənir.

NüMuNəLəR

✓İNDİKİ ZAMANDA:

1) Бабушка Шура часто ходит в магазин и носит оттуда тяжёлые пакеты с продуктами -
---- Şura nənə tez-tez mağazaya gedir və oradan ərzaqlarla dolu ağır paketləri daşıyır.

Burada fikir verdinizsə 2 naməlum hərəkət feli işləndi. Həm ходит, həm də носит. Əvvəlki nümunələrdə qeyd etdiyimiz kimi "часто" zərfi varsa avtomatik naməlum hərəkət feli işlənəcək.

2) Ив́ан Ив́анович всегд́а нос́ит с собо́й зонт ----- İvan İvanoviç həmişə özü ilə çətir daşıyır.

Burada da yenə başqa bir zərf - всегда işlənib. Yenə avtomatik нести deyil, "НОСИТЬ" feli işlənir.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

1) Раньше Маша носИла брюки, а сейчас она́ носит Юбки ----- Əvvəllər Maşa şalvar geyinərdi, indi isə o, ətək geyinir.

Burada isə Davamlılıq var. Davamlı olaraq şalvar və ətək geyinməkdən söhbət gedir.

2) Па́па Ив́ана Ив́ановича то́же носИл с собо́й зонт ----- İvan İvanoviçin atası da özü ilə çətir daşıyırdı.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Думаю, что сын Ивана Ивановича тоже всегда будет носить с собой зонт ----- Мəпсə İvan İvanoviçin oğlu da özü ilə həmişə çətir daşıyacaq.

ORTA SƏVİYYƏ ON ÜÇÜNCÜ DƏRSİMİZİN 6-CI BÖLMƏSİ:

"Водить - Возить - Гонять ön şəkilçisiz Naməlum hərəkət felləri haqqında"

10-cu öyrənəcəyimiz naməlum hərəkət feli isə "Водить - Aparmaq" felidir (məlum qarşılığı: вести). Водить feli vasitə olmadan, yəni minik vasitəsiz olaraq Aparmaqdır.

Gəlin, şəxsə və zamanlara görə dəyişilməsinə baxaq.

ВОДИТЬ

+ İndiki zamanda:

Я вожу́ - mən aparıram

Ты водишь - sən aparırsan

Он/она/оно вóдит - o (kişi/qadın/orta cins) aparır

Мы вóдим - biz aparırıq

Вы вóдите - siz aparırsınız

Они вóдят - onlar aparırlar.

✚ Keçmiş zamanda:

ВодИл (м.р) --- aparırdı(m)(n)

ВодИла (ж.р) --- aparırdı(m)(n)

ВодИли (мн.ч) --- aparırdı(q)(nız)(lar).

✚ Əmr formada:

ВодИ! --- Apar!

ВодИте! --- Aparın!

NüMuNəLəR

✓ İNDİKİ ZAMANDA:

1) Тáня по вечерáм вóдит свою бáбушку в поликлиИнику на укóлы ----- Tanya axşamlar nənəsini poliklinikaya iynə vurmağa aparır.

Burada davamlılıq var. Yəni hər axşam aparmaqdan söhbət gedir. Ona görə вести feli yox, водить işlənilir.

2) Миша кáждый день вóдит свою бáбушку Вéру Ивáновну на прогу́лку в парк ----- Mişa hər gün öz nənəsi Vera İvanovnanı parka gəzməyə aparır.

Burada da yenə hər gün təkrarlanan hərəkət var.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

1) Раньше Иван вóдил Настю в кино и в теáтр, а сейчас он её уже никудá не вóдит -----
Əvvəllər İvan Nastyanı kinoya və teatra aparardı, indi isə artıq onu heç yerə aparmır (бедная Настя ☹).

2) Раньше Вéру Ивáновну на прогу́лку водИла её внучка Настя ----- Əvvəllər Vera İvanovnanı onun qız nəvəsi Nastya aparardı.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

У Миши и Насти начина́ется учёба, поэ́тому тепéрь Вéру Ивáновну на прогу́лку бóдет водить её сосéдка ----- Mişa və Nastyanın dərsi başlayır, buna görə də indi Vera İvanovnanı gəzməyə onun qonşusu aparacaq.

XXX

11-ci öyrənəcəyimiz Naməlum hərəkət feli isə "Возить ---miniklə Daşımaq, Aparmaq" felidir (məlum qarşılığı: везти).

Şəxsə və zamanlara görə dəyişilməsinə gəlin, baxaq.

ВОЗИТЬ

+ İndiki zamanda:

Я вожу́ - мən aparıram,....

Ты вóзишь - sən aparırsan,...

Он/она/оно вóзит - o (kişi/qadın/orta cins) aparır, ...

Мы вóзим - biz aparırıq, ...

Вы вóзите - siz aparırsınız, ...

Они вóзят - onlar aparırlar, ...

✚ Keçmiş zamanda:

ВозИл (м.р) ---- aparırd(ı)(m)(n)

ВозИла (ж.р) ---- aparırd(ı)(m)(n)

ВозИли (мн.ч) ---- aparırdı(q)(nız)(lar).

✚ Əmr formada:

ВозИ! --- Apar! Daşı!

ВозИте! --- Aparın! Daşıyın!

NüMuNəLəR

1) Молодáя мáма кáждое ўтро вóзит малышá в колЯске в парк ----- Gənc ana hər səhər körpəsini uşaq arabasında parka aparır.

Burada hər gün təkrarlanan hərəkət var. Ona görə vезти yox, Вozить feli işlənir.

2) Миша кáждый день вóзит свою бáбушку Вéру Ивáновну на прогу́лку в парк ----- Mişa hər gün öz nənəsi Vera İvanovnanı parka gəzməyə aparır (arabada).

Burada da yenə hər gün təkrarlanan hərəkət var.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

1) Вѣра по утром возИла брата к дóктору на велосипѣде ----- Vera səhərlər velosipedlə qardaşını həkimə aparırdı.

Burada da yenə hər səhər təkrarlanan hərəkət var.

2) Раньше Вѣру Ива́новну на прогу́лку возила её внучку Настя ----- Əvvəllər Vera İvanovnanı gəzməyə nəvəsi Nastya aparardı.

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

У Миши и Насти начинается учёба, поэтому тепѣрь Вѣру Ива́новну на прогу́лку б́удет возИть её сосѣдка ----- Mişa və Nastyanın dərsi başlayır, buna görə də indi Vera İvanovnanı gəzməyə onun qonşusu aparacaq.

XXX

12-ci öyrənəcəyimiz Naməlum hərəkət feli isə "Гонять -- qovmaq, sürmək; güdmək" felidir (məlum qarşılığı: гнать).

ГОНЯТЬ

✚ İndiki zamanda:

Я гонЯю - mən qovuram, sürürəm

Ты гонЯешь - sən qovursan, sürürsən

Он/она/оно гонЯет - o (kişi/qadın/orta cins) qovur, sürür

Мы гонЯем - biz qovuruq, sürürük

Вы гонЯете - siz qovursunuz, sürürsünüz

Они гонЯют - onlar qovurlar, sürürlər.

✚ Кеçмиş zamanda:

ГонЯл (м.р) --- qovurdu(m)(n)

ГонЯла (ж.р) --- qovurdu(m)(n)

ГонЯли (мн.ч) --- qovurdu(q)(nuz)(lar).

✚ Әмг formada:

ГонЯй! --- Qov! Sür!

ГонЯйте! --- Qovun! Sürün!

NüMuNəLəR

✓İNDİKİ ZAMANDA:

Полина по ўтром гонЯет своЮ корóву на пáстбище ----- Polina səhərlər öz inəyini otlağa sürür.

Нәр səhər təkrarlanan hərəkət var. Buna görə гнать уох, "гонять" feli işlənir.

✓КЕÇМİŞ ZAMANDA:

Когда Полина была ма́ленькой, она́ гонЯла корóву с ба́бушкой ----- Polina balaca olanda o, inəyi nəpəsilə birlikdə sürüdü (qovurdu).

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Бабушка Полины переживает о том, кто будет гонять корову на пастбище, когда Полина уедет ----- Polinanın nənəsi "Polina gedəndə inəyi kim sürəcək?" - deyə narahat olur.

P.S. Fikir verinizsə bu bölmədə keçdiyimiz Водить və Вozить fellərinin 1-ci şəxs təkdə dəyişilməsi eyni oldu. Yəni: 1) Водить --- я вожу́, 2) Вozить --- я вожу́.

Sadəcə fərq odur ki, birincidə Я вожу́ -- mən aparıram (vasitə olmadan aparmaqdır. Əlindən tutub); ikincidə isə : Я вожу́ -- mən aparıram (minik vasitəsilə aparmaqdır).

ORTA SƏVİYYƏ ON ÜÇÜNCÜ DƏRSİMİZİN 7-Cİ BÖLMƏSİ:

"Катать - Таскать Naməlum hərəkət felləri haqqında"

13-cü öyrənəcəyimiz naməlum hərəkət feli isə "КАТАТЬ - diyirlətmək, yumalamaq" felidir (məlum qarşılığı: катить).

Gəlin, şəxsə və zamanlara görə dəyişilməsinə baxaq.

КАТАТЬ

✚ İndiki zamanda:

Я катаю - mən yumalayıram

Ты катаешь - sən yumalayırısan

Он/она/оно катáет - o (kişi/qadın/orta cins) yumalayır

Мы катáем - biz yumalayırıq

Вы катáете - siz yumalayırsınız

Они катáют - onlar yumalayırlar.

✚ Keçmiş zamanda:

Катáл (м.р) --- yumalayırd(ı)(m)(n)

Катáла (ж.р) --- yumalayırd(ı)(m)(n)

Катáли (мн.ч) --- yumalayırdı(q)(nız)(lar).

✚ Əmr formada:

Катáй! --- Yumala!

Катáйте! --- Yumalayın!

NüMuNəLəR

✓ İNDİKİ ZAMANDA:

ДенИс часто бéгает по двору́ и катáет свой óбруч ---- Denis tez-tez həyətdə qaçır və öz çənbərinə diyirlədir (yumalayır).

Burada часто zərfi işlənib və avtomatik olaraq катить deyil, Naməlum hərəkət feli olan "Катать" işlənir. Eyni zamanda başqa bir naməlum hərəkət feli "бегать" da işlənib. Uşaqların həyətdə ora-bura qaçmasından söhbət gedir. Yəni çoxyönlü hərəkət var.

✓KEÇMİŞ ZAMANDA:

Сегодня Дениса почему-то нет. Он не бегал по двору́ и не катал своего обруча ----- Bu gün Denis nədənsə ortalıqda yoxdur. O, həyətdə qaçmırdı və öz çənbərini yumalamırdı.

P.S. (inkar cümlədə yiyəlik hal işləndi: своего обруча).

✓MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Если за́втра к Денису придёт его́ друг Митя, они вме́сте бу́дут бе́гать по двору́ и катать обруч ----- Əgər sabah Denisin yanına onun dostu Mitya gələrsə, onlar həyətdə qaçacaq və çənbəri diyirlədəcəklər.

XXX

Və nəhayət, sonuncu - 14-cü öyrənəcəyimiz Naməlum hərəkət feli isə "Таска́ть - çətinliklə çəkmək, dartmaq, daşımaq, sürümək" felidir (məlum qarşılığı: Тащить).

Şəxsə və zamanlara görə dəyişilməsi aşağıdakı kimidir.

ТАСКА́ТЬ

✚ İndiki zamanda:

Я таска́ю - mən dartıram, sürüyürəm

Ты таска́ешь - sən dartırsan, sürüyürsən

Он/она/оно таска́ет - o (kişi/qadın/orta cins) dartır, sürüyür

Мы таска́ем - biz dartırıq, sürüyürük

Вы таска́ете - siz dartırsınız, sürüyürsünüz

Они таска́ют - onlar dartırlar, sürüyürlər.

✚ Keçmiş zamanda:

Таска́л (м.р) --- dartırdı(m)(n),...

Таска́ла (ж.р) --- dartırdı(m)(n),...

Таска́ли (мн.ч) --- dartırdı(q)(nız)(lar).

✚ Əmr formada:

Таска́й! --- Dart! Sürü!

Таска́йте! --- Dartın! Sürüyün!

NüMuNəLəR

✓ İNDİKİ ZAMANDA:

Лариса Петро́вна не любит гулять с соба́кой сы́на. Когда́ соба́ка не хочет идти, она гру́бо таска́ет его́ за поводо́к ----- Larisa Petrovna oğlunun iti ilə gəzməyi sevmir. İt yerimək istəməyəndə, o, kobudcasına onun xaltasından çəkib sürüyür.

Burada davamiyyətlik var. Она göre тащить уох, таскать feli işlənir.

✓ KEÇMİŞ ZAMANDA:

Одна́жды, её сын увидел, как она́ таска́ла его́ соба́ку ----- Bir dəfə oğlu gördü ki, o, itini dartırdı (çəkib sürüyüdü).

✓ MÜRƏKKƏB GƏLƏCƏK ZAMANDA:

Он сказа́л: <<Если ты бу́дешь таска́ть мою соба́ку, я не бу́ду кормить твоего́ ката́!>> ----
-- O dedi: <<Əgər sən itimi çəkib sürüyəcəksənsə mən sənin pişiyini yemləməyəcəyəm!>>.

Burada da yenə hər dəfə çəkib sürüməkdən (dartmaqdan) bəhs edilir.

ORTA SƏVİYYƏ ON ÜÇÜNCÜ DƏRSİMİZİN 8-Cİ BÖLMƏSİ:

"Bütün Naməlum hərəkət fellərinə aid NÜMUNƏLƏR (cəmi 14 fel)"

1) ХОДИТЬ - yeriyərək getmək.

Вы ка́ждый день ходите на работу? ----- Siz hər gün işə gedirsiniz?

2) БЕГАТЬ - qaçmaq

Я решил занима́ться спо́ртом и по у́тром бе́гать в парке ----- Mən idmanla məşğul olmağa və səhərlər parkda qaçmağa qərar verdim.

3) ПЛАВАТЬ - üzmək

Вы уме́ете плавать? ---- Siz üzə bilərsiniz?

4) ЛЕТАТЬ - uçmaq

На́ши сосе́ди ка́ждый ме́сяц лета́ют в Париж ----- Qonşularımız hər ay Parisə uçurlar.

5) ПОЛЗАТЬ - sürünmək, iməkləmək

Во сколько месяцев твоя дочь начала ползать? ---- Sənin qızın neçə ayında iməkləməyə başladı?

6) ЛАЗИТЬ - dırmaşmaq, çıxmaq

В детстве мы любили лазить по деревьям ----- Uşaqlıqda biz ağaclara dırmaşmağı sevirdik.

7) БРОДИТЬ - dolaşmaq, ağır-ağır yerimək

Вчера Маша и Саша бродили по лесу, собирали грибы и ягоды ----- Dünən Maşa və Saşa meşədə dolaşırdılar, göbələklər və giləmeyvələr yığirdılar.

8) ЕЗДИТЬ - miniklə Getmək

Мы каждое лето ездим в деревню к бабушке ----- Biz hər yay kəndə nənəmgilə gedirik.

9) НОСИТЬ - vasitəsiz Daşımaq, Aparmaq, Gətirmək.

Школьники носят в школу очень тяжёлые портфели! ----- Məktəblilər məktəbə çox ağır portfel daşıyırlar (aparırlar).

10) ВОДИТЬ - minik vasitəsiz Aparmaq

Марина иногда водит своих детей в цирк ----- Marina arabilir öz uşaqlarını sirkə aparır.

11) ВОЗИТЬ - miniklə Daşımaq, Aparmaq.

Грузовые машины вóзят груз, а общéственный трáнспорт вóзит людей ----- Yük maşınları yükü daşıyırlar, ictimai nəqliyyat isə insanları daşıyır.

12) ГОНЯТЬ - qovmaq, sürmək

Митя, не гоняй голубéй! ---- Mitya, göyərçinləri qovma!

13) КАТАТЬ - diyirlətmək, yuvarlamaq

Андрéй любит игрáть один и катáть свой óбруч по двору́ ----- Andrey tək oynamağı və həyətdə öz çənbərini diyirlətməyi sevir.

14) ТАСКАТЬ - çətinliklə Dartmaq, Sürümək, Daşımaq

Николáй рабóтает на кирпИчной фáбрике и кáждый день таскáет кирпичИ ----- Nikolay kərpic fabrikində işləyir və hər gün kərpicləri daşıyır.

ORTA SƏVİYYƏ ON DÖRDÜNCÜ DƏRS:

Mövzu adı: "Который" bağlayıcı sözü ilə bağlanan mürəkkəb cümlələr - Təsirlik halda.

PLAN

1) Təsirlik halda "Который" bağlayıcı sözü.

2) Təsirlik halda olan Который bağlayıcı sözünə aid nümunələr və ətraflı izahı.

3) Mövzuya aid Cümlələr.

ORTA SƏVİYYƏ ON DÖRDÜNCÜ DƏRSİMİZİN 1-Cİ BÖLMƏSİ:

"Təsirlik halda (Винительный падеж) Который bağlayıcı sözü"

Biz bu haqda orta səviyyə dərslərinin əvvəlində keçmişdik. Və öyrənmişdik ki, "Который" bağlayıcı sözü bizə 2 ayrı cümlə yerinə bir cümlə qurmağa imkan yaradır.

Bu bağlayıcı sözünü biz orta səviyyə 5-ci və 6-cı dərslərdə (adlıq və bəzəlik halda aid который) keçdik.

Bu dərstdə isə Təsirlik halı ilə işlənən nümunələrə baxaq:

1) Это моя подруга, которую я знаю с детства ----- Bu mənim uşaqlıqdan tanıdığım rəfiqəmdir və ya Bu, mənim rəfiqəmdir, hansı ki, ONU mən uşaqlıqdan tanıyıram.

2) Мне понравился фильм, который я посмотрел ----- Seyr etdiyim film xoşuma gəldi və ya Film xoşuma gəldi, hansı ki, ONU mən seyr etdim (izlədim).

3) Покажи мне пальто, которое ты купила ----- Aldığın paltonu mənə göstər və ya Mənə paltonu göstər, hansı ki, ONU alıbsan.

4) Ты помнишь, как зовут дóктора, котóрого мы встрéтили на выставке? ----- Sərgidə rastladığımız həkimin adını xatırlayırsan? Və ya Xatırlayırsan, həkimin adı nədir, hansı ki, ONA sərgidə rastladığ.

ХАТИРЛАТМА: "Который" bağlayıcı sözü yerinə işlənən ismin halı ilə eyni olmalıdır.

Məsələn: Это моя мама, которую я люблю ----- Bu, mənim anamdır, hansı ki, onu (anamı) sevirəm.

Мама - женский род (qadın cins isimdir), люблю -təsirli feldir (кого?- kimi? - hansı ki, ONU - которую).

Bu nümunələrin daha ətraflı izahını İKİNCİ bölmədə öyrənəcəyik.

ОРТА СƏВІYYƏ ОН ДӨРDÜNCÜ ДƏРСІМІZІН 2-СІ БӨLMƏSİ:

"Təsirlik halda olan КОТОРЫЙ bağlayıcı sözünə aid nümunələr və ətraflı izahı"

Biz bu dərsin 1-ci bölməsində təsirlik halda Который bağlayıcı sözünə aid nümunələr göstərdik. İndi isə həmin nümunələri daha ətraflı şəkildə izah edərək dərsi başa düşməyə çalışaq.

Nümunələrdəki mürəkkəb cümlələri 2 sadə cümlədən necə düzəltдик, gəlin baxaq.

1) Это моя подруга, котóрую я знáю с детства ----- Bu, mənim uşaqlıqdan tanıdığım rəfiqəmdir.

İZAHİ:

Əvvəlcə bu mürəkkəb cümləni 2 sadə cümləyə ayıraq.

a) это моя подру́га --- bu, mənim rəfiqəmdir.

b) еѐ (təsirlik hal, təkdə, qadın cinsində) я знаю с детства ---- onu uşaqlıqdan tanıyıram.

İndi isə bu 2 sadə cümlədən tək bir mürəkkəb cümlə düzəltmək üçün: b cümləsindəki "еѐ" sözünün yerinə bu sözün cinsi (женский р.), tək/cəm olması və halı ilə eyni olan "который" bağlayıcı sözünü işlətməliyik. Beləliklə, mürəkkəb cümlə belə olacaqdır:

Это моя подру́га, кото́рую (təsirlik hal, təkdə, qadın cinsində) я знаю с детства.

Yəni: Qadın cins, təkdə və təsirlik halda "КОТОРУЮ" olur. Bu, təsirlik halda qadın cinsə aid nümunə idi.

XXX

2) Мне понрав́ился фильм, кото́рый я посмотре́л ---- İzlədiyim film xoşuma gəldi.

İZAHİ:

Bu mürəkkəb cümləni 2 sadə cümləyə ayıraq.

a) мне понрав́ился фильм --- film xoşuma gəldi.

b) я посмотре́л егó (təsirlik hal, təkdə, kişi cinsdə və cansız isimdir) --- mən onu izlədim (seyr etdim).

İndi isə bu 2 sadə cümlədən tək bir mürəkkəb cümlə düzəltmək üçün b cümləsindəki "его" sözünün yerinə bu sözün cinsi (мужской р.), tək/cəm olması və halı ilə eyni olan "Который" bağlayıcı sözünü işlətməliyik. Beləliklə, mürəkkəb cümlə belə olacaqdır:

Мне понравился фильм, КОТОРЫЙ (təsirlik halda, təkdə, kişi cinsdə və cansız isimdir) я посмотрел.

Bu, kişi cins cansız ismə aid nümunə idi.

►QEYD: Kişi cinsdə təsirlik halda cansız isimlər ADLIQ hal ilə eyni düzəlidir. Yəni, Который həm təsirlik hal cansız isimlərdə, həm də adlıq halda eyni cür olacaq. Bunu UNUTMAYIN!

XXX

3) Покажи, мне пальто́, кото́рое ты купила ---- Aldığın paltonu mənə göstər.

İZAH:

Bu mürəkkəb cümləni 2 sadə cümləyə ayıraq:

a) покажи мне пальто́ --- paltonu mənə göstər.

b) ты купила егó (təsirlik hal, təkdə, orta cinsdə və cansız) --- sən onu alıbsan.

Bu 2 sadə cümlədən tək bir mürəkkəb cümlə düzəltmək üçün b cümləsindəki "его" sözünün yerinə bu sözün cinsi (средний род), tək/cəm olması və halı ilə eyni olan "который" bağlayıcı sözünü işlətməliyik. Beləliklə, mürəkkəb cümlə belə olacaqdır:

Покажи мне пальто́, КОТО́рое (təsirlik hal, təkdə, orta cinsdə və cansız isimdədir) ты купИла.

QEYD: Təsirlik halda orta cins də ADLIQ hal ilə eynidir.

Bu, orta cinsə aid nümunə idi.

XXX

4) Ты помнишь, как зовут доктора, которого мы встретили на выставке? ---- Sərgidə rastladığımız həkimin adını xatırlayırsan?

Bu mürəkkəb cümləni 2 sadə cümləyə ayıraq:

a) Ты помнишь, как зовут доктора? --- həkimin adını xatırlayırsan?

b) мы его (təsirlik halda, təkdə, kişi cinsdə və CANLI isimdir) встретили на выставке ---- biz ona sərgidə rastladıq.

P.S. Встретить - кого?

Bu 2 sadə cümlədən tək bir mürəkkəb cümlə düzəltmək üçün b cümləsindəki "его" sözünün yerinə həmin sözün cinsi (мужской род), tək/cəm olması və halı ilə eyni olan "Который" sözünü işlətməliyik. Beləliklə, mürəkkəb cümləmiz belə olacaqdır:

Ты помнишь, как зовут доктора, КОТОРОГО (təsirlik halda, təkdə, kişi cinsdə və canlı isimdir) мы встретили на выставке?

Bu, kişi cins canlı isimə aid nümunə idi.

XXX

Bir daha təkrarlayaq.

Который bağlayıcı sözü Təsirlik halda və Təsirli fellərlə, yəni; rus dilində кого? что? suallarına cavab verən fellərlə ismin cinslərinə görə aşağıdakı kimi olacaq:

1) КОТОРУЮ (qadın cins isimlərdə - canlı/cansız fərq etmir).

Nümunə 1: .....подруга, которую.....

2) КОТОРЫЙ (kişi cins cansız isimlərdə).

Nümunə 2: .....фильм, который.....

3) КОТОРОЕ (orta cins isimlərdə).

Nümunə 3: .....пальто, которое.....

4) КОТОРОГО (kişi cins canlı isimlərdə).

Nümunə 4: .....доктора, которого.....

ORTA SƏVİYYƏ ON DÖRDÜNCÜ DƏRSİMİZİN 3-CÜ BÖLMƏSİ:

"Mövzuya (Təsirlik halda Который bağlayıcı sözünə) aid Cümlələr"

CÜMLƏLƏR:

1) Мне очень нравится мороженое, которое мы ели в парке ----- Parkda yediyimiz dondurma çox xoşuma gəlir.

Və ya hərfi tərcümə:

Dondurma çox xoşuma gəlir, hansı ki, onu (dondurmanı) parkda yemişdik.

2) Наш сосед часто слушает музыку, которую мы не любим ----- Qonşumuz tez-tez bizim sevmədiyimiz musiqini dinləyir.

Və ya hərfi tərcümə:

Qonşumuz tez-tez musiqi dinləyir, hansı ki, onu (musiqini) biz sevmirik.

3) Вот дом, который построил мой дедушка ----- Babamın tikdiyi ev budur.

Və ya hərfi tərcümə:

Budur ev, hansı ki, onu (evi) babam tikib.

4) Как зовут инженера, которого директор вчера вызывал к себе в кабинет? ----- Dünən direktor özünün yanına kabinetə çağırdığı mühəndisin adı nədir?

Və ya hərfi tərcümə:

Mühəndisin adı nədir, hansı ki, onu (mühəndisi) direktor öz yanına kabinetə çağırırmışdı.

5) Анна потеряла кольцо, которое ей подарил муж на день рождения ----- Anna ərinin ad gününə ona hədiyyə etdiyi üzüyü itirdi.

Və ya hərfi tərcümə:

Anna üzüyü itirdi, hansı ki, onu (üzüyü) əri ad gününə ona hədiyyə etmişdi.

6) Светла́на лежа́ла на пля́же и представля́ла себе́ мужчи́ну, кото́рого она́ ви́дела у́тром у стойки регистра́ции гостини́цы ----- Svetlana səhər mehmanxananın qeyd edilmə pıştaxtasının yanında gördüyü bir kişini plyajda uzanıb təsəvvür edirdi.

Və ya hərfi tərcümə:

Svetlana plyajda uzanmışdı və bir kişini təsəvvür edirdi, hansı ki, onu (kişini) səhər qeydiyyatdan keçmə stolunun yanında görmüşdü.

ƏLAVƏ BİLGİ:

Который bağlayıcı sözü bütün hallara və cinslərə uyğun aşağıdakı kimi olacaq.

✓Именительный падеж (Adlıq hal):

Который (мужской р.)

Которое (средний р.)

Которая (женский р.)

Которые (мн.ч -сəт)

✓Родительный падеж (Yiyəlik hal):

Которого (мужской р.)

Которого (средний р.)

Которой (женский р.)

Которых (мн.ч - сəт)

✓Дательный падеж (Yönlük hal):

Которому (мужской р.)

Которому (средний р.)

Которой (женский р.)

Которым (мн.ч - сәт)

✓Винительный падеж (Təsirlik hal):

Который (мужской р.)-cansız isimlərdə

Которого (мужской р.) - canlı isimlərdə.

Который (средний р.)

Которую (женский р.)

Которых (мн.ч - сәт) -- canlı isimlərdə

Которые (мн.ч - сәт) -- cansız isimlərdə.

✓Творительный падеж (Birgəlik hal):

Которым (мужской р.)

Которым (средний р.)

Которой/Которою (женский р.)

Которыми (мн.ч - сәт)

✓Предложный падеж (Barəlik hal):

Котором (мужской р.)

Котором (средний р.)

Которой (женский р.)

Которых (мн.ч - сәт).

ORTA SƏVİYYƏ ON BEŞİNCİ DƏRS.

Mövzu Adı: "Yiyəlik halındakı tək isimlərə aid sifət və əvəzliliklər. Bir şeyə sahib olma və sahib olmama vəziyyəti. Əlavə Bilgi" PLAN: 1) Yiyəlik halındakı tək isimlərə aid Sifət və Əvəzliliklər. Bir şeyə sahib olma və sahib olmama vəziyyəti --- mövzusunun izahı. 2) Mövzuya aid CÜMLƏLƏR. 3) Əlavə bilgi: Друг друга, друг другу, друг с другом, друг к другу, друг от друга.

ORTA SƏVİYYƏ ON BEŞİNCİ DƏRSİMİZİN 1-Cİ BÖLMƏSİ:

"Yiyəlik halındakı tək isimlərə aid Sifət və Əvəzliliklər. Bir şeyə sahib olma və Var olmama vəziyyəti - mövzusunun izahı"

İsmin yiyəlik halının sahib olma və olmama vəziyyətləri haqqında Başlangıç səviyyə 19-cu dərsimizdə öyrənmişdik. Gəlin, xatırlayaq.

✅ Sahib olma vəziyyəti:

У меня - Məndə/mənim
У тебя - Səndə/sənin
У него - Onda/onun (м.р)
У неё - Onda/onun (ж.р)
У нас - Bizdə/bizim
У вас - Sizdə/sizin
У них - Onlarda/onların

Bunlar sahib olma vəziyyətində yiyəlik halın əvəzlilikləridir. İndi isə bir şeyə sahib olma vəziyyətinə aid nümunələrə baxaq:

У меня ЕСТЬ журнал
У тебя ЕСТЬ друг
У него ЕСТЬ подру́га
У неё ЕСТЬ машина
У нас ЕСТЬ лекция
У вас ЕСТЬ семья
У них ЕСТЬ время.

Bildiyimiz kimi bir şeyə sahib olma vəziyyətində isimlər ADLIQ halda olur. Bunu yuxarıdakı nümunələrdə gördük (журнал, друг, лекция, время и т.д).

İndi isə SAHİB OLMAMA vəziyyətinə baxaq.

✅ SAHİB OLMAMA vəziyyəti:

У меня нет - Məndə yox/mənim yox

У тебя нет - Səndə yox/sənin yox
У него нет - Onda yox/onun yox (м.р)
У неё нет - Onda yox/onun yox (ж.р)
У нас нет - Bizdə yox/bizim yox
У вас нет - Sizdə yox/sizin yox
У них нет - Onlarda yox/onların yox.

Bir şeyə sahib olmama vəziyyətinə aid nümunələrə baxaq:

У меня НЕТ журнала
У тебя НЕТ друга
У него НЕТ подругИ
У неё НЕТ машинЫ
У нас НЕТ лекциИ
У вас НЕТ семьИ
У них НЕТ времЕНИ.

Burada isə gördüyünüz kimi bir şeyə SAHİB OLMAMA vəziyyətində isimlər yiyəlik hal sonluqlarını alırlar.

Bu bir Qaydadır. UNUTMAYIN! Bunu başlanğıc səviyyə dərslərində də keçmişdik. Yenidən təkrarlamış olduq.

"Var olmama" vəziyyətində isimlərə verilən suallar belə olacaqdır:

ЧЕГО НЕТ? --- nə yoxdur?
КОГО НЕТ? --- kim yoxdur?

"Sahib olma/olmama" vəziyyətində isə isimlərə verilən suallar "y" qoşmasının köməyi ilə olacaq:

У КОГО ЕСТЬ? -- Kimin(kimdə) var?

У КОГО НЕТ? -- Kimdə(kimin) yoxdur?

Bildiyimiz kimi Sifətlərin ADLIQ hal təkdə olan suallar: Какóй? (м.р), Какáя? (ж.р), Какóе? (с.р) ----Hansı? Necə? idi.

İndi isə əsas dərsimiz olan Bu sifətlərin Yiyəlik halının VAR OLMAMA vəziyyətindəki sualları ilə tanış olaq:

КАКО́ГО ... НЕТ? (м.р/с.р) ----necə/hansı ...yox?

КАКО́Й ... НЕТ? (ж.р) ---- Necə/hansı ... yox?

Bu sifətlərin Yiyəlik halının SAHİBLİK vəziyyətindəki sualları isə bunlardır:

У КАКО́ГО? --- Necə birinin?/Hansı...ın? -----м.р/с.р

У КАКО́Й? --- Necə birinin?/Hansı...ın? ----- ж.р

Yiyəlik halında tək sifət, əvəzlik və sıra saylarının şəkilçiləri bunlardır:

KİŞİ/ORTA C. ---- -ого (qalın), -его (incə)

QADIN C. ----- -ой (qalın), -ей (incə).

XXX

QARŞILAŞDIRMA (adlıq və yiyəlik halla):

✓ ADLIQ HAL (И.П) : Кто? (kim?), Что? (nə?)

1) Это мой близкий друг ---- Bu, mənim yaxın dostumdur.

✓ YİYƏLİK HAL (Р.П) : Кого? (kimin?), Чего? (nəyin?)

1) У моего близкого друга сегодня экзамен ---- Yaxın dostumun bu gün imtahanı var.

~ ~ ~

✓ ADLIQ HAL (И.П):

2) Это моя младшая сестра ---- Bu, mənim balaca bacımdır.

✓ YİYƏLİK HAL (Р.П):

2) У моей младшей сестры нет мобильного телефона ----- Balaca bacımın mobil telefonu yoxdur.

~ ~ ~

Dərsimizin 1-ci bölməsi bura qədər. Yiyəlik halındakı tək isimlərin sifət və əvəzliliklərlə uzlaşması dərsimizi növbəti dərslərimizdə bir daha xatırlayacağıq.

ОРТА СƏVİYYƏ ON BEŞİNCİ DƏRSİMİZİN 2-Cİ BÖLMƏSİ:

"Mövzuya aid CÜMLƏLƏR (Təkdə olan yiyəlik halının sifət və əvəzliliklərlə uzlaşması)"

СЛОВАРЬ: 1) карие глаза --- qonur gözlər 2) общительный человек --- ünsiyyətçi insan 3) понимающий человек --- anlayan insan 4) трудолюбивый человек --- çalışqan insan 5) больной человек --- xəstə insan 6) ленивый человек --- tənbel insan 7) соседский дом --- qonşu ev 8) ответственный человек --- məsuliyyətli insan 9) вечернее платье --- ziyafət paltarı. ~ ~ ~

CÜMLƏLƏR:

1. ---Какие глаза у твоего брата? ---У моего брата большие карие глаза. Qardaşının necə gözləri var? Qardaşımın qonur gözləri var. 2. ---У какого человека много друзей? ---У доброго и общительного человека всегда много друзей. Hansı insanın çoxlu dostları olur? Mehriban və ünsiyyətçi insanın çoxlu dostları olur. 3. ---У какой женщины муж счастлив? ---У умной, понимающей и трудолюбивой женщины муж счастлив. Hansı qadının əti

xoşbəxtdir? Ağillı, başa düşən və çalışqan qadının əri xoşbəxtdir. 4. ---У како́го челове́ка нет рабо́ты? ---У больно́го или ленИвого челове́ка нет рабо́ты. Hansı insanın işi yoxdur? Xəstə, yaxud tənbel insanın işi yoxdur. 5. ---У како́й ко́шки родИлись котЯта? ---У сосе́дской ко́шки родИлись котЯта. Hansı pişiyin balaları doğulub? Qonşu pişiyin balaları doğulub. 6. ---У како́го ученика́ хоро́шие оцёнки? ---Конечно́ же, у трудолюбИвого и отве́тственного. Hansı şagirdin yaxşı qiymətləri olur? Əlbəttə ki, çalışqan və məsuliyyətli. 7. ---Како́й кнИги у вас нет? ---У меня́ нет интере́сной кнИги. Sizdə necə kitab yoxdur? Məndə maraqlı kitab yoxdur. 8. ---Како́го пла́тья у тебя́ ещё́ нет? ---У меня́ нет длИнного пла́тья. Sənin hələ necə paltarın yoxdur? Mənim uzun paltarım yoxdur.

ORTA SƏVİYYƏ ON BEŞİNCİ DƏRSİMİZİN 3-CÜ SON BÖLMƏSİ:

"Əlavə bilgi: Друг друга, друг другу, друг к другу, друг другом, друг с другом, друг от друга, друг о друге....."

Bu bölmədə biz "bir-birini", "bir-birinə", bir-birinə tərəf", "bir-birilə", bir-birilə birlikdə", bir-birindən, "bir-biri haqqında" ...və s.sözlərini öyrənəcəyik. Bu, sadəcə anlayışınız olsun deyə qısa, əlavə bir məlumatdır.

✓ Друг друга (Bir-birini)

Məsələn:

- 1) Они любят друг дру́га ----- Onlar bir-birini sevirlər.
- 2) Замеча́тельно, когда́ люди понима́ют друг дру́га ----- İnsanların bir-birini başa düşməsi gözəldir.
- 3) Мы должны́ постоянно́ прикрывать друг дру́га ----- Biz həmişə bir-birimizi qorumalıyıq.

✓ Друг другу (Bir-birinə)

Məsələn:

- 1) Давайте поста́раемся помога́ть друг дру́гу ----- Gəlin, bir-birimizə kömək etməyə çalışaq.
- 2) Мы не сказа́ли друг дру́гу ни слова́ ----- Biz bir-birimizə heç bir söz söyləmədik.
- 3) Они ча́сто писа́ли друг дру́гу до востре́бования ----- Onlar tez-tez bir-birinə məktub (teleqram) yazırdılar.

P.S. до востре́бования --- tələbli (məktub, teleqram və s.).

✓ Друг к другу (Bir-birinə tərəf, qarşı)

Məsələn:

- 1) Они брóсились друг к дрúгу ---- Onlar bir-birinə tərəf atıldılar.
- 2) Они отнóсятся друг к дрúгу уважИтельно и учтИво ----- Onlar bir-birinə qarşı hörmət və ehtiramla yanaşırlar.
- 3) Давайте не поворáчиваться друг к дрúгу стинóй ----- Gəlin, bir-birimizə (tərəf) arxa çevirməyək.

✓ Друг другом (Bir-birilə)

Məsələn:

- 1) Мы наслаждáлись друг дрúгом ----- Biz bir-birimizlə zövq alırdıq.
- 2) ДорожИте друг дрúгом! ----- Bir-birinizin qədrini bilin!

✓ Друг с другом (bir-birilə birlikdə)

- 1) Европейцы решИли бóльше никогда не воевáть друг с дрúгом ----- Avropalılar bir-birilə heç vaxt müharibə etməmək qərarına gəliblər.
- 2) Две сестры постоянно ссóрились друг с дрúгом ----- İki bacı bir-birilə daima dalaşırdılar.
- 3) Анна и Игорь говорят друг с дрúгом ----- Anna və İqor bir-birilə danışirlar.

✓ Друг от друга (Bir-birindən)

Məsələn:

- 1) Они óчень далеκό друг от дрúга ----- Onlar bir-birindən çox uzaqdadırlar.
- 2) В стране сущесвúет бóлее 40 различных диалектов, их трúдно отличит друг от дрúга ----- Ölkədə 40-dan çox müxtəlif ləhcələr var, onları bir-birindən fərqləndirmək çətindir.
- 3) Бóроны друг от дрúга учатся, и исслéдования подтверждáют Это ----- Qarğalar bir-birindən öyrənirlər, tədqiqatlar da bunu təsdiq edir.

✓ Друг о друге (Bir-biri haqqında)

Məsələn:

- 1) Мы так мáло знáем друг о дрúге ----- Biz bir-birimiz haqqında çox az şey bilirik.
- 2) Пары мнóгое узнают друг о дрúге ----- Cütlüklər bir-biri haqqında çox şeyləri öyrənirlər.

XXX

Падежы (hallar):

1. ADLIQ HAL (И.П)

yoxdur ✗

2. YİYƏLİK HAL (Р.П)

друг дрúга; друг от дрúга ....və s.

3. YÖNLÜK HAL (Д.П)

друг другу; друг к другу.....və s.

4. TƏSİRLİK HAL (В.П)

друг друга; друг про друга....və s.

5. BİRGƏLİK HAL (Т.П)

друг другом; друг с другом ....və s.

6. BARƏLİK HAL (П.П)

друг о друге.....və s.

~ ~ ~

Yəni, hər bir hal öz qoşmasına uyğun olaraq dəyişir. Друг "к" другу (к qoşması datelnıy padejin qoşmasıdır); друг "с" другом (с qoşması tvoritelnyy padejin qoşmasıdır)....və s.

ORTA SƏVİYYƏ ON ALTINCI DƏRS.

Mövzu Adı: "Yiyəlik halındakı təkdə olan isimlərin sifətlərlə uzlaşması və Haradan? (Откуда?), Kimdən? (От кого?) Sualları". PLAN 1) "Yiyəlik halındakı təkdə olan isimlərin sifətlərlə uzlaşması və Откуда? От кого? sualları" - bölməsinin izahı. 2) Mövzuya aid CÜMLƏLƏR. 3) Собираться(НСВ) / Собраться(СВ) feli haqqında.

ORTA SƏVİYYƏ ON ALTINCI DƏRSİMİZİN 1-Cİ BÖLMƏSİ:

"Yiyəlik halındakı tək isimlərin sifətlərlə uzlaşması bölməsinin İzahı"

Yiyəlik halının başqa bir işlənmə sahəsi isə "Откуда-Haradan?" və "От кого?-Kimdən?" suallarıdır.

İsimlərə verilən suallar bunlardır:

Откúда? - Haradan? (Haralı)

От когó? - Kimdən?

Sifətlərə verilən sualları isə bunlardır:

1.От како́го? С како́го? ---- Hansından?, Necə birindən?, Neçənci ...dən?

Bunlar kişi və orta cinsin suallarıdır.

2.От како́й? С како́й? ---- Hansından?, Necə birindən?, Neçənci...dən?

Bunlar isə qadın cinsin suallarıdır.

SUAL CÜMLƏLƏRİ:

Отку́да ты прие́хал? -- Haradan gəlibsən? (miniklə)

Отку́да вы пришли́? -- Haradan gəlibsınız? (ayaqla)

От когó вы получИли письмó? -- Kimdən məktub aldınız?

От како́го дру́га вы получИли письмó? -- Hansı dostunuzdan məktub aldınız?

От како́й подрúти вы получИли письмó? -- Hansı rəfiqənidən məktub aldınız?

Из како́го го́рода вы прие́хали? -- Hansı şəhərdən gəlibsınız?

Bu cür suallara cavab verərkən "с" və "из" qoşmalarından istifadə edirdik. Başlanğıc səviyyə 20-ci dərsdə bu haqda yazılıb.

ХатıRLaTМа: в ilə getdiyimiz yerə из ilə qayıdırıq. Məsələn: Я иду в магазин -- мən mağazaya gedirəm. Я иду из магазина -- мən mağazadan gəlirəm. Yəni: в/из.

На ilə getdiyimiz yerə isə "с" ilə qayıdırıq. Məsələn:

Я иду на урок -- Мən dərsə gedirəm. Я иду с урока -- Мən dərsdən gəlirəm. Yəni: на/с.

С və Из qoşmaları Yiyəlik halın qoşmalarıdır ("С" həm də Birgəlik hal qoşmasıdır-Тварительный падеж'in. Məsələn: Он ходил в кино "с"подрúтой -О, kinoya rəfiqəsi ilə getmişdi).

Yuxarıda sual verdiyimiz cümlələri gəlin, cavablandıraraq.

✓İSİMLƏR:

1.Отку́да ты прие́хал? -- Haradan gəlibsən?(miniklə)

Я прие́хал из Анталии-- Мən Antaliyadan gəldim.

2.Отку́да вы пришли́? -- Haradan gəldiniz(gəlibsınız)?

Мы пришли́ с концéрта -- Biz konsertdən gəldik.

3.От когó вы получИли письмó? -- Kimdən məktub aldınız?

Я получИл письмó от дрýга -- Dostumdan aldım.

✓ SİFƏTLƏR:

1.От како́го дрýга вы получИли письмó? -- Hansı dostunuzdan məktub aldınız?

Я получИл письмó от своего́ хоро́шего ста́рого дрýга -- Mən özümün yaxşı köhnə dostumdan məktub aldım.

2.От како́й подро́уги вы получИли письмó -- Hansı rəfiqənzdən məktub aldınız?

Я получИла письмó от своёй но́вой шко́льной подро́уги -- Mən özümün təzə məktəb rəfiqəmdən məktub aldım.

3.Из како́го го́рода вы прие́хали? -- Hansı şəhərdən siz gəldiniz?

Мы прие́хали из известно́го го́рода Москвы -- Biz məşhur Moskva şəhərindən gəldik.

ORTA SƏVİYYƏ ON ALTINCI DƏRSİMİZİN 2-Cİ BÖLMƏSİ:

"Mövzuya aid CÜMLƏLƏR (Yiyəlik halda tək isimlərin sifətlərlə uzlaşması)"

СЛОВАРЬ

1) получа́ть(НСВ) / получИть(СВ) в подáрок ---- hədiyyə almaq (təslim almaq)

2) рабо́чий стол ---- iş masası

3) медвѐдь ---- ayı

4) холо́дный ---- soyuq

5) суро́вый ---- çox soyuq, sərt; cod; acıqlı; acı

6) ужáсный ---- dəhşət

7) но́вость (ж.р) ---- xəbər

8} сумасше́дший ---- dəli

9) послéдный ---- son

10) предмёт ---- şey, əşya; cisim; obyekt; fənn, dərş

11) Яркий ---- parlaq, aydın

12) свет ---- işıq

13) со́лнечный ---- günəşli

14) óстров ---- ada

15) парóm ---- bəɾə, sal

16) грéческий остров Мейисти ---- Megisti yunan adası.

 CÜMLƏLƏR:

1. ---От когó ты получИл в подáрок эту дорогúю видеокáмеру?
---От своегó старшего брáта.

Bu bahalı videokameranı kimdən hədiyyə aldın?

Öz böyük qardaşımdan.

2. ---С какóго столá вы взЯли книгу?
---С вáшего рабóчего столá.

Kitabı hansı masadan götürdünüz?

Sizin iş masanızdan.

3. ---Откúда у вас этот бéлый медвéдь?
---Из холóдной и сурóвой СибиИри.

Bu ağ ayınız haradan gəlib?

Soyuq və sərt iqlimi olan Sibirdən.

4. ---От когó ты получИл эту ужáсную нóвость?
---От твоегó сумасшéдшего знакóмого.

Bu dəhşətli xəbəri kimdən aldın?

Sənin dəli tanışından:)))

5. ---С какóго этажá вы сюdá приéхали?
---С сáмого послéдного этажá, с пятнáдцатого.

Bura neçənci mərtəbədən gəldiniz?

Ən axırıncı mərtəbədən, beşincidən.

6. ---От какóго предмéта этот Яркий свет?
---От этого бриллиáнта.

Bu parlaq işıq hansı cisimdən gəlir?

Bu brilliantdan.

7. ---Из какóй вы странЫ?

---Я из со́лнечной и тёплой Ту́рции.

Siz hansı ölkədəsiniz?

Mən günəşli və isti Türkiyədənəm.

8. ---С како́го о́строва идёт этот паро́м?

---С грéческого о́строва Ме́йИсти.

Bu sal hansı adadan gəlir?

Yunan adası Megistidən (Kastellorizodan).

ORTA SƏVİYYƏ ON ALTINCI DƏRSİMİZİN 3-CÜ SON BÖLMƏSİ:

"Собираться(НСВ)/Собраться(СВ) feli haqqında".

✓MƏNALARI:

1) yığılmaq, toplaşmaq (bir yerə)

2) hazırlanmaq

3) qərarlaşmaq, qərara almaq, ...fikrinə gəlmək;
Hazırlaşmaq

4) cəmləşdirmək, toplamaq.

✓SUALLARI:

1) yığılmaq, toplaşmaq (bir yerə) ---- ГДЕ?-harada toplaşmaq.

P.S. Azərbaycanca Haraya toplaşmaq, rusca Harada (где?) toplaşmaq.

2) hazırlanmaq ---- Куда?-haraya?

3) qərara almaq,....Hazırlaşmaq ---- Что делать? -nə etməyi? nə etməyə?

NÜMUNƏLƏR:

1.

● Участники конференции собра́лись в простóрном и свéтлом зáле ---- Konfrans iştirakçıları geniş və işıqlı salona (rusca:salonda) toplaşdılar.

Где? ---- в простóрном и свéтлом зáле.

● Студенты кáждую ночь собира́лись в общежитии ---- Tələbələr hər gecə yataqxanaya (rusca: yataqxanada) toplaşırdılar.

Где? --- в общежитии.

● Мы собра́лись здесь, чтóбы обсудить одИн вáжный вопрóс ----- Burada bir mühüm

məsələni müzakirə etmək üçün toplaşdıq.

Где? -- здесь.

2.

■ Я собираюсь на работу ---- Mən işə hazırlanıram.

Куда? -- на работу.

■ Он собирается в гости ----- O, qonaqlığa hazırlanır.

Куда? -- в гости.

3.

◆ Он собирается на ней жениться ---- O, onunla evlənməyə hazırlaşır.

Что делать? -- жениться

◆ Я собрался уехать ---- Mən getməyi qərara aldım.

Что сделать? -- уехать

◆ Я собираюсь ужинать ---- Mən şam yeməyini yeməyə hazırlayıram.

Что делать? -- ужинать

◆ Я собирался поужинать, но пришёл друг ----- Şam yeməyini yeməyə hazırlayırdım, lakin dostum gəldi.

Что сделать? -- поужинать

◆ Я собирался выйти, когда он позвал меня ----- O, mənə zəng edəndə mən çıxmağa hazırlayırdım.

Что сделать? -- выйти

4.

◆ Я собираюсь с мыслями ---- Fikrimi toplayıram.

◆ СоберИсь с мыслями! ---- Fikrini cəmləşdir! (topla!)

ŞƏXSƏ VƏ ZAMANLARA GÖRƏ DƏYİŞMƏSİ:

СОБИРАТЬСЯ(НСВ)

✓İndiki zamanda:

Я собира́юсь --- mən hazırlaşıram,.....

Ты собира́ешься --- sən hazırlaşırsan,.....

Он/она/оно собира́ется ---- О (kişi/qadın/orta cins) hazırlaşır, ...

Мы собира́емся --- Biz hazırlaşıırıq,.....

Вы собира́етесь --- Siz hazırlaşırsınız,.....

Они собира́ются --- Onlar hazırlaşırlar.

✓ Кеçmiş davamedici zamanda:

Я/ты/он Собира́лся --- mən hazırlaşırdım/sən hazırlaşırdın/o hazırlaşırdı (мужской род -- kişi cins).

Я/ты/она собира́лась --- mən hazırlaşırdım/ sən hazırlaşırdın/ o hazırlaşırdı (женский род -- qadın cins).

Оно собира́лось --- o hazırlaşırdı (средний род -- orta cins).

Мы/вы/они собира́лись --- biz hazırlaşırdıq/siz hazırlaşırdınız/ onlar hazırlaşırdılar (множественное число --- cəm say).

✓ Mürəkkəb gələcək zamanda:

Я буду/ты будешь/ он,она,оно будет/ мы будем/ вы будете/ они будут собираться

✓ Əmr formada:

Собира́йся! --- hazırlaş! hazırlan!.....(və digər mənalarda)

Собира́йтесь! --- hazırlaşın! hazırlanın!.....(və digər mənalarda)

XXX

СОБРАТЬСЯ(CB)

✓ CB fellərin indiki zamanı olmur.

✓ Кеçmiş bitmiş zamanda:

Я/ты/он собра́лся --- mən hazırlaşdım/sən hazırlaşdın/o hazırlaşdı.....(və digər mənalarda da işlənir)----kişi cins.

Я/ты/она собра́лась ---- mən hazırlaşdım/ sən hazırlaşdın/ o hazırlaşdı.....(və digər mənalarda da işlənir) -----qadın cins.

Оно собра́лось ---- o hazırlaşdı..... (və digər mənalarda da işlənir) -----orta cins.

Мы/вы/они собрались --- biz hazırlaşdıq/siz hazırlaşdınız/onlar hazırlaşdılar.....(və digər mənalarda da işlənir) -----cəmdə.

✓ Sadə gələcək zamanda:

Я соберусь --- mən hazırlaşacağam,.....

Ты соберёшься --- sən hazırlaşacaqsan,.....

Он/она/оно соберётся --- o hazırlaşacaq,..... (kişi/qadın/orta c)

Мы соберёмся --- biz hazırlaşacağıq,.....

Вы соберётесь --- siz hazırlaşacaqsınız,.....

Они соберутся --- onlar hazırlaşacaqlar,.

.....

Və digər mənalarda da işlənir.

✓ Əmr formada:

Соберись! --- hazırlaş!.....

Соберитесь! --- hazırlaşın!.....

ORTA SƏVİYYƏ ON YEDDİNCİ DƏRS:

"Yiyəlik halında tək isimlərə aid Sifətlər: Yiyəlik halında Söz birləşmələri" PLAN 1) Yiyəlik halında Söz birləşmələri. 2) Mövzuya aid CÜMLƏLƏR. 3) "3a" sözünü haqqında qısa məlumat.

ORTA SƏVİYYƏ ON YEDDİNCİ DƏRSİMİZİN 1-Cİ BÖLMƏSİ:

"Yiyəlik halında Söz birləşmələri"

Söz birləşmələri Yiyəlik halının ən əsas işlənmə sahələrindən biridir. Rus dilində Azərbaycan dilindən fərqli olaraq əsas tərəf 1-ci, asılı tərəf isə 2-ci işlənir. Əsas tərəf dəyişmir, asılı tərəf isə Yiyəlik hal tək və ya cəmdə olmasına görə dəyişir (Rus dilində belədir).

Məsələn:

фóрма + (чегó?) стол = фóрма стол"а".

forma (əsas tərəf)+ (nəyin?) stol (asılı tərəf) = stolun forması.

XATIRLATMA: Azərbaycanca --- Maraqlı kitab. Maraqlı ---asılı tərəf, kitab --- əsas tərəf. Bu, 1-ci növ təyini söz birləşməsidir. Yəni, birinci növ təyini birləşmələrinin yaranmasında heç bir morfoloji əlamət – hal və mənsubiyyət şəkilçisi iştirak etmir. Məsələn: qoca ağac, köhnə ev, qəhrəman əsgər, üç qələm, birinci sıra və s. 1-ci növ təyini söz birləşməsinin mövzumuza aidiyyəti yoxdur. Çünki, yiyəlik hal işlənmir.

2-ci növ təyini söz birləşmələrinin yaranmasında isə morfoloji əlamət – grammatik şəkilçi iştirak edir. Birləşmələrin birinci tərəfi qeyri-müəyyən yiyəlik halda (şəkilçisiz) olur, ikinci tərəfi isə üçüncü şəxsin mənsubiyyət şəkilçisini qəbul edir. Məsələn: dağ havası, yaz nəğməsi və s.

3-cü növ təyini söz birləşməsi

Yiyəlik hal və mənsubiyyət şəkilçiləri ilə düzəlir. Birinci tərəf yiyəlik hal şəkilçisi ilə işlənir, ikinci tərəf isə hər üç şəxsin mənsubiyyət şəkilçilərini qəbul edir. Bu birləşmələrin tərəfləri də, əsasən, isimlərlə ifadə olunur.

Məsələn: elin sərvəti, çayın kənarı, ananın arzusu, Nizaminin əsərləri və s.

P.S. Bu, Azərbaycan dilinin grammatikasına aid kiçik bir xatırlatma idi. Müqayisə edə bilərsiniz deyə öz grammatikamız olan təyini söz birləşmələri haqqında da yazdım. Gəlin, indi rus dilində nümunələrə baxaq.

RUSCA: dağın ətəyi --- подошва горы, dağın döşü --- скат горы, dağın başı --- вершина горы, evin inşaatı --- строительство дома, evin sakinləri --- жильцы дома, ölkənin təhlükəsizliyi --- безопасность страны, ölkənin iqtisadiyyatı --- экономика страны;

Odlar diyarı --- Страна огней

kənd təsərrüfatı iqtisadiyyatı --- экономика сельского хозяйства И Т.Д.

.....

Yuxarıdakı "Stolun forması" 3-cü növ təyini söz birləşməsində Az.can dilində əsas tərəf ikinci işlənir(forma), asılı tərəf isə birinci işlənir (stol). Stolun forması.

Rus dilində isə əsas tərəf BİRİNCİ (Форма), asılı tərəf isə İKİNCİ işlənir (Стола). Форма стола.

✓ SİFƏTLƏRİN NECƏLİYİ (əlaməti, keyfiyyəti, rəngi və s.)

Rus dilində bir şeyin necəliyi haqqında sual verildikdə cümləyə uyğun şəkildə "Какóй?" / Какóе?" / Какáя? suallarını işlədəcəyik:

Какóй Это цирк? --- Bu, hansı sirkdir?

Какáя Это кáрта? --- Bu, hansı xəritədir?

Какáя Это úлица? --- Bu, hansı küçədir?

Cavab verərkən isim və sifətlərin Yiyəlik hal şəkilçilərinə diqqət edin:

1) Какóй Это цирк? --- Bu, hansı sirkdir?

Это цирк Имени известнóго клоуна Дурова --- Bu, məşhur kloun Durov adına olan sirkdir.

2) Какáя Это кáрта? --- Bu, hansı xəritədir?

Это кáрта Южной Áфрики --- Bu, Cənubi Afrikanın xəritəsidir.

3) Какáя Это úлица? --- Bu, hansı küçədir?

Это улица Октябрьской Революции --- Bu, Oktyabr İnkılabı küçəsidir.

✓ MƏNSUBLUQ VƏZİYYƏTİ:

Rus dilində bir şeyin kimə aid olduğunu soruşduğumuz zaman Чей? (kişi cins)/ Чьё? (orta cins)/ Чья? (qadın cins) suallarını veririk:

Чей это телефон? --- Bu, kimin telefonudur?

Чьё это окно? --- Bu, kimin pəncərəsidir?

Чья это машина? --- Bu, kimin maşınıdır?

CAVABLAR:

1) Чей это телефон? --- Bu, kimin telefonudur?

Это телефон моего старшего брата --- Bu, mənim böyük qardaşımın telefonudur.

2) Чьё это окно? --- Bu, kimin pəncərəsidir?

Это окно нашего нового соседа --- Bu, bizim yeni qonşumuzun pəncərəsidir.

3) Чья это машина? --- Bu, kimin maşınıdır?

Это машина твоей хорошей подруги --- Bu, sənin yaxşı rəfiqənin maşınıdır.

ORTA SƏVİYYƏ ON YEDDİNCİ DƏRSİMİZİN 2-Cİ BÖLMƏSİ:

"Mövzuaya aid CÜMLƏLƏR" СЛОВАРЬ: 1) брать(НСВ) / взять(СВ) --- götürmək

2) прикладная математика --- əməli(tətbiqi) riyaziyyat

3) история древнего мира --- qədim dünya tarixi

4) случайно --- təsadüfən

5) не твой, случайно? --- sənin deyil, təsadüfən?

6) сотрудник --- iş yoldaşı, əməkdaş

7) изобразительное искусство --- təsviri incəsənət

8) вечеринка --- gecə əyləncəsi

9) операция на сердце --- ürək əməliyyatı

10) кардиохирург --- ürək cərrahı

11) высокий --- uzun boylu, yüksək

12) светловолосый --- açıq saçlı

13) одалживать(НСВ) / одолжить(СВ) --- borc vermək.

CÜMLƏLƏR:

1. ---Какие учебники ты взял сегодня в библиотеке? ---Я взял учебник русского языка, прикладной математики и истории Древнего мира. Bu gün hansı kitabları kitabxanadan götürdün? Rus dili, əməli riyaziyyat və qədim dünya tarixi kitabını götürdüm. 2. ---Маша, я съел чей-то бутерброд, но не знаю чей. Не твой, случайно? ---Нет, не мой. Ты съел бутерброд нашего нового сотрудника Васи́лия. Maşa, mən kiminsə buterbrodunu yedim,

ancaq bilmirəm kimin. Sənin deyil, təsadüfən? Yox, mənim deyil. Sən bizim iş yoldaşımız olan Vasileyin buterbrodunu yedin. 3. ---В каком музее вы сегодня были? ---В музее изобразительного искусства. Bu gün hansı muzeydə olmusunuz? Təsviri incəsənət muzeyində. 4. ---На чьей квартире сегодня вечеринка? ---На квартире нашего очень хорошего друга Сергея. Bu gün kimin mənzilində gecə əyləncəsidir? Bizim çox yaxşı dostumuz olan Sergeyin mənzilində. 5. ---В какой ресторан вы вчера ходили? ---В ресторан <<Фонтэн Гайон>>. Это ресторан знаменитого французского актёра Жерарда Депардье. Dünən ərinizlə hansı restorana getmişdiniz? <<Fonten Qayon>> restoranına. Bu, məşhur fransız aktyoru Cerard Depardieunun restoranıdır. 6. ---В какой больнице вы делали операцию на сердце? ---В больнице Имени известного турецкого кардиохирурга Сиями Эрсекима. Hansı xəstəxanada siz ürək əməliyyatı etmişdiniz? Məşhur türk ürək cərrahı Siyami Ersekim adına olan xəstəxanada. 7. ---Чей это телефон? ---Высокого светловолосого парня. Я не знаю его имени. Bu, kimin telefonudur? Uzunboylu açıq saçlı oğlanın. Onun adını bilmirəm. P.S. Adətən, inkar təsirli fəllərdən sonra Yiyəlik halındakı isimləri işlətməyə diqqət edin. Yuxarıdakı nümunəyə baxaq: Я не знаю его имени - --- Мəн onun adını bilmirəm. Burada "onun adını" təsirlik halda işlənsə də, cümlə inkar cümləsi olduğu üçün (bilmirəm -- я не знаю) Yiyəlik halda işlənəcək. Его имя deyil, его ИМЕНИ olacaq. "Мəн onun adını bilirəm" təsdiq cümləsi olsa idi, o zaman təsirlik halda işlənəckdi. Yəni; Я знаю его имя. Bəzən, inkar təsirli fəll cümlələrində təsirlik halının işləndiyini də görə bilərik, amma ən gözəli və düzgünü Yiyəlik halında işlətməkdir. Məsələn; hər hansı bir əşya bəlli bir əşyadırsa təsirlik hal işlənir. Я не хочу воды --- Su istəmirəm (hər hansı bir su). Bəlli olmayan sudan söhbət gedir və Yiyəlik hal işlənir. Я не хочу пить эту грязную воду --- Bu çirkli suyu mən içmək istəmirəm (bəlli bir sudan söhbət gedir). 8. --- Оля, чьё на тебе платье? ---Это платье моёй школьной подружки, она одолжила мне его на вечер. Оля, üzərindəki kimin donudur? Bu, məktəb rəfiqəmin donudur, o, mənə onu aхşam üçün (aхşama) borc verdi.

ORTA SƏVİYYƏ ON YEDDİNCİ DƏRSİMİZİN 3-CÜ SON BÖLMƏSİ:

"За önlüyü haqqında qısa məlumat"

MƏNALARI: 1) За...до ---- ...dən əvvəl. Məsələn: За час до уро́ка --- dərstdən bir saat əvvəl. За день до свáдьбы --- toydan bir gün əvvəl (qabaq) За два дня до свáдьбы --- toydan iki gün əvvəl (qabaq) За пять дней до брáка --- nikahdan beş gün əvvəl (qabaq) За недéлю до брáка --- nikahdan bir həftə əvvəl Студéнты пришли за час до экзáмена --- Тəлəбəлər imtahanından bir saat əvvəl gəldilər. 2) За что? --- nəyin arxasına? Məsələn: Сесть за стол --- Stolun arxasına əyləşmək. Кóшка забежала за үгол --- Pişik tinin arxasına qaçıb girdi. 3) За чём? --- nəyin arxasında? Məsələn: За круглым столóm --- dəyirmi stol arxasında; За рулём --- sükan arxasında; За дóмом большóй сад --- evin arxasında böyük bağ var. 4) Благодарить (təşəkkür etmək), злиться (hırsənmək).....və s.kimi fəllər "ЗА ЧТО?" - NƏ ÜÇÜN? təşəkkür etmək? hırsənmək? sualıна cavab verərkən işlənir (başqa fəllər də ola bilər). Məsələn: За что ты на меня кричишь? --- Nə üçün mənə qışqırırsan? За что мне это наказáние? --- Bu cəza mənə nə üçündür? ..... "За" önlüyü haqqında növbəti dərslərdə yenə məlumatlanacağıq. Hələ ki, bu qədər.

ORTA SƏVİYYƏ ON SƏKKİZİNCİ DƏRS.

MÖVZU ADI:

Hərəkət fəllərinin istiqamətini bildirən önşəkilçilərin (pristavkaların) mənaları.

- PLAN 1) "При - / У - / В - /" önşəkilçilərin mənası və NÜMUNƏLƏR.
2) "Бы - / Под - / От -/" önşəkilçilərin mənası və NÜMUNƏLƏR
3) "До - / Про - / Пере - /" önşəkilçilərin mənası və NÜMUNƏLƏR
4) "За - / Об-, Обо-/ С-, Со-/ önşəkilçilərin mənası və NÜMUNƏLƏR.
5) "Вз- (Вс-, Взо-) / Раз- + ся/ С- + ся/" önşəkilçilərin mənası və NÜMUNƏLƏR.

ORTA SƏVİYYƏ ON SƏKKİZİNCİ DƏRSİMİZİN 1-Cİ BÖLMƏSİ:

"При- / У- / В- / önşəkilçilərin mənası və NÜMUNƏLƏR"

✓ при - önşəkilçisi.

Mənası: Yaxınlaşmaq, yaxınlaşdırmaq; Gəlmək, gətirmək mənalарını bildirir.

Birlikdə işlənən qoşmalar: в, из, на, с, к, от.

NÜMUNƏLƏR:

1. ПриходИть куда? / Hara gəlmək?

приходить в школу, на работу, в магазин, домой ----- məktəbə, işə, mağazaya, evə
GƏLMƏK.

Я всегда рано прихожУ на работу ----- Mən həmişə işə erkən gəlirəm.

2. ПриходИть откуда? / Haradan gəlmək?

приходить из школы, с работы, из магазина ----- məktəbdən, işdən, mağazadan
GƏLMƏK.

Мама только что прИшла из магазина ----- Anam indicə mağazadan gəldi (только что - indicə).

3. ПриходИть к кому? / Kimin yanına gəlmək, (getmək)?

приходить к доктору, к другу, к подруге, к учителю ----- həkimin yanına, dostun yanına, rəfiqənin yanına, müəllimin yanına GƏLMƏK/GETMƏK.

Андрей пришёл к учителю просить о помощи ----- Andrey müəllimin yanına kömək istəməyə gəldi.

4. ПриходИть от кого? / Kimdən (kimgildən) gəlmək?

приходить от доктора, от друга, от подруги, от учителя ----- həkimdən, dostumgildən, rəfiqəmgildən, müəllimgildən GƏLMƏK.

Мы пришлИ домой от доктора ----- Biz həkimdən evə gəldik.

XXX

✓ у- önşəkilçisi.

Mənası: Uzaqlaşmaq, uzaqlaşdırmaq; Getmək, aparmaq, ayrılmaq, çıxmaq mənalərini bildirir.

Birlikdə işlənən qoşmalar: в, из, на, с, к, от.

NÜMUNƏLƏR:

1. Уйти куда? / Hara çıxıb getmək?

уйТИ в шкóлу, на рабóту, в магазИн, домóй ----- məktəbə, işə, mağazaya, evə
GETMƏK.

Мáмы дома нет, онá ушла на рабóту ----- Ana evdə yoxdur, o, işə getdi.

Мáма ушла на рабóту в 7 ýтра ----- Ana işə səhər 7-də getdi.

2. Уйти откúда? / Haradan ÇIXMAQ?

уйти из шкóлы, с рабóты, из магазИна ---- məktəbdən, işdən, mağazadan ÇIXMAQ.

Во скóлько ты ушёл из шкóлы? ----- Məktəbdən saat neçədə çıxdın?

3. Уйти к комú? / Kimin yanına çıxıb getmək?

к дрúгу, к подрúге, к другóму мужчИне, к другóй жéнщине ----- dostun, rəfiqənin, başqa
kişinin, başqa qadının yanına ÇIXIB GETMƏK.

Моя соседка ушла к другóму мужчИне ----- Qonşum başqa kişinin yanına çıxıb getdi.

Ребёнок ушёл к бáбушке ----- Uşaq nənəsinin yanına getdi.

4. Уходить от когó? / Kimdən (kimgildən) getmək?

от дрúга, от подрúги, от бáбушки, от мýжа, от жены ----- dostumgildən, rəfiqəmgildən,
nənəmgildən, ərimdən, arvadımdan çıxıb GETMƏK.

Я ушёл от дрúга в 9 часóв ----- Mən dostumgildən saat 9-da ÇIXDIM (çıxıb getdim).

От Ивáна ушла егó женá ----- Arvadı İvanı tərk etdi (➡ Mənası bu deməkdir).

XXX

✓ в- önşəkilçisi.

Mənası: içinə girmək(daxil olmaq), soxulmaq mənasını bildirir.

Birlikdə işlənən qoşmalar: в, внутрь, чéрез.

NÜMUNƏLƏR:

1. Войти куда? / Hara girmək?

войти в комнату --- otağa girmək

войти в класс --- sinifə girmək

войти в кабинет --- kabinetə girmək и т.д

Анна вошла в кабинет директора ----- Anna direktorun kabinetinə girdi (daxil oldu)

2. Влезть куда? - внутрь чего? / Hara soxulmaq, girmək - Nəyin içinə girmək?

влезть в окно --- pəncərədən girmək

влезть в воду --- suya girmək

влезть в душу --- qılığa girmək (Bu, deyimdir).

К нам в окно влез вор ----- Bizim pəncərəmizdən oğru girdi.

3. Влезть - Входить через что? / Haradan, nəyin içindən girmək?

влезть через окно? --- pəncərədən girmək (dırmaşmaq)

входить через дверь --- qapıdan girmək.

—Как вы сюда попали? Вы что, влезли через окно?

Bura necə düşdünüz? (girdiniz?) Pəncərənmə girdiniz, yoxsa?!

QEYD:

◆ попасть внутрь = входить (içəri girmək mənasındadır).

◆ влезать внутрь = qapıdan başqa bir yerdən içəri girmək (pəncərədən və s.).

—Нет, я вошёл через дверь. Она была открыта.

Xeyr, mən qapıdan girdim. O, açıq idi.

ORTA SƏVİYYƏ ON SƏKKİZİNCİ DƏRSİMİZİN 2-Cİ BÖLMƏSİ:

"Бы/ Под / От önsəkilçilərin mənası və NÜMUNƏLƏR"

✓ "Бы" önsəkilçisi.

Mənası: çölə çıxmaq, içindən çıxmaq: çölə çıxarmaq, içindən çıxartmaq mənalərini bildirir.

Birlikdə işlənən qoşmalar: из, с, через, на, в

NüMuNəLəR:

1. Выйти из чего / Haradan, nəyin içindən çıxmaq?

Выйти из комнаты -- otaqdan çıxmaq

Выйти из магазина -- mağazadan çıxmaq

Выйти из офиса -- ofisdən çıxmaq.

◆ Магазин закрывáется. Прóсим всех выйти из магазИна! ----- Mağaza bağlanır. Hamının mağazadan çıxmasını xahiş edirik.

2. Выйти через что? --- Naradan çıxmaq?

Выходить через дверь -- qarıdan çıxmaq

Вылазить через окнó -- рəncəгəдəн çıxmaq

Вытáскивать через крЫшу -- damdan çıxartmaq.

◆ Эту большую кровáть нам придётся вытáскивать через крЫшу ----- Bu böyük krovatı damdan çıxartmaq lazımdır.

3. Выйти на что? / Nara, nəyin üzərinə çıxmaq?

Выйти на úлицу -- küçəyə çıxmaq

Выйти на плóщадь -- meydana çıxmaq

Выехать на проспект -- prospektə çıxmaq.

◆ Анна, выходи на úлицу, я тебя жду! ----- Anna, küçəyə çıx, səni gözləyirəm!

4. Выйти во что? / Nara, nəyin içinə çıxmaq?

◆ Дéти, вЫйдите, пожалуйста в коридóр на пять минúт ----- Uşaqlar, lütfən, beş dəqiqəliyinə koridora çıxın.

(P.S. вЫход -- çıxış)

XXX

✓ "Под" --- önşəkilçisi

Mənası: yaxınlaşmaq, yaxınlaşdırmaq mənalərini bildirir.

Birlikdə işlənən qoşmalar: к.

NüMuNəLəR:

1. Подойти к комú? / Kimə tərəf yaxınlaşmaq?

Подойти ко мне --- mənə (tərəf) yaxınlaşmaq

Подойти к маме --- anaya (tərəf) yaxınlaşmaq

Подойти к другу --- dosta (tərəf) yaxınlaşmaq.

◆ Мальчик подошёл к маме и обнял её ----- Balaca anasına yaxınlaşdı və onu qucaqladı.

2. Подъехать к чему? / Nəyə tərəf yaxınlaşmaq (miniklə)

Подъехать к дому --- evə (tərəf) yaxınlaşmaq

Подъехать к магазину --- mağazaya (tərəf) yaxınlaşmaq

Подъехать к школе --- məktəbə (tərəf) yaxınlaşmaq

Подъехать к подъезду --- giriş yoluna (tərəf) yaxınlaşmaq.

◆ К нашему подъезду подъехала какая-то машина ----- Bizim küçə girişinə naməlum (bir) maşın yaxınlaşdı.

P.S. подъезд -- küçə girişi, giriş yolu.

XXX

7) "От" önsəkilçisi.

Mənası: uzaqlaşmaq, uzaqlaşdırmaq; yola düşmək (nəqliyyatlar üçün); çəkilmək, aralanmaq; aparmaq, ötürmək mənalərini bildirir.

Birlikdə işlənən qoşmalar: от, с, в, на.

Nümunələr:

1. Отходить от чего? / от кого? -----nədən/ kimdən uzaqlaşmaq.

Отойти от машины --- maşından uzaqlaşmaq

Отойти от меня --- məndən uzaqlaşmaq.

◆ Поезд отходит от станции через 10 минут ---- Qatar stansiyadan 10 dəqiqədən sonra yola düşür.

◆ Андрей отошёл от Марины от посмотрел ей в глаза ----- Andrey Marinadan aralandı və onun gözlərinə baxdı.

2. Отойти с чего? / Haradan, nəyin üzərindən çəkilmək.

Отойди с дороги! --- Yoldan çəkil!

3. Куда / Hara:

ОтводИть в шкóлу --- məktəbə aparmaq (piyada)

ОтвозИть на рабóту --- işə aparmaq (miniklə)

ОтносИть в ремóнт --- təmirə aparmaq.

◆ Мáма отвелá сЫна в шкóлу ----- Ana oğlunu məktəbə apardı.

◆ Сергéй отнёс свои часы в ремóнт ----- Sergey öz saatını təmirə apardı.

ORTA SƏVİYYƏ ON SƏKKİZİNCİ DƏRSİMİZİN 3-CÜ BÖLMƏSİ:

"До / Про / Пере önsəkilçilərin mənası və NÜMUNƏLƏR"

✓До önsəkilçisi.

Mənası: çatmaq, varmaq, getmək; başa vurmaq mənalərini bildirir.

Birlikdə işlənən qoşmalar: "до".

NÜMUNƏLƏR:

1. Доéхать до чегó? ---- Hara çatmaq? (miniklə)

доéхать до Москвы -- Moskvağa çatmaq

дóбежать до фИниша -- fənişə qaçıb çatmaq.

◆ Когда мы доéхали до Стамбóула, бЫло уже пóздно ---- Biz İstanbula çatanda artıq gec idi.

◆ НаучИтесь доводИть делá до концá ----- İşləri başa vurmağı öyrənin.

(P.S. доводить/довести дело до конца --- işi başa vurmaq).

2. Скóлько éхать от....до...? / ...dan...-a, -ə qədər nə qədər vaxta getmək olar?

от Баку до Москвы --- Bakıdan Moskvağa qədər

◆ От Баку до Закаталы éхать 6 часóв ---- Bakıdan Zaqatalaya 6 saata getmək olar.

◆ От метрó до отéля идТИ пешкóм дéсять минут ----- Metrodan otelə qədər piyada 10 dəqiqəyə getmək olar.

XXX

✓Про önsəkilçisi.

MƏNASI: keçmək, ötmək.

Birlikdə işlənən qoşmalar: чéрез (-dan, -dən); под (altından); мИмо (yanından); передо (qabağından, önündən); за (arxasından); сквозь (içindən, arasından).

NÜMUNƏLƏR:

1. Проéхать что? ---- Nəyi keçmək?

проéхать магазин -- mağazanı keçmək

проéхать останóвку -- dayanacaqı keçmək.

◆ Мы проéхали ещё 3 останóвки ---- Biz daha 3 dayanacaq keçdik.

◆ Мы проéхали магазин, нам нýжно вернýться ---- Mağazanı keçdik (ötdük), qayıtmalıyıq.

2. Чéрез что? -- Haradan? Nəyin içindən?

пройтИ чéрез парк -- parkın içindən keçmək

проéхать чéрез мост -- körpüdən keçmək.

◆ Нам нýжно пройтИ чéрез этот парк ---- Biz bu parkın içindən keçməliyik.

◆ Мы уже проехали через мост ---- Biz artıq körpüdən keçdik.

3. Под кем/чем? ----- kimin/nəyin altından?

под столóm -- masanın altından

под мостóm -- körpünün altından.

◆ Ребёнок прополз под столóm ---- Uşaq stolun altından sürünə-sürünə keçdi.

P.S. проползти (CB) --- iməkləmək; sürünə-sürünə keçmək.

◆ Я проехал под мостóm ---- Mən körpünün altından keçdim (miniklə).

4. Над кем/чем? ---- Kimin/Nəyin üstündən?

над Стамбулом -- İstanbulun üstündən

над головой -- başın üzərindən.

◆ Наш самолёт пролетает над Стамбулом ---- Təyyarəmiz İstanbulun üstündən uçub keçir.

◆ У меня над головой пролетел голубь ---- Başımın üstündən göyərçin uçdu (uçub keçdi).

5. Мимо кого / чего? ---- kimin / nəyin yanından?

мимо останówki -- dayanacağı yanından

мимо дома -- evin yanından.

◆ Автобус проехал мимо останówki ---- Avtobus dayanacağı yaxınından keçdi.

◆ Мимо нашего дома прошла большая толпа людей ---- Evimizin yanından böyük insan yığını keçdi.

6. Перед кем / чем? ---- kimin / nəyin qabağında?

перед окном -- pəncərənin qabağında

передо мной -- mənim qabağımdan.

◆ Перед окном периодически пролетали птицы ---- Pəncərənin önündən vaxtaşırı quşlar uçub keçirilər.

◆ Прямо передо мной проползла змея ---- Düz qabağımdan ilan sürünə-sürünə keçdi.

7. За чем? ---- nəyin arxasından?

за шкафом -- şkafın arxasından

за забором -- hasarın arxasından.

◆ Протаси провод за шкафом ---- Məftili şkafın arxasından gətir (keçirt).

◆ Пройди за забором! ---- Hasarın arxasından keç!

8. Сквозь что? ---- nəyin içindən (keçmək üçün dəşilməsi lazım gələn bir əngəl, maneə haqqında) ?

сквозь стену -- divarın içindən

◆ Что будем делать? Сквозь стену же не пройди! ---- Nə edəcəyik? Divarın içindən keçmək olmaz ki! (Divarın içindən keçməyəcəyik ki!).

XXX

✓ Пере - önşəkilçisi.

Mənası: keçmək, keçirmək mənalарını bildirir.

Birlikdə işlənən qoşmalar: через, по, с, на, из, в, от, к.

NÜMUNƏLƏR:

1. Переехать что? Və ya Переехать через что? ----- Nəyi? Və ya Nəyin üstündən keçmək?

переехать мост = переехать через мост -- körpüdən keçmək

переехать дорогу = перейти через дорогу -- Yolun o bir tərəfindən keçmək.

перейти улицу = перейти через улицу -- küçənin o bir tərəfindən keçmək.

◆ Переходите дорогу только на зелёный свет ---- Sadəcə yaşıl işıqda yolu keçin.

2. Перейти по чему? ---- Nəyin üzərindən keçmək?

перейти по переходу -- keçiddən keçmək

перейти по мосту -- körpü ilə (körpüdən) keçmək.

◆ Мы переехали реку по мосту ---- Biz çayı körpü üzərindən keçdik.

3. С чего на что? ---- Nəyin üstündən nəyin üstünə?

перепрыгнуть с лодки на берег --- qayıqdan sahilə tullanıb keçmək.

перелететь с люстры на шкаф --- Lüstrdan şkafa uçub keçmək.

◆ Попугай перелетел со шкафа на люстру ----- Tutuquşu şkafdan lüstra uçdu.

4. Из чего в (во) что / Откуда куда? ----- nəyin içindən nəyin içinə VƏ YAXUD haradan haraya?

перейти из одной школы в другую --- bir məktəbdən digərinə keçmək.

переехать из одного города в другой --- bir şəhərdən digərinə köçmək.

◆ Мы переехали из Москвы в Баку ----- Biz Moskvadan Bakıya köçdük.

5. От чего к чему? -- nəyin yanından nəyin yanına?

◆ Мы перешли от портрета Пушкина к портрету Лермонтова ----- Biz Puşkinin portretinin yanından Lermantovun portretinin yanına keçdik.

◆ Давайте перейдём от слов к делу! ----- Gəlin danışığıdan məsələyə keçək!

◆ Собеседники перешли от грубых слов к кулакам ----- Müsahiblər (söhbət yoldaşları) kobud sözlərdən yumruqlara keçdilər.

6. От кого к кому? ---- Kimin yanından kimin yanına?

от мамы к сестре --- ananın yanından bacının yanına

от учителя к учителю --- bir müəllimin yanından digərinin yanına.

◆ На прошлой неделе я переехал от мамы к сестре ----- Keçən həftə mən anamın yanından bacımın yanına köçdüm.

◆ Ахмет каждый день ходит от одного учителя к другому, но проблемы с оценками никак решить не может ----- Əhməd hər gün bir müəllimdən digərinin yanına gedir, amma qiymətlərlə bağlı problemlərini heç cür həll edə bilmir.

ORTA SƏVİYYƏ ON SƏKKİZİNCİ DƏRSİMİZİN 4-CÜ BÖLMƏSİ.

"За- / Об- , Обо- / С- , Со önsəkilçilərin mənası və NÜMUNƏLƏR"

Bu bölmədə öyrənəcəyimiz önsəkilçi isə "За" önsəkilçisidir.

MƏNASI:

1.baş çəkmək, bir şeyi aparıb çatdırmaq və ya götürmək üçün bir yerə Gəlmək, baş çəkmək;

2. Arxasına girmək(gizlənmək), arxasınca götürmək, gətirmək və s.

3.içinə girmək, soxmaq, gizlə(n)mək.

4.üstünə çıxmaq, çıxarmaq.

Birlikdə işlənən qoşmalar: в/ во, на, к, за, внутрь.

NÜMUNƏLƏR:

1. во что? / на что?, куда? (Hara?)

зайти / забежать в магазин --- mağazaya baş çəkmək (dəymək).

зайти / забежать на работу --- işə baş çəkmək (dəymək).

*Зайдём в магазин? --- Mağazaya baş çəkək? (dəyək?)

*Я в отпуске, но завтра мне надо забежать на пять минут на работу --- Mən məzuniyyətdəyəm, amma sabah mən 5 dəqiqəliyinə işə baş çəkməliyəm (dəyib qayıtmalıyam).

2.на сколько? - nə qədər vaxta?

Зайти/ забежать на пять минут ----- beş dəqiqəliyinə baş çəkmək.

Зайти / заехать / забежать ненадолго ----- qısa müddətə baş çəkmək.

* Давай ненадолго заедем к Анне ----- Gəl, Annanın yanına qısa müddətliyinə baş çəkək. (Annanın yanına qısa müddətliyinə baş çəkəmi?)

3. К кому? - Kimə?/Kimin yanına?

Зайти к нам - bizə baş çəkmək.

* Зайдешь к нам выпить чай? ---- Bizə çay içməyə baş çəkərsən? (dəyərsən?)

4. За чем? - nə götürmək üçün? / nəyin arxasınca?

Зайти за книгами -- kitabları götürmək üçün gəlmək / kitabların arxasınca gəlmək.

* Я найду к тебе за своими книгами завтра ----- Kitablarımı götürmək üçün sənin yanına gələcəyəm.

5. За кем? - Kimin arxasınca? /Kimi götürmək üçün?

Заехать за тобой -- sənin dəlincə gəlmək (miniklə)

* Мы заедем за тобой завтра в 9 часов ----- Sabah saat 9-da sənin arxınca gələcəyik (miniklə).

6. За что? - nəyin arxasına?

Зайти за угол -- evin küncünün arxasına girmək.

* Чтобы меня не увидели, я зашёл за угол дома ----- Məni görməsinlər deyə evin küncünün arxasına girdim (gizləndim).

7. Во что? - nəyin içinə?

Загнать в ловушку - tələyə salmaq.

* Зверя загнали в ловушку ---- Heyvanı tələyə saldılar.

8. Внутрь чего? - nəyin içinə?

Заглянуть внутрь себя -- öz içinə baxmaq (öz içinə göz yetirmək).

* Чтобы понять, кто ты есть на самом деле, загляни внутрь себя ---- Həqiqətdə kim olduğunu anlamaq üçün öz içinə bax.

9. На что? - Nəyin üstünə?

Залéзть на стол -- stolun üstünə çıxmaq.

* Чтóбы замениТЬ лампочку, мне нáдо залéзть на стол ----- Elektrik lampasını dəyişdirmək üçün stolun üstünə çıxmalıyam.

XXX

Bir digər öyrənəcəyimiz önşəkilçi isə "Об-/обо-" önşəkilçisidir.

Mənası: 1. Bir maneənin yanından, ətrafından ötüb keçmək / keçirmək.

2. Bir maneənin ətrafında dövrə vurmaq.

3. Gəzmək, dolaşmaq.

Birlikdə işlənən qoşmalar: QOŞMASIZ işlənir.

NÜMUNƏLƏR:

1.кого? что? --- kimi? nəyi?

обойти меня -- məni ötüb keçmək.

объехать Яму -- çuxurun yanından keçmək (çuxuru yandan keçmək).

объехать дерево -- ağacın yanından keçmək (ağacı yandan keçmək).

* Обойди его справа ---- Onu sağdan keç.

* Машина объехала дерево ---- Maşın ağacın yanından keçdi.

2. вокруг чего? - nəyin ətrafında?

Обойти вокруг дома -- evin ətrafında dövrə vurmaq (dolanmaq).

Облететь вокруг башни -- qalanın ətrafında dolanmaq.

* Андрей обошёл вокруг дома и остановился ----- Andrey evin ətrafında dövrə vurdu və dayandı.

* Вертолёт медленно облетёл вокруг башни ---- Vertolyot yavaş-yavaş qüllənin ətrafında dövrə vurdu.

3. что? - nəyi?

Обходить весь парк -- bütün parkı gəzmək.

Обходить весь мир -- bütün dünyanı gəzmək.

* Мы обходили весь парк ----- Biz bütün parkı gəzdik.

* Подруги обошли все магазины, но ничего не купили ----- Rəfiqələr bütün mağazaları gəzdilər (dolaşdılar), amma heç nə almadılar.

* Мой знакомый очень любит путешествовать. Он уже объездил весь мир ----- Mənim tanışım səyahət etməyi çox sevir. O, artıq bütün dünyanı dolaşmışdır.

XXX

Bu bölmədə öyrənəcəyimiz sonuncu önşəkilçimiz isə "с-/со-" önşəkilçisidir.

MƏNASI: Aşağıya enmək (düşmək), aşağıya endirmək (düşürmək).

Birlikdə işlənən qoşmalar: c/co, на.

NÜMUNƏLƏR:

1. с чего? - haradan?

Съехать с горы -- dağdan enmək (miniklə).

Спрыгнуть с забора -- çərərdən hoppanmaq (aşağıya).

Соскочить с поезда -- qatardan sıçrayıb düşmək (enmək).

Сойти со лестницы -- pərdivandan düşmək.

* Мы съехали с горы на санках ---- Biz xizəklə dağdan aşağı endik.

* Кот прыгнул с забора и убежал ---- Pişik çərərdən aşağı hoppandı və qaçıb getdi.

2. на что? - nəyin üzərinə?

Слзть на пол -- dşəməyə düşmək (bir yerdən).

Спуститься на землю -- yerə düşmək (hündüрдən).

Сойти на берег -- sahilə enmək.

* Я слез с дерева на землю ---- Ağacdан yerə düşdüm.

* Пассажиры корабля сошли на берег ---- Gəminin sərnişinləri sahilə düşdülər.

ORTA SƏVİYYƏ ON SƏKKİZİNCİ DƏRSİMİZİN 5-Cİ BÖLMƏSİ:

"Вз- (Вс- , Взо-) / Раз- + -ся / С- + -ся ~~~ Ön şəkilçilərin mənası və NÜMUNƏLƏR"

~ ~ ~

On üçüncü öyrənəcəyimiz Ön şəkilçimiz isə "Вз- (Вс- , Взо-) ön şəkilçisidir.

MƏNASI: yüksəlmək, yuxarı çıxmaq, yuxarıya çıxarmaq, dırmaşmaq, atılmaq (yuxarı), sıçramaq (yuxarı).

Birlikdə işlənən qoşmalar: "на".

NÜMUNƏLƏR:

на что? --- hara? nəyin üstünə?

взлететь на дерево -- ağaca çıxmaq (uçaraq).

взобрáться на гóру -- dağa dırmaşıb çıxmaq.

вскочИть на стол -- stola atılıb çıxmaq (tullanmaq).

* Птица взлетела на дерево ---- Quş ağaca uçub çıxdı.

* Мы долго взобрались на гóру и когдá, наконéц-то, взобрались был уже вéчер ----- Biz uzun müddətdir dağa dərmaşırdıq, nəhayət dırmaşıb çıxanda artıq axşam olmuşdu.

* Кот вскочИл на стол и укрáл колбасý ----- Pişik stolun üstünə atıldı və kolbasanı oğurladı.

XXX

On dördüncü ön şəkilçimiz isə "Раз- + -ся" ön şəkilçisidir.

Раз- + -ся ön şəkilçisi və son şəkilçisi.

MƏNASI: Dağılmaq, dağılışmaq, dağıtmaq.

Birlikdə işlənən qoşmalar: от, из, по.

NÜMUNƏLƏR:

1. от чего? --- nəyin önündən?

Разъехаться от гостИницы --- mehmanxanadandağılışmaq.

Разойтись от места авáрии --- qəzayerindəndağılışmaq.

☆МашиныразъехалисьотгостИницы ---- Maşınlar mehmanxanadan dağılışdılar.

☆Свидетелиразошлисьотместаавáрии ---- Şahidlər qəza yerindən dağıldılar.

2. от кого? --- kimdən?

Разлетéться от меня -- məndənuçubgetmək.

Разбежáться от кóшки -- pişikdən qaçışmaq.

☆Птицыразлетéлисьотменя ---- Quşlar məndən uçub getdilər.

☆Котятаразбежáлисьоткóшки ----- Bala pişiklər anasından (ana pişikdən) qaçıb dağılışdılar.

3. из чегó? --- nədən?

Разъехаться из ресторáна -- restorandan dağılışmaq.

☆Гóстиразъехалисьизресторáнатóлькоподýтро ----- Qonaqlar restorandan ancaq səhərə yaxın dağılışdılar.

4. по чему? --- haralara?

Разойтись по домáм --- evlərə dağılışmaq.

Разнести письма по адресам --- məktubları ünvanlarına çatdırmaq.

☆Гóстиразошлисьподомáмóченьрáно ----- Qonaqlar evlərinəçox erkəb dağılışdılar.

☆Почтальóнразнёсписьмапоадресам ---- Poçtalyon məktublarıünvanlarına çatdırdı.

XXX

On beşinci ön şəkilçimiz isə "С- + -ся" ön şəkilçisidir.

С- + -ся ön şəkilçi + son şəkilçi.

MƏNASI: yığışmaq, toplaşmaq, cəmləşmək (gəlib, qaçıb, uçub və s).

Birlikdə işlənən qoşmalar: к, на, с.

NÜMUNƏLƏR:

1. к чемý? --- nəyin yanına?

Сходиться к пáмятнику -- heykəlin yanına yığışmaq.

Съезжáться к теáтру -- teatrın yanına toplaşmaq (miniklə).

☆КпáмятникусходИлисьлюди ---- Heykəlin yanına insanlar toplaşırdı.

☆КтеáтрусъехалисьвелосипедИсты ----- Teatrın yanına velosipedçilər toplaşdı.

2. к комý? --- kimin yanına?

Съехаться к нам --- bizə yığışmaq (miniklə).

Сбегаться к Дéду Морозу --- Şaxta Babanın yanına yığışmaq.

☆Кнамсьехалисьвсеородственники ----- Bütünqohumlarımızbizətoplaşdılar.

☆Дэтира́досто́снобежа́лиськДэдуМо́розу за подáрками ----- Uşaqlarsevincə
Şaxtababanınyanınatoplaşdılar.

3. на что? --- hara? (nəyin üzərinə?).

Съезжа́ться на пло́щадь --- meydanatoplaşmaq.

Сходитьс́я на стади́он --- stadionatoplaşmaq.

☆Напло́щадьсъезжа́лисьмаши́ны ----- Meydanamaşınlarıyığışdı.

☆Болельщи́ки "Спарта́ка" сходи́лисьнастади́он ----- "Spartak" azarkeşlərstadionayığışırdılar.

4. с чего́? --- haralardan?

Слетáться со всех сторо́н ---- Hərtərəfdənuçuşubgəlmək.

☆Ккормы́шкесовсехсторо́нслетáлисьптицы -----
Yeməknəsinəhərtərəfdənquşlaruçuşubgəldilər.

